

Materiál na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky

Predkladá sa na základe § 5 ods. 1 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Materiál obsahuje:

Správu o činnosti komisára pre deti za rok 2023

Návrh uznesenia:

Národná rada Slovenskej republiky **berie na vedomie** Správu o činnosti komisára pre deti za rok 2023

192

SPRÁVA O ČINNOSTI KOMISÁRA PRE DETI ZA ROK 2023

Materiál predkladá:

prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.

komisár pre deti

KOMISÁR PRE DETI

Správa o činnosti komisára pre deti za rok 2023

V súlade s ustanovením paragrafu 5 ods. 1 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, predkladám Národnej rade Slovenskej republiky Správu o činnosti komisára pre deti za rok 2023, a s tým súvisiace návrhy a odporúčania.

prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.

komisár pre deti

OBSAH

ÚVOD.....	9
I PRÁVA DIEŤAŤA	11
A MEDZINÁRODNÉ ZÁVÄZKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY V OBLASTI PRÁV DIEŤAŤA	11
B IMPLEMENTÁCIA ZÁVÄZKOV DOHOVORU O PRÁVACH DIEŤAŤA V PRÁVNOM PORIADKU SLOVENSKEJ REPUBLIKY	12
II POSTAVENIE KOMISÁRA PRE DETI.....	13
A PÔSOBNOSŤ KOMISÁRA PRE DETI.....	13
B NEZÁVISLOSŤ KOMISÁRA PRE DETI.....	15
III DODRŽIAVANIE PRÁV DIEŤAŤA V ZMYSLE § 4 ODS. 1 PÍSM. A) ZÁKONA, ČINNOSŤ KOMISÁRA PRE DETI NA ZÁKLADE PODNETU ALEBO Z VLASTNEJ INICIATÍVY	17
A TVORBA SYSTÉMU RIEŠENIA PODNETOV.....	17
B RIEŠENIE JEDNOTLIVÝCH PODNETOV	18
1 <i>Kvantitatívna a kvalitatívna analýza podnetov za rok 2023</i>	<i>18</i>
2 <i>Príklady podnetov z oblasti sociálnych vecí, školstva, zdravotníctva, trestného práva</i>	<i>20</i>
2.1 Úprava rodičovských práv a povinností k maloletým deťom.....	20
2.2 Právo na ochranu detí pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok.....	23
2.3 Právo každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia včítane sociálneho poistenia	33
2.4 Ochrana práv detí cudzincov žijúcich na Slovensku.....	39
2.5 Šikanovanie na škole	41
2.6 Úprava práv a povinností k maloletým deťom po rozvode / rozchode rodičov	43
2.7 Využívanie voľného času dieťaťa v Centre pre deti a rodiny.....	46
2.8 Neprijatie 6-ročného dieťaťa na povinné predprimárne vzdelávanie	48
2.9 Prípadová konferencia – podozrenie na týranie maloletých detí v pestúnskej starostlivosti.....	53
2.10 Ochrana detí pred agresiou v školskom prostredí.....	54
C KONCEPČNÉ NÁVRHY NA SYSTÉMOVÉ ZMENY VYPLÝVAJÚCE Z RIEŠENIA PODNETOV	57
1 <i>Systémová pomoc najviac ohrozeným skupinám detí</i>	<i>57</i>

1.1	Deti ohrozené rodičovskými konfliktami a násilím v rodine	57
1.2	Deti ohrozené problémami v oblasti duševného zdravia.....	60
1.3	Deti ohrozené digitálnymi technológiami	63
1.4	Deti ohrozené vyňatím z rodín.....	65
1.5	Deti z marginalizovaných rómskych komunít	65
1.6	Deti ohrozené chudobou a bezdomovectvom.....	67
1.7	Deti ohrozené násilím, šikanou a kyberšikanou	68
1.7.1	Interakcia kyberšikanovania a šikanovania z prostredia rodiny	72
1.8	Ukrajinské deti na Slovensku.....	77
2	<i>Spolupracujúce subjekty, činnosť v pracovných skupinách a pôsobenie v poradných orgánoch</i>	<i>78</i>
2.1	Zoznam spolupracujúcich subjektov	78
2.2	Činnosť zamestnancov Úradu komisára pre deti v pracovných skupinách a poradných orgánoch	81
2.3	Zastúpenie ÚKPD v medzirezortných pracovných skupinách a výboroch	84
2.4	Prednášková činnosť komisára pre deti v roku 2023	86
IV	MONITORING DODRŽIAVANIA PRÁV DIEŤAŤA V ZMYSLE § 4 ODS. 1 PÍSM. B) ZÁKONA, VYKONÁVANÍM NEZÁVISLÉHO ZISŤOVANIA PLNENIA ZÁVÄZKOV VYPLÝVAJÚCICH Z MEDZINÁRODNÝCH DOHOVOROV A USKUTOČŇOVANÍM VÝSKUMOV A PRIESKUMOV NA SLEDOVANIE STAVU A VÝVOJA V OBLASTI PRÁV DETÍ	89
A	CRIA – HODNOTENIE DOPADU NA DETSKÉ PRÁVA, NAJLEPŠÍ ZÁUJEM DIEŤAŤA.....	89
1	<i>Presadenie hodnotenia CRIA a CRIE ako súčasť MPK – dopady na práva dieťaťa ..</i>	<i>93</i>
B	VÝSKUMY	95
C	MONITORING DODRŽIAVANIA PRÁV DETÍ	103
1	<i>Monitoring dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa v objekte vo Veľkom Krtíši, kde boli zadržávaní nelegálni migranti</i>	<i>106</i>
2	<i>Monitoring dodržiavania práv detí v Centre pre deti a rodiny v Zlatovciach</i>	<i>109</i>
3	<i>Monitoringy v Reedukačnom centre v Trstíne a Reedukačnom centre v Sološnici</i>	<i>109</i>
4	<i>Monitoring v rómskej osade Telgárt.....</i>	<i>110</i>
5	<i>Monitoring na Základnej škole v Parchovanoch.....</i>	<i>111</i>
6	<i>Monitoring na Základnej škole v Richnave.....</i>	<i>113</i>
7	<i>Monitorovacia návšteva v Reedukačnom centre Trstín po požari.....</i>	<i>115</i>
8	<i>Monitoring Ústavu na výkon trestu a odňatia slobody pre mladistvých Sučany....</i>	<i>116</i>

D	OPCAT – NÁRODNÝ PREVENTÍVNY MECHANIZMUS (NPM).....	117
1	<i>Rozsah mandátu a organizačná štruktúra NPM</i>	117
1.1	Medzinárodný a národný právny základ	117
1.2	Pracovná metóda	121
1.3	Organizačná štruktúra.....	121
2	<i>Aktivity Národného preventívneho mechanizmu</i>	122
2.1	Hlavné aktivity NPM.....	122
2.2	Návštevy zariadení	122
2.2.1	Monitoring v Centre pre deti a rodiny Pezinok.....	122
2.2.2	Ohlásená návšteva Centra pre deti a rodiny Veľké Kapušany	123
3	<i>Spolupráca s aktérmi na medzinárodnej a národnej úrovni</i>	123
3.1	Preskúmanie situácie v oblasti monitorovania práv detí na Slovensku.....	123
3.2	Pracovné stretnutie s českým verejným ochrancom práv.....	124
4	<i>Priority na rok 2024</i>	124
4.1	Všeobecné priority	124
4.2	Osobitné priority	125
V	ČINNOSŤ KOMISÁRA V ZMYSLE § 4 ODS. 1 PÍSM. C) ZÁKONA, PRESADZOVANIE ZÁUJMOV DETÍ V SPOLOČNOSTI, SPOLUPRÁCA S DEŤMI PRIAMO ALEBO PROSTREDNÍCTVOM ORGANIZÁCIÍ PÔSOBIACICH V OBLASTI PRÁV DETÍ, SKÚMANIE NÁZOROV DETÍ, KONZULTÁCIA A PODPORA ICH ZÁUJMU O VEREJNÉ OTÁZKY	126
A	DETSKÁ PARTICIPÁCIA – HLAS DETÍ.....	126
B	DETAŠOVANÉ PRACOVISKÁ ÚRADU KOMISÁRA PRE DETI V REGIÓNOCH – TREŇČÍN, ZVOLEN, RUŽOMBEROK, PREŠOV A KOŠICE	128
1	<i>Pracovisko ÚKPD Trenčín</i>	129
2	<i>Pracovisko ÚKPD Zvolen</i>	132
3	<i>Pracovisko ÚKPD Ružomberok</i>	133
4	<i>Pracovisko ÚKPD Prešov</i>	139
5	<i>Pracovisko ÚKPD Košice</i>	141
VI	ČINNOSŤ KOMISÁRA V ZMYSLE § 4 ODS. 1 PÍSM. D) ZÁKONA, ORGANIZOVANIE AKTIVÍT NA PODPORU DODRŽIAVANIA PRÁV DIEŤAŤA A NA ZVYŠOVANIE POVEDOMIA O PRÁVACH DIEŤAŤA	146
A	INFORMOVANOSŤ VEREJNOSTI, KAMPANE A MÉDIA	146
1	<i>Mediálne výstupy ÚKPD</i>	147

2	<i>Sociálne siete a ich využívanie</i>	149
VII	ČINNOSŤ KOMISÁRA V ZMYSLE §4 ODS. 1 PÍSMN. E) ZÁKONA, SPOLUPRÁCA SO ZAHRANIČNÝMI SUBJEKTAMI, KTORÉ SA PODIEĽAJÚ NA VÝKONE PRÁV DIEŤAŤA, ALEBO OCHRANE PRÁV DIEŤAŤA	154
A	EURÓPSKA SIEŤ DETSKÝCH OMBUDSMANOV (ENOC), EURÓPSKA SIEŤ MLADÝCH PORADCOV(ENYA)	154
1	<i>ENOC 2023 výročná konferencia</i>	156
2	<i>Príprava, predstavenie a schválenie projektu s UNICEF Slovakia – Ukraine Refugee Response</i>	156
VIII	PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE A SKVALITNENIE ČINNOSTI ÚRADU KOMISÁRA PRE DETI	158
A	NAJVÝZNAMNEJŠIE ZMENY NA ÚRADE V ROKU 2023	158
B	VÝZVY ÚRADU V OBLASTI RIADENIA A PREVÁDZKY V ĎALŠÍCH OBDOBIACH	160
IX	HOSPODÁRENIE S PRIDELENÝMI ROZPOČTOVÝMI PROSTRIEDKAMI	163
A	PRÍJMY ROZPOČTU ÚRADU KOMISÁRA	163
B	VÝDAVKY ROZPOČTU ÚRADU KOMISÁRA	164
X	PRÍLOHY	167
	<i>Príloha č. 1</i>	168
	<i>Príloha č. 2</i>	170
	<i>Príloha č. 3</i>	172

ZOZNAM TABULIEK, GRAFOV A OBRÁZKOV

Tabuľka 1 Prehľad verejných prednášok komisára pre deti za rok 2023	86
Tabuľka 2 Tlačové správy komisára pre deti za rok 2023.....	152
Tabuľka 3 Prehľad zamestnancov úradu podľa druhu vzdelania.....	158
Tabuľka 4 Tabuľka č. 3: Počet kmeňových zamestnancov v jednotlivých rokoch	158
Tabuľka 5 Rozpočtové prostriedky na platy a odvody na jednotlivé roky	158
Tabuľka 6 Finančné zdroje ÚKPD – PRÍJMY za rok 2023	164
Graf 1 Nárast rizikovej komunikácie zameranej na deti a mládež.....	69
Graf 2 Podiel odpovedí respondentov na otázku: „Ako ste reagovali na túto komunikáciu?“.....	70
Graf 3 Podiel odpovedí respondentov na otázku: „Komu ste sa zdôverili o tejto nevyžiadanej komunikácii?“	70
Graf 4 Podiely odpovedí respondentov na otázku „S kým sa cítiš bezpečne?“	96
Graf 5 Graf 5 Podiely odpovedí respondentov na otázku "Z čoho máš alebo nemáš pocit strachu?"	97
Graf 6 Podiely odpovedí respondentov na otázku: „Koľko času za deň stráviš počas bežného pracovného dňa?“	97
Graf 7 Podiely odpovedí respondentov na otázku „Čo podľa Teba deti ohrozuje?“	99
Graf 8 Podiely odpovedí respondentov na otázku „Čo by si zmenil, keby si mohol?“	100
Graf 9 Zobrazenie mapy SR – Príslušné okresy k regionálnym pobočkám ÚKPD	129
Graf 10 Mediatyp pre tému: Úrad komisára pre deti za obdobie.....	147
Graf 11 Najčastejšie zdroje pre tému: Úrad komisára pre deti.....	148
Graf 12 Adversting Value Equivalent (AVE) – Mediálna hodnota výstupov ÚKPD.....	148
Graf 13 Najčastejší vydavatelia pre tému Úrad komisára pre deti.....	149
Graf 14 Dosah a impresie	151
Graf 15 Instagram – publikum Graf 16 Facebook - publikum	151
Graf 17 Graf 19: Finančné zdroje ÚKPD v roku 2023 – celkové zdroje	164
Graf 18 Výdavky ÚKPD za rok 2023	165
Obrázok 1 Screen elektronizácia ÚKPD Registratúrny denník SW „Therefore“	162
Obrázok 2 Screen elektronizácia ÚKPD eSpis SW „Therefore“	162

Zoznam Použitých Skratiek

CDR	Centrum pre deti a rodiny
CPP	Centrum poradenstva a prevencie
Charta OSN	Charta organizácie spojených národov
CRIA	Child rights impact assessment (Posúdenie vplyvu na práva dieťaťa)
Dohovor	Dohovor o právach dieťaťa
EMCDDA	European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť)
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children (Európska sieť detských ombudsmánov)
ENYA	European Network of Young Advisors (Európska sieť mladých poradcov)
GP SR	Generálna prokuratúra Slovenskej republiky
KPD	Komisár pre deti, komisár
MŠVVaM SR	Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky
MPK	medzirezortné pripomienkové konanie
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MRK	Marginalizovaná rómska komunita
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
NPM	Národný preventívny mechanizmus
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
OČTK	Orgány činné v trestnom konaní
OPCAT	Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Opčný protokol k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu
RC	Reedukačné centrum
SOI	Slovenská obchodná inšpekcia
SŠ	Stredná škola
Školský zákon	Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov
ÚKPD	Úrad komisára pre deti, úrad
ÚPSVaR	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

Ústava SR	Ústava Slovenskej republiky
Ústavný súd SR	Ústavný súd Slovenskej republiky, Ústavný súd
Vláda SR	Vláda Slovenskej republiky
VOP	Verejný ochranca práv
VÚC	Vyšší územný celok, samosprávny kraj
ZMOS	Združenie miest a obcí Slovenska
ZŠ	Základná škola
Zákon o komisárovi	Zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon o štátnej správe v školstve a školskej samospráve	Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon o tvorbe právnych predpisov	Zákon č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Úvod

Za obsahom hlavnej vízie komisára pre deti „Spojme sa pre deti“, ktorú ohlásil v júni 2022 pri nástupe do svojej funkcie, je najmä jeho dlhoročné pôsobenie medzi deťmi, ktoré žili častokrát nie svojou vinou v komplikovaných životných situáciách. Počúvanie týchto detí veľmi výrazne ovplyvňovalo jeho názory a pohľad na život detí. Keď deti nepočúvame, môže to spôsobiť, že im nepomôžeme v tom, čo skutočne potrebujú. Častokrát pritom urobíme niečo, čo deti reálne nepotrebujú, alebo čo im dokonca poškodí. Ako spoločnosť riskujeme, že ich budeme „krmiť, keď sú smutné a hladkať keď sú hladné“.

Najmä vnímanie hlasu detí a spájanie tých dospelých, ktorí majú deťom či už inštitucionálne, vzťahovo alebo odborne pomáhať, bolo hnacím motorom činnosti komisára pre deti a ním vedeného Úradu komisára pre deti počas celého roka 2023. Všetky vykonané odborné činnosti a podporné aktivity sa opierali o dva pevné body v problematike ochrany práv detí:

1. Presadzovanie princípu zohľadňovania najlepšieho záujmu dieťaťa.
2. Systémový prístup k riešeniu problémov spojených s ochranou práv dieťaťa.

Významným know-how a pracovným nástrojom komisára pre deti boli najmä výsledky výskumu názorov detí, ktorý bol dokončený na konci roka 2022 a jeho využitie v praxi prebiehalo počas celého roka 2023. Z výsledku výskumu vyplynula potreba všestrannej podpory rodín, aby mohli naplniť svoje poslanie voči deťom, potreba ochrany detí pred rozpadom rodiny, pred chudobou a stratou bývania, násilím a šikanovaním, osobitne v online priestore, ale tiež pred psychickými problémami.

Všetky témy realizovaných okrúhlych stolov, odborných seminárov a konferencií, prednášok na základných a stredných školách, mnohé účasti na zasadnutiach medzirezortných pracovných skupín a mediálnych vystúpení komisára pre deti v roku 2023, reflektovali na výsledky výskumu, poukázali na hodnotu rodiny pre život dieťaťa, prítomnosť dôležitých osôb v ich živote a odhalili duševné prežívanie detí.

Komisár pre deti sa od začiatku roka 2023 procesuálne venoval aj agende posudzovania vplyvu na práva dieťaťa (CRIA) a hodnoteniu vplyvu na práva dieťaťa (CRIE) v rámci navrhovaných zákonov, politík a iných administratívnych rozhodnutí a opatrení, s cieľom v prípade potreby navrhnúť spôsoby, ako zabrániť alebo zmierniť akékoľvek negatívne dopady na deti.

V roku 2023 Slovenská republika úspešne ratifikovala Opčný protokol k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu, alebo trestaniu (OPCAT), na základe ktorého získal komisár pre deti novú kompetenciu – výkon úloh Národného preventívneho mechanizmu (NPM), ktorý vníma ako nový priestor na vytvorenie systémových zmien v zariadeniach, kde sa nachádzajú deti odkázané na starostlivosť, alebo sú obmedzené na osobnej slobode. Vďaka NPM dostal Úrad komisára pre deti možnosť skúmať a monitorovať zaobchádzanie s deťmi v zariadeniach systematicky, preventívne a vo väčšom rozsahu, ako to bolo doteraz.

Významným prvkom v naplňovaní pracovnej vízie komisára pre deti na rok 2023 bolo rozšírenie činnosti Úradu komisára pre deti do regiónov – otvorenie piatich detašovaných pracovísk v Trenčíne, Zvolene, Ružomberku, Prešove a Košiciach. Zmyslupnosť tohto akvizičného kroku a jeho predvídateľné načasovanie sa prejavili najmä v zefektívnení činností

Úradu komisára pre deti pri riešení prijatých podnetov. Od septembra 2023 boli odborní poradcovia komisára pre deti fyzicky dostupní na miestach, z ktorých mohli v krátkom čase a oveľa flexibilnejšie reagovať na vzniknuté problémy pri ochrane práva detí v školách, rodinách, štátnych a verejnoprávnych inštitúciách. Regionálny kontakt s deťmi, ktorý začal komisár pre deti už v roku 2022 sa znásobil a zintenzívnil najmä pôsobením pracovníkov Úradu komisára pre deti v teréne. Úrad dokázal rýchlejšie konať najmä čo sa týka riešenia nárastu prípadov šikany na školách, poskytovaní odborného poradenstva v rámci rodičovských konfliktov, kde sa komunikoval verejnosti nie vždy známy inštitút rodičovskej dohody, účastiach na súdnych pojednávaniach, prípadových konferenciách a pri iných odborných činnostiach.

Rok 2023 bol zároveň pre Úrad komisára pre deti obdobím prispôbovania sa zmenám, najmä z hľadiska prechodu zo starého systému vedenia agendy úradu a adaptáciou na nový. Na úrade sa realizovali vo vzťahu k ochrane práv detí nové podporné a odborné činnosti.

Ďakujeme všetkým zamestnancom Úradu komisára pre deti, všetkým našim spolupracovníkom a spolupracujúcim subjektom, participujúcim na ochrane práv detí, za ich osobný a odborný vklad v procese skvalitnenia životov detí na Slovensku.

I PRÁVA DIEŤAŤA

A Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv dieťaťa

Dňa 20. novembra 1989 bol v New Yorku prijatý Dohovor OSN o právach dieťaťa. V mene Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky bol Dohovor podpísaný v New Yorku 30. septembra 1990. S Dohovorom vyslovilo súhlas Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a prezident Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky ho ratifikoval. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka OSN, depozitára Dohovoru 7. januára 1991. Dohovor nadobudol platnosť na základe svojho článku 49 ods. 1 dňom 2. septembra 1990. Pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku nadobudol Dohovor platnosť v súlade so svojím článkom 49 ods. 2 dňom 6. februára 1991.

Kľúčové posolstvá Dohovoru sú založené na ideách **Charty Organizácie spojených národov**. Zásady Charty potvrdzujú vieru v základné ľudské práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti. Rovnako vychádzajú zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv (1948), v ktorej Spojené národy vyhlásili, že **detstvo má nárok na osobitnú starostlivosť a pomoc v presvedčení, že rodina, ako základná jednotka spoločnosti a prirodzené prostredie pre rast a blaho všetkých svojich členov a najmä detí, musí mať nárok na potrebnú ochranu a takú pomoc, aby mohla bezo zvyšku plniť svoju úlohu v spoločnosti, uznávajúc, že v záujme plného a harmonického rozvoja osobnosti musí dieťa vyrastať v rodinnom prostredí v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia**. Záväzky formulované v Dohovore vychádzajú tiež z potreby zabezpečiť dieťaťu osobitnú starostlivosť zakotvenú v Ženevskej deklarácii práv dieťaťa (1924) a v Deklarácii práv dieťaťa (1959) a vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, v Medzinárodnom pakte o občianskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966), v Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966) a v štatútoch a v príslušných dokumentoch odborných organizácií zaoberajúcich sa starostlivosťou o blaho detí. Dohovor má na mysli postulát zakotvený v Deklarácii práv dieťaťa, že dieťa potrebuje osobitné záruky, starostlivosť a zodpovedajúcu právnu ochranu pred narodením aj po ňom.

Pri posudzovaní práv detí je **zásadným princípom Dohovoru záujem dieťaťa**; podľa článku 3 Dohovoru tento záujem **musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí**, nech už sa uskutočňuje verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi orgánmi alebo zákonodarnými orgánmi.

Česká a Slovenská Federatívna Republika patrila medzi prvé štáty, ktoré Dohovor ratifikovali. Je potrebné tiež zdôrazniť, že Slovenská republika ako jeden z dvoch nástupníckych štátov po zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky rozdelením 31. decembra 1992¹⁾ prevzala záväzky z medzinárodných zmlúv od 1. januára 1993, ktorých zmluvnou stranou do 31. decembra 1992 bola Česká a Slovenská Federatívna Republika na základe sukcesie v súlade najmä s čl. 34 Viedenského Dohovoru z 23. augusta 1978 o sukcesii štátov vo vzťahu k zmluvám (Oznámenieč. 33/2001 Z. z.) a na základe uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky č. 85 z 3. decembra 1992, ktorým sa schválilo vyhlásenie národnej

¹⁾ Ústavný zákon z 25. novembra 1992 č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky.

radu o členstve Slovenskej republiky v Rade Európy a o prevzatí záväzkov z medzinárodných zmlúv. Súčasťou týchto záväzkov je aj Dohovor.

Týmto sa Slovenská republika **zaviazala v článku 3 ods. 2 Dohovoru zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho**, pričom musí brať zreteľ na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne za neho zodpovedných a robiť pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Ďalej sa Slovenská republika zaviazala, že zabezpečí, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu ako aj kompetentného dozoru. **Dohovor v článku 4 zaväzuje Slovenskú republiku vykonať všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných Dohovorom** v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce. Práva dieťaťa sú ďalej podrobnejšie rozpracované aj v osobitných dokumentoch patriacich k Dohovoru²⁾.

B Implementácia záväzkov Dohovoru o právach dieťaťa v právnom poriadku Slovenskej republiky

Podľa článku 154c Ústavy Slovenskej republiky je Dohovor súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky a má prednosť pred zákonom, ak zabezpečuje väčší rozsah ústavných práv a slobôd. V zmysle konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky k článku 154c Ústavy predstavujú Dohovor a judikatúra naň sa vzťahujúca pre vnútroštátne orgány aplikácie práva záväzné výkladové smernice na výklad a uplatňovanie zákonnej úpravy základných práv a slobôd zakotvených v druhej hlave Ústavy a tým normujú rámec, ktorý tieto orgány v konkrétnom prípade nemôžu prekročiť.

Viaceré záväzky Dohovoru sú obsiahnuté v Ústave a zároveň sú jednotlivé záväzky implementované v osobitných zákonoch. Pojem najlepšieho záujmu dieťaťa a všetky ustanovenia Dohovoru sú v slovenskej vnútroštátnej právnej úprave implementované. Z Dohovoru, ktorý zaväzuje Slovenskú republiku, vyplýva pozitívny záväzok štátu urobiť opatrenia, prostredníctvom ktorých sa každému dieťaťu zabezpečí možnosť uplatniť svoje práva zaručené týmto Dohovorom (II. ÚS 47/97).

²⁾ Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 256/2009 Z. z., Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 424/2004 Z. z., Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (OPCP) - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/2014 Z. z..

II POSTAVENIE KOMISÁRA PRE DETI

Nevyhnutnosť zriadenia inštitútu komisára pre deti uznala **Národná rada SR v roku 2015**, keď po viacnásobných upozorneniach Výboru OSN pre práva dieťaťa o potrebe zriadiť osobitný nezávislý orgán na ochranu práv detí, **zriadila zákonom č.176/2015 Z. z.** o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov **inštitút komisára pre deti**, ako aj Úrad komisára pre deti a vymedzila ich postavenie a pôsobnosť. Špecifickosť agendy komisára pre deti predstavuje skutočnosť, že ide o nezávislý inštitút, ktorý sa zaoberá výlučne právami detí a presadzuje zákonným spôsobom ich ochranu v súlade so všeobecným princípom najlepšieho záujmu dieťaťa a ďalšími právami detí zakotvenými v medzinárodných zmluvách, ktorými je Slovenská republika viazaná.

A Pôsobnosť komisára pre deti

Pri posudzovaní činnosti komisára pre deti je dôležité vychádzať z jeho zákonom ustanovenej pôsobnosti. Postavenie a pôsobnosť, povinnosti a oprávnenia komisára pre deti sú vymedzené v zákone o komisárovi. **Ustanovenie § 2 zákona o komisárovi vymedzuje základnú úlohu komisára pre deti, ktorou je podieľanie sa na ochrane práv detí podporou a presadzovaním práv priznaných dieťaťu medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.**

Ustanovenie § 3 ods. 1 zákona o komisárovi vymedzuje **rozsah pôsobnosti komisára** pre deti voči orgánom verejnej správy, ktorými sú na účely tohto zákona orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy a ďalej voči právnickým osobám a fyzickým osobám, ktoré podľa osobitného predpisu zasahujú do práv a povinností v oblasti verejnej správy ako aj voči právnickým osobám a fyzickým osobám – podnikateľom.

Ustanovenie § 3 ods. 2 zákona o komisárovi negatívne vymedzuje, na ktoré orgány sa **pôsobnosť komisára pre deti nevzťahuje**. Ide o výkon právomocí národnej rady, prezidenta Slovenskej republiky, vlády Slovenskej republiky, ústavného súdu prokuratúry, súdu, Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky, verejného ochrancu práv, komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, spravodajských služieb a výkon rozhodovacích právomocí policajta, ktorý je orgánom činným v trestnom konaní; to neplatí, ak ide o právomoci, ktoré tieto orgány vykonávajú ako orgány verejnej správy.

Povinnosti komisára pre deti vymedzuje ustanovenie § 4 ods. 1 a ods. 4 zákona o komisárovi, pričom komisár pre deti:

- a) posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa,
- b) monitoruje dodržiavanie práv dieťaťa najmä vykonávaním nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, a uskutočňovaním výskumov a prieskumov na sledovanie stavu a vývoja v oblasti práv detí,
- c) presadzuje záujmy detí v spoločnosti, spolupracuje s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultuje s deťmi veci, ktoré sa ich týkajú, skúma názory detí a podporuje ich záujem o verejné otázky,
- d) podporuje zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti,

- e) spolupracuje so zahraničnými subjektmi a medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa alebo ochrane práv dieťaťa.

Ďalšie povinnosti komisára pre deti sú ustanovené v § 5 ods. 1 zákona o komisárovi, a to povinnosť predkladať národnej rade každoročne do konca marca správu o činnosti za predchádzajúci kalendárny rok. Súčasťou tejto správy sú najmä poznatky z činností podľa § 4 ods. 1 písm. a) a b) a návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

Ak je dieťa vo väzbe z dôvodu uvedeného v § 71 ods. 1 písm. b) alebo ods. 2 písm. b) Trestného poriadku, komisár pre deti má podľa § 4 ods. 3 zákona o komisárovi oprávnenie hovoriť aj bez prítomnosti tretích osôb s dieťaťom, ktoré je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v mieste, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo predbežné opatrenie podľa osobitného predpisu.

Podľa § 7 ods. 4 zákona o komisárovi môže komisár pre deti poveriť riaditeľa úradu komisára alebo zamestnanca úradu komisára plnením úloh podľa § 4 ods. 2 písm. a) prvého bodu a druhého bodu a písm. b), okrem výkonu oprávnenia podľa § 4 ods. 2 písm. b) v mieste, kde sa vykonáva kolúzna väzba.

Oprávnenia komisára pre deti sú upravené v § 4 ods. 2 a 4 nasledovne: **komisár pre deti je oprávnený:**

- a) požadovať 1. informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, 2. kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, 3. od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení, 4. stanovisko k výsledku posúdenia podľa odseku 1 písm. a) a stanovisko k výsledku monitorovacej činnosti podľa odseku 1 písm. b) a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia alebo monitorovacej činnosti je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa,
- b) hovoriť aj bez prítomnosti tretích osôb s dieťaťom, ktoré je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v mieste, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo neodkladné opatrenie podľa osobitného predpisu,
- c) predkladať oznámenia v mene dieťaťa alebo detí podľa medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná,
- d) podávať vyjadrenia v prípadoch, ktoré posudzoval podľa odseku 1 písm. a),
- e) vydávať stanoviská vo veciach dodržiavania práv dieťaťa,
- f) navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia podľa odseku 1 písm. a) alebo podľa výsledkov monitorovacej činnosti podľa odseku 1 písm. b),
- g) zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi,
- h) na účely plnenia úloh národného preventívneho mechanizmu podľa § 2 ods. 1 písm. b) uskutočňovať systematické návštevy špeciálnych výchovných zariadení a zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, iných miest, kde sa nachádzajú deti, alebo sa môžu nachádzať deti obmedzené na slobode orgánmi verejnej moci, alebo

v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti; tým nie je dotknutá pôsobnosť iných orgánov verejnej moci,

- i) ak je dieťa vo väzbe z dôvodu uvedeného z dôvodu kolúzne väzby, výkon oprávnenia podľa odseku 2 písm. b) oznámi príslušnému prokurátorovi najneskôr do 7 dní,
- j) ak je dieťa vo väzbe, komisár pre deti je oprávnený hovoriť s dieťaťom po dohode s obhajcom dieťaťa.

Podľa § 7 ods. 1 zákona o komisárovi úlohy spojené s odborným, organizačným a materiálno-technickým zabezpečením činnosti komisára pre deti plní úrad komisára.

Pôsobnosť komisára pre deti vymedzuje § 4 zákona o komisárovi tak, že **všetky zákonom vymedzené aktivity komisára sú orientované výlučne na presadzovanie a monitorovanie práv a záujmov dieťaťa; teda nie rodičov dieťaťa, ani iných zákonných zástupcov dieťaťa, ani iných osôb.**

Zákon zreteľne vymedzuje pôsobnosť komisára pre deti vo veciach práv detí na „presadzovanie“, „posudzovanie“, „podporovanie“, „monitorovanie“ a „spoluprácu“. Je potrebné zdôrazniť, že **zákon nepriznáva komisárovi pre deti rozhodovaciu právomoc vo veciach ochrany práv dieťaťa, ani právomoc výkonnú**, ako sa často mylne rodičia detí (ale aj širšia verejnosť) domnievajú; rozhodovanie vo veciach práv dieťaťa zveril zákon súdu a v určených veciach aj orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (úrad práce, sociálnych vecí a rodiny), resp. iným orgánom verejnej správy. Z mylnej predstavy o „neobmedzených“ možnostiach komisára pre deti a z neznalosti jeho zákonom vymedzenej pôsobnosti pramenia mnohé nedorozumenia a nespokojnosť niektorých rodičov, ktorí v nádeji, že komisár pre deti priamo autoritatívne zasiahne, rozhodne a vyrieši problém spojený s dieťaťom, vyjadrujú sklamanie a subjektívne nesprávne vnímajú, že komisár pre deti im nepomohol. O hraniciach kompetencií komisára pre deti sú podávateľia podnetov poučovaní, avšak aj napriek tomu (snád' aj z dôvodov často prítomného emočného vypätia) si túto skutočnosť nie vždy osvoja.

B Nezávislosť komisára pre deti

Komisár pre deti predstavuje špecifický nezávislý orgán, ktorý svoju pôsobnosť vykonáva oddelene od iných orgánov (§ 2 ods. 2 zákona o komisárovi). Komisár pre deti je pri svojej činnosti viazaný len a len ústavou, zákonmi a inými všeobecne záväznými právnymi predpismi, **Dohovorom** (ktorý má na základe čl. 7 ods. 5 ústavy **prednosť pred zákonmi**), ako aj opčnými protokolmi na vykonanie dohovoru a ostatnými ľudsko-právnymi medzinárodnými dohovormi a záväznými dokumentmi upravujúcimi práva dieťaťa a tiež záväznými legislatívnymi opatreniami orgánov Európskej únie. **Ustanovenie § 2 zákona o komisárovi jednoznačne deklaruje nezávislosť komisára pre deti v súlade s prílohou rezolúcie 48/134 Valného zhromaždenia OSN z 20. decembra 1993 o Vnútroštátnych inštitúciách na presadzovanie a ochranu ľudských práv (tzv. Parížske princípy) „Zloženie a záruka nezávislosti a plurality“.** „...Vzhľadom na skutočnosť, že komisár sa podieľa na ochrane práv podporou a presadzovaním práv osobitne zaručených špecifickým skupinám, ktorými sú deti, medzinárodnými dohovormi, jeho **nezávislosť okrem iného spočíva aj v tom, že orgány verejnej moci nemôžu zasiahnuť do výkonu jeho pôsobnosti či oprávnení.** Bude výlučne na komisárovi, kedy a ako uplatní svoju právomoc vymedzenú zákonom o komisárovi, a teda pri výkone svojej funkcie je nezávislý a svoje oprávnenia vykonáva

oddelené od iných orgánov...“³⁾ Znamená to, že žiadny orgán štátnej moci nesmie vydávať komisárovi pokyny či návrhy alebo odporúčania na spôsob vybavenia vecí zverených do pôsobnosti komisára pre deti. To môže výlučne zákon alebo dohovor.

Nezávislosť má pre existenciu inštitútu komisára pre deti zásadný význam. Zárukou nezávislosti komisára pre deti je nezlučiteľnosť funkcie komisára pre deti s inými ústavnými funkciami. Komisár pre deti nesmie popri výkone funkcie komisára pre deti vykonávať funkciu v inom orgáne verejnej moci alebo inú platenú funkciu, byť členom politickej strany alebo politického hnutia, podnikať ani vykonávať inú zárobkovú činnosť okrem správy vlastného majetku, správy majetku dieťaťa, správy majetku osoby, ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená, alebo správy majetku osoby, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony, a vedeckej, pedagogickej, literárnej a umeleckej činnosti.

V rámci Správy o priebehu a výsledkoch prerokovania Konsolidovanej tretej, štvrtej a piatej periodickej správy Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa pred Výborom OSN pre práva dieťaťa a návrh gescie k Záverečným odporúčaniam Výboru OSN pre práva dieťaťa Výbor v ustanovení č. 12 ods. a) a b) v súvislosti s vytvorením samostatného inštitútu komisára pre deti, uviedol i záväzok pre štát prostredníctvom ministerstva financií: „V zmysle svojho všeobecného komentára č. 2 (2002) o úlohe nezávislých inštitúcií pre zachovávanie ľudských práv, **Výbor odporúča, aby zmluvný štát zabezpečil nezávislosť inštitútu komisára pre deti, v zmysle procesu jeho zvolenia, financovania, mandátu a imunity** s cieľom garantovať plný súlad s Parížskymi zásadami a aby zabezpečil adekvátne a dlhodobé financovanie pre inštitút komisára pre deti a zriadil systém monitorovania implementácie opatrení navrhnutých komisárom.“⁴⁾

³⁾ Dôvodová správa, osobitná časť k § 2 návrhu zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Národná rada Slovenskej republiky, 2015, tlač. 1499.

⁴⁾ Záverečné odporúčania Výboru OSN pre práva dieťaťa, Správa o priebehu a výsledkoch prerokovania Konsolidovanej tretej, štvrtej a piatej periodickej správy Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa pred Výborom OSN pre práva dieťaťa.

III Dodržiavanie práv dieťaťa v zmysle § 4 ods. 1 písm. a) zákona, činnosť komisára pre deti na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy

Činnosť komisára pre deti vychádza z jeho zákonom vymedzenej pôsobnosti, zo zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Komisár pre deti od začiatku svojho pôsobenia vo funkcii počas celého uplynulého roka 2023, podporuje ochranu práv detí nielen v zákonom vymedzených činnostiach, ale aj v realizácii monotematicky orientovaných aktivít, zameraných na systémové opatrenia ochrany práv detí.

Podľa § 2 ods. 3 zákona o komisárovi pre deti sa na komisára pre deti má každý právo obrátiť vo veci porušovania práv dieťaťa alebo ohrozovania práv dieťaťa. Zároveň v zmysle § 2 ods. 4 zákona o komisárovi pre deti má dieťa právo obrátiť sa na komisára priamo, alebo prostredníctvom inej osoby aj bez vedomia svojich rodičov, poručníka, opatrovníka alebo inej osoby, ktorej bolo zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov.

V zmysle ustanovenia § 4 ods. 1. písm. a) zákona o komisárovi pre deti, komisár posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa.

Počas roka 2023 boli v rámci Úradu komisára pre deti vybavované podnety, ktoré sa týkali najmä oblasti dodržiavania práv detí, ktoré:

- sa ocitli v rodičovskom konflikte, v rovesníckom konflikte v prostredí školy alebo iného priestoru,
- sa stali obeťami fyzického, alebo psychického násillia – priamymi obeťami, alebo sekundárnymi obeťami,
- sa stali terčom záujmu šikany, alebo kyberšikany na školách, alebo v otvorenom prostredí, vrátane online priestoru,
- sa stali obeťami fyzického týrania, sexuálneho zneužívania, zanedbávania v domácom alebo inštitucionalizovanom prostredí,
- požiadali o ochranu pred vyňatím z rodinného prostredia,
- boli rozhodnutím súdu vyňaté z rodinného prostredia,
- sa nachádzajú v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Neobvyklým podnetom bolo podanie v oblasti nezákonného užívania narkotických a psychotropných látok (HHC a HHC-P), v rámci ktorého začal konať komisár už pred podaním podnetu občanmi z vlastnej iniciatívy.

A Tvorba systému riešenia podnetov

Pôsobnosť komisára ako nezávislej inštitúcie na ochranu práv detí je premietnutá najmä smerom k výkonu jeho oprávnení ku konkrétnym prípadom. V rámci tejto činnosti, je potrebné posudzovať dodržiavanie práv dieťaťa a hľadať účinné prostriedky nápravy. Zároveň mu zákon

priznáva oprávnenie na posudzovanie podnetov z vlastnej iniciatívy, a to najmä vo vzťahu k uplatňovaniu práv detí všeobecne. Prostredníctvom konania z vlastnej iniciatívy má možnosť vyjadrovať sa a zaujímať stanoviská k efektívnosti a primeranosti čiastkových politík a rôznych právnych predpisov.

Každý má právo obrátiť sa na komisára s podnetom vo veci porušovania alebo ohrozovania práv dieťaťa. Dieťa má právo obrátiť sa na komisára priamo alebo prostredníctvom inej osoby aj bez vedomia rodičov, poručníka, opatrovníka alebo inej osoby, ktorej bolo dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov alebo bez vedomia inej osoby, ktorej je dieťa dočasne zverené (napr. učiteľ, vedúci záujmového krúžku, tréner, atď.).

Komisár pre deti je v rámci posudzovania jednotlivých podnetov oprávnený požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa. Na žiadosť komisára alebo povereného zamestnanca sú orgány verejnej správy, orgány územnej samosprávy, právnické osoby a fyzické osoby, ktoré podľa osobitného predpisu zasahujú do práv a povinností fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy, a ostatné fyzické osoby alebo právnické osoby – podnikatelia, v ktorých je dieťa, čo aj dočasne umiestnené, povinné poskytnúť požadovanú súčinnosť v zmysle § 4 ods. 2 a 4 zákona o komisárovi.

V roku 2023 bol komisárovi pre deti umožnený vstup do 41 zariadení, v ktorých sa nachádzali deti, z toho 25 boli školské zariadenia, 13 zariadenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, 3 reedukačné zariadenia.

Vo veci súčinnosti pri výkone pôsobnosti komisára pre deti, nebol zaznamenaný žiaden negatívny prístup. Súčinnosť komisárovi poskytli všetky zainteresované subjekty.

B Riešenie jednotlivých podnetov

Výsledkom posúdenia podnetu je vyjadrenie komisára o tom, či boli alebo neboli porušené práva dieťaťa. V prípade, že došlo k udalostiam, ktoré vyvolávajú dôvodné podozrenie z ohrozenia alebo porušenia práv dieťaťa, zaujíma komisár v danej veci písomné stanovisko. Ak komisár dospeje k záveru, že bolo porušené právo dieťaťa, môže predložiť orgánu verejnej správy, orgánu územnej samosprávy alebo právnickej osobe alebo fyzickej osobe zodpovednej za dodržiavanie práv dieťaťa návrh prostriedkov nápravy. Návrh prostriedkov nápravy je návrh opatrení, ktoré vedú k zabezpečeniu práv dieťaťa.

Ak vo veci podnetu koná súd a komisár na základe zistených skutočností dospeje k záveru, že jeho vyjadrenie by mohlo prispieť k najlepšiemu záujmu dieťaťa a k zachovaniu jeho práv, ktoré sú ohrozené alebo porušené, môže požiadať súd o pribratie do súdneho konania.

1 Kvantitatívna a kvalitatívna analýza podnetov za rok 2023

V roku 2023 komisár pre deti evidoval 406 podnetov. Z toho komisár pre deti a zamestnanci vybavovali 310 nových podnetov. Z predchádzajúcich rokov sa vybavovalo v roku 2023 celkovo 96 prenesených podnetov z predchádzajúcich období tj. rokov 2022, 2021. V porovnaní s rokom 2022 sa počet prenesených podnetov z minulých období znížil z počtu 366 na 96 podnetov. V roku 2023 komisár pre deti vydal 11 písomných stanovísk, v ktorých zaujal postoj na ochranu práv a právom chránených záujmov detí.

Úrad komisára pre deti bol v roku 2023 v počte 4 prípadov požiadaný súdom o pribratie do súdneho konania. Vo všetkých prípadoch požiadavku súdu akceptoval, pričom celkový

počet zastúpení Úradu komisára pre deti v kontexte neuzatvorených súdnych pojednávaní aj z minulosti bol v počte 23.

V priebehu roku 2023 sa na Úrade komisára pre deti začal proces modernizácie administratívnych procesov prostredníctvom elektronizácie spisovej dokumentácie. Ide o významný posun vo vzťahu k získavaniu vybraných štatistických údajov a zberu dát.

V rámci riešenia jednotlivých podnetov sa komisár zaoberal najmä ochranou práv dieťaťa v oblastiach:

- právo dieťaťa na vyjadrenie názoru a jeho vypočutie (článok 12 Dohovoru),
- právo dieťaťa na rodinný život a súkromie (článok 16 Dohovoru),
- právo na zodpovednú výchovu od rodičov (článok 18 Dohovoru),
- právo dieťaťa na zdravotnú starostlivosť (článok 24 Dohovoru),
- právo dieťaťa na pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením do starostlivosti štátu (článok 25 Dohovoru),
- právo dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia (článok 26 Dohovoru),
- právo dieťaťa na prístup k vzdelaniu (článok 28 Dohovoru),
- právo dieťaťa pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok (článok 33 Dohovoru),

V rámci právneho a sociálneho poradenstva bol výkon činnosti komisára pre deti zameraný najmä na oblasti:

- právomoci a pôsobnosť komisára pre deti,
- právomoc komisára pre deti pri zastupovaní maloletých detí v súdnych konaniach,
- postup pri uplatňovaní práva na výživné a vymáhanie výživného pre neplnoleté dieťa,
- poradenstvo v otázkach možnosti úpravy a výkonu práva styku starých rodičov k maloletému dieťaťu,
- poradenstvo v otázkach nárokov, priznávania alebo odňatia prídavkov na deti,
- poradenstvo v oblasti procesného postupu pri výsluchu maloletého dieťaťa,
- postavenie kolízneho opatrovníka a jeho úlohy pri ochrane záujmov maloletých detí,
- náhradná starostlivosť, najmä vo vzťahu k náhradnej osobnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti a výkonu ústavnej starostlivosti v profesionálnej náhradnej rodine.

Vzhľadom na nárast počtu opakovaných žiadostí o poradenstvo je potrebné zdôrazniť nevyhnutnosť systémového riešenia tohto problému, nakoľko v mnohých prípadoch kompetentné orgány verejnej správy neposkytli adekvátnu súčinnosť, aj napriek tomu, že je to v ich priamej pôsobnosti.

2 Príklady podnetov z oblasti sociálnych vecí, školstva, zdravotníctva, trestného práva

V predkladanej správe nie je možné uvádzať všetky vybavované podnety, avšak uvádzame tak ako aj v minulom roku niekoľko príkladov posudzovaných podnetov, pri ktorých bolo identifikované porušovanie práv dieťaťa. V ilustratívnych príkladoch s cieľom zachovať zákonom chránené osobné údaje detí a ďalších zúčastnených osôb, ako aj s úmyslom ochrany súkromia dotknutých detí, sú jednotlivé osoby prísne anonymizované. Akákoľvek podobnosť, alebo snaha o identifikáciu osôb s prezentovanými prípadmi nie je relevantná, nakoľko v príkladoch neuvádzame mená a ani miesto, kde k porušeniu práv detí došlo.

2.1 Úprava rodičovských práv a povinností k maloletým deťom

Úrad komisára pre deti navštívila matka dvoch maloletých detí - dvojčiek. V konaní o úpravu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom bolo zo strany súdu prijaté rozhodnutie, ktorým boli maloleté deti - dvojčky zverené do osobnej starostlivosti rodičov takto: jeden syn matke a jeden syn otcovi. Bratia mali k sebe veľmi blízky vzťah. To, že boli opatrením súdu „oddelení“, prežívali ťažko.

Matka, ktorá mala určené stretávanie sa s druhým synom, mohla toto stretávanie realizovať sporadicky, pretože otec odmietal kontaktovanie sa maloletého syna s matkou. Podľa tvrdenia matky, správanie maloletého syna zverného do starostlivosti otca budilo po čase dojem, že reprodukuje správanie otca.

Otec, ktorý mal určené stretávanie sa s druhým synom, sa vyjadril, že tento syn ho odmieta, čo je naučené správanie od matky.

Podľa vyjadrenia oboch rodičov, súrodenci si veľmi chýbali, nakoľko bolo medzi nimi nielen súrodenecká väzba, ale boli aj dvojčky, čo ešte posilňovalo väzbu medzi nimi.

Napriek uvedenému, konanie o úpravu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom bolo na príslušnom okresnom súde ukončené tak, ako je uvedené vyššie, teda jeden syn bol zverený do osobnej starostlivosti otca a druhý syn bol zverený do osobnej starostlivosti matky. Voči rozsudku sa odvolali otec, matka, kolízny opatrovník, a aj Úrad komisára pre deti.

Príslušný krajský súd na základe nových dôkazov (znalecké dokazovanie z odvetia detskej psychológie a patopsychológie) rozhodol, že súrodenci – dvojčky, budú zverené do osobnej starostlivosti matky a určil stretávanie sa otca s maloletými.

POUŽITÁ PRÁVNÁ ÚPRAVA:

A. Dohovor o právach dieťaťa

Podľa č. 3 ods. 1 až 3 záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Podľa čl. 4 štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, urobia všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom.

Podľa čl. 12 ods. 1 a 2 štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Za tým účelom sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Podľa čl. 18 ods. 1 a 2 štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa. Za účelom zaručenia a podpory práv ustanovených týmto Dohovorom poskytujú štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, rodičom a zákonným zástupcom potrebnú pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí a zabezpečujú rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti.

B. Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Podľa § 4 ods. 1 písm. a) komisár posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa.

Podľa § 4 ods. 2 písm. a), f) a g) komisár je oprávnený požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení, stanovisko k výsledku posúdenia a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa, navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia a zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi.

Podľa § 21 ods. 1, 2, 4 a 9 každý, kto má právo obrátiť sa na komisára, má právo pri styku s komisárom používať svoj materinský jazyk a komunikovať s komisárom vo forme komunikácie pre neho prístupnej. Podnet možno podať písomne, ústne do zápisnice, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami. Ak sa podnet podáva ústne, vyhotovuje sa písomný úradný záznam a so súhlasom osoby, ktorá podáva podnet, aj zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam; fyzickej osobe sú pred vyhotovením zvukového záznamu alebo obrazovo-zvukového záznamu vysvetlené dôvody jeho vyhotovenia. Na takto vyhotovený zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam sa nevzťahuje osobitný predpis (o slobodnom prístupe k informáciám); zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam

Podľa § 27 komisár pri výkone svojej pôsobnosti spolupracuje s príslušnými orgánmi verejnej moci. Komisár môže spolupracovať aj s inými subjektmi pôsobiacimi v oblasti ochrany práv a slobôd.

Podľa § 28 komisár je povinný zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri výkone svojej funkcie, ak povinnosť mlčanlivosti ustanovuje osobitný predpis.

Podľa § 28 ods. 2 rodičovské práva a povinnosti vety sa vzťahuje aj na zamestnancov úradu komisára.

C. Zákon o rodine

Podľa čl. 5 písm. h) základných zásad záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami.

Podľa § 36 ods. 1 rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti.

D. Civilný mimosporový poriadok

Podľa § 12 ods. 2 a 3 súd môže uznesením pribrať do konania aj iný subjekt, ak to vyplýva z osobitného predpisu. Subjekt podľa odsekov 1 a 2 je v konaní oprávnený na všetky úkony, ktoré môže vykonať účastník, ak nejde o úkony, ktoré môže vykonať len subjekt právneho vzťahu.

ÚKONY VYKONANÉ KOMISÁROM PRE DETI PRI RIEŠENÍ PRÍPADU:

- a) prijatie podnetu od matky maloletých detí,
- b) dožiadanie dokumentácie o deťoch od príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
- c) dôsledne preštudovanie dokladov a ich posúdenie,
- d) účasť na prípadovej konferencii
- e) podanie žiadosti o vstup do súdneho konania,
- f) spolupráca s matkou detí a otcom detí,
- g) účasť na súdnom pojednávaní – pribratie do konania,
- h) monitorovanie prípadu po súdnom konaní.

ZÁVER:

- Komisár pre deti v súlade s platnými právnymi predpismi zabezpečil, aby rodičovské práva a povinnosti, ktoré majú obaja rodičia, boli aplikované s cieľom zabezpečiť najlepšiu záujem detí.

- Komisár pre deti vynaložil všetko úsilie na to, aby sa v praxi zrealizovala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj svojich detí a aby sa realizoval najlepší záujem maloletých podľa čl. 5 základných zásad Zákona o rodine.
- Formou komunikácie so zainteresovanými stranami a objektívnym zhodnotením situácie a argumentmi prednesenými na súdnom konaní sa komisár pre deti dopomohol k tomu, aby sa deti mohli bez problémov stretávať s oboma rodičmi, a aby ako súrodenci mohli realizovať bezproblémový súrodenecký vzťah.

2.2 Právo na ochranu detí pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok

Komisár pre deti začal konať z vlastnej iniciatívy v septembri 2023 na základe informácii zo slovenských médií (*TV Markíza, Denník N, SME, atď.*), že sa na Slovensku šíri nová droga, ku ktorej sa dostanú aj deti v nákupných centrách, príp. na základných a stredných školách. Látka, ktorá so svojimi účinkami sa nápadne podobá na nelegálnu marihuanu, šíri sa medzi mladými, t.j. deťmi rýchlosťou blesku. Vysušené šišky rastliny, pokvapkané polosyntetickou látkou HHC a HHC-P je možné kúpiť úplne legálne a pohodlne priamo z automatov s názvom Greenpoint v takmer každom nákupnom centre (*napr. na Kamennom námestí v Bratislave, v Snine, Humennom, Košiciach, atď.*), resp. rovno pri vchode nákupných centier alebo na parkoviskách. Predávajú sa v nich produkty s obsahom legálneho CBD, nájde sa v nich sušina, pripravené jointy či dokonca vape perá s obsahom látky, ktorá sa označuje ako HHC a HHC-P. Je to novinka z laboratória a ide o novú látku, tzv. **polosyntetický kanabinoid**, ktorý je v šedej zóne, pretože sa nejedná o látku, ktorá by bola v Slovenskej republike na zozname zakázaných psychoaktívnych látok, ktoré sú nelegálne. Ide o riziková látku, ktorá svojou štruktúrou pripomína látku THC, ktorej účinky sú psychoaktívne a pôsobia na centrálny nervový systém, pôsobia upokojujúco, ponúkajú slasti a menia náladu. Vo svojej podstate ide o novú drogu, ktorá vyvoláva podobné pocity ako nelegálna marihuana, avšak HHC a HHC-P je zatiaľ na Slovensku legálnou látkou. Balenie s názvom Green Crack obsahuje jeden a pol gramu, sľubuje 30-percentný obsah drogy (*t.j. 30 % hexahydrokanabiphorol s menej ako 0,2 % s obsahom THC*) a stojí cca 15 eur. Sú však už štáty, ktoré tieto látky zakázali (*napr. HHC : Nemecko, Belgicko, Francúzsko, Taliansko, Chorvátsko, Cyprus, Litva, Lotyšsko, Rakúsko, Poľsko, Fínsko a Island, HHC-P : Chorvátsko, Taliansko a Francúzsko a HHC-O : Chorvátsko, Taliansko, Francúzsko a Cyprus*), pretože majú podobné účinky ako marihuana, avšak rýchlejšie pôsobia na organizmus a je tam aj väčšia účinnosť.

Uvedené súvisí aj so **žuvacím tabakom**, ako aj s **používaním elektronických a iných náhrad nikotínových výrobkov**, na nepriaznivé účinky ktorých a ich užívanie deťmi bol komisár pre deti upozornený na základe viacerých podnetov od občanov Slovenskej republiky.

Komisár pre deti sa v tejto veci obrátil na Prezídium policajného zboru SR, Odbor kriminálnej polície, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ústredný inšpektorát Slovenskej obchodnej inšpekcie, na Štátnu veterinárnu a potravinovú inšpekciu, Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, ako aj na Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, aby vykonali opatrenia smerujúce k okamžitému stiahnutiu z predaja všetkých potravín (výrobkov) obsahujúcich látku THC, HHC a HHC-P a požiadal ich o vyjadrenie.

Slovenská obchodná inšpekcia (*d'alej len „SOI“*), Ústredný inšpektorát Slovenskej obchodnej inšpekcie so sídlom v Bratislave ako orgán štátnej správy v zmysle zákona č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole vnútorného trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vykonáva kontrolu predaja výrobkov a poskytovania služieb, ktoré sú sprístupnené spotrebiteľom na vnútornom trhu, avšak nestanovuje technické požiadavky na výrobky, neurčuje kritéria bezpečnosti života a zdravia ľudí a ani neurčuje, za akých podmienok môže byť výrobok prepustený do colného režimu voľný obeh. SOI ako orgán trhového dohľadu taktiež nevykonáva kontrolu nad dodržiavaním ochrany verejného zdravia. SOI uskutočnila v zmysle § 6 ods. 5 zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov od februára 2023 na základe prijatých podnetov celoslovenskú kontrolnú akciu zameranú na kontrolu zákazu predaja tabakových výrobkov, výrobkov, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tabak, bezdymových tabakových výrobkov a elektronických cigariet z automatov. Predaj tabakových výrobkov, výrobkov, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tabak, bezdymových tabakových výrobkov, elektronických cigariet a nikotínových vrecúšok bez obsahu tabaku v zmysle § 6 ods. 5 zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je z automatov zakázaný. Uvedené ustanovenie sa vzťahuje na všetky podnikateľské subjekty, ktoré nesmú sprístupňovať uvedené výrobky (*t.j. tabakové výrobky, elektronické cigarety, výrobky určené na fajčenie, atď.*) spotrebiteľom, t.j. nielen osobám mladším ako 18 rokov, ale všeobecne všetkým občanom Slovenskej republiky. Vykonanou kontrolou bola zistená prítomnosť vyše 20 predajných automatov, ktoré majú v ponuke tabakové výrobky, výrobky, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tak bezdymové tabakové výrobky a elektronické cigarety. Na základe vykonaných kontrol SOI prijala potrebné opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov. O produktoch, v ktorých sa nachádzala látka THC a HHC-P, SOI informovala Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, ktoré v zmysle zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov vykonáva kontrolnú činnosť nad dodržiavaním ustanovení tohto zákona v oblasti štátnej správy na úseku omamných a psychotropných látok a taktiež informovala Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky.

Z doručenej informácie **Ministerstva vnútra** Slovenskej republiky vyplynulo, že látka HHC uvedená v zákone č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov má iný štruktúrny vzorec ako látka HHC-P predávaná v automatoch, ktorá v súčasnosti nepatrí medzi látky zaradené na zoznam zakázaných látok v zmysle zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky taktiež uviedlo, že na základe dlhodobých skúseností a analýz Kriminalistického a expertízneho ústavu Prezídia policajného zboru, ako aj poznatkov z oblasti adiktológie a v súlade s výsledkami analýz a legislatívnou praxou nielen Slovenskej republiky, ale aj ďalších členských štátov Európskej únie bola stanovená maximálna hraničná koncentrácia 2 % účinnej látky THC v sušine marihuany v jednotlivkej dávke ako množstvo, ktoré neovplyvní psychický a fyzický stav konzumenta. Po medializácii prípadov predaja týchto výrobkov osobám mladším ako 18 rokov, v ktorých bolo poukázané práve na zhoršený zdravotný stav detí, v médiách odznelo, že Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky uvažuje o zaradení spomínaných látok, ktoré sa v produktoch v automatoch nachádzajú, na zoznam omamných a psychotropných látok v zmysle zákona č. 139/1998 Z.z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky sa v predmetnej veci vyjadrilo, že látky HHC (*hexahydrokanabinol*), HHC-P (*hexahydrokanabiphorol*), HHC-O (*hexahydrokanabinol acetát*) sú v súčasnosti predmetom intenzívneho monitorovania Európskeho monitorovacieho centra pre drogy a drogovú závislosť (EMCDDA), Lisabon, Portugalsko od 07.11.2022 prostredníctvom Systému včasného varovania (*Early Warning System – EWS*) a Slovenská republika je zároveň aj súčasťou Systému včasného varovania (*EWS*).

Uvedené nové psychoaktívne látky v súčasnosti nie sú zaradené v prílohe č. 1 zákona č.139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov, nie sú kontrolovanými psychoaktívnymi látkami, takže v prípade zaobchádzania s týmito látkami sa nejedná o nedovolenú výrobu omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi v zmysle zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

K týmto novým psychoaktívnym látkam je k dispozícii veľmi málo informácií. Na základe doterajších poznatkov a klinickej praxe nie je zatiaľ dostatok oficiálnych informácií o týchto látkach. Z medicínskeho hľadiska nie sú tieto látky ešte dostatočne preskúmané, nie je k dispozícii dostatok klinických, ani toxikologických zistení, ktoré by mohli definovať biologický profil účinku týchto látok, ich farmakokinetiku a toxikologickú relevanciu. Na otázky vo veci účinkov predmetných látok na ľudský organizmus, schopnosti týchto látok ovplyvniť psychiku človeka, jeho ovládacie a rozpoznávacie schopnosti, jeho sociálne správanie nie je možné pri súčasných poznatkoch o týchto látkach podať jednoznačnú odpoveď.

HHC (*hexahydrokanabinol*) – je polosyntetický kanabinoid prvýkrát popísaný v roku 1940. Podľa laboratórnych štúdií *in vitro* a u niekoľkých živočíšnych druhov *in vivo* sa uvádza, že HHC má vo všeobecnosti podobné účinky ako delta -9-tetrahydrokanabinol (*delta-9-THC*), hlavná psychoaktívna látka v konope. Farmakologické a behaviorálne účinky HHC u ľudí neboli skúmané, hoci nedávne neoficiálne správy naznačujú, že jeho účinky môžu byť podobné účinkom delta-9-THC.

Účinky delta-9-THC sú tieto : K fyzickým príznakom akútneho ovplyvnenia drogami z konope patrí výrazné prekrvenie očných spojiviek, zvýšená tepová frekvencia, sucho v ústach, nekonštantné pocity na zvracanie, zvýšený apetít k jedlu v rôznych kombináciách či naopak nechutenstvo. Konzumenti drog z konope popisujú paradoxné vnímanie plynúceho času, ktorý sa zdanlivo predlžuje, čo neraz výrazne mení schopnosť orientácie v čase a v priestore. V súvislosti s marihuanou sú popisované aj príznaky v zmysle halucinácií akustických, či vizuálnych.

Zdravotné riziká užívania drog z konope sú tieto : Endokanabinoidný systém v organizme je signálny systém (*receptor a signálna molekula, ktorá sa na neho viaže*) nachádzajúci sa po celom ľudskom tele a mozgu. Tieto receptory sú označované ako CB1 a CB2, t.j. endokanabinoidné receptory. CB1 a CB2 receptory udržiavajú organizmus v určitom fyziologickom stave, vďaka syntéze vlastných endokanabinoidov, ako sú anandamid, ale aj 2-arachidonoylglycerol (2-AG), ktoré sa na tieto receptory viažu s určitou afinitou. K udržiavaniu fyziologického stavu prispievajú aj proteíny, ktoré tieto endokanabinoidy prenášajú, syntetizujú a degradujú za prísne ustálených podmienok. Príliš vysoká afinita alebo naopak príliš nízka afinita endokanabinoidov alebo aj exokanabinoidov (*napr. THC*), vedie k aktivácii alebo blokácii receptora CB1, CB2 a k poruchám fyziologických funkcií organizmu, resp. k vývoju rôznych patologických stavov. Existujú dôkazy, že príliš vysoká aktivita CB1 má svoju úlohu v kardiometabolických ochoreniach. CB1 a CB2 sa ďalej podieľajú na rôznych procesoch v gastrointestinálnom trakte, kde aktivácia obidvoch znižuje motilitu tráviaceho

traktu. V pečeni aktivácia CB1 podporuje vazodilatáciu, čo môže viesť ku tvorbe ascitu, ďalej steatózu pečene, fibrinogézu, apoptózu pečenevých buniek. Aktivácia CB2 receptora má opačný účinok v pečeni. Ďalej majú receptory CB1 a CB2 svoju pozitívnu alebo negatívnu úlohu v koži, imunitnom systéme a kostiach. THC môže aj aktivovať, aj blokovať funkciu CB1 alebo CB2 receptora, čo závisí od rôznych faktorov ako napr. jeho koncentrácie, miesta, kde pôsobí, prítomnosťou iných exo alebo endokanabinoidov a samozrejme od schopnosti viazať sa na receptor. THC má pomerne vysokú afinitu ku receptorom CB1 a CB2, signifikantne vyššiu ako napr. rôzne syntetické kanabinoidy. Predchádzajúce principiálne informácie naznačujú rôzne aspekty a dôsledky užívania kanabinoidov. K akútnej intoxikácii kanabinoidmi môžeme zaradiť v zmysle ovplyvnenia psychických funkcií spočiatku maskované poruchy integrity osobnosti u predisponovaných osôb. Vyskytujú sa príznaky agitovanosti, eufória, utlmenie, halucinácie, poruchy orientácie, zvukové, optické dotykové ilúzie, strata pozornosti, oneskorený reakčný čas a iné. Z porúch telesných funkcií sa vyskytujú najmä časté zápalové ochorenia dýchacieho systému (*chronické zápaly priedušiek a periférnych dýchacích ciest*), ako aj atrofický emfyzém pľúc u mladých osôb s neskorými fatálnymi dôsledkami na kardiorespiračný systém, zvracanie, tachykardia, srdcové arytmie a mnoho ďalších.

Zo súdnolekárskej praxe stoja za zmienku prípady samovrážd, pri ktorých bola zistená závislosť od kanabinoidov, ale aj samovražda ako sprievodný fenomén jednorazového užívania psychoaktívnej látky. Pri chronickom užívaní marihuany bolo pozorované, že po prerušení užívania marihuany došlo k signifikantnému nárastu systolického aj diastolického krvného tlaku a k zvýšeniu pulzovej frekvencie. Jednou z možností, prečo by človek mohol zomrieť, môže byť aj prerušenie užívania marihuany v kombinácii s už existujúcim patologickým stavom kardiovaskulárneho systému, napr. disperznou myofibrózou srdca. Tento efekt je však potrebné ešte ďalej skúmať. Je závislý od času, kedy je zdravotný stav užívateľa s anamnézou hypertenzie alebo poruchy činnosti srdca v pozícii, keď nedôjde k užitiu marihuany a dôjde k následnému zvýšeniu tlaku a tepovej frekvencie.

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky si uvedomuje aktuálnu dostupnosť uvedených látok na trhu a dopad ich konzumácie na zdravie detí a maloletých. Z toho dôvodu sa pripravuje návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov a v tejto novelizácii by mali byť predmetné látky zaradené do Prílohy č. 1 – do Zoznamu omamných látok a psychotropných látok. Predpokladá sa, že novela predmetného zákona by mohla byť schválená v priebehu polroka 2024.

Po zaradení látok HHC (*hexahydrokanabinol*), HHC-P (*hexahydrokanabiphorol*), HHC-O (*hexahydrokanabinol acetát*) do Prílohy č. 1 zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov bude možné trestnoprávne postihovať činnosť subjektov zameraných na nezákonnú výrobu, distribúciu a predaj takýchto omamných látok a psychotropných látok.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky si uvedomuje, že konzumácia takýchto látok môže predstavovať závažné riziko pre verejné zdravie a z toho dôvodu účelom novelizácie zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov je aktualizácia Zoznamu omamných látok a psychotropných látok zaradených do I., II. a III. skupiny.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky v rámci svojej pôsobnosti v oblasti boja proti drogám poukázalo na skutočnosť, že je limitované predovšetkým na trestnoprávnu úpravu drogových trestných činov obsiahnutých v ustanoveniach § 171 až 174 Trestného

zákona. Avšak táto právna úprava, pokiaľ ide o vymedzenie jednotlivých omamných a psychotropných látok, je naviazaná na zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov, ktorý je v gescii Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky.

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky poukazuje na skutočnosť, že problém s voľnou dostupnosťou psychoaktívnych látok HHC a HHC-P vyplýva z toho, že ide o nové syntetické látky, ktorých chemická štruktúra je cielene pozmenená práve v snahe vyhnúť sa zákazu nakladania a obchodovania s týmito látkami v zmysle medzinárodných dokumentov regulujúcich boj proti drogám. V podmienkach Slovenskej republiky je zoznam zakázaných látok uvedený v Prílohe č. 1 zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov, pričom návrhy na jeho rozšírenie alebo zúženie sú rovnako v gescii Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky. Pre ich zákaz, resp. trestnoprávny postih je potrebné doplnenie týchto látok do tohto zoznamu, a to formou uvedenia ich presného chemického zloženia. Tento postup je s ohľadom na dĺžku legislatívneho procesu zdĺhavý a neefektívny, navyše doplnenie predmetného zoznamu zakázaných látok problém rieši vždy len čiastočne, pretože na tieto zmeny pružne reaguje samotný čierny trh, a to jednoduchou zmenou chemickej štruktúry danej látky, čím sa táto nová pozmenená látka opätovne dostáva mimo režimu zákazu. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky považuje problém s voľnou dostupnosťou látok HHC a HHC-P za veľmi závažný a preto aktívne spolupracuje so zástupcami Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, Kriminalisticko-expertízneho ústavu Policajného zboru a Prezídia Policajného zboru na príprave návrhu zákona o nových psychoaktívnych látkach, v ktorom by tieto látky boli definované podľa molekulárnej bázy, čím by boli do budúcnosti pokryté aj všetky novovznikajúce chemické deriváty týchto látok. Takéto riešenie, uplatnené aj v iných členských štátoch Európskej únie, je efektívnym riešením problematiky neželanej dostupnosti nových psychoaktívnych látok na našom trhu.

Zároveň je potrebné uviesť, že v predmetnej veci komisár pre deti konal **aj na základe podnetov**, ktoré podali občania Slovenskej republiky, ktorí upozorňovali komisára na konkrétne situácie vznikajúce s použitím uvedených látok.

Komisár pre deti dňa 06.11.2023 vydal taktiež vyhlásenie do TASR, v ktorom žiadal orgány úradnej kontroly potravín, najmä Štátnu veterinárnu a potravinovú správu Slovenskej republiky a Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky o okamžité stiahnutie z predaja novej potraviny neznámeho pôvodu distribuovanej v automatoch, ktorá obsahuje látku THC, HHC a HHC-P z dôvodu bezprostredného ohrozenia života a zdravia maloletých detí. Zároveň sa obrátil na Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky a Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, aby vykonali opatrenia, ktoré budú smerovať k okamžitému stiahnutiu z predaja uvedených potravín (výrobkov) obsahujúcich látku THC, HHC a HHC-P. Tiež dôrazne vyzval všetkých rodičov, ako aj vychovávateľov a pedagogických pracovníkov vrátane Ministerstva školstva Slovenskej republiky, aby chránili zdravie detí a upozorňovali ich na klamlivé informácie, že množstvo účinnej látky THC v sušine marihuany v jednotlivej dávke neovplyvní psychický a fyzický stav konzumenta, čoho dôkazom je už zvyšujúce sa množstvo prípadov maloletých detí vo veku 13 až 17 rokov, ktoré skončili v nemocniciach v bezvedomí, pretože účinky látky THC, HHC a HHC-P sú psychoaktívne a výrazne pôsobia na centrálny nervový systém najmä maloletých detí.

POUŽITÁ PRÁVNÁ ÚPRAVA:

1. Dohovor o právach dieťaťa

Čl. 3 ods. 1 až 3

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Čl. 4

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, urobia všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom. Pokiaľ ide o hospodárske, sociálne a kultúrne práva, štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uskutočňujú také opatrenia v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce.

Čl. 33

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, prijímajú všetky nevyhnutné opatrenia, včítane zákonodarných, správnych, sociálnych a kultúrnych opatrení, na ochranu detí pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok definovaných príslušnými medzinárodnými zmluvami a na zabránenie využívania detí pri ich nezákonnej výrobe a obchodovaní s týmito látkami.

2. Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

§ 4 ods. 1 písm. a), c) a d)

Komisár pre deti posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa, presadzuje záujmy detí v spoločnosti, spolupracuje s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultuje s deťmi veci, ktoré sa ich týkajú, skúma názory detí a podporuje ich záujem o verejné otázky, podporuje zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti.

§ 4 ods. 2 písm. a), d), e) a f)

Komisár pre deti je oprávnený:

- *požadovať:*

1. *informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa,*
 2. *kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópii dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov,*
 3. *od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení,*
 4. *stanovisko k výsledku posúdenia a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa,*
- *podávať vyjadrenia v prípadoch, ktoré posudzoval,*
 - *vydávať stanoviská vo veciach dodržiavania práv dieťaťa a*
 - *navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia.*

§ 21 ods. 1, 2, 4 a 9 – postup pri vybavovaní podnetu

Každý, kto má právo obrátiť sa na komisára, má právo pri styku s komisárom používať svoj materinský jazyk a komunikovať s komisárom vo forme komunikácie pre neho prístupnej. Podnet možno podať písomne, ústne do zápisnice, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami. Ak sa podnet podáva ústne, vyhotovuje sa písomný úradný záznam a so súhlasom osoby, ktorá podáva podnet, aj zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam; fyzickej osobe sú pred vyhotovením zvukového záznamu alebo obrazovo-zvukového záznamu vysvetlené dôvody jeho vyhotovenia. Na takto vyhotovený zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam sa nevzťahuje osobitný predpis (o slobodnom prístupe k informáciám).

§ 27 - spolupráca

Komisár pri výkone svojej pôsobnosti spolupracuje s príslušnými orgánmi verejnej moci. Komisár môže spolupracovať aj s inými subjektmi pôsobiacimi v oblasti ochrany práv a slobôd.

§ 28 – mlčanlivosť

Komisár je povinný zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri výkone svojej funkcie, ak povinnosť mlčanlivosti ustanovuje osobitný predpis. Povinnosť mlčanlivosti sa vzťahuje aj na zamestnancov úradu komisára.

3. Zákon o rodine

Čl. 5 písm. b) a c)

Záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú.

Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä

- *bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava a*

- *ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa.*

4. zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov (celé znenie v Prílohe č. 1)

5. zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

§ 6 ods. 3 a 5 – Predaj tabakových výrobkov, výrobkov, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tabak, bezdymových tabakových výrobkov, elektronických cigariet a nikotínových vrecúšok bez obsahu tabaku

Zakazuje sa predávať tabakové výrobky, výrobky, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tabak, bezdymové tabakové výrobky, elektronické cigarety a nikotínové vrecúška bez obsahu tabaku osobám mladším ako 18 rokov.

Zakazuje sa predaj tabakových výrobkov, výrobkov, ktoré sú určené na fajčenie a neobsahujú tabak, bezdymových tabakových výrobkov, elektronických cigariet a nikotínových vrecúšok bez obsahu tabaku z automatov.

6. zákon č. 128/2002 Z. z. o štátnej kontrole na vnútornom trhu vo veciach ochrany spotrebiteľa v znení neskorších predpisov

Čl. 1

Tento zákon upravuje štátnu kontrolu predaja výrobkov a poskytovania služieb spotrebiteľom na vnútornom trhu, štátny dozor a spoluprácu Slovenskej obchodnej inšpekcie s inými orgánmi verejnej správy a občianskymi združeniami.

7. Trestný zákon

§ 171 až 174

Nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi

§ 171

(1) Kto neoprávnene prechováva omamnú látku alebo psychotropnú látku z rastliny rodu konopa pre vlastnú potrebu, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Kto neoprávnene prechováva omamnú látku alebo psychotropnú látku z rastliny rodu konopa pre vlastnú potrebu vo väčšom rozsahu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(3) Kto neoprávnene prechováva inú omamnú látku alebo psychotropnú látku ako z rastliny rodu konopa, jed alebo prekurzor pre vlastnú potrebu, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

- (4) *Kto neoprávnene prechováva inú omamnú látku alebo psychotropnú látku ako z rastliny rodu konopa, jed alebo prekursor pre vlastnú potrebu vo väčšom rozsahu, potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.*

§ 172

- (1) *Kto neoprávnene prechováva po akúkoľvek dobu omamnú látku alebo psychotropnú látku z rastliny rodu konopa, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až sedem rokov.*
- (2) *Odňatím slobody na päť rokov až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a už bol za taký čin odsúdený.*
- (3) *Kto neoprávnene prechováva po akúkoľvek dobu inú omamnú látku alebo psychotropnú látku ako uvedenú v odseku 1, jed alebo prekursor, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.*
- (4) *Kto neoprávnene*
a) *vyrobí,*
b) *dovezie, vyvezie, prevezie alebo dá prepraviť, alebo*
c) *kúpi, predá, vymení, zadováži*

omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor alebo kto takú činnosť sprostredkuje, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.
- (5) *Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 3 alebo 4 a už bol za taký čin odsúdený.*
- (6) *Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1, 3 alebo 4*
a) *pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti,*
b) *závažnejším spôsobom konania,*
c) *na chránenej osobe, alebo*
d) *vo väčšom rozsahu.*
- (7) *Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1, 3 alebo 4*
a) *a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,*
b) *voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby, alebo*
c) *v značnom rozsahu.*
- (8) *Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1, 3 alebo 4*
a) *a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb,*
b) *ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo*
c) *vo veľkom rozsahu.*

§ 173

- (1) *Kto vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva predmet určený na nedovolenú výrobu omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekursora, potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.*
- (2) *Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného väčší prospech.*
- (3) *Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného značný prospech.*

(4) *Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného prospech veľkého rozsahu.*

§ 174

Šírenie toxikománie

(1) *Kto zvádza iného na zneužívanie inej návykovej látky než alkoholu alebo ho v tom podporuje alebo kto zneužívanie takej látky inak podnecuje alebo šíri, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.*

(2) *Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*

- a) voči chránenej osobe, alebo*
- b) verejne.*

ÚKONY VYKONANÉ KOMISÁROM PRE DETI PRI RIEŠENÍ PRÍPADU:

- a) konanie z vlastnej iniciatívy, aj na základe podnetov – t.j. prijatie piatich podnetov zo strany občanov Slovenskej republiky,
- b) dôsledné preštudovanie materiálov o účinkoch látok HHC, HHC-P a ich posúdenie,
- c) spolupráca s príslušnými orgánmi verejnej moci,
- d) podpora zvyšovania povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti prostredníctvom vyhlásenia (správy TASR).

VYJADRENIE KOMISÁRA PRE DETI :

Komisár pre deti si uvedomuje aktuálnu dostupnosť uvedených látok na trhu a dopad ich konzumácie na zdravie detí. Z toho dôvodu sa komisár plne stotožňuje s postupom Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, ako aj Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré pripravujú návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov a v tejto novelizácii by mali byť predmetné látky zaradené do Prílohy č. 1 – do Zoznamu omamných látok a psychotropných látok. Predpokladá sa, že novela predmetného zákona by mohla byť schválená v priebehu polroka 2024.

V takom prípade by išlo o páchanie trestného činu Nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi, resp. o Šírenie toxikománie.

Komisár pre deti plne podporuje úzku spoluprácu pri intenzívnom monitorovaní látky HHC (hexahydrokanabinol), HHC-P (hexahydrokanabiphorol), HHC-O (hexahydrokanabinol acetát) prostredníctvom Európskeho monitorovacieho centra pre drogy a drogovú závislosť (EMCDDA), Lisabon, Portugalsko od 07.11.2022, Systémom včasného varovania (Early Warning System – EWS), ktorého súčasťou je aj Slovenská republika a v súlade s platnými vnútroštátnymi, ale najmä medzinárodnými právnymi predpismi vynaložil všetko úsilie na to, aby sa v praxi plne realizoval Dohovor o právach dieťaťa, t. j.

došlo k ochrane detí pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok definovaných príslušnými medzinárodnými zmluvami.

2.3 Právo každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia včítane sociálneho poistenia

Komisár pre deti začal konať **na základe písomného podnetu** matky dvoch maloletých detí, v ktorom žiadala o pomoc vo veci nepriznania sirotského dôchodku po zomrelom otcovi jej dvoch maloletých detí (*jej druhovi*), ktorý zomrel v Českej republike. Z pobočky Sociálnej poisťovne v Čadci jej bolo oznámené, že sirotský dôchodok sa jej vypláti až po doplatení poistného na sociálne poistenie, s čím podávateľka nesúhlasila.

Komisár pre deti požiadal o vyjadrenie v predmetnej veci Ústredie Sociálnej poisťovne v Bratislave.

Sociálna poisťovňa – Ústredie oznámila, že **zomretý otec** dvoch maloletých detí (*druh matky detí*) **ku dňu smrti nesplnil zákonom požadované podmienky na vznik nároku na sirotský dôchodok**, pretože nebol poberateľom starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku, nemal nárok ani na predčasný starobný dôchodok, nesplnil podmienky nároku na starobný dôchodok, ani nezomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania. Vzhľadom na to, **nárok na sirotský dôchodok bol posúdený z hľadiska, či zomretý rodič ku dňu smrti získal počet rokov dôchodkového poistenia potrebný na nárok na invalidný dôchodok** a pri posúdení nároku **boli zhodnotené všetky preukázané obdobia dôchodkového poistenia**, ktoré sa podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov za obdobie dôchodkového poistenia považujú. V zmysle ustanovenia § 72 ods. 1 písm. c) zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov **počet rokov dôchodkového poistenia potrebný na vznik nároku na invalidný dôchodok poistenca vo veku nad 24 rokov do 28 rokov je najmenej dva roky a zisťuje sa ku dňu smrti poistenca (otca dvoch maloletých detí).**

Otec dvoch maloletých detí ku dňu smrti dovŕšil 27 rokov veku a získal (*len*) 457 dní obdobia dôchodkového poistenia, t.j. 1 rok a 92 dní obdobia dôchodkového poistenia. Z toho dôvodu nesplnil podmienku získania najmenej dvoch rokov obdobia dôchodkového poistenia potrebnú na vznik nároku na invalidný dôchodok. Vzhľadom na uvedené skutočnosti boli žiadosti o sirotský dôchodok pre obidve maloleté deti rozhodnutiami Sociálnej poisťovne zamietnuté. Sociálna poisťovňa osobitným listom informovala matku dvoch maloletých detí (*sirôt*) o zákonných dôvodoch nehodnotenia obdobia zaradenia do evidencie nezamestnaných občanov, ako aj nehodnotenia doby štúdia na strednej škole zomretého otca oboch maloletých detí ako obdobia dôchodkového poistenia, ale aj o možnosti dodatočného zaplatenia poistného na dôchodkové poistenie v zmysle § 142 ods. 3 písm. c) zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov za uvedené obdobia (*t.j. doby evidencie nezamestnaných občanov a doby štúdia na strednej škole*).

POUŽITÁ PRÁVNÁ ÚPRAVA:

3. Dohovor o právach dieťaťa

Čl. 3 ods. 1 až 3

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Čl. 4

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, urobia všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom. Pokiaľ ide o hospodárske, sociálne a kultúrne práva, štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uskutočňujú také opatrenia v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce.

Čl. 26

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia vrátane sociálneho poistenia a zároveň robia všetky nevyhnutné opatrenia na dosiahnutie plného uskutočňovania tohto práva v súlade s vnútroštátnym právom, t.j. vnútroštátnou právnou úpravou - so zákonom č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Tieto výhody sa podľa situácie poskytujú s ohľadom na zdroje a možnosti dieťaťa a osôb, ktoré sa oň starajú, ako aj s ohľadom na všetky ďalšie hľadiská, ktoré sú spojené so žiadosťou o poskytnutie týchto výhod podanou dieťaťom alebo v prospech dieťaťa.

Čl. 27

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru OSN o právach dieťaťa uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj, avšak základnú zodpovednosť za zabezpečenie životných podmienok nevyhnutných pre rozvoj dieťaťa nesú v rámci svojich schopností a finančných možností rodič(ia) alebo iné osoby, ktoré sa o dieťa starajú.

4. Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

§ 4 ods. 1 písm. a), c) a d)

Komisár pre deti posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa, presadzuje záujmy detí v spoločnosti, spolupracuje s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultuje s deťmi veci, ktoré sa ich týkajú, skúma názory detí a podporuje ich záujem o verejné otázky, podporuje zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti.

§ 4 ods. 2 písm. a), d), e) a f)

Komisár pre deti je oprávnený

- *požadovať*
 - 1. informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa,*
 - 2. kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópii dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov,*
 - 3. od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení,*
 - 4. stanovisko k výsledku posúdenia a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa,*
- *podávať vyjadrenia v prípadoch, ktoré posudzoval,*
- *vydávať stanoviská vo veciach dodržiavania práv dieťaťa a*
- *navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia.*

§ 21 ods. 1, 2, 4 a 9 – postup pri vybavovaní podnetu

Každý, kto má právo obrátiť sa na komisára, má právo pri styku s komisárom používať svoj materinský jazyk a komunikovať s komisárom vo forme komunikácie pre neho prístupnej. Podnet možno podať písomne, ústne do zápisnice, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami. Ak sa podnet podáva ústne, vyhotovuje sa písomný úradný záznam a so súhlasom osoby, ktorá podáva podnet, aj zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam; fyzickej osobe sú pred vyhotovením zvukového záznamu alebo obrazovo-zvukového záznamu vysvetlené dôvody jeho vyhotovenia. Na takto vyhotovený zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam sa nevzťahuje osobitný predpis (o slobodnom prístupe k informáciám).

§ 27 - spolupráca

Komisár pri výkone svojej pôsobnosti spolupracuje s príslušnými orgánmi verejnej moci. Komisár môže spolupracovať aj s inými subjektmi pôsobiacimi v oblasti ochrany práv a slobôd.

§ 28 – mlčanlivosť

Komisár je povinný zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel pri výkone svojej funkcie, ak povinnosť mlčanlivosti ustanovuje osobitný predpis. Povinnosť mlčanlivosti sa vzťahuje aj na zamestnancov úradu komisára.

3. Zákon o rodine

Čl. 5 písm. b) a c)

Záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú.

Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä

- bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava a*
- ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa.*

4. zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

§ 60 ods. 1 a 10

Obdobie dôchodkového poistenia je obdobie povinného dôchodkového poistenia, obdobie dobrovoľného dôchodkového poistenia, ak za tieto obdobia okrem období uvedených v § 140 (t.j. od uznania za dočasne práceneschopného do skončenia dočasnej pracovnej neschopnosti, najdlhšie do uplynutia 52 týždňov trvania dočasnej pracovnej neschopnosti, atď.) bolo zaplatené poistné na dôchodkové poistenie podľa zákona o sociálnom poistení, a ak tento zákon neustanovuje inak.

Rok dôchodkového poistenia je 365 dní dôchodkového poistenia.

§ 72 ods. 1 písm. c) a ods. 2

Počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok poistenca vo veku nad 24 rokov do 28 rokov je najmenej dva roky.

Počet rokov dôchodkového poistenia na vznik nároku na invalidný dôchodok sa zisťuje z obdobia pred vznikom invalidity (t.j. smrti otca dvoch maloletých detí).

§ 76

Nárok na sirotsky dôchodok má nezaopatrené dieťa, ktorému zomrel rodič alebo osvojiteľ dieťaťa, ak rodič alebo osvojiteľ ku dňu smrti bol poberateľom starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku, mal nárok na predčasný starobný dôchodok alebo ku dňu smrti získal počet rokov dôchodkového poistenia na nárok na invalidný dôchodok, alebo splnil podmienky nároku na starobný dôchodok, alebo zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania.

Nárok na sirotsky dôchodok zaniká vždy dovŕšením 26. roku veku dieťaťa.

§ 109 ods. 1 a 2

- (1) Nárok na dôchodkovú dávku (sirotsky dôchodok) vzniká odo dňa splnenia podmienok ustanovených týmto zákonom o sociálnom poistení, ak tento zákon neustanovuje inak.*

- (2) *Nárok na výplatu dávky vzniká splnením podmienok ustanovených týmto zákonom o sociálnom poistení na vznik nároku na dávku (sirotský dôchodok), splnením podmienok nároku na jej výplatu a podaním žiadosti o priznanie alebo vyplácanie dávky (sirotského dôchodku).*

§ 113 ods. 1 a 2

- (1) *Nárok na dávku (sirotský dôchodok) nezaniká uplynutím času.*
(2) *Nárok na dávku (sirotský dôchodok) a nárok na jej výplatu zaniká dňom smrti fyzickej osoby, ktorá splnila podmienky nároku na dávku a podmienky nároku na výplatu dávky, ak tento zákon neustanovuje inak.*

§ 114 ods. 1 a 2

- (1) *Nárok na výplatu dávky (sirotského dôchodku) alebo jej časti sa premlčí uplynutím troch rokov odo dňa, za ktorý dávka (sirotský dôchodok) alebo jej časť patrili.*
(2) *Lehota ustanovená v odseku 1 neplynie počas konania o dávke (sirotskom dôchodku).*

§ 142 ods. 3 písm. c) a d)

Poistné na dôchodkové poistenie sa môže zaplatiť aj dodatočne za obdobie, počas ktorého fyzická osoba

- bola zaradená do evidencie uchádzačov o zamestnanie alebo*
- sústavne sa pripravovala na povolanie štúdiom na strednej škole alebo na vysokej škole po dovŕšení 16 rokov veku.*

ÚKONY VYKONANÉ KOMISÁROM PRE DETI PRI RIEŠENÍ PRÍPADU:

- konanie na základe písomného podnetu zo strany občana Slovenskej republiky,
- dôsledné preštudovanie dokladov o (ne)splnení podmienok nároku na sirotský dôchodok a ich posúdenie,
- spolupráca s príslušnými orgánom – Sociálnou poisťovňou – preverenie rozhodujúcich skutočností (doby poistenia zomretého otca maloletých detí) a žiadosť o vyjadrenie.

VYJADRENIE KOMISÁRA PRE DETI:

Komisár pre deti poukázal na skutočnosť, že postup Sociálnej poisťovne bol správny a v súlade s platnou právnou úpravou, t.j. zákonom č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, pretože **nárok na sirotský dôchodok vzniká nezaopatrenému dieťaťu, ktorému zomrel rodič** v zmysle § 76 zákona o sociálnom poistení **len vtedy, ak rodič** ku dňu smrti bol poberateľom starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku, mal nárok na predčasný starobný dôchodok alebo **ku dňu smrti získal počet rokov dôchodkového poistenia na nárok na invalidný dôchodok**, alebo splnil podmienky nároku na starobný dôchodok, alebo zomrel v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania.

Zomretý otec dvoch maloletých detí ku dňu smrti nespĺnil zákonom požadované podmienky na vznik nároku na sirotský dôchodok, pretože nebol poberateľom starobného dôchodku alebo invalidného dôchodku, nemal nárok ani na predčasný starobný dôchodok, nespĺnil podmienky nároku na starobný dôchodok, ani nezomrel v dôsledku pracovného úrazu

alebo choroby z povolania. Vzhľadom na uvedené, **nárok na sirotsky dôchodok bol posúdený z hľadiska, či zomretý rodič ku dňu smrti získal počet rokov dôchodkového poistenia**, ktorý je nevyhnutne potrebný na vznik nároku na invalidný dôchodok. Pri posúdení nároku boli zhodnotené všetky preukázané obdobia dôchodkového poistenia, ktoré sa v zmysle zákona o sociálnom poistení považujú za obdobia dôchodkového poistenia. **Na vznik nároku na invalidný dôchodok v zmysle § 72 ods. 1 písm. c) zákona o sociálnom poistení sa vyžadujú najmenej dva roky dôchodkového poistenia, ak poistenec zomrel vo veku nad 24 rokov do 28 rokov veku.** Z uvedeného vyplýva, že **pre vznik nároku na invalidný dôchodok sa v prípade otca dvoch maloletých detí, ktorý zomrel vo veku 27 rokov, vyžadovala doba dôchodkového poistenia najmenej dva roky, t.j. spolu cca 730 doby poistenia (t.j. ani o jeden deň menej)**, pretože v zmysle § 60 ods. 10 zákona o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov za rok dôchodkového poistenia sa považuje 365 dní dôchodkového poistenia. **Otec dvoch maloletých detí ku dňu smrti dovŕšil 27 rokov, avšak získal (len) 457 dní obdobia dôchodkového poistenia, t.j. 1 rok a 92 dní obdobia dôchodkového poistenia.** Z uvedeného vyplýva, že z toho dôvodu **nesplnil podmienku získania dvoch rokov obdobia dôchodkového poistenia potrebnú na vznik nároku na invalidný dôchodok.**

Na základe preukázaných skutočností rozhodnutiami Sociálnej poisťovne boli žiadosti o sirotsky dôchodok pre dve maloleté deti zamietnuté v súlade s platnou právnou úpravou.

Sociálna poisťovňa však osobitným listom informovala matku dvoch maloletých detí o zákonných dôvodoch nezhodnotenia obdobia zaradenia do evidencie nezamestnaných občanov a doby štúdia na strednej škole ako obdobia dôchodkového poistenia zomretého otca dvoch maloletých detí. Avšak zároveň matku dvoch maloletých detí informovala aj o možnosti dodatočného zaplatenia poistného na dôchodkové poistenie podľa § 142 ods. 3 písm. c) zákona o sociálnom poistení, aby boli splnené podmienky nároku na sirotsky dôchodok a aby vznikol aj nárok na jeho výplatu.

Nepriзнание sirotského dôchodku a zamietnutie žiadosti o výplatu sirotského dôchodku na dve maloleté deti si spôsobila aj sama podávateľka podnetu, pretože nesúhlasila s možnosťou dodatočného zaplatenia poistného na dôchodkové poistenie v prípade zomretého otca dvoch maloletých detí za obdobie jeho evidencie na úrade práce a doby štúdia na strednej škole (*t. j. počas období, za ktoré sa poistné v zmysle platnej právnej úpravy neplatí, ale je možné ho dodatočne zaplatiť*).

Zamestnankyňa úradu komisára odporučila matke dvoch maloletých detí, aby sa opätovne obrátila na príslušnú pobočku Sociálnej poisťovne a dodatočne zaplatila poistné na dôchodkové poistenie za obdobie evidencie na úrade práce a doby štúdia na strednej škole otca dvoch maloletých nezaopatrených detí a opätovne podala žiadosť o priznanie a výplatu sirotského dôchodku na dve maloleté deti. Upozornila matku dvoch maloletých detí, že nárok na dávku (*t.j. na sirotsky dôchodok*) vzniká na základe zákonom ustanovených podmienok (*t.j. počet rokov dôchodkového poistenia pre vznik nároku na invalidný dôchodok poistenca vo veku nad 24 rokov do 28 rokov je najmenej dva roky, t.j. aspoň 730 dní doby poistenia, takže na základe dodatočného zaplatenia poistného za obdobie najmenej 273 dní, t.j. doby napr. evidencie na úrade práce a doby štúdia na strednej škole*), avšak nárok na dávku (*sirotsky dôchodok*) nezaniká uplynutím času a nárok na výplatu dávky (*sirotsky dôchodok*) sa premlčí uplynutím troch rokov odo dňa, za ktorý dávka patrila. Taktiež podávateľke odporučila, že je vhodné zaplatiť dodatočne poistné za uvedené obdobie evidencie na úrade práce a doby štúdia na strednej škole v prípade zomretého otca dvoch maloletých detí, pretože nárok na sirotsky dôchodok zaniká vždy dovŕšením (*až*) 26. roku veku dieťaťa, t.j. sirotsky dôchodok

sa poskytuje do skončenia povinnej školskej dochádzky, avšak najdlhšie až do 26. roku veku, pokiaľ sa nezaopatrené dieťa sústavne pripravuje na povolanie štúdiom na strednej škole po skončení povinnej školskej dochádzky alebo štúdiom na vysokej škole do získania vysokoškolského vzdelania druhého stupňa, a to nielen dennou formou štúdia, ale aj externou formou štúdia.

Komisár pre deti po zistení skutkového stavu veci a po jeho celkovom zhodnotení z hľadiska dodržiavania všeobecne záväzných právnych predpisov týkajúcich sa sociálneho poistenia (t.j. zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov – platenia poistného v prípade zamestnancov a samostatne zárobkovo činných osôb, ako aj podmienok nároku na sirotský dôchodok, atď.) dospel k záveru, že príslušná verejnoprávna inštitúcia – Sociálna poisťovňa postupovala v súlade s platným právnym poriadkom Slovenskej republiky, ako aj v súlade s medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky.

Vzhľadom na daný prípad komisár ako prostriedok nápravy navrhuje zvyšovanie povedomia o význame platenia poistného na sociálne poistenie, a to najmä na dôchodkové poistenie, ktoré nesúvisí len s dovŕšením dôchodkového veku, ale úzko súvisí so vznikom nároku na dávky pozostalých, t.j. vdovského, prípadne vdoveckého dôchodku, ale najmä sirotského dôchodku v prípade úmrtia rodič(a), resp. rodičov maloletých detí (t.j. vo veku od 20 do 45 rokov veku).

2.4 Ochrana práv detí cudzincov žijúcich na Slovensku

Podnet bol podaný zákonnými zástupcami maloletej 14 ročnej dcéry - žiačky základnej školy, ktorá sa stretla s údajným psychickým a fyzickým násilím na škole, ktoré bolo údajne vedené voči jej osobe. Dcéra študovala na rôznych školách v Poľsku, Bulharsku a na Ukrajine. Počas plnenia si povinnej školskej dochádzky na rôznych školách neevidovali rodičia žiadne konflikty, pripomienky ani sťažnosti na správanie. Po nastúpení na „novú“ školu na Slovensku žiačka nemala žiadne pripomienky ani sťažnosti na svoje správanie, ale rodičia boli nespokojní s kvalitou výchovno-vzdelávacieho procesu na škole pri vyučovaní slovenského jazyka, o čom opakovane informovali štatutára školy. Na väčšinu písomných sťažností nedostali odpoveď.

Úrad komisára pre deti sa obrátil na Školské inšpekčné centrum, ktoré uvedenú sťažnosť prešetřilo. Z písomného stanoviska Štátnej školskej inšpekcie, po prešetření podanej sťažnosti je nasledujúce vyjadrenie :

Námietka č. 1 :

Nevytvorenie dostatočných podmienok na zabezpečenie výchovy a vzdelávania Vašej dcéry – dieťa cudzincov v predmete slovenský jazyk a literatúra v súlade s platnými predpismi. Na základe prešetřenia je námietka neopodstatnená.

Námietka č. 2:

Neobjektívne hodnotenie výchovno-vzdelávacích výsledkov Vašej dcéry z predmetov slovenský jazyk a literatúra a nemecký jazyk. Na základe prešetřenia je námietka neopodstatnená.

Námietka č. 3:

Neposkytnutie požadovaných informácií o výchovno-vzdelávacích výsledkoch Vašej dcéry vrátane vysvetlenia uplatnených pravidiel hodnotenia Vám, jej zákonnému zástupcovi. „Štátna školská inšpekcia prešetrovaním námietky zistila, že škola s Vami vo veci dostatočného a úplného vysvetlenia kritérií a pravidiel hodnotenia učebných výsledkov žiakov cudzincov/odídencov nevedla konštruktívnu komunikáciu, a tým nezabezpečila potrebné informácie týkajúce sa výchovno-vzdelávacích výsledkov Vašej dcéry, čím bolo porušené právo zákonného zástupcu ustanovené v § 144 ods. 1 písm. m) zákona č.245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov - **námietka je opodstatnená.**“

POUŽITÁ PRÁVNA ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 2

Štáty, sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva ustanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu nachádzajúcemu sa pod ich jurisdikciou bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov.

Článok 3

Štáty sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Článok 16

Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do svojho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takým zásahom alebo útokom.

Článok 19

Štáty, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa. Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie.

Článok 28

Štáty robia všetky opatrenia nevyhnutné na to, aby sa disciplína v škole zabezpečovala spôsobom zlučiteľným s ľudskou dôstojnosťou dieťaťa a v súlade s týmto Dohovorom.

Ústava Slovenskej republiky

Článok 19

Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena. Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života. Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.

ÚKONY VYKONANÉ KOMISÁROM PRE DETI PRI RIEŠENÍ PRÍPADU:

- a) prijatie podnetu zo strany zákonného zástupcu dieťaťa,
- b) zabezpečenie podkladov a vyjadrenie Školského inšpekčného centra,
- c) zabezpečenie dokumentácie zo strany školy,
- d) dôsledne preštudovanie dokladov a ich posúdenie,
- e) výzva na doplnenie podkladov zo strany školy,
- f) uzatvorenie prípadu,
- g) odoslanie stanoviska podávateľovi podnetu.

ZÁVER:

Na základe výsledku prešetrenia sťažnosti bolo štatutárovi školy zo strany Štátnej školskej inšpekcie uložené opatrenie so stálym termínom. Údajné fyzické a psychické násilie nebolo potvrdené. Z daného textu je evidentné, že sa nejedná o porušenie práv žiačky v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa.

2.5 Šikanovanie na škole

Podnet bol podaný na úrad zákonnými zástupcami maloletého 14 ročného syna - žiaka základnej školy, voči ktorému bolo údajne vedené násilie – šikana zo strany spolužiakov ako aj pedagógov. V podaní zákonní zástupcovia poukazujú na to, že ich synovi údajne spolužiaci počas obeda pľuvali do taniera s polievkou, postriekali mu tvár s čistiacim prostriedkom na tabuľu, v deň keď nebol syn v škole, tak mu bola zapísaná známka v EduPage. Úrad komisára pre deti sa obrátil na Školské inšpekčné centrum a Štátnu školskú inšpekciu, ktoré uvedenú sťažnosť prešetrili. Z prešetrenia bolo zistené, že ich záberom bolo preskúmať stav a úroveň zabezpečenia bezpečnosti školského prostredia v základnej škole. Škola realizovaním systémových aktivít v oblasti prevencie pred sociálno-patologickými javmi a včasným riešením vzniknutých problémov vytvárala pre žiakov podmienky na bezpečné školské prostredie. Kontrolou predloženej dokumentácie bolo zistené, že pravidlá chodu školy súvisiace s právami a povinnosťami žiakov a zákonných zástupcov, ako aj pravidlami vzájomných vzťahov a vzťahov so zamestnancami mala škola rozpracované v školskom poriadku. Problematike prevencie a eliminácie šikanovania a agresívneho správania žiakov sa podrobne venovala interná smernica školy, ktorá konkretizovala o. i. postup školy pri riešení šikanovania, či systémové aktivity školy v oblasti prevencie šikanovania a agresivity. Štátna školská inšpekcia zadala žiakom tried, dotazník zameraný na zistenie vnímania bezpečnosti školského prostredia. Všetci respondenti oboch tried uviedli, že učitelia vykonávajú počas prestávok dozor a sledujú správanie žiakov a 73,9 % z nich potvrdilo, že sa s učiteľmi rozprávajú o tom, ako sa majú správať, ak im niekto ubližuje.

Úrad komisára pre deti sa obrátil na príslušný Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, z písomného stanoviska príslušného Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny je zrejmé, že s rodinou spolupracuje od roku 2016. Zaslaním dožiadania škole bolo zistené, že škola opakovane navrhovala pre maloletého psychologické vyšetrenie, z dôvodu zlých vzťahov so spolužiakmi, konfliktom v triede, ale rodičia odmietli súhlasiť s akýmkoľvek odborným vyšetrením. Rodičia odmietli pomoc Centra poradenstva a prevencie, s ktorými škola

spolupracuje. Viackrát boli v škole robiť prevenciu šikanovania, ktorú škola riešila v súvislosti s maloletým. Po preverení podnetu sa zistilo, že tvrdenia podávateľa podnetu neboli pravdivé.

POUŽITÁ PRÁVNÁ ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 2

Štáty, sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva ustanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu nachádzajúcemu sa pod ich jurisdikciou bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov.

Článok 3

Štáty sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Článok 16

Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do svojho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takým zásahom alebo útokom.

Článok 19

Štáty, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo neobstarávaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa. Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie.

Článok 28

Štáty robia všetky opatrenia nevyhnutné na to, aby sa disciplína v škole zabezpečovala spôsobom zlučiteľným s ľudskou dôstojnosťou dieťaťa a v súlade s týmto Dohovorom.

Ústava Slovenskej republiky

Článok 19

Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena. Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života. Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.

ÚKONY VYKONANÉ KOMISÁROM PRE DETI PRI RIEŠENÍ PRÍPADU:

- a) prijatie podnetu zo strany zákonného zástupcu dieťaťa,
- b) dôsledne preštudovanie dokladov a ich posúdenie,

- c) zabezpečenie podkladov a vyjadrenie Školského inšpekčného centra,
- d) zabezpečenie dokumentácie zo strany školy,
- e) komunikácia so zriaďovateľom školy,
- f) komunikácia so sociálnym odborom obce,
- g) opakovaná komunikácia s podávateľom podnetu,
- h) poskytnuté sociálne poradenstvo predkladateľovi podnetu,
- i) uzatvorenie prípadu,
- j) odoslanie stanoviska podávateľovi podnetu so sociálnym poradenstvom a odporúčaniami.

ZÁVER:

Zákonným zástupcom bolo odporúčané, že problémy je možné úspešne sanovať v rámci úzkej spolupráce s príslušným Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny a Základnou školou, avšak za predpokladu aktívnej účasti oboch rodičov.

2.6 Úprava práv a povinností k maloletým deťom po rozvode / rozchode rodičov

V rámci podnetovej agendy sa v pôsobnosti detašovaného pracoviska Úradu komisára pre deti Prešov riešili podnety súvisiace s úpravou práv a povinností k maloletým deťom po rozvode / rozchode rodičov. Niektoré boli podané osobne podávateľom, iné doručené poštou. Väčšinou sa jednalo o prípady, kde prebieha súdne konanie vo veci úpravy styku k maloletým a jeden z rodičov bezdôvodne bráni druhému v styku s dieťaťom. V týchto prípadoch bolo poukázané na prietahy v konaní a nespôuprácu druhého rodiča. V pridelennej spisovej agende je pracovisko úradu Prešov zastúpené v 9 súdnych konaniach súvisiacich s úpravou práv a povinností k maloletým deťom po rozvode/ rozchode rodičov.

Príslušný okresný súd prizval Úrad komisára pre deti do súdneho konania, súvisiace s úpravou práv a povinností k maloletým deťom po rozvode rodičov. Rodičia sú rozvedení, z manželského zväzku sú dve deti, mal. dcéra 13 rokov a mal. syn 6 rokov. Rodina pred rozvodom žila v Českej republike. Po rozvode boli deti zverené do starostlivosti matky, ktorá má trvale bydlisko v Slovenskej republike. Styk detí s otcom bol upravený, pričom mal prebiehať na území Slovenskej republiky. Otec nesúhlasil so zverením detí do starostlivosti matky. Otec podmiennečne odsúdený, uznaný vinným zo zločinu týrania osoby žijúcej v spoločnej domácnosti u matky. Otec opakovane neoprávnene zadržal deti po ukončení styku na území Českej republiky. Následne deti odviezol do iných krajín Európskej únie, aj na iný kontinent. Otec opakovane, aj keď deti po čase vrátil matke, tak následne nedodržiaval upravený styk, čas ani miesto styku s deťmi. Otec svojim správaním spôsobil, že deti zanedbávali povinnú školskú a predškolskú výchovu. Matka z uvedených dôvodov požadovala realizáciu styku s deťmi v jej prítomnosti resp. v prítomnosti tretích osôb. Deti pri rozhovore opakovane vyjadrili strach, syn sa vyjadril, že bude chodiť na styk s otcom len preto, aby otec neubližoval matke a nekričal na jeho staršiu sestru. Otec s deťmi komunikuje a počas styku im

hovorí, že sa aj tak vrátia do Českej republiky, a že by mali chodiť aj na strednú školu do Českej Republiky. Deti musia s otcom rozprávať len v českom jazyku, tvrdí že slovenčine nerozumie, a že deti sú Česi, tak majú rozprávať česky. Otec tohto času požaduje rozšírenie styku s deťmi, o úpravu styku požadujú aj starí rodičia žijúci v Českej Republike, a to každý tretí víkend v mesiaci. Aktuálne otec má styk s deťmi počas víkendov, každý nepárny týždeň, vrátane úpravy prázdnin. Toho času prebieha súdne pojednávanie, deti boli vypočuté aj za účasti zástupcu Úradu komisára pre deti, kde vyjadrili svoj názor.

POUŽITÁ PRÁVNÁ ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 3 ods. 1 až 3

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad napráva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za nezodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Článok 5

Štáty sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov.

Článok 9 ods. 1 a 3

Štáty zabezpečia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa. V akomkoľvek konaní podľa odseku 1 sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Článok 12 ods. 1 a 2

Štáty zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Za tým účelom sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Článok 18 ods. 1 a 2

Štáty vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.

Zákon o rodine § 28 ods. 2

Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.

§ 35

Ak sa rodičia nedohodnú o podstatných veciach súvisiacich s výkonom rodičovských práv a povinností, najmä o vystaňovaní maloletého dieťaťa do cudziny, rozhodne na návrh niektorého z rodičov súd.

§ 36 ods. 1

Rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti.

Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

§ 2 ods. 1 a 4

Komisár pre deti sa podieľa na ochrane práv detí podporou a presadzovaním práv priznaných dieťaťu medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná. Dieťa má právo obrátiť sa na komisára pre deti priamo alebo prostredníctvom inej osoby aj bez vedomia rodičov, poručníka, opatrovníka alebo inej osoby, ktorej bolo dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov.

§ 4 ods. 2 písm. a), f) a g)

Komisár pre deti je oprávnený požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení, stanovisko k výsledku posúdenia a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa, navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia a zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi.

ÚKONY VYKONANÉ KOMISÁROM PRE DETI PRI RIEŠENÍ PRÍPADU:

- a) prijatie podnetu príslušného okresného súdu prizvanie Úradu komisára pre deti do súdneho konania,
- b) dôsledne preštudovanie dokladov a ich posúdenie,
- c) účasť na súdnych pojednávaniach, výsluchu rodičov, starých rodičov, detí
- d) v prípade prebieha súdne pojednávanie.

ZÁVER:

V danom prípade, ku koncu mesiaca marec 2024 vo veci naďalej prebieha súdne pojednávanie.

2.7 Využívanie voľného času dieťaťa v Centre pre deti a rodiny

Podnet bol podaný maloletým dieťaťom, tohto času umiestneným v CDR. Podnet sa týkal využívania voľného času, po skončení vyučovania v škole. Mladistvá 16 ročná žiačka školy, umiestnená v CDR v samostatne usporiadanej skupine uvádzala, že po skončení vyučovania v škole a po príchode do CDR, jej nie je umožnené, aby po splnení prípravy na vyučovanie, mohla využiť čas na pobyt na čerstvom vzduchu v areáli CDR na dvore, čím bola podľa nášho názoru v rozpore s jej záujmami a právami izolovaná v interiéri objektu CDR, čo neprispieva k jej zdravému vývoju. Počas monitoru bol vykonaný rozhovor s mladistvou, ktorá opakovane potvrdila svoje podanie podnetu a vysvetlila, že jej chýba to, že aj napriek realizovaným úlohám nemôže byť v čas od 15:00-17:00 hod. na dvore v areáli CDR. Celý čas musí sedieť na izbe, chlapci chodia aspoň na futbal a oni (dievčatá) nikam. V tejto súvislosti poznamenávame, že sťažovateľka, navštevuje školu pre žiakov so špeciálnymi potrebami v ktorej častokrát pre odľahčenie vzdelávacích nárokov na ňu, nedostáva úlohy a zadania, ktorým by sa mala venovať po vyučovaní, tzn. že čas v CDR vymedzený na ich realizáciu nie je v súlade s „Programom“ CDR. Počas monitoru CDR bol vykonaný rozhovor aj s maloletými, ktoré sú v samostatnej skupine spolu so sťažovateľkou. Obe dievčatá pri bežnej komunikácii a otázkach, čo by chceli zmeniť, upozornili na ten istý problém. Mladistvá bola poučená o právach aj vo vzťahu k otázkam týkajúcich sa viery, ktoré nastolila počas rozhovoru. Počas monitoru bol štatutár zariadenia súčinný, a daný harmonogram ako aj zavedenú prax potvrdil.

POUŽITÁ PRÁVNA ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 19

Štát robí všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa. Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov).

Článok 23

Štáty uznávajú právo postihnutého dieťaťa na osobitnú starostlivosť, ktorá musí byť určená na to, aby postihnutému dieťaťu zabezpečila účinný prístup, ako aj získanie vzdelania, prípravy, služieb zdravotníckej starostlivosti, rehabilitačných služieb, prípravy na povolanie a možnosti odpočinku v záujme dosiahnutia čo možno najplnšej sociálnej integrácie a individuálneho rozvoja vrátane kultúrneho a duchovného rozvoja dieťaťa.

Článok 29

Štáty sa zhodujú, že výchova dieťaťa má smerovať k rozvoju osobnosti dieťaťa, jeho nadania a rozumových aj fyzických schopností v čo najširšom objeme, výchove zameranej na posilňovanie úcty k ľudským právam a základným slobodám, a tiež k zásadám zakotveným v Charte Spojených národov, výchove zameranej na posilňovanie úcty k rodičom dieťaťa, k svojej vlastnej kultúre, jazyku a hodnotám, k národným hodnotám krajiny trvalého pobytu, ako aj krajiny jeho pôvodu, a k iným civilizáciám, príprave dieťaťa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, mieru, znášanlivosti, rovnosti pohlavia a priateľstva medzi všetkými národmi, etnickými, národnostnými a náboženskými skupinami a osobami domorodého pôvodu, výchove zameranej na posilňovanie úcty k prírodnému prostrediu.

Článok 31

Štáty uznávajú právo dieťaťa na odpočinok a voľný čas, právo venovať sa hre a oddychovým aktivitám, primeraným jeho veku, a slobodne sa zúčastňovať na kultúrnom živote i umení. Štáty musia rešpektovať a podporovať právo dieťaťa plne sa zúčastňovať na kultúrnom a umeleckom živote; musia podporovať vytvorenie primeraných a rovných príležitostí na kultúrne, umelecké, oddychové aktivity a na trávenie voľného času).

Článok 32

Štáty uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň primeranú jeho fyzickému, mentálnemu, duchovnému, morálnemu a sociálnemu rozvoju.

ÚKONY VYKONANÉ KOMISÁROM PRE DETI PRI RIEŠENÍ PRÍPADU:

- a) prijatie podnetu zo strany maloletého dieťaťa,
- b) dôsledne preštudovanie dokladov a ich posúdenie,
- c) návšteva CDR – monitor relevantnej dokumentácie, rozhovory so štatutárom,
- d) a zamestnancami CDR, rozhovor s podávateľkou podnetu,
- e) zabezpečenie dokumentácie príslušného CDR,
- f) dôsledne preštudovanie dokladov a ich posúdenie,
- g) spracovanie odporúčaní pre CDR,
- h) spracovanie odporúčaní pre zriaďovateľa CDR,

- i) monitorovanie prípadu k prijatým opatreniam.

ZÁVER:

Úrad komisára pre deti upozornil na zistené skutočnosti preto, aby deťom bola poskytnutá maximálna ochrana a prihliadalo sa na ich individuálne potreby, ktoré nesmú byť v rozpore s ich právami, rovnako v rozpore s „Programom centra“ v prípade, ak nezvyšujú rozvoj a individuálne záujmy deti vrátane osôb s individuálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v širšom kontexte. Dôležitou súčasťou CDR je aj ponuka využívania krúžkovej činnosti a rozvoj voľnočasových aktivít, ktoré najmä v menej rozvinutých a okrajových regiónoch neraz absentujú. Na základe skutočností, ktoré boli zistené sa odporučilo CDR a zriaďovateľovi, prijať nápravné opatrenia so zreteľom na vekové a individuálne vývinové osobitosti jednotlivých vekových skupín detí, vrátane detí s individuálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

2.8 Neprijatie 6-ročného dieťaťa na povinné predprimárne vzdelávanie

Dňa 26.05.2023 sa na Úrad komisára pre deti obrátili e-mailovou poštou s podnetom vo veci neprijatia šesť ročného dieťaťa na povinné predprimárne vzdelávanie do spádovej základnej školy. Úrad komisára pre deti oslovil zriaďovateľa ZŠ, starostu obce a riaditeľku ZŠ, so žiadosťou o informácie v predmete veci. Oslovená obec a základná škola odpovedali v určenej lehote do 30.06.2023.

Podľa § 24 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov podal Úrad komisára pre deti k uvedenej veci po preskúmaní relevantných právnych predpisov a dostupných podkladov vyjadrenie:

Pri posudzovaní možného porušenia práv maloletej žiačky je potrebné vychádzať z Dohovoru o právach dieťaťa, z Ústavy Slovenskej republiky, zo zákona č. 245/2008 Z. z. Zákon o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákon o komisárovi pre deti.

PRÁVNA ÚPRAVA PODĽA DOHOVORU:

Článok 2 ods. 2

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, a teda aj Slovenská republika, prijímajú všetky potrebné opatrenia, aby bolo dieťa chránené pred všetkými formami diskriminácie alebo trestov založených na postavení, činnosti, vyjadrených názoroch alebo presvedčení jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo členov rodiny.

Článok 3 ods. 1

záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná

pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Článok 28

Dieťa má právo na vzdelanie a povinnosťou štátu je zabezpečiť, aby bolo základné vzdelanie bezplatné a povinné, podporovať rôzne formy stredného vzdelania dostupného pre každé dieťa a sprístupniť vysokoškolské vzdelanie pre všetkých podľa kapacity. Disciplína v školách musí byť v súlade s právami dieťaťa a jeho dôstojnosťou. Štát sa musí zapájať do medzinárodnej spolupráce pri uplatňovaní týchto práv.

Právna úprava podľa Ústavy

Článok 7 ods. 5

majú medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, prednosť pred zákonmi.

Článok 42 ods. 1-2

má každý právo na vzdelanie. Školská dochádzka je povinná. Jej dĺžku po vekovú hranicu ustanoví zákon. Občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možnosti spoločnosti aj na vysokých školách.

PRÁVNÁ ÚPRAVA PODĽA ŠKOLSKÉHO ZÁKONA A ZÁKONA Č. 596/2003 Z. Z.

§ 20 ods. 2

je zákonný zástupca dieťaťa povinný prihlásiť dieťa na plnenie povinnej školskej dochádzky v základnej škole (ďalej len „zápis“). Prihláška na vzdelávanie v základnej škole sa podáva na formulári podľa vzoru schváleného a zverejneného ministerstvom školstva. Zápis sa koná od 1. apríla do 30. apríla, ktorý predchádza začiatku školského roka, v ktorom má dieťa začať plniť povinnú školskú dochádzku.

§ 20 ods. 5

si žiak plní povinnú školskú dochádzku v základnej škole v školskom obvode, v ktorom má trvalý pobyt (ďalej len „spádová škola“), ak zákonný zástupca pre svoje dieťa nevyberie inú základnú školu. Žiak môže plniť povinnú školskú dochádzku v inej ako spádovej škole, ak ho riaditeľ tejto školy prijme na základné vzdelávanie.

§ 20 ods. 6

riaditeľ spádovej školy je povinný prednostne prijať na plnenie povinnej školskej dochádzky žiakov, ktorí majú miesto trvalého pobytu v školskom obvode spádovej školy, a žiakov umiestnených v školskom zariadení alebo v inom zariadení na základe rozhodnutia súdu, ktorého sídlo sa nachádza v školskom obvode tejto spádovej školy, a to až do výšky maximálneho počtu žiakov v triede príslušného ročníka. Ak je počet žiakov vo veku plnenia povinnej školskej dochádzky, ktorí ju majú plniť v spádovej škole, vyšší, ako sú kapacitné možnosti spádovej školy, postupuje zriaďovateľ podľa osobitného predpisu (§ 8 ods. 4 zákona č. 596/2003 Z. z.).

§ 60 ods. 1

sa na základné vzdelávanie prijíma dieťa, ktoré splnilo podmienky podľa § 19 a o ktorého prijatie na základe zápisu podľa § 20 ods. 2 požiadal zákonný zástupca do spádovej školy alebo inej školy podľa výberu zákonného zástupcu. Na základné vzdelávanie možno výnimočne prijať dieťa, ktoré nedovršilo šiesty rok veku, po vyjadrení príslušného zariadenia poradenstva a prevencie a všeobecného lekára pre deti a dorast. Ak ide o dieťa, ktoré absolvovalo predprimárne vzdelávanie v zahraničí, zákonný zástupca predloží riaditeľovi kmeňovej školy doklad s uvedením názvu a adresy materskej školy, ktorý potvrdzuje, že dieťa navštevovalo príslušnú materskú školu.

§ 60 ods. 4

ak nemožno umiestniť dieťa do základnej školy, riaditeľ tejto školy informuje zákonného zástupcu dieťaťa a príslušný orgán miestnej štátnej správy v školstve, ktorý následne určí školu, v ktorej bude dieťa plniť povinnú školskú dochádzku, alebo zabezpečí inú formu jeho vzdelávania podľa tohto zákona.

PODĽA § 8 ODS. 1 ZÁKONA Č. 596/2003 Z. Z. OBEC PRI URČENÍ ŠKOLSKÉHO OBVODU ZÁKLADNEJ ŠKOLY ZOHĽADNÍ NAJMÄ:

- a) kapacitu školských budov vo vlastníctve obce alebo v jej prenájme, v ktorých sa uskutočňuje vzdelávanie, a kapacitu iných budov vo vlastníctve obce alebo v jej prenájme, ktoré sú svojím funkčným usporiadaním vhodné na vzdelávanie,
- b) dostupnosť a možnosti dopravnej obslužnosti územia obce, pre ktoré obec má určiť školský obvod,
- c) primeranú vzdialenosť dochádzky žiaka do školy, ktorá neohrozí plnenie povinnej školskej dochádzky žiakov,
- d) záujem obyvateľov obce s trvalým bydliskom v obci o vzdelávanie v štátnom jazyku a v jazyku národnostných menšín na území obce.

Podľa § 24 ods. 1 zákona č. 596/2003 Z. z.

sa definuje poslanie a funkcia školskej samosprávy - „Rada školy, obecná školská rada a územná školská rada sú iniciatívne a poradné samosprávne orgány, ktoré vyjadrujú a presadzujú verejné záujmy a záujmy žiakov, rodičov, pedagogických zamestnancov a ostatných zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania. Plnia úlohu verejnej kontroly, posudzujú a vyjadrujú sa k činnosti škôl, školských zariadení, orgánov miestnej štátnej správy, orgánov obcí a samosprávnych krajov z pohľadu školskej problematiky.“

Rada školy sa vyjadruje ku skutočnostiam, ustanoveným v § 5 ods. 7 zákona č. 596/2003 Z. z. Riaditeľ predkladá Rade školy na vyjadrenie napríklad aj:

- návrhy na počty prijímaných žiakov a návrhy na počty tried (maximálne a minimálne počty detí alebo žiakov sú uvedené v zákone č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní /školský zákon/ a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v § 28 materské školy, v § 29 – základné školy, v § 33 – stredné školy).

PRÁVNA ÚPRAVA PODĽA ZÁKONA O KOMISÁROVI PRE DETI

§ 4 ods. 1 písm. a) komisár pre deti posudzuje dodržiavanie práv dieťaťa na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy.

ZÁVER K PREDMETU PODNETU:

Z analýzy citovaných právnych predpisov Slovenskej republiky, medzinárodných zmlúv, záväzných predpisov a listinných podkladov vyplýva, že:

1. Obsah Dohovoru upravuje základné práva dieťaťa, a teda sledovanie jeho najlepšieho záujmu a má prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky.
2. Podľa Dohovoru má dieťa právo na vzdelanie. Školská dochádzka je v SR povinná.
3. Žiak plní povinnú školskú dochádzku v základnej škole v školskom obvode, v ktorom má trvalý pobyt („spádová škola“), ak zákonný zástupca pre svoje dieťa nevyberie inú základnú školu.
4. Riaditeľ spádovej školy je povinný prednostne prijať na plnenie povinnej školskej dochádzky žiakov, ktorí majú miesto trvalého pobytu v školskom obvode spádovej školy.
5. Ak nemožno umiestniť dieťa do základnej školy, riaditeľ tejto školy informuje zákonného zástupcu dieťaťa a príslušný orgán miestnej štátnej správy v školstve, ktorý následne určí školu, v ktorej bude dieťa plniť povinnú školskú dochádzku.
6. Nevyhnutnosť systémového riešenia predmetu veci - nebola prijatá takmer polovica detí rodičov s trvalým pobytom v obci do základnej školy v obci - prihlášku na zápis do ZŠ podalo 145 zákonných zástupcov detí, 141 zapísaných detí sa na zápis dostavilo, 75 bolo prijatých (na základe odporúčaných kritérií Radou školy zo dňa 09.02.2023), 14 má odklad od plnenia (číselné údaje uvádzané v odpovedi obce a základnej školy).
7. Rozdielne podmienky u detí s trvalým pobytom v obci, ktoré nastúpia do prvého ročníka základnej školy v obci v školskom roku 2023/2024 - 75 prijatých detí, nebude musieť dochádzať mimo obec, 66 bude musieť dochádzať mimo obec. Údaj poukazuje na možnú diskrimináciu detí - nerovnaké podmienky k nástupu detí do prvého ročníka základnej školy bez toho, aby sa zákonní zástupcovia dieťaťa rozhodli o plnení povinnej školskej dochádzky v inej ako spádovej základnej škole v obci.
8. V SR rieši problematiku porušenia zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) Slovenské stredisko pre ľudské práva, kde sa môžu rodičia neprijatých detí obrátiť so žiadosťou o posúdenie možného porušenia zákona.
9. Zástupca úradu konštatoval porušenie Dohovoru o právach dieťaťa v Čl. 2 ods. 2 - diskriminácia detí, ktoré neboli prijaté, a to v zmysle nevytvorenia rovnakých podmienok na prijatie.

To, že kapacita miest v základnej škole nedovoľuje prijať všetky deti, ktorých rodičia žiadosť o prijatie podali, je faktom. Taktiež je faktom, že obec vyvinula úsilie na zabezpečenia navýšenia kapacít v základnej škole, ale faktom je aj skutočnosť, že zo 141 detí účastných na zápise bolo prijatých len 75. Obec požiadala o dotáciu na prepravu detí z obce do iných škôl, ktoré odporučila zákonným zástupcom neprijatých detí. Obec vynakladá 80% všetkých zdrojov z poplatku na rozvoj obce na investície do školstva, pričom nie sú pokryté zákonom ustanovené požiadavky všetkých školopovinných prvkov v obci na školský rok 2023/2024. Problém komisár pre deti vníma ako systémový nedostatok s tým, že je nevyhnutné, aby sa minister školstva a minister financií vyjadrili k tomu, ako majú obce zabezpečiť povinnosť, keď nemajú dostatok financií na jej pokrytie (samozrejme v kontexte preukázateľnosti, že pridelené verejné zdroje nepostačujú, a to na základe preukázateľných argumentov). V roku 2021 sa obrátil

komisár pre deti na menované funkcie predstaviteľov ústredných orgánov štátnej správy, kde žiadal o prehodnotenie prerozdelenia financií na nové kompetencie a úlohy, ktoré prevzali mestá a obce od štátu tak, ako sa navyšovali s prihliadnutím na pribudnuté kompetencie po roku 2005.

Kritéria na prijatie maloletých šesťročných detí na povinnú školskú dochádzku do školy, stanovuje školský zákon. Nie je nám známe, že by akýkoľvek iný právny predpis povoľoval vytvárať vlastné kritéria na prijímanie detí na povinnú školskú dochádzku.

STANOVISKO KOMISÁRA PRE DETI:

U maloletej žiačky bolo porušené právo dieťaťa na sledovanie jej najlepšieho záujmu. Konštatujem to na základe skutočností preukázaných v podkladoch doručených z obce dňa 27.06, kde je preukázané, čo všetko obec robí v oblasti zabezpečenia prijatia detí vo veku od 6. roku do základnej školy, koľko financií na to investuje a tiež, že je obťažné odhadnúť počet novo prijatých detí, vzhľadom na intenzívnu výstavbu v obci. Tu vyvstáva otázka, či by obec nemala prijať opatrenia vo výstavbe vzhľadom k tomu, aká bude demografická krivka v obci po výstavbe s odôvodnením, že nevie následne zabezpečiť dodržiavanie práva dieťaťa na vzdelanie v súlade so školským zákonom a s Dohovorom.

Aj keď komisár pre deti chápe snahu obce, musel konštatovať to, čo je uvedené. Obec vo svojej odpovedi priložila dokument, ktorým oslovila ministerstvo školstva vo veci dotácie na prevádzku školského autobusu, ale nie je jednoznačné, či obec finančné prostriedky dostane a otázkou je, či obec dnes vie, kde budú umiestnené všetky neprijaté deti, pretože podávateľ podnetu, resp. jeho zákonný zástupca dodnes nevie, kde má žiak nastúpiť do základnej školy.

Návrh prostriedkov nápravy:

Prijat' opatrenia na prijatie všetkých žiakov, ktorí majú na území obce trvalý pobyt, do spádovej školy zabezpečením potrebných kapacít.

Zabezpečia:

1. starostovia obcí a primátori miest,
2. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR,
3. Ministerstvo financií SR.

Uvedené vyjadrenie komisár pre deti postúpil koncom júla 2023 ministrovi školstva, na vedomie zriaďovateľovi základnej školy, riaditeľke základnej školy, ministrovi financií, Združeniu miest a obcí Slovenska, Únii miest a obcí Slovenska.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR odpovedalo na list komisára pre deti v auguste 2023 (číslo: 2023/13081:2-A1810). Vyberáme z listu informácie, ktoré situáciu s nedostatkom kapacít v základných školách môžu vyriešiť:

„Podľa § 8c ods. 1 písm. a) zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov ministerstvo môže v rámci dohodovacieho konania so zriaďovateľom, na jeho žiadosť upraviť v rámci kapitoly ministerstva objem pridelených finančných prostriedkov na osobné a prevádzkové náklady.

Dalšími možnými formami podpory zo strany ministerstva pre to, aby mohli obce vytvoriť podmienky pre plnenie povinnej školskej dochádzky detí v primeranej dostupnosti od ich trvalého pobytu sú napr. príspevok na špecifická podľa §4af zákona č. 597/2003 Z. z. alebo dotácie podľa §6c zákona č. 597/2003 Z. z.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR má zmapované lokality základných škôl, v ktorých počet žiakov presahuje ich kapacitné možnosti, a preto má pre oblasť zvýšenia kapacít základných škôl v súčasnosti vyhlásenú výzvu na predkladanie žiadostí o poskytnutie prostriedkov mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Zriaďovatelia základných škôl práve takýchto lokalít môžu už od 24. augusta 2022 požiadať o financovanie projektov na zvýšenie kapacít svojich priestorov a zabezpečiť tak pre všetkých žiakov rovnaký prístup ku vzdelávaniu ako aj odstrániť prekážky v prístupe ku vzdelávaniu. Všetky potrebné informácie k tejto výzve sú dostupné na webovom sídle ministerstva.

Napriek vyššie uvedeným informáciám a poskytnutej podpore je ministerstvo pripravené rokovať s jednotlivými obcami, ktoré majú problém vytvoriť podmienky pre plnenie povinnej školskej dochádzky detí v primeranej dostupnosti od ich trvalého pobytu a v závislosti od opodstatnenosti jednotlivých prípadov poskytnúť ďalšiu potrebnú súčinnosť, ktorá môže mať napr. organizačný charakter (napr. usmernenie príslušných regionálnych úradov školskej správy, aby poskytli potrebnú podporu), alebo môže ísť aj o uvedené finančné prostriedky podľa zákona č. 597/2003 Z. z.

Ak by problém zabezpečenia povinnej školskej dochádzky obcou mal vyplývať z nedostatku finančných prostriedkov obce na komplexné plnenie ich základných funkcií, ide o nadrezortnú problematiku, na riešenie ktorej majú vplyv iné ministerstvá (najmä Ministerstvo financií SR), resp. vláda SR ako celok.

2.9 Prípadová konferencia – podozrenie na týranie maloletých detí v pestúnskej starostlivosti

Na žiadosť ÚPSVaR Ružomberok sa zamestnanec úradu dňa 13.12.2023 zúčastnil prípadovej konferencie. Predmetom stretnutia bolo podozrenie na týranie dvoch maloletých detí v pestúnskej starostlivosti.

Na stretnutí boli prítomní pracovníci zariadenia Náruč zo Žiliny (www.naruc.sk), ktorí sa zaoberajú pomocou deťom v kríze, pričom s maloletými deťmi spolupracovali aj učiteľky a riaditeľka zo Základnej školy, ktorú deti navštevovali, a ktoré zároveň upozornili na modriny na telách detí, na základe čoho podali podnet na ÚPSVaR na prešetrenie situácie. Na stretnutie bola pozvaná aj pestúnka s manželom a jej rodičia, avšak stretnutie sa nikto z nich nezúčastnil.

Maloleté deti boli vyňaté z pôvodnej rodiny z dôvodu nadmerného užívania alkoholu a násilia v rodine. Maloletí sú do pestúnskej starostlivosti pestúnsky zverení dva roky a bývajú s ňou a jej manželom (momentálne v rozvodovom konaní) v obci pri Ružomberku. Deti tu navštevujú aj miestnu základnú školu.

Deti nosili spočiatku do školy desiate, teraz chodia len s vodou. U pestúnsky v domácnosti dominuje zdravý životný štýl, ktorý prešiel už aj na deti a chlapec častokrát rozpráva spolužiakom čo aká potravina obsahuje. V rodine je silná náboženská viera. Pestúnka je veľmi kontrolujúca a príliš nevníma potreby detí. Chlapec na predošlej škole hrával futbal a dievča sa venovala tancu už od škôlky. Momentálne sa deti nezúčastňujú žiadnych aktivít ani výletov, ktoré škola organizuje, nakoľko si to pestúnka nepraje. Deti izoluje, nezúčastňujú sa ani školských aktivít. Chlapec do kolektívu príliš nezapadol, ale dievča zapadlo a našlo si

kamarátky. Chlapec sa učí veľmi dobre, dievča má aj slabšie miesta. Pestúnka prezentuje deti ako „výkladnú skriňu“ dokonalú rodinu. Brat nevystupuje voči sestre agresívne, skôr je ochránársky. Dievča je dieťa so syndrómom CAN, bola týraná od biologických rodičov. Biologická matka žiada deti späť, nakoľko tvrdí, že abstínuje, pracuje v Kauflande a otec pije len pivo a pracuje v Čechách. Zo správy ÚPSVaR Ružomberok však vyplýva, že majú zanedbanú domácnosť. Deti sa k nim vrátiť nechcú, ani sa s nimi nechcú nijako kontaktovať.

Triedna učiteľka spozorovala na dievčati modriny a monokel. Po preskúmaní situácie sa došlo k záveru, že k týraniu zo strany pestúanky dochádzalo pravdepodobne pri učení v afekte. Pestúnka hľadá chybu všade inde a obviňuje okolie. Maloletí boli po vyňatí z biologickej rodiny umiestnení do CDR, a to do profesionálnej náhradnej rodiny, následne do pestúnskej starostlivosti. Hospitalizované boli v nemocnici odkiaľ boli premiestnení dňa 22.11.2023 do Detského krízového centra Náruč, a následne opäť do CDR do profesionálnej náhradnej rodiny.

ZÁVER:

Ku koncu roka 2023 sa maloleté deti nachádzali v profesionálnej náhradnej rodine, kde strávili aj Vianoce. Na pestúanky je podané trestné oznámenie, vo veci je nariadené znalecké dokazovanie. Momentálne je nad maloletými deťmi súdom nariadené neodkladné opatrenie, ale časom bude pravdepodobne nariadené výchovné opatrenie.

2.10 Ochrana detí pred agresiou v školskom prostredí

Dňa 06.04.2023 sa obrátil na komisára pre deti podávateľ podnetu vo veci vzniknutého incidentu na základnej škole. Konkrétne išlo o stretnutie žiakov (tretiakov ZŠ) s dospelou osobou, matkou jedného zo spolužiakov, ktorá kládla deťom na označenom mieste na pôde školy otázky: Prečo klamú? Prečo obviňujú z nekalých konaní stále len jej syn? Pýtala sa detí, či je potrebné zavolať políciu, aby vec vyšetrila?

Ako je možné vidieť, dospelá osoba deťom kládla otázky, ktoré v nich mohli vyvolať negatívne pocity, čo sa preukázalo na reakcii dvoch maloletých, ktorý na dospelú osobu reagovali plačom.. Vedenie školy uvádza, že dospelá osoba nekomunikovala agresívne, ale vyjadrovala zúfalstvo, to že je nešťastná rozrušená a nechápe, prečo všetci žiaci klamú.

Podľa § 24 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o komisárovi pre deti) Úrad komisára pre deti podal k uvedenej veci po preskúmaní relevantných právnych predpisov nasledovné **v y j a d r e n i e**:

Pri posudzovaní možného porušenia práv maloletého žiaka tretieho ročníka (ZŠ) je potrebné vychádzať z Dohovoru o právach dieťaťa, z Ústavy Slovenskej republiky, zo zákona č. 245/2008 Z. z. Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákon o komisárovi pre deti.

PRÁVNÁ ÚPRAVA PODEĽA DOHOVORU:

Podľa článku 2 ods. 2 Dohovoru štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, a teda aj Slovenská republika, prijímú všetky potrebné opatrenia, aby bolo dieťa chránené pred

všetkými formami diskriminácie alebo trestov založených na postavení, činnosti, vyjadrených názoroch alebo presvedčení jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo členov rodiny.

Podľa článku 3 ods. 1 Dohovoru záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Podľa článku 12 ods. 1 a 2 Dohovoru štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni.

Podľa článku 16 ods. 1 a 2 Dohovoru štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru nesmú žiadne dieťa vystaviť svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na jeho česť a povesť a dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takýmto zásahom alebo útokom.

Podľa článku 28 ods. 2 Dohovoru štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru musia prijať všetky potrebné opatrenia na to, aby sa disciplína na školách zabezpečovala spôsobom zlučiteľným s ľudskou dôstojnosťou dieťaťa a v súlade s týmto Dohovorom.

PRÁVNÁ ÚPRAVA PODĽA ÚSTAVY:

Podľa článku 7 ods. 5 Ústavy majú medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, prednosť pred zákonmi.

Podľa článku 16 ods. 1 a 2 Ústavy je zaručená nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom a nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

PRÁVNÁ ÚPRAVA PODĽA ŠKOLSKÉHO ZÁKONA:

Podľa čl. 1, § 1 písm. e, f a g sú týmto zákonom upravené práva a povinnosti škôl, žiakov a rodičov.

Podľa § 144 ods. 1, písm. k) má dieťa alebo žiak právo na úctu k svojej osobe a na zabezpečenie ochrany proti fyzickému, psychickému a sexuálnemu násiliu.

Podľa § 145 ods. 2 výkon práv a povinností vyplývajúcich z tohto zákona musí byť v súlade s dobrými mravmi. Nikto nesmie tieto práva a povinnosti zneužívať na škodu druhého uchádzača, dieťaťa, žiaka alebo poslucháča. Uchádzač, dieťa, žiak a poslucháč nesmie byť v súvislosti s výkonom svojich práv postihovaný za to, že podá na iného uchádzača, dieťa, žiaka, poslucháča a pedagogického zamestnanca alebo iného zamestnanca školy sťažnosť, žalobu alebo návrh na začatie trestného stíhania.

Podľa § 152 sú školy a školské zariadenia, okrem iného, pri výchove a vzdelávaní v škole alebo v školskom zariadení, pri činnostiach priamo súvisiacich s výchovou a vzdelávaním

a pri poskytovaní služieb povinné prihliadať na základné fyziologické potreby detí a žiakov, vytvárať podmienky na zdravý vývin detí a žiakov a na predchádzanie sociálnopatologickým javom, zaistiť bezpečnosť a ochranu zdravia detí a žiakov, poskytnúť nevyhnutné informácie na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia detí a žiakov.

PRÁVNÁ ÚPRAVA PODĽA ZÁKONA O KOMISÁROVI PRE DETI

Podľa § 4 ods. 1 písm. a) komisár pre deti v posudzuje dodržiavanie práv dieťaťa na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy.

Podľa § 23 písm. a) bod 2., ak komisár zistí, že podnet je podľa svojho obsahu oznámením o skutočnostiach, že bol spáchaný trestný čin alebo ak obsah podnetu nasvedčuje tomu, že mal byť spáchaný trestný čin, bezodkladne odstúpi podnet alebo jeho časť orgánom činným v trestnom konaní a o tomto postupe informuje podávateľa podnetu.

ZÁVER:

Z analýzy citovaných právnych predpisov Slovenskej republiky, medzinárodných zmlúv a predpisov vyplýva, že

- obsah Dohovoru upravuje základné práva dieťaťa, sledovanie jeho najlepšieho záujmu a má prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky,
- ochrana života a zdravia dieťaťa patrí k sledovaniu jeho najlepšieho záujmu a je prvoradým a nadradeným nad záujmom spolužiakov, učiteľov a iných aktérov na škole,
- právo dieťaťa slobodne vyjadrovať svoje názory vo všetkých záležitostiach a to aj pri prešetrovaní opísaného incidentu,
- dieťa a žiak majú mať na škole zaistenú bezpečnosť a ochranu zdravia.

STANOVISKO KOMISÁRA PRE DETI:

Ako komisár pre deti, ktorého zákonnou povinnosťou je presadzovať práva dieťaťa a jeho najlepší záujem, **zastávam názor, že u maloletej osoby bolo porušené právo dieťaťa na sledovanie jeho najlepšieho záujmu.** Konštatujem to na základe skutočnosti preukázaných v podkladoch doručených zo ZŠ 04.05.2023, kde je preukázané, že maloletí žiaci III. ročníka ZŠ boli v kabinete biológie vystavení rozhovoru s dospelou osobou - a v dôsledku monológu dospelej osoby maloletí žiaci nerovnováhu síl nezvládli a dostali sa do psychickej nepohody - začali plakať. Išlo o žiakov, ktorí boli v postavení svedkov incidentu - bitky medzi dvoma spolužiakmi.

Vo vyjadrení triednej učiteľky sa uvádza, že dospelá osoba so zvýšeným a frustrovaným hlasom obracala na deti a kladla im otázky, vytkla im ich správanie (zvaľovanie viny na jej syna). Od toho času je jeden z maloletých chlapcov v starostlivosti odborníkov psychológa a pedopsychiatra.

V podnete sa nachádza dokument „Vec: Doplňenie zápisnice zo dňa 23.01.2023“, kde sa na str. 3 uvádza, že triedna učiteľka maloletého riešila už v II. ročníku nevhodné správanie dospelej osoby k maloletému (v priestoroch mimo školy, pred budovou školy), na čo dospelú osobu triedna učiteľka upozornila, že tak konať na pôde školy nemôže.

V kompetencii komisára pre deti nie je hodnotiť, či psychický stav maloletého je spôsobený rozhovorom s dospelou osobou v kabinete biológie. Tento problém je na dokazovaní odborníkov, znalcov z oblastí medicíny a psychológie.

Vzhľadom na uvedené a v súlade s oprávneniami komisára pre deti upravenými v § 4 ods. 2 a 4 zákona o komisárovi pre deti, komisár navrhol pre základnú školu nasledovné prostriedky nápravy (vedenie základnej školy spätne informovalo komisára pre deti o prijatých opatreniach a o ich realizácii):

- 1. V spolupráci s miestne príslušným centrom prevencie a poradenstva (CPP) vykonať na celej škole vzdelávacie aktivity vedúce k zabráneniu akýchkoľvek prejavov „nenávisťi“ – dieťa je v prvom rade dieťa, až v druhom zastúpení to je dieťa rómske, slovenské, ukrajinské).*
- 2. Triedni učitelia školy prijmu opatrenia na zabránenie prejavu agresivity u žiaka (prevencia), prípadne jej prehlbovania.*
- 3. Prijat' opatrenia na pomoc pre pedagogických aj nepedagogických zamestnancov školy k riešeniu incidentov ako procesov, ku ktorým je schválený manuál - postup (predmet veci riešiť profesionálne – nedostávať žiakov do nerovnováhy síl, kde dospelý je už vyzretý, komunikačne aj psychicky zdatný a dieťa je nedospelé a zraniteľné -III. ročník).*
- 4. Prijat' opatrenia na psychologickú odbornú pomoc pre žiakov – neporovnávať nerómske a rómske etnikum.*
- 5. Písomné vyrozhodnutie komisára pre deti o všetkých prijatých opatreniach do 31.05.2023.*

C Koncepčné návrhy na systémové zmeny vyplývajúce z riešenia podnetov

1 Systémová pomoc najviac ohrozeným skupinám detí

Základnou prioritou Úradu komisára pre deti bolo v roku 2023 riešiť konkrétne podnety, s ktorými sa občania vo veci ochrany práv detí na komisára obracajú, a popritom iniciovať systémové riešenia. **Účinným nástrojom na pomenovanie problémov, ich možné riešenie a návrhy na systémové zmeny je okrem iných odborných činností aj forma realizácie okrúhlych stolov, seminárov a konferencií k jednotlivým témam.**

1.1 Deti ohrozené rodičovskými konfliktami a násilím v rodine

Komisár pre deti sa témou rodičovských konfliktov pri rozvode začal zaoberať hneď v úvode svojej pôsobnosti. Najčastejšou príčinou rozvodov je rozdielnosť pováh, názorov a záujmov. Počet rozvodov za posledné roky klesá, no väčšina podnetov, s ktorými sa občania obracajú na Úrad komisára pre deti sa týka práve úpravy práv a povinností rodičov voči maloletým deťom pri ich rozvode alebo rozchode. Rodičia, ktorí sa nevedia dohodnúť sa o svoje deti častokrát súdia niekoľko rokov, čo môže mať na dieťa veľmi negatívny vplyv. Aj z výskumu, ktorý realizoval na jeseň 2022 vyplynulo, že až 55% detí má strach z toho, že ich odlúčia od jedného alebo oboch rodičov a 47% z toho, že sa rodičia rozvedú.

K tejto téme komisár pre deti vytvoril aj pracovnú skupinu, s ktorou sa pravidelne stretáva od septembra 2022. Ako ďalší krok k riešeniu tejto problematiky sa rozhodol zorganizovať odborný seminár, ktorý sa uskutočnil dňa 15. júna 2023 na tému

„Rodičovská dohoda ako cesta k naplneniu najlepšieho záujmu dieťaťa pri rozvode/rozchode rodičov“. Seminár sa konal v Moyzesovej sieni Univerzity Komenského a zúčastnilo sa ho takmer 200 zástupcov súdov, úradov práce, centier pre deti a rodiny či občianskych združení. Cieľom seminára bolo spájať odborníkov, ktorí v tejto oblasti pracujú a hľadať spoločné riešenia, ktoré dopomôžu k ochrane práv detí v procese rozvodu alebo rozchodu rodičov.

Cieľom seminára bolo spojiť odborníkov, ktorí v tejto oblasti pracujú a spoločne hľadať riešenia, ktoré by viedli k dosahovaniu najlepšieho záujmu dieťaťa v tomto procese.

Sudkyňa prešovského okresného súdu Eva Farkašová na seminári informovala o zavádzaní multidisciplinárneho prístupu pri riešení rodinno-právnej agendy, ktorý sa ukazuje ako veľmi účinný spôsob pri dosahovaní dohody medzi rodičmi, ktorí sa rozhodli rozviesť. Sudkyňa Farkašová predstavila hlavné aspekty tohto prístupu: *„V prvom rade sú dôležití spolupracujúci rodičia, ktorí sa z mojej praxe vedia dohodnúť takmer vždy. Druhým dôležitým princípom je efektívna spolupráca sudcu s ostatnými subjektami. Pri riešení rozvodov si nevystačíme len s právom, je dôležité zapojiť mediátorov, psychológov a pod. Posledným aspektom multidisciplinárneho prístupu je zrýchlenie súdneho konania.“* Ďalej doplnila, že je potrebné na účastníkov konania pozeráť ako na ľudí, ktorí prežívajú najťažšie obdobie svojho života. Ak sa k nim správne pristupuje, takmer všetci rodičia dokážu prísť k dohode.

Predseda Asociácie rodinných sudcov a okresný sudca Peter Rajniak vo svojom príspevku vyjadril, že sa aktuálne v rámci svojej práce zaoberá participáciou detí v rozvodovom procese. Zdôraznil, že je zásadné deti informovať o tom, čo sa deje, ako to ovplyvní ich život, s kým budú žiť. *„Čím je dieťa staršie, tým je pre neho dôležitejšie vyjadriť to, čo si myslí a ako chce žiť,“* doplnil.

Dieťa má podľa Dohovoru o právach dieťaťa právo slobodne vyjadrovať svoje názory vo všetkých veciach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa má názorom dieťaťa venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni.

Medzi prednášajúcimi boli aj akreditované subjekty a občianske združenia aktívne v tejto oblasti. Bohuslav Lenghardt zo slovensko-českej spoločnosti Striedavá starostlivosť o deti upozornil na potrebu úpravy preskúmavania pomerov rodičov zo strany kolízneho opatrovníka. Podľa jeho slov je momentálne systém nastavený tak, že je preferovaný jeden rodič, ktorému je dieťa zverené a druhý rodič dieťaťu chýba.

Psychologička z Úsmevu ako dar, o. z. predstavila postup, akým ich združenie pracuje s rodičmi a deťmi pri vykonávaní výchovných opatrení, najmä asistovaných stykov. Pri svojej práci s rodinou rozlišujú tri levely. V rámci prvého pracujú samostatne s rodičmi, s ktorými nahliadajú na detstvo rodičov, z ktorého častokrát vychádzajú problémy vo vzťahoch. V druhej časti procesu pracujú na edukácii rodičov a zároveň samostatne pracujú s dieťaťom, aby bolo pripravené na stretnutie s rodičom. Posledným levelom je realizovanie asistovaných stykov medzi dieťaťom a rodičom, akonáhle sú obe skupiny na to pripravené.

Záver seminára bol venovaný workshopom, kde sa účastníci venovali v menších skupinách problematickým oblastiam a návrhom riešení na témy rodičovská dohoda, kolízny opatrovník, funkcia a význam výchovných opatrení, spoločná starostlivosť, detská participácia a mediácia v rozvodovom / rozchodovom konaní. Hlavným problémom,

ktorý bol v rámci seminára identifikovaný **je nedostatočná informovanosť rodičov, ale aj to, že deti nemajú často možnosť vyjadriť svoj názor v procese rozvodu.**

Seminár organizoval Úrad komisára pre deti v spolupráci s nasledovnými subjektami: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Asociácia rodinných sudcov SR, Občianske združenie Striedavá starostlivosť o deti, slovensko-česká spoločnosť, Druhý rodič o. z., COCHEMSKÁ PRAX.sk o. z., Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar, o. z., Fórum zamestnancov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

V nadväznosti na júnový seminár zorganizoval komisár pre deti dňa 15.11.2023 v Ružomberku seminár na tému - Rodičovská dohoda III.

V úvode seminára rektor Katolíckej univerzity doc. Ing. Jaroslav Demko, CSc., spolu s komisárom pre deti podpísali Memorandum o spolupráci. Súčasťou zahájenia bolo aj slávnostne otvorenie pracoviska ÚKPD v Ružomberku.

Seminár bol organizovaný kombinovanou formou a zúčastnilo sa prezenčnou formou 150 účastníkov a online formou 140 účastníkov. Na seminári vystúpili šiesti rečníci z oblastí: advokácie, sudcovstva, mediácie, psychológie, doktorandka katedry sociálnej práce a členka Parlamentu detí a mládeže komisára pre deti. Následne po odprezentovaní príspevkov sa uskutočnili workshopy a bola prednesená a odovzdaná **Výzva komisára pre deti smerom k rodičom, ktorá navádzala k uzatváraniu rodičovskej dohody a riešeniu konfliktov mimosúdnu, zmierlivou cestou.**

TEXT VÝZVY KOMISÁRA PRE DETI RODIČOM:

„Téma rodičovských konfliktov a detí, ktoré doplácajú na systémové a ľudské zlyhania v rámci konaní o úpravu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom, je stále vysoko aktuálna. Ako reakciu na stále narastajúci počet komplikovaných prípadov v tejto oblasti som sa rozhodol pravidelne organizovať na túto tému odborné konferencie a okrúhle stoly. Mojou povinnosťou je upozorňovať na systémové nedostatky a navrhovať prostriedky nápravy pre všetky inštitúcie, ktoré pôsobia v tejto oblasti.

V súlade s článkom 12 Dohovoru o právach dieťaťa a § 43 zákona č. 36/2005 Z. z o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov považujem za absolútne kľúčovú efektívnu formu zisťovania názorov dieťaťa v konaniach, v ktorých sa rozhoduje o veciach, ktoré sa týkajú dieťaťa. Právne v tejto oblasti vnímam priestor na výrazne zlepšenie zo strany súdov a úradov práce sociálnych vecí a rodiny. Koncept zisťovania názoru dieťaťa by mal byť založený na vybudovanej dôvere medzi dieťaťom a osobou realizujúcou tento úkon, ak chceme reálne posúdiť, čo je v najlepšom záujme dieťaťa.

Ako najefektívnejšiu formu predchádzania rodičovským konfliktom a dlhotrvajúcim súdnym konaniam vnímam rodičovskú dohodu. Rodičov je nevyhnutné smerovať k uzatváraniu rodičovských dohôd. Stretávam sa s názormi, že „ľudia na Slovensku sa radi súdia“. Považujem to za neakceptovateľné vo vzťahu k deťom. Jednou z mojich úloh je zvyšovať povedomie o právach dieťaťa v spoločnosti a to najmä prostredníctvom osvetovej činnosti. Rodičovskú dohodu vnímam ako nástroj riešenia problémov. Aj v tejto oblasti je však potreba nastavenia systému tak, aby pokusy o uzatvorenie rodičovskej dohody neostávali iba vo formálnej rovine.

Z aplikačnej praxe vyplýva, že by bolo vhodné venovať pozornosť postaveniu a činnosti kolízneho opatrovníka v rámci poručenských konaní na súdoch. V tejto oblasti je potrebné viesť odborné diskusie s cieľom preskúmania možností realizácie legislatívnych zmien.

Vzhľadom na uvedené, vyzývam k širokej odbornej diskusii, z ktorej vyplynú konkrétne návrhy a závery riešenia problematiky rodičovských konfliktov zo strany štátu. Osobitne vyzývam Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvo spravodlivosti SR k prijatiu opatrení, ktoré budú smerovať k znižovaniu počtu súdnych konaní vo vecí úpravy práv a povinností k maloletým deťom ako aj konaní o výkon rozhodnutia vo vzťahu k realizácii styku jedného z rodičov.“

1.2 Deti ohrozené problémami v oblasti duševného zdravia

K téme duševného zdravia detí zorganizoval komisár pre deti **v roku 2023 dva odborné okrúhle stoly a dva semináre.**

V symbolickom dátume, dňa 4.4.2023 sa **na pôde Úradu komisára pre deti konalo prvé nadrezortné stretnutie štyroch štátnych tajomníkov Ministerstva spravodlivosti SR, Ministerstva školstva SR, Ministerstva zdravotníctva SR a Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny. Ďalej boli prítomní zástupcovia Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, Generálnej prokuratúry, Splnomocnenec vlády pre rómske menšiny, Verejný ochranca práv a Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím.** Cieľom bolo otvoriť a podporiť komunikáciu naprieč rezortami, ktorá by podporila a oživila spoluprácu v otázkach, ktoré sa týkajú hlavne detí, s dôrazom na duševné zdravie detí a detskú chudobu. Súčasne boli na stretnutí predstavené jednotlivé návrhy a možnosti riešenia na vybrané otázky k danej problematike. Zároveň sa strany dohodli na spoločnom hľadaní riešení v týchto otázkach pre ďalšie obdobie a súčasne prejavili vôľu podpísať v budúcnosti spoločné vyhlásenie o vzájomnej spolupráci na multilaterálnej úrovni.

Na stretnutí dominovala najmä téma operatívneho riešenia najakútnejších systémových nedostatkov vo vzťahu k duševnému zdraviu detí - sebapoškodzovanie, sexuálne násilie na deťoch, zvyšovanie počtu psychiatrických diagnóz u detí. **Komisár pre deti rokoval o potrebe vytvorenia špecializovaného zariadenia s 24-hodinovou psychiatrickou starostlivosťou pre deti, ktoré majú duševné poruchy s vysokou mierou agresivity, preto nie je možné aby fungovali v bežných kolektívoch.** Zariadenie by vytváralo vhodné prostredie aj pre takéto deti, ktorých je podľa odhadov momentálne na Slovensku 30 – 40.

V súvislosti s aprílovým nadrezortným stretnutím, zorganizoval komisár pre deti v predvečer Medzinárodného dňa detí seminár k duševnému zdraviu detí na Slovensku. Podujatie sa konalo v priestoroch Teatra Colorata v Bratislave. Medzi rečníkmi boli odborníci z oblasti psychológie a psychiatrie a zástupcovia Parlamentu detí a mládeže, ktorí predstavili detský pohľad na problematiku.

Medzinárodný deň detí je sviatok, ktorý sa oslavuje v mnohých krajinách sveta. Tento sviatok nám na jednej strane pripomína úprimnú detskú radosť, na strane druhej poukazuje na problémy týkajúce sa detí, ktoré nemôžeme ignorovať. Z toho dôvodu sa rozhodol komisár pre deti venovať pravidelne v predvečer dňa detí diskusiám na problematiku týkajúcu sa detí a mládeže. Jednou z takýchto tém je duševné zdravie detí na Slovensku. **Duševné zdravie detí považujem komisár za veľmi akútny problém a vážnu výzvu pre Slovensko. Aj z výskumu, ktorý Úrad komisára pre deti realizoval koncom roka 2022 vyplynulo, že až 93% detí si myslí, že deti ohrozujú psychické problémy. Komisár pre deti preto považuje**

za potrebné spájať sily a vytvárať platformy pre hľadanie spoločných riešení aj v tejto oblasti.

Seminár bol rozdelený do troch blokov. V rámci prvého bloku vystúpili odborníci v oblasti psychológie a psychiatrie, konkrétne hlavná odborníčka Ministerstva zdravotníctva SR pre detskú psychiatriu Terézia Rosenbergerová, prezidentka Slovenskej komory psychológov Eva Klimová, psychologička z Centra pre deti a rodinu Andrea Hudeková, prorektorka a prodekanka Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku Markéta Rusnáková a Angela Almašiová, prodekanka Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave Mária Dédová, psychologička o. z. IPčko Marta Marošová a komisár pre deti.

„O duševnom zdraví je potrebné neustále hovoriť aby sa ľudia nebáli vyhľadať pomoc, radšej ako nezmyselné skratkovité riešenia, pretože život je len jeden, nie sme panáčikovia, ktorí znova vstanú a bežia ďalej. Z detí, ktoré majú problémy nevyrastú bezproblémoví dospelí, preto je lepšie riešiť možno aj smiešne bezvýznamné veci. Pretože aj tie bezvýznamné malé problémy môžu prerásť do väčších ak nie sú riešené. My dospelí by sme mali deti naučiť, že sa problémy dajú riešiť. Deťom nemôžeme vytvoriť cestu, ale môžeme im na ceste svietiť,“ vysvetlila na seminári pedopsychiatrička Rosenbergerová.

Aj prezidentka Slovenskej komory psychológov Eva Klimová zdôraznila, že je potrebná včasná pomoc: „Pomoc existuje a je lepšie o ňu požiadať zbytočne ako neskoro.“ Zároveň dodala, že duševné zdravie nie je konkrétna norma: „Je to skôr cieľ, ku ktorému sa dá priblížiť, ak sa venujeme pravidelne sami sebe, venujeme čas obnove vlastných zdrojov a teda pracujeme na prevencii.“

Psychologička **Marta Marošová z internetovej poradne pre mladých ľudí IPčko** predstavila hlavné príčiny, s ktorými sa na nich obracajú deti: *„Pred pár rokmi sa na nás deti obracali s tým, že sa boja, že im rodičia zakážu ísť von, alebo používať telefón. Dnes sa na nás deti obracajú kvôli strachu, že sklamú rodičov, učiteľov či sami seba. Dôvody sa presunuli z trestov na tlak na deti.“*

Rečníkmi seminára boli aj zástupcovia Parlamentu detí a mládeže, ktorý vznikol z iniciatívy komisára pre deti na jeseň 2022. Ide o skupinu mladých, ktorí zastupujú rôzne detské a mládežnícke organizácie, školské parlamenty či občianske združenia. Cieľom tejto iniciatívy je, aby bol hlas detí v spoločnosti vypočutý, a aby mali možnosť diskutovať o ich problémoch, vyjadrovať svoje názory a hľadať spoločné riešenia na problémy, ktoré sa ich týkajú. Zástupcovia parlamentu na podujatí **predstavili svoje vnímanie a návrhy riešení v oblasti duševného zdravia. Výrazný apel kládli na zdravé rodinné prostredie, komunikáciu a diskusiu skôr ako poučovanie zo strany dospelých, venovali sa tiež šikane a dopadu mobilných telefónov na duševné zdravie detí.**

V rámci podujatia komisár pre deti menoval aj svojho externého poradcu pre oblasť detskej chudoby Jozefa Miča a ambasádora detských práv Romana Pomajba. Taktiež predstavil zamestnancov, ktorí budú pracovať na nových regionálnych pobočkách Úradu komisára pre deti v Ružomberku a Trenčíne. Záver podujatia patril diskusii medzi mladými z parlamentu a prítomnými odborníkmi.

Komisár pre deti zrealizoval v máji a decembri 2023 aj dve stretnutia - okrúhle stoly, týkajúce sa prevencie v oblasti duševného zdravia.

Každé stretnutie bolo zrealizované za účasti skupiny odborníkov na duševné zdravie, vzdelávanie a rodinnej sanácie, aby spoločne diskutovali o kľúčových otázkach, ktoré ovplyvňujú životy maloletých detí. Stretnutia sa zúčastnili psychológovia, psychiatri,

predstavitelia občianskych združení na podporu duševného zdravia detí, zástupcovia centier pre deti a rodiny, zástupcovia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

Odborníci sa zamerali na **identifikáciu a riešenie problémov, ktorým deti čelia, a zdôraznili dôležitosť osvetovej činnosti a boja proti stigme spojennej s duševným zdravím.**

Ako zásadné problémy boli identifikované nasledovné:

- nemožnosť rodičov/učiteľov a iných osôb, ktoré sú s deťmi v kontakte identifikovať, že dieťa môže mať psychický problém, alebo k tomu inklinuje (slabá komunikácia s deťmi, nedôvera vo vzťahoch, malá osвета o možných príznakoch psychických porúch),
- nedostatočné vzdelávanie na školách (učiteľov/žiakov) v oblasti psychického zdravia detí,
- nedostatočné dovzdelávanie pre mladých psychológov pôsobiacich pri deťoch,
- malý počet školských psychológov,
- deti sa dostávajú k ambulantnej pomoci väčšinou už neskoro, v patologickom stave,
- vysoká miera samovrážd, ktorá u detí stúpa,
- vysoká negramotnosť,
- veľa času tráveného deťmi na soc. sieťach v školách/doma, sledovanie neregulovaného, nenávisťného obsahu,
- nedostatočná komunikácia medzi školou a rodičmi o situáciách na školách a úlohe rodičov v tejto oblasti,
- nedostatočné zdroje v oblasti školstva - nízke platy zamestnancovi (vr. *psychológov*), nedostatok edukácie, nízky počet potrebných odborníkov,
- šikana - rôzne formy šikany v škole, šikana cez internet (tzv. kyberšikana), učitelia vzhľadom na nedostatočné vzdelávanie v tejto oblasti nevedia pracovať s agresormi/signátormi,
- emočná plochosť detí – EQ nízke, zakoreňuje sa agresivita – cez rôzne PC hry a seriály,
- nepriaznivé prostredie v rodinách (sociálne problémy),
- deti umiestnené v zariadeniach štátu – nedostatok vzťahovej väzby, menia sa blízke osoby, s biologickou rodinou sa pracuje veľmi málo a často neefektívne.

NÁVRHY NA ZLEPŠENIE SITUÁCIE V OBLASTI DUŠEVNÉHO ZDRAVIA DETÍ:

Komisár sa na stretnutí spolu s odborníkmi **venoval spôsobom a možnostiam, ako v súčasnosti zlepšiť duševné zdravie detí a aké sú vhodné metódy na prevenciu v oblasti duševného zdravia.**

Z diskusie na stretnutí vyplynulo, že jednou z dôležitých oblastí je **sanácia rodín**. Ak má dieťa s rodičom (*resp. s inou najbližšou osobou*) silnú vzťahovú väzbu, vie ľahšie zvládať stres, ťažké situácie, nakoľko disponuje vnútorným pocitom, že na problémy nie je samo. Je potrebné poskytnúť rodinám potrebnú podporu a zdroje na prevenciu a riešenie problémov. Komisár zdôraznil, že silná rodinná podpora je základom pre celkový rozvoj detí.

Ďalším niekoľkokrát zmieneným riešením je aj **regulácia mobilov v školách**. Mnohí odborníci sa zhodli na tom, že by bolo vhodné v školách počas vyučovania úplne zakázať mobily. Nemej dôležité je aj edukovať v školách priamo rodičov o vplyve technológií a ich obsahu na správanie a vývin detí a žiadať o súčinnosť v zdravom používaní mobilov v súkromí detí.

Vzdelávanie a informovanosť je v súčasnom stave viac než žiadaná. Odborníci vyzdvihli potrebu integrovať do vzdelávacieho systému programy, ktoré poskytujú deťom, rodičom, a učiteľom informácie o duševnom zdraví a pomáhajú rozvíjať emocionálnu inteligenciu a integritu.

ZÁVERY ZO STRETNUTÍ:

Účastníci stretnutia vyjadrili vôľu vzájomne spolupracovať pri **vytvorení prvotného materiálu, ktorý bude slúžiť ako príručka na pomoc dospelým** k tomu, ako majú pristupovať pri prvých príznakoch duševných ochorení. Skupina odborníkov sa na stretnutiach podujala **realizovať pravidelné odborné stretnutia** za účasti veľkej skupiny expertov, pričom menšie skupiny určené na stretnutiach sa budú stretávať častejšie, podľa potreby a vzájomnej dohody. Predmetom stretnutí bude riešenie aktuálnych problémov v oblasti duševného zdravia, postup so zavádzaním a implementáciou navrhnutých riešení na predchádzajúcich stretnutiach.

Komisár pre deti sa súčasne zaviazal **rokovat' priamo s ministrom školstva o možnostiach a spôsobe regulácie mobilov** na školách a zorganizovať k téme stretnutie s odborníkmi.

1.3 Deti ohrozené digitálnymi technológiami

Komisár pre deti zorganizoval 10. októbra 2023 konferenciu na tému „**Mobily v škole – pomoc alebo hrozba?**“. Konferencia sa konala v Moyzesovej sieni Filozofickej fakulty Univerzity Komenského a hlavným rečníkom konferencie bol známy český neurológ Martin Jan Stránský. **Komisár pre deti touto konferenciou vyzval ministerstvo školstva a ministerstvo zdravotníctva k prijatiu opatrení smerujúcich k podpore regulácie používania mobilných zariadení na základných a stredných školách.**

Podľa vyjadrenia komisára prax ukazuje, že mobily sa často stávajú v školskom prostredí nástrojom na šikanovanie. Odvádzajú pozornosť od výchovno-vzdelávacieho procesu, znižujú

kognitívne schopnosti, vedú k osamelosti dieťaťa a v neposlednom rade ovplyvňujú jeho zdravý duševný vývoj.

Globálna správa UNESCO s názvom „Technológie vo vzdelávaní“, ktorá bola vydaná v júli tohto roku, sa venuje problematike používania mobilných zariadení na školách. Na konferencii preto vystúpila aj Jana Foltányová zo Slovenskej komisie pre UNESCO: *„Mobily na školách sú postupne zakázané v každej 4. krajine na svete. Príkladmi sú krajiny ako Taliansko, Portugalsko, Francúzsko, Španielsko či iné. V niektorých krajinách funguje plošný zákaz, v iných blokujú konkrétne aplikácie, ako napríklad v USA sociálnu sieť Tik Tok.“* UNESCO v správe vyzýva k plošnému zakazu používania mobilov v triedach. *„Už len fakt, že deti majú mobil pri sebe je postačujúci na to, aby sa prestali sústreďovať. Aby sa sústredenie dieťaťa navrátilo po používaní mobilu, je potrebných 20 minút, čo teda predstavuje takmer polovicu vyučovacej hodiny. Technológie majú byť podporný nástroj v procese vzdelávania, nie jeho náhradou,“* vysvetlila na konferencii Foltányová.

Hlavným rečníkom konferencie bol český neurológ, pedagóg a primár neurológie na Univerzite v Yale Martin Jan Stránský, ktorý sa aktuálne venuje **neurologickým dopadom modernej technológie na ľudský mozog a ľudskú budúcnosť**. *„Napriek tomu, že 87% ľudí v EÚ vlastní mobilný telefón a 92% má prístup k internetu, zaznamenávame pokles IQ, klesajú výsledky všetkých štandardizovaných testov. Navyše za posledných 10 rokov sme zaznamenali nárast depresie až o 33%,“* vysvetľuje známy neurológ. Ďalej uvádza, že mobilné telefóny vytvárajú v mozgu závislosť a menia spôsob fungovania mysle: *„Digitálne technológie menia spôsob ako mozog preberá a procesuje informácie, čo mení neurochemické procesy a trasy v mozgu a tým podkopáva evolučné schopnosti mozgu a prirodzený proces, ako sa mozog učí a myslí. Mobilné telefóny nazývam digitálnym heroínom.“*

Vo Francúzsku funguje zákaz používania mobilných zariadení v školskom prostredí od roku 2018. Na konferencii predstavili konkrétne zavedenie zákazu atď pre vzdelávaciu spoluprácu Louis Marandet zastupujúci Veľvyslanectvo Francúzskej republiky na Slovensku a tiež Bertrand Vial z École Française Internationale de Bratislava. *„V čase kedy sme zaviedli zákaz smartfónov na školách každý žiak II. stupňa na ňom trávil priemerne 7 hodín a 48 minút denne. Zákaz vo Francúzsku platí počas celého vyučovacieho dňa, v celom areáli školy. V zákaze sú samozrejme výnimky pre žiakov so zdravotným znevýhodnením, ktorí zariadenia nevyhnutne potrebujú. Výnimky taktiež určujú konkrétne miesta a okolnosti vo vyučovacom procese, kedy je možné používať mobilné zariadenia. Praktické podmienky určuje školský poriadok jednotlivých škôl,“* vysvetľuje Louis Marandet. Dodáva, že pri zavedení zákona, bolo potrebné zistiť názory rodičov detí: *„Pred zavedením zákazu mobilov na školách prebehol výskum medzi rodičmi. Rok pred schválením zákona súhlasilo so zákazom mobilov na školách 67% rodičov. Rok po zavedení zákazu tento počet stúpol na 82%.“*

KOMISÁR PRE DETI NA ZÁVER KONFERENCIE VYZVAL K RIEŠENIU TEJTO PROBLEMATIKY:

„Vyzývam k širokej odbornej diskusii, z ktorej vyplynú konkrétne závery, ktoré identifikujú najvhodnejšie jednotné formy a spôsoby regulácie mobilných zariadení na školách so záväznosťou pre celé územie Slovenska. Osobitne vyzvam Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo zdravotníctva SR k prijatiu opatrení smerujúcich k podpore regulácie používania mobilných zariadení na základných a stredných školách.“

1.4 Deti ohrozené vyňatím z rodín

Otázka vynímania detí z pôvodnej biologickej rodiny a ich umiestnenia do zariadení na výkon sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately považuje komisár pre deti dlhodobo za svoju prioritu. V predchádzajúcich rokoch bol komisár pre deti iniciátorom a spoluorganizátorom práce Komisie, ktorej cieľom bolo stanoviť pravidlá, postupy a metodiku pri vynímaní detí z biologických rodín z pohľadu najlepšieho záujmu dieťaťa, zvýšenie ochrany biologických rodín tak, aby vyňatie dieťaťa z rodiny sa realizovalo len v nevyhnutných prípadoch. Táto Komisia, ktorá bola pôvodne zriadená pod záštitou štátnej tajomníčky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, mala svoje dielčie výsledky, a napriek tomu, že sa v roku 2023 v dôsledku politickej situácie nestretla, komisár pre deti pokračoval v aktivitách v tejto oblasti.

Komisár pre deti pri všetkých svojich aktivitách kladie dôraz na dôležitosť bezpečnej vzťahovej väzby pre dieťa, ktoré vytvára najmä so svojimi rodičmi, a upozorňuje na negatívne dôsledky vyňatia dieťaťa z jeho biologickej rodiny, ktoré vedú k prerušeniu týchto vzťahov, čo potvrdili viaceré výskumy v tejto oblasti.

Podnety, ktorými sa Úrad komisára pre deti v roku 2023 zaoberal, ukázali, že v tejto oblasti rozpor praxe pri vynímaní detí z pôvodných biologických rodín s aktuálnou judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a preto komisár považuje za potrebné zdôrazniť, že judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) je úplne jednoznačná v tom, že primárne chráni biologickú rodinu, umožňuje vynímanie detí len v ojedinelých a odôvodnených prípadoch, a z tohto hľadiska je pre SR záväzná.

Komisár pre deti si uvedomuje dôležité postavenie samospráv a ich dôležitosť pri podpornej práci s rodinou ako prevenciu pred vyňatím dieťaťa z rodiny, a preto pokračovala spolupráca s predstaviteľmi ZMOS v dvoch okruhoch problémov, ktoré sú dôvodom pre vyňatie dieťaťa z pôvodnej biologickej rodiny : záškoláctvo a nedostatok bývania, pretože tieto sú podstatnými dôvodmi, pre ktoré deti bývajú z rodín vyňaté.

Z podnetov, ktoré obdržal komisár, vyplynul aj ďalší problém, a to otázka usporiadania pomerov maloletých matiek, ktoré majú nariadenú ústavnú starostlivosť, a maloletého dieťaťa, ktoré sa takejto matke narodilo počas jej umiestnenia v zariadení na výkon súdneho nariadenia. Prax ukazuje, že maloletému dieťaťu, ktoré sa matke narodilo, sa nariaďuje ústavná starostlivosť v zariadení, v ktorom sa táto maloletá matka nachádza, bez toho, aby maloletej matke boli priznané rodičovské práva, primerané jej veku a v súlade so zákonom, a dochádza k faktickému oddeleniu dieťaťa od matky, v rozpore s Dohovorom o právach dieťaťa. Objavili sa prípady, kedy zariadenie, ktoré bolo určené na výkon ústavnej starostlivosti maloletého dieťaťa, odmietlo alebo obmedzilo stretávanie matky s dieťaťom. Komisár pre deti v tejto veci požiadal o nápravu, a zároveň vzhľadom k tomu, že táto otázka sa javí ako systémový problém, patrí medzi priority, ktorými sa Úrad komisára pre deti venuje v roku 2024.

1.5 Deti z marginalizovaných rómskych komunít

Pre Úrad komisára pre deti je téma ochrany práv detí z marginalizovaných rómskych komunít je z hľadiska ochrany práv detí na Slovensku veľkou výzvou. Ide o deti, ktoré žijú v ťažkých a zdraví nevyhovujúcich životných podmienkach. Z tohto dôvodu sa tejto problematike komisár pre deti venoval v prípravnej fáze počas roka 2023 a v rámci systémových riešení sa chce téme venovať už vo väčšom rozsahu aj v roku 2024.

Komisár pre deti vykonal dňa 04.10.2023 spolu s pracovníkmi regionálnych pobočiek úradu komisára monitoring v rómskej osade v Telgárte z dôvodu požiaru, ktorý vznikol dňa 20.7.2023. Pri tomto požiari zomrela jedna osoba a o strechu nad hlavou prišlo 102 ľudí vrátane 60 detí vo veku od 7 mesiacov po školopovinné deti. V čase komisárovej návštevy boli umiestnení v šiestich stanoch bez vykurovania.

Dohovor o právach dieťaťa deklaruje právo dieťaťa na životnú úroveň potrebnú pre jeho telesný, duševný, mravný a sociálny rozvoj. Zároveň štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru, a teda aj Slovenská republika, musia v rámci svojich možností prijať potrebné opatrenia za účelom poskytnutia pomoci rodičom a iným osobám, ktoré sa starajú o dieťa, pre vykonávanie tohto práva a v prípade potreby musia poskytovať materiálnu pomoc a podporovať programy, predovšetkým v súvislosti so zabezpečením potravín, oblečenia a bývania.

Keďže deťom a ich rodinám v momentálnej situácii pred blížiacim sa zimným obdobím spôsobuje najväčší problém vhodné bývanie, **komisár pre deti vyzval kompetentné orgány, a to hlavne Ministerstvo vnútra SR, sekciu krízového riadenia na okamžitú spoluprácu so starostom obce Telgárt s cieľom zabezpečenia generátorov na vykurovanie stanov a následné urýchlené konanie pri vysporiadaní pozemkov, aby bolo možné umiestniť unimobunky, čo by výrazne prispelo k riešeniu situácie detí a ich rodín.**

Komisár pre deti tiež vyzval Ministerstvo vnútra SR k zriadeniu preventívneho mechanizmu krízového riadenia, ktorý by sa zaoberal riadením procesov, v súvislosti s riešením podobných tragédií, aká sa udiala v obci Telgárt.

OCHRANA PRÁV DETÍ Z INICIATÍVY KOMISÁRA PRE DETI ANGI MLYN, MICHALOVCE:

Koncom augusta 2022 došlo k zrúteniu schodiska v bytovom dome v Michalovciach. V budove, ktorá je majetkom mesta, žilo v tej dobe 133 osôb, z toho 69 detí.

Mesto dňa 24. 08. 2022 vyhlásilo mimoriadnu situáciu a bytový dom bol zbúraný na základe správy statika, ktorý miesto označil ako neobývatel'né. Rodinám s deťmi bol dočasne poskytnutý priestor v školskej jedálni. V školskej jedálni bolo ubytovaných 13 rodín, spolu 83 osôb, z toho 48 detí. Žili v jednej miestnosti bez paravánov, bez prístupu k teplej vode, mali k dispozícii len prenosné lôžka, dva sporáky na varenie, nemali žiadne stoly. Komisár z vlastnej iniciatívy zvolal 2. decembra 2022 pracovné rokovanie v Michalovciach za účelom riešenia situácie 48 detí, ktoré po zrútení schodiska v bytovom dome zostali od augusta 2022 umiestnené spolu s rodinami v priestoroch školskej jedálne. So zreteľom na to, že rodiny v takýchto núdzových podmienkach žili už štyri a pol mesiaca, komisár osobne navštívil rodiny s deťmi a vypočul si ich. Tí to podľa slov jedného z obyvateľ'ov zvládajú vďaka pracovníkom z komunitného centra a vyjadrili sa, že sa chcú napraviť: „Áno, obyvatelia bytovky robili chyby, ničili bytovku, ale chcú sa napraviť, už nebudú robiť chyby, každý si bude platiť,“ hovorí jedna z obyvateľiek Erika.

Pracovného stretnutia, ktoré komisár zvolal, sa zúčastnilo 14 odborníkov z rôznych zodpovedných inštitúcií. Medzi nimi bol primátor mesta, poradca predsedu vlády pre cezhraničnú spoluprácu, poradca predsedu vlády v oblasti regionálneho rozvoja, poradca predsedu vlády pre marginalizované rómske komunity, prednostka okresného úradu Michalovce, riaditeľ úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a tiež zamestnankyňa Úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity. **Cieľom stretnutia bolo hľadať spoločne**

riešenie situácie týchto rodín s deťmi, ako z krátkodobého, tak z dlhodobého hľadiska. Pre rodiny s deťmi sa na stretnutí podarilo vyriešiť prístup k teplej vode, poskytnutie paravánov na vytvorenie aspoň minimálneho súkromia a taktiež priestory pre deti na učenie. **Riešenie bývania komisár naďalej monitoroval aj v roku 2023.**

Poslanci MsZ mesta Michalovce v roku 2023 odsúhlasili predaj bytových domov na Mlynskej ulici. V súlade s platným uznesením Mestského zastupiteľstva č. 40 zo dňa 27.4.2023, v bode 4. - Mestské zastupiteľstvo Michalovce schválilo prijatie predloženého víťazného návrhu Kúpnej zmluvy na súbor bytových domov na Mlynskej ulici. V predmetnej kúpnej zmluve je prehlásenie kupujúceho, že sa zaväzuje, že vytvorí bytovú rezervu v predmete prevodu pre riešenie ubytovania obyvateľov bytového domu na Mlynskej ulici č. 7, ktorí sú ku dňu nadobudnutia účinnosti kúpnej zmluvy dočasne umiestnení v priestoroch základnej školy na Mlynskej ulici č. 5703/4 v termíne do 30 dní od nadobudnutia vlastníckeho práva a berie na vedomie, že ku dňu vyhlásenia obchodnej verejnej súťaže, je v priestoroch Základnej školy na Mlynskej ulici č. 5703/4 dočasne umiestnených 95 osôb hlásiacich sa k 13 rodinám.

Záujemca o kúpu siedmich bytových domov na Mlynskej ulici sa na základe vyhlásenej obchodnej verejnej súťaže zaviazal, že otázku bývania osôb dočasne umiestnených v objekte školy vyrieši v kupovaných bytových domoch do 30 dní odo dňa nadobudnutia vlastníckeho práva, čo by aj uspokojujúcim spôsobom vyriešilo aj otázku ubytovania rodiny s mesačným bábätkom a tiež rodine, ktorá bola v očakávaní narodenia dieťaťa i seniora, ktorý je ležiaci. Poslední obyvatelia odišli z priestorov školskej jedálne 20. mája 2023. Priestor Základnej školy na Mlynskej ulici č. 5703/4 bol revitalizovaný a nie je už využívaný na bývanie.

1.6 Deti ohrozené chudobou a bezdomovectvom

Chudoba je dnes najvýraznejšou hrozbou zdravého, bezpečného a tvorivého prostredia pre deti a mládež na Slovensku, a jej nárast môže mať mnohogeneračné dôsledky na sociálnu, vzdelávaciu a zdravotnú úroveň rodín. Hrozby spojené s chudobou môžu závažne narušiť rodinné prostredie, právo na domov, dostupnosť vzdelania, duševné zdravie a prístup k zdravému životnému prostrediu detí a mládeže. Niektoré prípady končia až vystáňovaním z domova a končia na ulici. Najmä v zimných mesiacoch je to obzvlášť závažná téma.

Podľa štatistík, ktoré boli zverejnené k Medzinárodnému dňu chudoby v roku 2023 (17. októbra) je chudobou ohrozených 880 tisíc obyvateľov Slovenskej republiky. Najohrozenejšie regióny sú Banskobystrický kraj, Prešovský kraj a Košický kraj.

Téme detskej chudoby sa Úrad komisára pre deti venoval v priebehu celého roka 2023 a dňa 07.12.2023 zorganizoval prostredníctvom svojej regionálnej pobočky v Prešove **konferencia na tému „Nárast detskej chudoby ako celospoločenská výzva“.**

V úvode konferencie rektor Prešovskej univerzity v Prešove, Dr. h. c. prof. PhDr. Peter Kónya, PhD., spolu s komisárom pre deti podpísali Memorandum o spolupráci. Predmetom Memoranda je potvrdiť spoločnú vôľu a vzájomne spolupracovať pri podpore ochrany práv dieťaťa prostriedkami, ktorými disponujú strany Memoranda.

Strany Memoranda budú spolupracovať v týchto oblastiach:

- a) prednášková a vzdelávacia činnosť,
- b) podpora spolupráce s odborníkmi,

- c) vedecká činnosť, projekty a grantová spolupráca,
- d) spoločná organizácia podujatí.

Konferencia bola organizovaná prezenčnou formou 150 účastníkov a online formou 130 účastníkov. Na konferencii vystúpilo šesťnásť lektorov, z oblastí: Slovenská akadémia vied, Prorómska školská iniciatíva, Slovenský plynárenský priemysel, a. s., Implementačná agentúra MPSVR SR, Nádej pre Nový život, Potravinová banka Slovenska, Slovenská katolícka charita, SPDDD Úsmev ako dar, VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave a ďalší.

Najväčší nárast chudoby je v Bratislavskom kraji. Po ťažkých rokoch pandémie a následnej inflačnej krízy spôsobenou ruskou agresiou na Ukrajinu, sa chudoba týka všetkých spoločenských vrstiev. **Medzi najviac ohrozené patria samoživitelia rodín a mnohopočetné rodiny.**

Chudoba rozdeľuje rodiny a dolieha najmä na deti a ich vývin. Poznáme definície čo je hranica chudoby, ale môžeme hovoriť aj o rozdieloch a spoločenskom vyčlenení. Čo spôsobuje ďalšie problémy od sociálnych až po psychické. Pričom nejde len o obyvateľstvo na hranici chudoby, alebo za hranicou chudoby, ale aj nad ňou. Rozširujúce sociálne rozdiely poznačujú deti viac ako si myslíme a ohrozuje ich duševné zdravie. Je to problém všetkých detí. Nielen tých, ktoré sú poznačené nedostatkom, ale aj tých, ktoré majú dostatok. **Naša spoločnosť a deti nežijú v homogénnom prostredí. Veľakrát nevedia ako jednat' v prípade, keď nie sú vo svojom rodinnom prostredí, keď musia opustiť svoju sociálnu bublinu.**

Na konferencii odzneli aj príspevky:

PhDr. Miroslava Zelinu – predsedu Prorómskej školskej iniciatívy „**Chudoba v teórii a školskej praxi**“

PhDr. Zuzany Kusej, CSc. zo Slovenskej akadémie vied „**Fakty o chudobe detí na Slovensku – účinnosť sociálnych transferov**“

Po odprezentovaní príspevkov bola predstavená deklarácia, v závere ktorej **komisár pre deti vyzval k širokej odbornej diskusii, z ktorej vyplynú konkrétne návrhy a závery riešenia problematiky chudoby zo strany štátu.**

1.7 Deti ohrozené násilím, šikanou a kyberšikanou

Šikana a násilie sú jedným z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich a najčastejšie sa vyskytujúcich sociálno-patologických javov v spoločnosti. Nakoľko v rámci podnetovej agendy Úradu komisára pre deti narastá počet prípadov šikany medzi deťmi a mladými ľuďmi, komisár pre deti venoval tejto problematike veľkú pozornosť. V roku 2023 nadviazal užšiu spoluprácu s viacerými odborníkmi za účelom získania relevantných výstupov z praxe a následných odborných postupov a riešení. Osobitnou oblasťou bola aj prevencia kriminality detí a mládeže. Údaje z tejto oblasti z Bratislavského kraja poskytol PhDr. Miroslav Schlesinger, ktorý uskutočnil v priebehu uplynulého roka 104 preventívnych akcií, na ktorých sa zúčastnilo 4750 účastníkov. Osobitnú pozornosť venoval prevencii šikanovania a rizikám v online prostredí. **Výstupy z uvedených aktivít sa uvádzajú vo forme sumarizácie informácií, na základe ktorých bude komisár pre deti realizovať v roku 2024 ďalší výskum a aktivity zamerané na elimináciu rizík ohrozujúcich deti a mládež.**

V roku 2023 bol ukončený zber dát zameraný na prieskum rizík v online prostredí, ktorého predmetom bolo sexuálne obťažovanie smerované k deťom a mládeži. Od uvedených respondentov sme získali dôležité informácie, ktoré v Bratislavskom kraji predstavovali nárast rizikovej komunikácie zameranej na deti a mládež. Prostredníctvom rôznych sociálnych sietí bola cieľová skupina kontaktovaná neznámymi dospelými osobami so žiadosťou o nadviazanie komunikácie. Išlo konkrétne o nevyžiadanú komunikáciu, ktorú neiniciovali deti, ale im neznáme dospelé osoby. Tieto ich oslovovali so žiadosťou o čítanie alebo ich žiadali o fotografie intímneho charakteru. Zaznamenané boli aj prípady, kedy im hneď, teda bez akéhokoľvek oslovenia, poslali linky na erotické a pornografické stránky alebo im poslali fotografie takéhoto charakteru. Podrobnejšie údaje uvádzame v nasledujúcich grafoch, kde je možné pozorovať alarmujúce zmeny. Respondentmi prieskumu boli žiaci základných škôl od piateho ročníka až po stredoškolskú mládež (maturantov):

Graf 1 Nárast rizikovej komunikácie zameranej na deti a mládež

Zdroj: Miroslav Schlesinger

Graf 2 Podiel odpovedí respondentov na otázku: „Ako ste reagovali na túto komunikáciu?“

Zdroj: Miroslav Schlesinger

Graf 3 Podiel odpovedí respondentov na otázku: „Komu ste sa zdôverili o tejto nevyžiadanej komunikácii?“

Zdroj: Miroslav Schlesinger

Za dôležitý údaj pre účely prevencie a bezpečnosti detí a mládeže považujeme skutočnosť, že iba 2% žiakov uviedlo, že nevyžiadanú komunikáciu od neznámej dospelšej osoby nahlásilo administrátorovi.

Za rovnako dôležitý údaj považujeme skutočnosť, že hendikepované deti sú dospelými sexuálnymi útočníkmi ohrozovaní oveľa agresívnejšie. Tí zhodne uvádzali, že im na sociálne siete hneď posielali odkazy na pornografické a erotické portály alebo im poslali fotografie a videá z takýchto webových portálov. Vzhľadom k tomu, že doteraz sa nám podarilo pracovať len s približne sto žiakmi, nie sú tieto dáta dostatočne relevantné na komplexný údaj o tom,

v akom riziku sa táto sociálna skupina nachádza. Ale na základe získaných informácií, ktoré nám títo žiaci poskytli, máme za to, že sú skutočne obzvlášť zraniteľnou skupinou aj z pohľadu informačných technológií a rizík v online prostredí. Viacerí v otvorenom rozhovore priznali, že z vlastnej iniciatívy vyhľadávajú takéto stránky a zo zvedavosti ich niekedy pozerajú. V tejto oblasti preto vnímame výzvu pre oblasť prevencie kriminality ako aj pre odborných pracovníkov, ktorí by mali byť počas práce s touto sociálnou skupinou pripravení aplikovať do praxe preventívne programy.

Na základe sumarizácie informácií z viacerých prípadov, ktoré nemôžeme v tejto správe publikovať z dôvodu ich citlivosti a možnej následnej identifikácii maloletých obetí, uvádzame nasledovné fakty. Osoby označené ako sexuálni predátori, ktoré sa dopustili sexuálnych trestných činov na maloletých obetiach, zvyčajne pracovali nasledovným systémom:

1. Najprv si vytvorili viacero falošných profilov, pre ktoré použili buď voľne dostupné alebo zakúpené fotografie detí. Tieto profily vytvorili súčasne dievčenské, aj chlapčenské, takže mohli komunikovať s oboma pohlaviami ako keby boli ich rovesníci. Niektorí využívali tieto profily aj na fiktívne dvorenie, aby následne mohli od svojich obetí násilne získať citlivé fotografie alebo krátke videá.
2. Následne si technicky vygenerovali online skupiny, v ktorých boli deti vo veku, o ktoré mali záujem a do nich sa prihlásili aspoň s dvoma alebo s tromi falošnými profilmi.
3. Potom nasledoval konkrétny výber dieťaťa, teda obeť. Často boli tieto obeť už na pohľad najviac zraniteľné alebo doslova naivné.
4. Kontakt s obeťami prebiehal ďalej nie priamo s obeťou, ale najprv s jeho priateľmi. Od nich získal páchatel potrebné informácie a až následne s nimi pracoval počas virtuálneho komunikačného útoku s obeťou, ktorú si vytipoval.
5. Útoky prebiehali buď formou dvorenia, napríklad chlapca k dievčaťu alebo naopak. Alebo išlo najprv o zdanlivo nevinnú komunikáciu, kde si obeť získali pomocou rôznych pochvál. Využívali pritom informácie z ich súkromia, ktoré získali od ich priateľov a v niektorých prípadoch od samotnej obeť.
6. Komunikácia prebiehala pozvoľna približne mesiac, pričom sa snažili počas nej používať rôzne dvojzmysly sexuálneho charakteru. Prakticky svoje obeť skúšali a pripravovali na to, o čom im išlo od začiatku.
7. Keď si od detí získali dôveru, začali prejavovať svoje túžby akoby boli ich rovesníci a začali od nich žiadať intímne fotografie alebo videá. Pre účely získania dôvery často využívali odvolávanie sa na spoločných priateľov, od ktorých predtým získali rôzne informácie o ich živote ako napríklad o problémoch v rodine, záujmoch a podobne. Prípadne im poslali akože vlastné intímne fotografie alebo im skutočne poslali fotografie vlastného penisu a pod.

Sexuálni predátori v online prostredí teda najčastejšie využívali informácie o svojich detských obetiach z dostupných informácií, ktoré uvádzali na svojich profiloch a od ich dôverčivých priateľov. Spoločným rizikovým faktorom v tejto problematike je preto podceňovanie rizík online komunikácie a nedostatočné preverovanie toho, kto im – deťom reálne píše.

V tejto súvislosti poukazujeme na skutočnosť, že ak týmto obetiam nie je včas poskytnutá odborná pomoc, môže tento stav eskalovať a prejavovať sa vo forme rôznych neurotických porúch a zažívacích ťažkostí. Prejavovať sa môže tiež vo forme sebaopoškodzovania alebo suicidálneho

konania. U rodičov obetí môže sociálny pracovník (alebo iný odborník z oblasti pomáhajúcich profesií) počas konzultácie zaregistrovať niektoré z nasledovných prejavov správania:

- pocit veľkej hanby a výčitiek, že takému konaniu nezabránil,
- pocit hnevu a obviňovania rôznych ľudí,
- návaly rôznych ambivalentných emócií,
- pocit bezbrannosti a rezignácie (napr. neschopnosť sústrediť sa na prácu, na poriadok doma, na ostatných členov rodiny a pod.),
- nepozornosť a nesústredenosť,
- smútok a nechutenstvo.

Stanovisko komisára pre deti:

Vychádzajúc z uvedených informácií mám za to, že v súčasnosti predstavuje online prostredie pre rodinu, osobitne pre deti, veľké riziko. Je preto nutné vyvážiť ho adekvátnou prevenciou a vzdelávaním v oblasti počítačových technológií, aby vedeli predchádzať ohrozeniam v online priestore.

1.7.1 Interakcia kyberšikanovania a šikanovania z prostredia rodiny

V tejto oblasti komisár pre deti predkladá nové poznatky, ktoré plánuje v roku 2024 uviesť do praxe prostredníctvom organizovania odborných konferencií a workshopov zameraných na výmenu skúseností.

Kyberšikanovanie a šikanovanie predstavujú negatívne fenomény spoločnosti, ktoré poukazujú na závažnejšie problémy súvisiace so vzťahmi v rodine. Napriek tomu, najmä v školskom prostredí, prevládajú názory, že ak sa prejavia, ide výhradne iba o špecifické prejavy výchovných problémov jednotlivcov. Žiaľ, s takýmito nesprávnymi názormi sa stretávame aj u mnohých pedagogických, ale aj sociálnych pracovníkov. Z uvedených dôvodov sa v spoločnosti vyskytujú rôzne mýty, resp. mylné tvrdenia, ktoré si osvojila najmä laická verejnosť a preto sú v praxi aplikované nesprávne prístupy k obetiam šikanovania a kyberšikanovania. Medzi uvedené mylné tvrdenia (mýty) patria najmä:

1. šikanovanie je výsledkom nudy šikanujúcej osoby,
2. obeť šikanovania sú vyberané vždy náhodne,
3. obeť šikanovania sú slabé osobnosti,
4. počas šikanovania v škole je jeden žiak obeťou a druhý žiak agresor,
5. každé šikanovane, teda agresora je potrebné vždy rázne potrestať,
6. obeť sa môže vždy nejakým spôsobom brániť,
7. za šikanovanie v triede je zodpovedný najmä pedagóg.

Na základe získaných údajov z konkrétnych prípadov sme dospeli k tomu, že šikanovanie nebolo v ani jednom z prípadov výsledkom nudy agresorov. Obete šikanovania neboli vyberané

vždy náhodne, ale na základe určitých kritérií, ktoré boli vyberané aj podvedome. Počas konzultácií, ktoré zabezpečovali sociálni pracovníci a psychológovia, samotní agresori (deti) v terapii uvádzali, že obeť im vždy niekoho pripomínali. Zvyčajne to bola nejaká osobnostná črta otca – páchatel'a domáceho násillia alebo matky, ktorá sa voči domácomu násilliu stavala z pohľadu dieťaťa neprimerane submisívne voči otcovi.

Nepotvrdilo sa ani tvrdenie, že obeť šikanovania sú slabé osobnosti. Riešili sme viacero prípadov, kedy šikanované dieťa bolo šikovnejšie než ostatné deti v triede. Obeťou sa však stalo práve z uvedeného dôvodu, kedy motívom agresivity bola závisť. Niektoré z detí v terapii uvádzali, že ich vynikanie v školských výsledkoch bol jeden z podnetov, kvôli ktorým zažívali od rodičov tlak na aktívnejšie učenie. Bolo to následkom ich porovnávaní s inými deťmi. Tento tlak zo strany rodičov bol v niektorých prípadoch vystupňovaný do kriku či nadávok voči nim a taktiež do rôznych zákazov a obmedzení.

Za obzvlášť nesprávny názor pri riešení šikanovania a kyberšikanovania považujeme to, že počas takéhoto konania je jeden žiak v pozícii obeť a druhý žiak je vnímaný len ako agresor. Nie je to však úplne pravda, keď podrobnejšie skúmame pohnútky agresora, ktoré majú vždy niekde počiatočný zdroj energie na takéto konania. Vychádzame z predpokladu, že nič sa nedeje bezdôvodne, takže k šikanovaniu dochádza vždy na základe nejakej pohnútky alebo traumy. O pohnútku k takémuto konaniu hovoríme vtedy, keď je šikanujúci súčasťou skupiny alebo je podnietený inou osobou k tomu, aby konal spolu s iným agresorom. O traume hovoríme vtedy, keď osoba, ktorá sa dopúšťa šikanovania, je obeťou nejakej traumy alebo inej emocionálnej ujmy pochádzajúcej zvyčajne z rodiny. Preto na základe našich zistení, nie je agresor jednoznačne iba agresorom. Je totiž súčasne aj obeťou. Akou, to je následne úlohou odborného pracovníka, ktorý s takýto klientom pracuje. On by mal počas komunikácie s ním zistiť, čo bol skutočný dôvod jeho agresívneho konania.

Na základe uvedeného, máme za to, že každé šikanovane, teda agresora nie je potrebné, ani žiaduce vždy rázne potrestať. Mohli by sme totiž neodborne a necitlivo viktimizovať jednotlivca, ktorý je obeťou inej vážnej traumy.

V šiestom bode sme zaradili ako mýtus a nesprávny názor to, že obeť sa môže vždy nejakým spôsobom brániť. V tejto oblasti poukazujeme na skutočnosť, že obeť sa nemôže spravidla vždy nejakým spôsobom brániť, nakoľko šikanovanie je agresívny akt, ktorý je nečakaný a z pohľadu obeť nepochopiteľne nespravodlivé konanie. Práve v takýchto prípadoch sa môže prejavovať (zo psychológie známy) stav zamrznutia alebo rezignácie, kedy obeť nedokáže konať a nedokáže túto reakciu ani nijako ovplyvniť. Ide o únikovú reakciu, kedy sa obeť reálne snaží vyhnúť ohrozujúcemu konaniu, ale často je úplne bezmocná a prejavuje navonok pasivitu a nevie ako má ďalej konať.

Máme za to, že nielen kompetentné osoby akými sú napríklad pedagógovia, ale aj rodičia by mali byť viac informovaní o uvedených skutočnostiach, resp. prejavoch šikanovania. Odstránili by sa tak včas nesprávne prístupy smerujúce k ich riešeniu. V praxi sa môžeme stretávať s dvoma formami reakcií rodičov na šikanovanie:

- a) odmietavý postoj a následné útočné konanie voči agresorovi a zodpovedným osobám,
- b) odmietavý postoj a následné vynucované hľadanie iného vinníka (najmä keď je za agresora označené ich dieťa).

Prvou je reakcia rodičov, ktorých dieťa sa stalo obeťou šikanovania a druhou reakcia rodičov, ktorých dieťa bolo označené za páchatel'a alebo spolupáchatel'a šikanovania. Žiaden agresívny postoj v riešení šikanovania, ani kyberšikanovania nie je správny, i keď vzhľadom

k následkom, istotne opodstatnený. V tejto súvislosti chceme poukázať na posledný z bodov vzťahujúcich sa k nesprávnym prístupom k takýmto konaniam. Do praxe, na základe našich poznatkov, zavádzame s našim pracovným tímom iný prístup vedúci k zodpovednosti a súčasne k eliminácii rôznych foriem šikanovania. Vychádzame z faktu, že za šikanovanie v triede nemôže byť v najväčšej miere zodpovedný iba pedagóg, ale práve žiaci a rodičia. Uvedenú skupinu kladieme pritom na prvé miesto zodpovednosti. Dôvodom tohto kategorizovania je fakt, ktorí potvrdzujú počas našich preventívnych aktivít aj samotní žiaci. Trávia totiž počas vyučovania v triede so spolužiakmi viac času ako ich učitelia, takže vedia postrehnúť aj také konanie, ktoré je za prítomnosti pedagóga neprejavované. Žiaci majú teda v rukách reálnu moc a schopnosť šikanovanie zastaviť alebo aspoň sprostredkovať pomoc zainteresovaným aktérom. V neposlednej rade, vychádzajúc z toho, že rodina poskytuje základ formovaniu osobnosti dieťaťa, preberá tiež zodpovednosť za to, ako sa správa mimo rodiny.

Možnosti a formy identifikácie

Šikanovanie, ktoré sa deje v triednom alebo v športovom kolektíve, ale aj kyberšikanovanie, teda šikanovanie v online priestore, majú dve základné formy ako sa prejavujú. Rozdiel je v ich intenzite, kde je agresívnejšou formou kyberšikanovanie, lebo má väčší dosah na množstvo ďalších potenciálnych útočníkov v online priestore voči obeti. Šikanovanie v triednom alebo v športovom kolektíve má tieto dve základné formy prejavov voči obeti:

- a) verbálna forma šikanovania,
- b) fyzická forma šikanovania.

Verbálna forma šikanovania sa prejavuje rôznymi slovnými útokmi voči obeti, medzi ktoré patria zosmiešňovanie, ponižovanie, nadávky, osočovania a pod. Do tejto kategórie môžeme zaradiť aj ignorovanie obete a jej následné ponižovanie.

Fyzická forma šikanovania sa prejavuje ničením vecí obete, údermi, kopancami, bitím obete, ale aj nútením vykonávať nejaké aktivity, ktoré nie sú v súlade s ich presvedčením alebo slobodnou vôľou. Môže ísť napríklad o nútenie pitia väčšieho množstva alkoholu alebo nútenie, aby skonzumovalo nejakú drogu.

K uvedeným formám chceme poukázať ešte na jedno štádium agresívneho konania, ktoré sme zaregistrovali. Ide o určité prechodné obdobie, ktoré predznamenáva, že zakrátko sa nežiaduce prejavy môžu zmeniť na fyzické šikanovanie. Počas neho sa agresor prejavuje ničením interiéru alebo exteriéru školy. V priebehu riešenia tejto protispoločenskej činnosti, ktorá môže byť za určitých podmienok klasifikovaná aj ako naplnenie skutkovej podstaty priestupku, sme zistili, že aktéri takéhoto konania sa zakrátko po týchto incidentoch dopustili fyzického šikanovania.

Súčasne chceme tiež poukázať na ďalšie naše zistenia, že ide o špecifický druh šikanovania, ktorý má schopnosť výraznejšie zasiahnuť do rodiny šikanovaného dieťaťa a negatívne ovplyvniť vzájomné vzťahy ostatných členov rodiny. Preto tento druh šikanovania považujeme za obzvlášť agresívny a nebezpečný. Jej cieľom sú deti, ktoré majú jedného z členov rodiny nejako hendikepovaného. Napríklad súrodenca, otca alebo matku.

V praxi sa prejavuje tak, že dieťa, ktoré sa ešte len stáva obeťou šikanovania, je natoľko osobnostne silné, že počiatočným útokom agresora navonok odoláva. Ak takáto reakcia agresora neodradí a nenájde si inú obeť, zameria sa na najslabší článok jeho rodiny a útočí na dieťa prostredníctvom neho. Konkrétne ho pred ním a pred ostatnými spolužiakmi zosmiešňuje

dovtedy, pokým na svojej obeti neuvidí známky rozrušenia alebo plaču. Ak sa tak stane, je možné pozorovať v rodine narušené, dovtedy dobre fungujúce, vzťahy. Prejaviť sa môžu napríklad apatiou alebo agresivitou voči hendikepovanému členovi rodiny. Reakcie dieťaťa sú potom nevysvetlené a tento stav zle zvládajú aj samotní rodičia, lebo si intenzívnejšie uvedomujú, že nemôžu niektoré skutočnosti nijako zvrátiť.

Keď zameriame pozornosť na kyberšikanovanie v triednom alebo v športovom kolektíve, môžeme identifikovať nasledovné dve základné formy prejavov voči obeti:

- a) interná forma šikanovania v uzavretej online skupine konkrétneho kolektívu,
- b) externá forma šikanovania v otvorenej online platforme, ku ktorej má neobmedzený prístup ktokoľvek.

Interná forma šikanovania v uzavretej online skupine konkrétneho kolektívu má relatívne obmedzený okruh potenciálnych útočníkov, napriek tomu spôsobuje obeti traumu. Počas nej je verbálne a vizuálne útočené na obeť, pričom ona sama sa obáva, že tieto útoky už prenikajú aj do ostatných online platforiem a je terčom posmechu množstva svojich rovesníkov. Voči tejto forme je relatívne funkčná možnosť eliminovať ju prostredníctvom administrátora platformy, a to tým, že príspevky alebo skupinu nahlási ako porušujúcu pravidlá využívania ich online priestoru.

Externá forma šikanovania v otvorenej online platforme, ku ktorej má neobmedzený prístup ktokoľvek, je výraznejšie agresívnejšia a má väčší dopad na psychiku obeť. Tým, že sa obsah, ktorý má dehonestujúci charakter, šíri medzi všetkými vekovými skupinami ako aj na iných online platformách, výrazne znižuje jeho šance zabrániť jeho ďalšiemu šíreniu. Obete tohto druhu šikanovania majú následkom takéhoto konania zvyčajne suicidálne reakcie a je nutné, aby absolvovali terapiu u psychológa alebo psychoterapeuta.

V súvislosti s problematikou šikanovania, je nutné zadať si tiež to, kto je jeho obeťou. Za obeť sa považujú:

- a) žiak alebo žiačka, ktorí majú nejaké špecifické identifikačné znaky, ktoré iného žiaka niečím iritujú a vzbudzujú v ňom nejaké negatívne pocity,
- b) žiak alebo žiačka, ktorých si vybral ako obeť niekto, koho iný žiak alebo žiaci rešpektujú ako autoritu,
- c) žiak alebo žiačka, ktorých si vybral ako obeť niekto, koho iný žiak alebo žiaci vnímajú ako nebezpečného protivníka (napr. výzorom, výsledkami v učení alebo formou komunikácie, resp. interakcie s okolím),
- d) obeťou je vždy žiak, ktorý je terčom agresivity, ale aj ten, kto je agresorom. Každý však v inej forme, ale obaja sú reálne a objektívne zranené detské obeť.

Podľa našich poznatkov a podrobného skúmania jednotlivých prípadov šikanovania a kyberšikanovania, ide v podstate o následky dvoch hlavných zdrojov – negatívnych interakcií vychádzajúcich z rodiny.

Prvým negatívnym zdrojom, ktorý vychádza z rodiny a je tzv. spúšťačom šikanovania, je nedostatok citovej pozornosti jedného alebo oboch rodičov voči dieťaťu. Postačuje pritom, že dieťa tento pocit vníma iba subjektívne.

Druhým, závažnejším zdrojom, je domáce násilie alebo rôzne formy agresívneho správania medzi rodičmi. V takýchto prípadoch môže byť dieťa „iba“ pozorovateľom alebo

priamo cieľom násilia. Avšak už samotné pozorovanie takéhoto narušeného vzťahu rodičov je pre dieťa značne traumatizujúce, nakoľko ho oberá o pocit bezpečia a životných istôt v rodine.

Výsledkom našich skúmaní jednotlivých prípadov šikanovania sme dospeli k záverom, kde hľadať dôvod verbálneho šikanovania a kde treba zamerať intervenciu pri identifikácii fyzického šikanovania. Počas komunikácie s obeťami ako aj agresormi a ostatnými zainteresovanými do problému šikanovania sme pri prejavoch verbálneho šikanovania zistili spoločný identifikátor. Tým bol pocit dieťaťa (agresora), že nemá v rodine prejavovanú dostatočnú pozornosť zo strany rodičov. Tento pocit bol v niektorých prípadoch objektívny, kedy išlo o následok veľkej pracovnej vyťaženia rodičov a nesprávne zvolených priorít v rodine. V iných prípadoch išlo o subjektívny pocit dieťaťa, ktoré z osobných pohnútok a následkom chybných výchovných postupov v rodine, požadovalo neprimerane veľkú, resp. neustálu pozornosť. Prakticky chcelo udržať dominantnú centrálnu pozornosť v rodine, ktorá z určitých dôvodov, či už kvôli veku alebo príchodu na svet nového súrodenca, nemohla ďalej pokračovať v takej miere, ako ju dieťa očakávalo. Respektíve v takej miere, na akú si dovtedy zvyklo.

Pre účely komplexného riešenia a následného odstránenia problému šikanovania alebo kyberšikanovania je ale potrebné akceptovať oba dôvody, teda aj objektívny i subjektívny pocit dieťaťa. Prijímajúc pri tom fakt, že ich následok je prakticky neprimeraný, neetický a často až protizákonný spôsob akým sa dieťa dožaduje pozornosti okolia. Až keď je intervencia zameraná na odstránenie alebo aspoň zmiernenie negatívnych prvotných príčin v rodine, je možné účinne riešiť aj ich následok. Teda šikanovanie a kyberšikanovanie. Vhodnou formou sociálnej práce s rodinou je následne rodičovský výcvik.

Ďalej chceme poukázať na intenzívnejší prejav šikanovania, ktorým sú rôzne fyzické útoky. Počas analyzovania a riešenia týchto prípadov sme dospeli k tomu, že spoločným menovateľom takýchto agresívnych prejavov bolo následné identifikovanie vážnejších a dlhšie trvajúcich partnerských problémov. Išlo zvyčajne o dve základné formy. Prvou boli verbálne konflikty medzi rodičmi a druhou bola agresivita minimálne jedného rodiča voči dieťaťu, ktorá bola klasifikovaná ako domáce násilie. Dieťa v takýchto prípadoch bolo „iba“ pozorovateľom násilia, hoc len verbálneho alebo bolo súčasne i cieľom agresie. V oboch prípadoch však môžeme hovoriť o tom, že dieťa je obeťou domáceho násilia alebo agresívneho konania, s ktorým sa samo nedokáže emocionálne vyrovnáť a nedokáže ho ani nijako eliminovať. Časté sú tiež prípady, kedy deti v anamnéze potvrdili, že svoju existenciu vnímali ako dôvod toho, že v rodine nastala medzi rodičmi agresívna interakcia. Následne sa tieto detské obeť prejavovali rôznymi formami sebapoškodzovania alebo suicidálnymi myšlienkami alebo pokusmi o „vyriešenie situácie“ ukončením svojho života. Preto je potrebné, aby sociálny pracovník žiaden z takýchto prípadov nepodcenil a zameral pozornosť na riešenie prvotného zdroja, teda spúšťača takýchto prejavov.

Z uvedených dôvodov komisár pre deti odporúča riešiť prípady šikanovania a kyberšikanovania nielen ako problém jednotlivca, ale ako problém rodiny, kde treba najprv identifikovať zdroje negatívnych prejavov. Súčasne s tým je potrebné pracovať na stabilizácii všetkých zainteresovaných osôb, čo prakticky znamená, že osobitným prístupom budeme riešiť:

- a) obeť agresivity,
- b) agresora,

- c) triedny kolektív,
- d) triedneho učiteľa,
- e) rodičov obete,
- f) rodičov agresora.

V takýchto prípadoch je potrebný multidisciplinárny prístup, kedy zvyšujeme efektivitu intervencie a úspešnosť doriešenia všetkých vzniknutých problémov.

1.8 Ukrajinské deti na Slovensku

V spolupráci s UNICEF Slovakia a v tom čase poradcom predsedu vlády SR Eduardom Burašom zorganizoval komisár pre deti v poradí II. okrúhly stôl na tému „Inklúzia ukrajinských detí na Slovensku“. Stretnutie sa konalo dňa 07.03.2023 v priestoroch Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, tesne po osobnej návšteve Ukrajiny komisárom pre deti. Hlavnými témami stretnutia boli výzvy v oblasti vzdelávania a zdravotníctva. Okrúhly stôl prebehol za účasti veľvyslanca Ukrajiny Myroslava Kastrana, štátneho tajomníka ministerstva školstva SR Slavomíra Partilu, ako aj zástupcov Ministerstva zdravotníctva SR, kancelárie ukrajinského parlamentného komisára pre ľudské práva, medzinárodných organizácií a neziskových organizácií.

V oblasti vzdelávania boli identifikované výzvy spojené s prístupom k vzdelávaniu, jazykovou podporou, podporou pri učení sa a psychosociálnou podporou. Účastníci okrúhleho stola formulovali rôzne odporúčania v tejto súvislosti. **Jedným z hlavných odporúčaní je odstránenie existujúcich bariér pri povinnej školskej dochádzke pre ukrajinské deti a jej postupné zavedenie na Slovensku**, podobne ako vo viacerých európskych krajinách. Komplikovaný je aj aktuálny prístup ukrajinských detí k strednému vzdelávaniu. Pre tieto deti platia rovnaké podmienky prijímania na stredné školy ako pre slovenské deti, pričom sa nezohľadňuje existujúca jazyková bariéra. **Je preto potrebné, aby ukrajinské deti mali možnosť uchádzať sa o štúdium na stredných školách, ktoré zodpovedajú ich schopnostiam, predpokladom a záujmom rovnako ako ostatné deti a prispôbiť tomu aj podmienky prijímania na stredné školy.** V oblasti jazykovej podpory je potreba zintenzívnenia a skvalitnenia jazykových kurzov. V rámci podpory učenia sa ako vhodné opatrenie javí vstupné zisťovanie úrovne vedomostí žiakov a následná úprava učebného plánu pre deti z Ukrajiny. Kľúčovým odporúčaním je zabezpečenie dostatočnej a efektívnej psychosociálnej podpory v ukrajinskom jazyku a podpora adaptácie žiakov a žiačok.

Väčšina ukrajinských detí na Slovensku sú v školopovinnom veku. Aj keď všetky tieto deti túžia po návrate domov, kvôli stále pretrvávajúcej vojne a jej dôsledkom, je pre väčšinu týchto detí návrat veľmi zložitý. **Z týchto dôvodov považuje komisár pre deti za dôležité tieto deti zaradiť medzi slovenské deti, pričom prvým krokom je, aby ukrajinské deti po doplnení jazykových kompetencií čím skôr začali chodiť do slovenských škôl.**

Oblasti zdravotníctva bol venovaný o niečo menší priestor, nakoľko sa primárne touto oblasťou budú odborníci zaoberať na ďalšom stretnutí. Prítomní odborníci ocenili skutočnosť, že od januára 2023 majú deti z Ukrajiny, ktorým bolo na Slovensku poskytnuté dočasné útočisko, zabezpečenú plnú zdravotnú starostlivosť a zdravotné poistenie z verejných zdrojov. **Medzi pretrvávajúce výzvy stále patrí zabezpečenie zdravotného poistenia a plnej zdravotnej starostlivosti pre ostatných ľudí, utekajúcich z Ukrajiny pred vojnou.**

Špecificky zraniteľnou skupinou sú tehotné ženy, ktoré aktuálne nemajú zdravotnú starostlivosť poskytovanú v plnom rozsahu a bezplatne. Taktiež je potrebné preskúmať možnosti prepojenia zdravotníckych databáz za účelom zdieľania zdravotnej dokumentácie pre zefektívnenie poskytovania potrebnej zdravotnej starostlivosti.

Úlohou komisára v tomto procese je pôsobiť ako koordinátor medzi jednotlivými inštitúciami a pravidelne vytvárať platformu pre výmenu informácií a hľadanie riešení v predmetných oblastiach.

Komisár pre deti navštívil Ukrajinu 3 krát aj osobne. Cieľom návštev je mapovať situáciu ukrajinských detí a rokovať o možnej pomoci, aby deti, ktoré nechcú opustiť Ukrajinu, neboli kvôli zlým podmienkam odkázané na vycestovanie do zahraničia.

Konkrétnym výsledkom okrúhlych stolov k téme inklúzie ukrajinských detí na Slovensku bolo zo strany komisára pre deti dňa 06.03.2023 podpísanie Memoranda o spolupráci s UNICEF Slovakia – Ukraine Refugee Response. Koncom novembra 2023 sa podpísal dokument Výmenné listy o poskytovaní podpory v súvislosti s reakciou na núdzovú situáciu odídcov v Slovenskej republike, v ktorom bol dohodnutý termín realizácie projektu od 01.12.2023 do 31.08.2024.

Projekt je zameraný na podporu a posilnenie Slovenskej republiky pri reagovaní na potreby detí odídcov a detí z hostiteľských komunít s cieľom zabezpečiť prístup k primeraným medzisektorovým službám. Činnosti, ktoré sú zadefinované v rámci tejto výmeny listov sú v súlade so Základnými záväzkami UNICEF-u pre deti v humanitárnej činnosti, ako aj s Plánom reakcie na situáciu utečencov na rok 2023. Týmto partnerstvom sa očakáva, že sa vzájomne prispeje k realizácii výsledkov a stanovených cieľov podľa spoločného pracovného plánu, ktorý zahŕňa tieto aktivity:

1. Posilnenie prístupu ukrajinských detí k formálnemu vzdelávaniu na Slovensku
2. Zvýšenie ochrany práv ukrajinských detí na Slovensku
3. Posilnenie participácie detí a mladých ľudí s dôrazom na ukrajinské deti a mladých ľudí v súlade s článkom 12 Dohovoru o právach dieťaťa
4. Efektívne riadenie a implementácia

Ďalšie informácie k projektu UNICEF sú uvedené v rámci kapitoly VII.

2 Spolupracujúce subjekty, činnosť v pracovných skupinách a pôsobenie v poradných orgánoch

Pri presadzovaní systémových prístupov k ochrane práv detí je dôležitá spolupráca so zainteresovanými subjektmi, ktorá môže priniesť pre vynaložené úsilie synergetické efekty vo výsledkoch. Pri napĺňaní tohto cieľa spolupracoval komisár pre deti v roku 2023 s nasledovnými subjektmi.

2.1 Zoznam spolupracujúcich subjektov

Štátne, samosprávne a verejnoprávne inštitúcie:

- Verejný ochranca práv,

- Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím,
- Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť - Výbor pre deti a mládež Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť,
- Rada vlády SR pre duševné zdravie,
- Úrad vlády,
- Národná rada Slovenskej republiky,
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR,
- Ministerstvo zdravotníctva SR,
- Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR,
- Ministerstvo spravodlivosti SR,
- Ministerstvo zahraničných vecí SR,
- Ministerstvo vnútra SR,
- Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násillia na deťoch,
- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a úrady práce, sociálnych vecí a rodiny,
- Štátna školská inšpekcia,
- Inšpekcia v sociálnych veciach pri MPSVaR SR,
- Prezídium policajného zboru SR ,
- Generálna prokuratúra SR (na základe Memoranda o spolupráci),
- Úrad splnomocnenca pre rómske komunity,
- Mestské a obecné úrady – spolupracujúce pri riešení podnetov.

Vysoké školy, výskumno-vzdelávacie inštitúcie:

- Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety (na základe Memoranda o spolupráci),
- Trnavská univerzita v Trnave (na základe Memoranda o spolupráci),
- Katolícka univerzita v Ružomberku (na základe Memoranda o spolupráci),
- Prešovská univerzita v Prešove (na základe Memoranda o spolupráci),
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici,
- Inštitút pre výskum práce a rodiny,
- Justičná akadémia Slovenska (na základe Memoranda o spolupráci),
- Policajná akadémia.

Občianske združenia a MVO a komory:

- Slovenská komora psychológov,
- Slovenská advokátska komora,
- Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar, o. z.,
- Rada mládeže Slovenska,
- Aliancia stredoškolákov,
- Študentská rada stredných škôl,
- Jednorodič n. o.,
- Asociácia mnohohodetných rodín,
- Asociácia rodinných sudcov,
- Asociácia na ochranu práv pacientov SR,
- Slovenská rada rodičovských združení,
- Druhý rodič o. z.,
- Divé maky o. z.,
- Platforma rodín so zdravotným znevýhodnením n. o.,
- Spišská katolícka charita,
- Gréckokatolícka rómska misia,
- Občianske združenie OCHRÁŇ MA,
- Lúč pre dieťa, o. z.,
- Rada mimovládnych organizácií rómskych komunit,
- Fórum riaditeľov a zamestnancov CDR,
- MVO zapojené do Parlamentu detí a mládeže,
- MVO zapojené do stretnutí ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa pri rozvode/rozchode rodičov,
- MVO zapojené do okrúhleho stola inklúzie ukrajinských detí v SR,
- MVO zapojené do spoločných vzdelávacích aktivít.

Individuálna spolupráca na domácej úrovni:

- s viacerými odborníkmi v oblasti pedopsychiatrie a psychológie,
- s viacerými odborníkmi v oblasti pediatrie,
- s viacerými odborníkmi z oblasti pedagogiky,
- s viacerými odborníkmi z oblasti špeciálnej pedagogiky,
- s viacerými odborníkmi z oblasti sociálnej práce,

- s viacerými odborníkmi v oblasti mediálnej výchovy detí,
- s viacerými odborníkmi v oblasti spirituálnej výchovy detí.

Medzinárodné a zahraničné inštitúcie

- ENOC - Európska sieť detských ombudsmanov,
- ENYA – Európska sieť mladých poradcov,
- UNICEF Slovensko (na základe Memoranda o spolupráci),
- Ombudsmani a komisári pre deti združení v ENOC,
- Verejný ochranca práv ČR,
- UNHCR Slovensko,
- IOM Slovensko – medzinárodná organizácia pre migráciu,
- Zakarpacie bez sirôt,
- Charitas Ukrajina,
- Sme spolu Ukrajina,
- Zakarpatská oblastná dzeržavná administrácia.

2.2 Činnosť zamestnancov Úradu komisára pre deti v pracovných skupinách a poradných orgánoch

Odborní poradcovia komisára pre deti v roku 2023 participovali, alebo boli účastní nasledovnej prípravnej a realizačnej odbornej agendy v oblasti ochrany práv detí (výber z agendy):

Január 2023

- Stretnutia Pracovnej skupiny expertov k implementácii Národnej koncepcie ochrany detí v digitálnom prostredí – NKODVDP, ktorého výstupom boli pripomienky zo strany Úradu komisára pre deti k jednotlivým predkladaným materiálom, ktoré postúpilo NKS. Naše pripomienky boli pracovnou skupinou akceptované.
- Rokovania pracovnej skupiny k Implementácii Národného akčného plánu Európskej záruky pre deti v SR s výhľadom do roku 2030 (ECG) – inklúzia detí so zdravotným znevýhodnením (ZZ), ktorej materiály ÚKPD pripomienkoval.
- Stretnutie pracovnej skupiny Mediálna gramotnosť, výstupom boli pripomienky k jednotlivým materiálom postúpeným z Rady pre mediálne služby.

Február 2023

- Účasť na konferencii „Bezpečnosť detí v digitálnom priestore“ na KU v Ružomberku, kde sme na workshope informovali o aktivitách Úradu komisára pre deti a výsledkoch výskumu Názory detí 2022.
- Pracovné stretnutie s Občianskym združením Platforma rodín so zdravotným znevýhodnením. Stretnutie s rodičmi detí so zdravotným znevýhodnením a informácie

o nesystémových problémoch v oblasti školstva, soc. právnej ochrany, zdravotníctva, kompenzácií a iné. ÚKPD sa oboznámil s peer poradenstvom, ktoré následne podporil pripomienkami v AP k Ranná starostlivosť a včasná intervencia. Na Rade vlády osôb so zdravotným postihnutím sme podali v bode rôzne informáciu o obsahu požiadaviek uvedeného subjektu, taktiež sme spomenuli nevyhnutnosť laického poradenstva a ÚKPD odporučil v tejto veci rokovať s uvedeným subjektom na úrovni dotknutých ústredných orgánov štátnej správy.

Marec 2023

- Spolupráca s Inšpekciou v sociálnych veciach, kde sme absolvovali stretnutie k postupom výkonu dozoru v oblasti kompenzácií ťažkého zdravotného postihnutia, prezentácia o výkone dozoru. ÚKPD bolo požiadané o pomoc pri vypracovaní metodiky na výkon hlavne fyzických osôb – napr. peňažný príspevok (PP) na opatrovanie ako kompenzácia napr. pri deťoch s autizmom alebo deťoch s mentálnym postihnutím. ÚKPD postúpil informácie pre potreby hodnotenia kvality starostlivosti v domácom prostredí (vyjadrenie ku kritériám na účel výkonu dozoru pri poberaní kompenzačného peňažného príspevku na opatrovanie a osobnú asistenciu).
- Účasť na Výbore pre deti a mládež, kde sa téma sústredila na transformácie poradenstva na Slovensku – centrá poradenstva a prevencie. ÚKPD upozornilo na dlhé čakacie doby na diagnostikovanie a poradenstvo pre deti a žiadal o prijatie opatrení. Rovnako sa členovia vyjadrovali aj k nárokovateľnosti podporných opatrení vo výchovno-vzdelávacom procese pre deti so zdravotným znevýhodnením.
- Účasť na konferencii „Dieťa v ohrození, mediálna výchova a digitálne občianstvo“, pod organizačným gestorstvom Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie. Príspevky o stave v poradenskom systéme, štandardoch v poradenstve, práci s dieťaťom v ohrození v školskom systéme. Informácie o tom, ako podporiť a metodicky správne viesť dieťa k výchove ku kritickému mysliu a bezpečnosti v digitálnom priestore. ÚKPD sa vyjadrilo na konferencii – dieťa má právo na svoj názor a malo by sa deťom / žiakom dostať viac priestoru na prejavenie názoru aj v školskom prostredí.
- Účasť na Multidisciplinárnom pracovnom stretnutí tzv. výmena informácií z terénu, kde sa zhodnotilo, že ZŠ nie sú tým miestom, ktorým boli v minulosti. Pomenovali sa problémy u detí s nárastom sebapoškodzovania, psychických problémov, šikanovania a iné.

Apríl 2023

- Účasť na rozporovom konaní k AP Ranná starostlivosť a včasná intervencia, kde bola prijatá pripomienka ÚKPD na zaradenie laického poradenstva do zákona o sociálnych službách. ÚKPD bude v plnom rozsahu podporovať iniciatívu laického poradenstva, pretože pre komunitu zákonných zástupcov detí, napr. so zdravotným postihnutím je veľmi prísna.
- Stretnutie k tvorbe novej Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím - Detstvo bez násilia. Oboznamovanie sa s obsahom pripomienok zaslaných k materiálu a prezentovanie AP k novej stratégii NKS.
- Druhé stretnutie k implementácii ECG – inklúzia detí so zdravotným znevýhodnením, kde boli zo strany ÚKPD pripomienky k predloženému draftu.

Máj 2023

- Stretnutie skupiny Národná stratégia na ochranu detí pred násilím, kde predmetom bolo konkretizovanie možných úprav v odposlanom texte k odpočtu plnenia úloh v strategických cieľoch.
- Účasť na v poradí 4. okrúhlym stole „Mediálna gramotnosť“. Výstupom bolo schválenie dokumentu „Platforma pre rozvoj mediálnej gramotnosti“. ÚKPD má v tomto odbornom zoskupení pozíciu pozorovateľa. Za ÚKPD sme navrhli zapojiť do tejto platformy mladých zástupcov z Parlamentu detí a mládeže Úradu komisára pre deti, ktorí obsah Platformy odprezentovali v rámci akcie „Positive media week“.
- Zastúpenie ÚKPD na okrúhlym stole NCDTV v rámci Programu Slovensko pre programové obdobie 2021-2027. Národný projekt smeruje k zriadeniu Národného inštitútu pre digitalizáciu v školstve, pričom cieľom projektu je naučiť učiteľov digitálnym zručnostiam a ich využívanie pri výučbe predmetu so sledovaním naplnenia cieľa vyučovania. Úrad komisára pre deti sa vyjadrilo v kontexte, že komisár pre deti podporuje digitalizáciu, ale zároveň upozorňuje na stanovenie únosnej hranice na využívanie technológií, napr. mobilov v školskom prostredí na účely vyučovania (t. j. regulácia používania mobilov).

Jún 2023

- Účasť na Mapa podporných služieb pre deti so zdravotným znevýhodnením a ich rodín z Ukrajiny, v rámci ktorého sa zamestnanci Úradu komisára pre deti oboznámili so situačnou analýzou na posúdenie potrieb detí so zdravotným znevýhodnením a ich rodín z Ukrajiny a získali materiál s predpismi a postupmi, ako navigovať ukrajinských rodičov pri riešení toho-ktorého problému (v oblasti školstva, zdravotníctva a iné).

Júl 2023

- Druhé pracovné stretnutie v rámci skupiny Inšpekcia v sociálnych veciach, bolo zamerané na postupy výkonu dozoru v oblasti kompenzácií ťažkého zdravotného postihnutia (ŤZP), zoznam kritérií hodnotenia kvality poskytovanej pomoci FO a ŤZP.

September 2023

- Stretnutie skupiny Implementácia ECG pre deti – európska záruka k metodike odpočtu, na ktorom boli členovia informovaní o tom, že NKS ako jeden z koordinátorov v Európe pre oblasť ECG bude spolupracovať na metodike k odpočtu ECG. Na základe metodiky sa bude riadiť aj Úrad komisára pre deti ako spolupracujúci subjekt. Zo strany komisára pre deti bola ponúknutá spolupráca v rámci participatívnych stretnutíach s deťmi.
- Účasť na konferencii HBSC – školské prostredie a duševné zdravie detí, kde bola prezentácia Národnej správy o vplyvoch školského prostredia a iných súvisiacich vstupov na duševné zdravie detí vo veku 11, 13 a 15 rokov. Úrad komisára pre deti zorganizoval v kontexte tejto problematiky pracovné stretnutie s odborníkmi z tohto projektu, zodpovednými za odporúčania. Prijaté návrhy prostriedkov nápravy, vyplývajúcich z odporúčaní plánuje komisár pre deti rokovať so zodpovednými predstaviteľmi ústredných orgánov štátnej správy.
- Účasť na zasadnutí Komisie pri monitorovaní výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 kde Úrad komisára pre deti ako člen komisie zahlasovalo za navrhované zámery: 1. Spoločne hľadáme prácu III, 2. Podpora odborných a koordinačných kapacít strešných

organizácií občianskej spoločnosti, 3. Podpora a profesionalizácia odborných kapacít v oblasti sociálneho začlenenia, 4. Spoločne za detstvo bez násilia pre všetky deti, 5. Rodinné poradne II, 6. Bezplatné poradenské činnosti v oblasti riadenia dlhov.

Október 2023

- Účasť na zasadnutí medzirezortnej pracovnej skupiny v záujme ochrany detí pred manipulatívnymi svetonázormi a spirituálnymi skupinami. Členovia boli informovaní o informačno-metodickej príručke „Ako rozpoznať bezpečné spoločenstvo v online a offline prostredí“. Bol odprezentovaný návrh vzdelávacích aktivít na rok 2024 a diskusia o aktuálnych témach v oblasti ochrany detí pred nebezpečnými spoločenstvami a návrh tém pre MPS do nasledujúceho obdobia.

November 2023

- Stretnutie so zástupcami rakúskeho veľvyslanectva vo veci OPCP. Témou bola ratifikácia opčného protokolu k Dohovoru OSN o právach dieťaťa a o procedúre oznámení. Rakúska strana mala záujem zistiť akú má Slovensko skúsenosť s touto ratifikáciou, nakoľko Rakúsko k tomuto kroku ešte nepristúpilo. Komisar pre deti využije sieť ENOC na získanie informácií a skúseností aj iných členských štátov s OPCP a analýzu postúpi Rakúskemu veľvyslanectvu v Bratislave.
- Rokovanie so zástupcami podvýboru OSN pre prevenciu mučenia a iného krutého a neľudského zaobchádzania, vo vzťahu k Národnému preventívnemu mechanizmu a jeho implementácii. SPT zisťovalo štádium prípravy na realizáciu NPM na Slovensku. Úlohou Úradu komisára pre deti bolo vytvorenie plánu monitoringov na rok 2024 a odpovede na často kladené otázky vo vzťahu k Dohovoru OSN proti mučeniu.

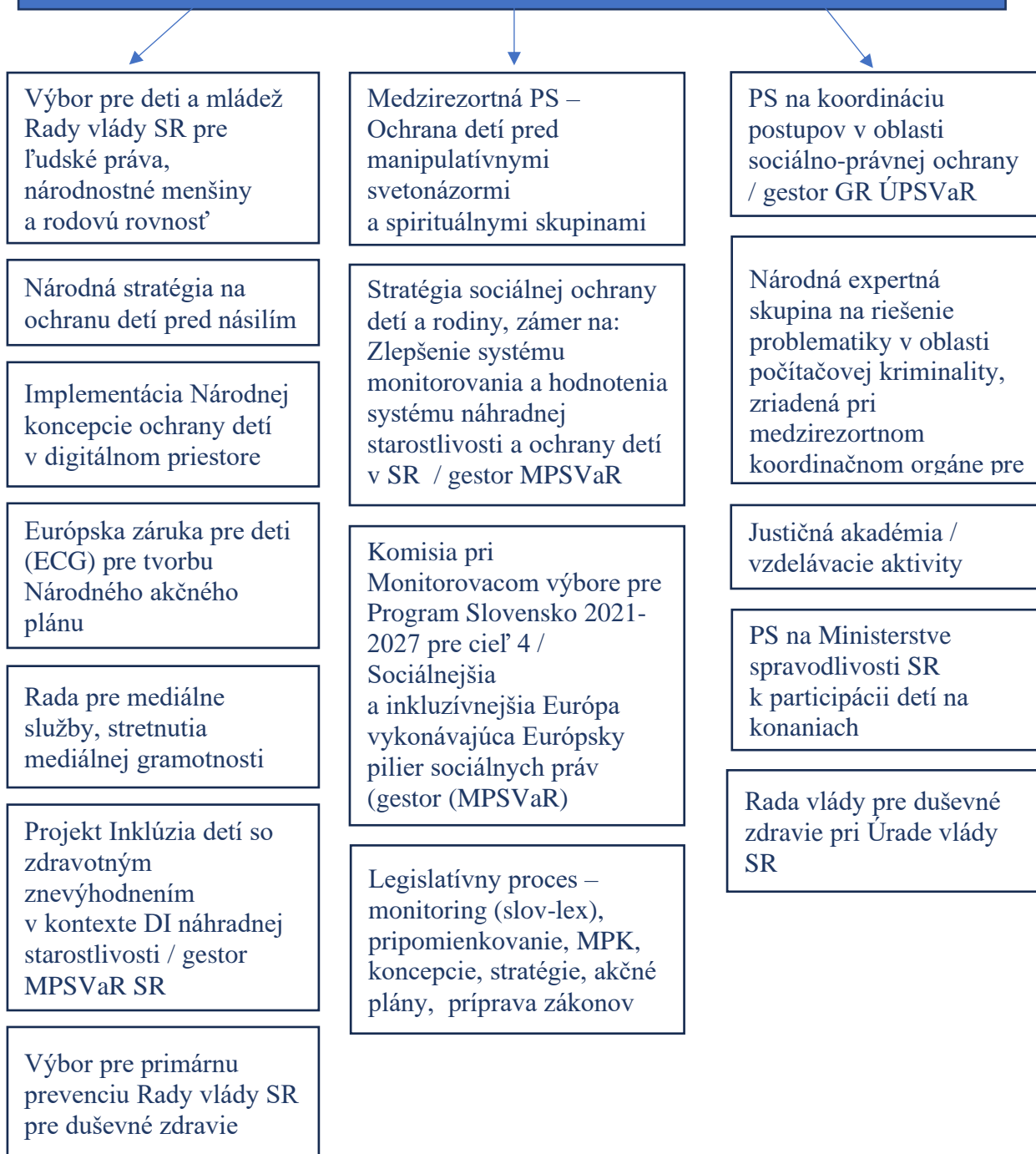
December 2023

- Rokovanie so zástupcami UNHCR (Vysoký komisár OSN pre utečencov) so zameraním na deti bez štátnej príslušnosti. Nadviazanie spolupráce v rámci vzdelávacích činností a prednášok na Parlamente detí a mládeže organizovanom komisárom pre deti.

2.3 Zastúpenie ÚKPD v medzirezortných pracovných skupinách a výboroch

Komisár pre deti bol počas celého roka 2023 priamo, alebo v zastúpení svojich odborných poradcov členom viacerých expertných pracovných skupín, výborov a poradných orgánov.

**PREHLAD ZASTÚPENIA ÚRADU KOMISÁRA PRE DETI
V MEDZIREZORTNÝCH PRACOVNÝCH SKUPINÁCH A VÝBOROCH**

2.4 Prednášková činnosť komisára pre deti v roku 2023

Tabuľka 1 Prehľad verejných prednášok komisára pre deti za rok 2023

11.01.2023	Význam práce s biologickou rodinou v CDR, konferencia sociálnych pracovníkov CDR, Liptovský Ján
13.01.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa, študenti VŠ Sv . Alžbety, Prešov
19.01.2023	Emočný vývin dieťaťa v prenatálnom období, študenti pôrodnej asistencie Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce sv. Ladislava, Nové Zámky
22.01.2023	Otec a dieťa , verejná prednáška Bernolákovo
02.03.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa, študenti VŠ Sv Alžbety Michalovce
10.03.2023	Práva detí a mladých dospelých v náhradnej starostlivosti, Mladí dospelí z CDR, škola mladých lídrov, Liptovská Osada
18.03.2023	Špecifiká práce s deťmi v náhradnej starostlivosti, dobrovoľníci Úsmev ako dar, Liptovská Osada
21.03.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa, učitelia Žilinského kraja, Ružomberok
21.03.2023	Význam vzťahovej väzby pre emočný vývin dieťaťa, študenti Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Nitra
30.03.2023	Aktuálne problémy duševného zdravia detí, konferencia detských psychiatrov, Martin
14.04.2023	Predškolská výchova dieťaťa, riaditelia základných škôl s deťmi s MRK, Spišská Nová Ves
15.04.2023	Aktuálne problémy detských práv na stredných školách, Modelový parlament stredoškôľakov, Bratislava
17.04.2023	Význam práce s biologickou rodinou , konferencia sociálnych pracovníkov UPSVaR, Liptovský Ján
25.04.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa. Aktuálne problémy detských práv na Slovensku, Prokurátori netrestných úsekov, Krpáčovo
16.05.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa, učitelia Bratislavského kraja, Bratislava
18.05.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa, učitelia Prešovského kraja, Poprad
18.05.2023	Aktuálne problémy detských práv detí v náhradnej starostlivosti , konferencia vychovávateľov CDR, FRazCDR
19.05.2023	Špecifiká práce s rómskymi deťmi, Základná škola Lomnička

21.05.2023	Detské práva, deň rodiny Trnava
23.05.2023	Prenatálny vývin dieťaťa, konferencia psychológov , Piešťany
26.05.2023	Problémy detských práv slovenských detí žijúcich dlhodobo v zahraničí, Lehota
30.05.2023	Aktuálne výzvy detských práv na Slovensku, konferencia sudcov, Omšenie
06.05.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa. Aktuálne problémy detských práv na Slovensku, Medzinárodné stretnutie prokurátorov , Stará Lesná
08.05.2023	Aktuálne problémy duševného zdravia detí, konferencia sociálnych pracovníkov , Michalovce
06.09.2023	Smartfóny a duševné zdravie, Ekonomické fórum , Poľsko
21.09.2023	Aktuálne problémy detských práv na Slovensku, konferencia právnikov Trnavskej Univerzity, Smolenice
23.09.2023	Práva detí a mladých dospelých v náhradnej starostlivosti II, Mladí dospelí z CDR, škola mladých lídrov, Liptovská Osada
29.09.2023	Špecifiká práce s deťmi v náhradnej starostlivosti II, dobrovoľníci Úsmev ako dar, Liptovská Osada
14.10.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa, konferencia rodinných špecialistov, Hluk, Česká republika
16.10.2023	Detské práva slovenských detí žijúcich dlhodobo v zahraničí, Dolná Lehota
23.10.2023	Detská participácia v súdnych procesoch , konferencia sudcov a vyšších súdnych úradníkov , Bratislava
24.10.2023	Národný preventívny mechanizmus, konferencia riaditeľov CDR, Častá Papiernička
04.11.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa, pracovníci rodinných poradní, Ždiar
07.11.2023	Význam práce s biologickou rodinou , konferencia pomocných vychovávateľov CDR Liptovský Ján
09.11.2023	Sociálna práca s rodinou, študenti sociálnej práce VŠ Sv Alžbety Košice
10.11.2023	Aktuálne problémy detských práv, medzinárodná konferencia sociálnych pracovníkov, Michalovce
14.11.2023	Detské práva a ich aplikácia v praxi, Právnické dni Univerzity Mateja Bela, Víglaš
20.11.2023	Detské práva Ukrajinských detí na Slovensku medzinárodný seminár Košice

21.11.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa. Aktuálne problémy detských práv na Slovensku, Prokurátori trestných úsekov, Krpáčovo
21.11.2023	Detské práva mladých dospelých v CDR , konferencia FRaZ CDR pre sociálnych pracovníkov CDR, Piešťany
24.11.2023	Význam raného detstva pre budúci život dieťaťa, seminár pre učiteľov základných škôl Oravy, Liptovská Teplička
30.11.2023	Children rights in Slovakia, Children rights days , Budapešť

IV Monitoring dodržiavania práv dieťaťa v zmysle § 4 ods. 1 písm. b) zákona, vykonávaním nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných dohovorov a uskutočňovaním výskumov a prieskumov na sledovanie stavu a vývoja v oblasti práv detí

A CRIA – hodnotenie dopadu na detské práva, najlepší záujem dieťaťa

Pri posudzovaní práv detí je zásadným princípom podľa článku 3 Dohovoru záujem dieťaťa; tento záujem musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už sa uskutočňuje verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi orgánmi alebo zákonodarnými orgánmi. Toto právo sa vzťahuje na jednotlivé deti, skupinu detí alebo deti všeobecne a vyjadruje jednu zo základných hodnôt, na ktorých je Dohovor budovaný.

V Dohovore nie je určená žiadna hierarchia práv, preto všetky práva v ňom zakotvené sú v najlepšom záujme dieťaťa a žiadne právo nesmie byť ohrozené negatívnym výkladom najlepšieho záujmu dieťaťa.

Najlepší záujem dieťaťa je komplexným, pružným a flexibilným pojmom. Jeho obsah sa má určiť podľa okolností prípadu, v ktorom sa dieťa nachádza alebo ktoré sa dieťaťa dotýkajú, prípadne dieťa ovplyvňujú. Preto aj prijatie konkrétnych rozhodnutí alebo opatrení vždy závisí od posúdenia celkovej situácie dotknutého dieťaťa.

Výraz „prvoradé hľadisko“ znamená, že najlepší záujem dieťaťa sa nesmie posudzovať na rovnakej úrovni s inými hľadiskami. Opodstatnenosť tejto silnej pozície je daná špecifickou situáciou, v ktorej sa dieťa nachádza alebo ktorá sa ho primárne týka. Aj potencionálne konflikty medzi najlepším záujmom dieťaťa a individuálnymi právami iných osôb treba riešiť individuálne, prípad od prípadu, zvažovať záujmy strán a snažiť sa ich zosúladiť, pričom najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom, ktoré má prioritu a nie je len jedným zo záujmov strán konfliktu. Túto silnú pozíciu opodstatňuje špeciálna situácia dieťaťa: závislosť, zrelosť, právny status a často nemožnosť vysloviť sa. Deti majú menej možností než dospelí dôrazne sa zastáť svojich záujmov, a preto tí, ktorí o nich rozhodujú, musia tieto záujmy explicitne poznať. Ak sa záujmy dieťaťa nezdôrazňujú, často sa stáva, že sa prehliadnu.

V súvislosti s vykonávacími opatreniami, si zabezpečenie toho, aby hľadisko dieťaťa bolo prvoradým pri príprave právnych predpisov a politik a ich vykonávaní na všetkých úrovniach vlády, vyžaduje kontinuálny proces hodnotenia vplyvu na práva dieťaťa (CRIA), ktoré pomôže predvídať vplyv akéhokoľvek navrhovaného zákona, politiky alebo rozpočtovej alokácie na deti, ich využívanie práv a vyhodnotiť skutočný vplyv ich implementácie.

Úrad komisára pre deti vydal v spolupráci s autorkou JUDr. Janou Michaličkovou, PhD. koncom roka 2023 odbornú publikáciu „Najlepšie záujmy dieťaťa“.

Cieľom tejto publikácie je vnieť v slovenskom právnom kontexte svetlo do širokej a zdanlivo neuchopiteľnej témy najlepších záujmov dieťaťa. Odborné publikácie v slovenskom alebo českom jazyku skôr zachytávajú konkrétnosť jednotlivých tém a okruhov prípadov. Systematická štúdia však doposiaľ nebola publikovaná.

Najlepšie záujmy dieťaťa sú dobrým nástrojom na ochranu práv detí, ak s ním začneme správne pracovať. Poznanie právneho rozmeru najlepších záujmov dieťaťa vnáša vodiace línie pre všetky ďalšie disciplíny pracujúce s deťmi, nielen v oblasti sociálnoprávnej ochrany, školstva či zdravotníctva. Čitateľ nájde v publikácii návod, ako uchopiť a pracovať s pojmom najlepších záujmov dieťaťa v slovenskom kontexte pojmu „záujem dieťaťa“.

Čo sú to vlastne „najlepšie záujmy dieťaťa“, kladú si otázku nielen sudcovia, advokáti a ich klienti, profesijné skupiny pracujúce s deťmi ale aj laická verejnosť. Tento koncept je rovnako predmetom odbornej literatúry.

V slovenskom právnom poriadku prebral tento medzinárodný koncept vyjadrenie v jednotnom čísle, ako „najlepší záujem dieťaťa“ prípadne len ako „záujem dieťaťa“. Dohovor o právach dieťaťa v oficiálnych jazykoch však zámerne používa množné číslo. V tejto štúdii rovnako nasledujeme koncept medzinárodný, a teda uvádzame ho v množnom čísle.

Nie je možné jasne, presne, permanentne, geograficky, sociologicky a kultúrne totožne vymedziť, čo sú najlepšie záujmy dieťaťa⁵. **Je však možné stanoviť hľadiská – elementy, podľa ktorých sa dá pojem interpretovať a aplikovať v právnej praxi.** Nápomocným iste bude aj prístup Komentára č. 14.⁶ Autor M. Freeman už skôr navrhoval pri posudzovaní najlepších záujmov dieťaťa vytvoriť kontrolný list (checklist) vo forme aide-mémoire.⁷ Aj samotný Výbor pre práva dieťaťa uvádza, že považuje za užitočné vypracovať exemplifikatívny, nehierarchický zoznam elementov, ktoré možno použiť pri posudzovaní najlepších záujmov dieťaťa akýmkoľvek orgánom, ktorý rozhoduje o dieťati/deťoch. Zoznam by mal byť konkrétny, avšak dostatočne flexibilný.⁸ Elementy majú slúžiť ako vodítko, ktorého sa bude súd pri odôvodňovaní rozsudku držať tak, aby bolo jasné a zrozumiteľné, aké možnosti riešenia mal na výber, a ktorú z týchto možností považuje za lepšie riešenie s ohľadom na najlepšie záujmy dieťaťa.

Najlepšie záujmy dieťaťa predstavujú také rozhodnutie, ktoré umožní dieťaťu dosiahnuť plný a harmonický rozvoj osobnosti; umožní dieťaťu vyrastať v rodinnom prostredí, v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia; pripraví dieťa žiť v spoločnosti vlastným životom; bude vychovávané v duchu mieru, dôstojnosti, znášanlivosti, slobody, rovnosti a solidarity.

⁵ Napriek univerzálnemu charakteru medzinárodných ľudskoprávných noriem stále pretrvávajú debaty o kultúrnom relativizme. K tomu pozri: STEINER, H., J. – ALSTON, P. – GOODMAN, R. *International human rights in context - Law, politics, morals. Text and materials*. Str. 517-519

⁶ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)

⁷ FREEMAN, M. Article 3 The Bests Interests of the Child. In: A. Alen, J. Vande Lanotte, E. Verhellen, F. Ang, E Berghmans and MVerheyde (Eds). *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, str.. 27, 31

⁸ Organizácia spojených národov. Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1). Bod 50

Považovať najlepšie záujmy dieťaťa ako prvoradé hľadisko znamená zabezpečenie takej výchovy dieťaťa, ktorá smeruje k rozvoju jeho osobnosti, jeho nadania a rozumových aj fyzických schopností v čo najširšom objeme; výchovu k posilňovaniu úcty k ľudským právam a základným slobodám, úcty k rodičom dieťaťa, k svojej vlastnej kultúre, jazyku a hodnotám, k národným hodnotám krajiny trvalého pobytu, ako aj krajiny jeho pôvodu, k iným civilizáciám, k prírodnému prostrediu; akceptovanie zásady, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa, pričom rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa, základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa. Najlepšie záujmy dieťaťa rovnako znamenajú, že v prípade potreby sa rodičom a zákonným zástupcom poskytne potrebná pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí. Rozhodovať s ohľadom na najlepšie záujmy dieťaťa znamená aj uznať, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti; umožnenie dieťaťu dosiahnuť najvyššie dosiahnuteľnú úroveň zdravotného stavu a využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení.

Rozhodovanie v najlepšom záujme dieťaťa vždy zabezpečí prípravu dieťaťa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, mieru, znášanlivosti, rovnosti pohlavia a priateľstva medzi všetkými národmi, etnickými, národnostnými a náboženskými skupinami a osobami domorodého pôvodu; zohľadní význam tradícií a kultúrnych hodnôt národa, ktorého je dieťa súčasťou; zabráni odopieraniu práva dieťaťu patriacemu k menšine alebo domorodému obyvateľstvu spoločne s príslušníkmi svojej skupiny používať vlastnú kultúru, vyznávať a praktikovať svoje vlastné náboženstvo a používať svoj vlastný jazyk; zachová totožnosť dieťaťa, včítane štátnej príslušnosti, mena a rodinných záväzkov.

Pri rozhodovaní v najlepších záujmoch dieťaťa orgán svojim rozhodnutím zabezpečí ochranu dieťaťa pred všetkými formami diskriminácie alebo trestania, ktoré vyplývajú z postavenia, činnosti, vyjadrených názorov alebo presvedčenia jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo členov rodiny; rešpektovanie práva dieťaťa na starostlivosť rodičov vrátane zabezpečenia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, iba že je také oddelenie potrebné v záujme dieťaťa (napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa) a zároveň uznávajúc právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa; pozitívne, humánne a urýchlené rozhodovanie o vstupe alebo opustení štátu zo strany dieťaťa alebo jeho rodičov za účelom spojenia rodiny a zároveň aby dieťa žiadajúce o priznanie postavenia utečenca alebo už považované za utečenca dostalo potrebnú ochranu a humanitárnu pomoc; rešpektovanie práva dieťaťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch, až na výnimočné okolnosti, udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi.

Rozhodovanie, keď najlepšie záujmy dieťaťa sú prvoradé hľadisko znamená náležité venovanie pozornosti názorom dieťaťa vo vzťahu k veku a úrovni dieťaťa; rešpektovanie slobody prejavu dieťaťa, práva na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva, práva dieťaťa na slobodu združovania a slobodu pokojného zhromažďovania uznávajúc práva a povinnosti rodičov a v zodpovedajúcich prípadoch zákonných zástupcov, usmerňovať dieťa pri výkone týchto práv spôsobom, ktorý zodpovedá jeho rozvíjajúcim sa schopnostiam; zabránenie vystavenia dieťaťa svojvoľnému zasahovaniu do jeho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť; zabezpečenie prístupu dieťaťa k informáciám a materiálom z rôznych národných a medzinárodných zdrojov, najmä

takým, ktoré sú zamerané na rozvoj sociálneho, duchovného a mravného blaha dieťaťa a tiež jeho telesného a duševného zdravia.

Rozhodnutie vždy musí zabezpečiť ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa; ochranu pred hospodárskym vykorisťovaním a pred vykonávaním akejkoľvek práce, ktorá môže byť pre dieťa nebezpečná, alebo bráni jeho vzdelávaniu, alebo ktorá by škodila zdraviu dieťaťa alebo jeho telesnému, duševnému, duchovnému, mravnému alebo sociálnemu rozvoju; ochranu dieťaťa pred všetkými formami sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania a pred všetkými ostatnými formami vykorisťovania, ktoré akýmkoľvek spôsobom škodia blahu dieťaťa; vykonanie nevyhnutných opatrení na podporu telesného a duševného zotavenia a sociálnej reintegrácie dieťaťa, ktoré je obeťou akejkoľvek formy zanedbania, využívania za účelom finančného obohacovania alebo zneužívania, mučenia alebo inej formy krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania alebo ozbrojeného konfliktu, pričom zotavenie a reintegrácia sa uskutočňujú v mieste a prostredí podporujúcim zdravie, sebaúctu a dôstojnosť dieťaťa a napokon náležitú ochranu a rešpektovanie práv v trestnom konaní vedenom proti dieťaťu.

V širšom kontexte nemožnosti starostlivosti rodičov, najlepšie záujmy dieťaťa znamenajú náležité zohľadnenie kontinuity vo výchove dieťaťa a jeho etnického, náboženského, kultúrneho a jazykového pôvodu pri voľbe náhradnej starostlivosti; pripustenie osvojenia až na základe všetkých zodpovedajúcich a spoľahlivých informácií, ktoré určia, že osvojenie je prípustné z hľadiska postavenia dieťaťa vo vzťahu k rodičom, príbuzným a zákonným zástupcom a že, ak sa to vyžaduje, dotknuté osoby dali vedomý súhlas na osvojenie po takom prejednaní, ktoré sa môže ukázať ako potrebné; pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením, ak bolo dieťa zverené do starostlivosti, ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia náhradnému zariadeniu.

Najlepšie záujmy dieťaťa ďalej umožňujú zabezpečenie nevyhnutnej životnej úrovne pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj; rešpektovanie práva dieťaťa na vzdelanie a s cieľom postupného uskutočňovania tohto práva a na základe rovných možností; rešpektovanie práva dieťaťa na odpočinok a voľný čas, na účasť na hre a oddychovej činnosti zodpovedajúcej jeho veku, ako aj na slobodnú účasť na kultúrnom živote a umeleckej činnosti; rešpektovanie práva dieťaťa na všestrannú účasť na kultúrnom a umeleckom živote a poskytovanie zodpovedajúcich a rovných možností v kultúrnej, umeleckej oblasti, oddychovej činnosti a využívaní voľného času.

Z pohľadu kontextu ďalších ľudsko-právnych dokumentov Ženevská deklarácia práv dieťaťa (1924) stanovuje požiadavku umožnenia normálneho rozvoja po materiálnej aj duchovnej stránke. Deklarácie práv dieťaťa (1959) ďalej objasňuje význam vo svojom druhom princípe. Tento stanovuje, že „dieťa má dostať príležitosť a prostriedky, právne alebo iné, ktoré mu umožnia sa rozvíjať fyzicky, mentálne, morálne, duchovne a sociálne zdravým a normálnym spôsobom a v podmienkach slobody a dôstojnosti. Pri prijímaní legislatívy za týmto účelom, najlepšie záujmy dieťaťa majú byť rozhodujúcim hľadiskom“⁹. Podľa Komentára č. 14 posudzovanie najlepších záujmov dieťaťa musí brať do úvahy okrem iného

⁹ Organizácia spojených národov. *Declaration of the Rights of the Child*. Adopted by UN General Assembly Resolution 1386 (XIV) of 10 December 1959

vek a pohlavie dieťaťa, úroveň vyspelosti, skúsenosti, príslušnosť k minorite, prípadné fyzické, senzorické alebo intelektuálne postihnutie, ako aj sociálny a kultúrny kontext v ktorom sa dieťa nachádza, napríklad prítomnosť alebo absencia rodičov, či dieťa býva s rodičmi, kvalita ich vzájomného vzťahu, bezpečnostné okolnosti, existencia alternatívnych východísk pre rodinu a podobne.¹⁰ Predovšetkým treba mať na zreteli, že posudzovanie najlepších záujmov dieťaťa je s cieľom zabezpečiť efektívne požívanie práv zakotvených v Dohovore o právach dieťaťa a jeho protokoloch a holistický rozvoj dieťaťa.¹¹ Rovnako treba brať do úvahy, že schopnosti dieťaťa sa rozvíjajú. Rozhodujúci orgán preto musí brať do úvahy nielen fyzické, emočné, vzdelávacie či iné potreby v okamihu rozhodovania ale taktiež zvážiť možné scenáre rozvoja dieťaťa a podrobiť ich analýze v krátkodobom aj dlhodobom horizonte. V tomto kontexte, rozhodnutie by malo zabezpečiť kontinuitu a stabilitu súčasnej a budúcej situácie dieťaťa.¹²

1 Presadenie hodnotenia CRIA a CRIE ako súčasť MPK – dopady na práva dieťaťa

CRIA aj **CRIE** sú uznané Výborom OSN pre práva dieťaťa ako všeobecné vykonávacie opatrenia pre implementáciu Dohovoru v súlade s článkom 4 Dohovoru. Tieto procesy sú mechanizmom, prostredníctvom, ktorého sa posudzuje, ako sú práva detí ovplyvnené rozhodnutiami a činnosťami štátnych orgánov, orgánov verejnej správy, samospráv a iných inštitúcií v oblastiach práva, jednotlivých politik a praxe.

Pre upresnenie, existujú dva druhy procesov zameraných na dopady na práva detí.

- **Posudzovanie vplyvu na práva dieťaťa (CRIA)** poskytuje príležitosť preskúmať možné dopady navrhovaných zákonov, politik, rozpočtov a iných administratívnych rozhodnutí v procese ich prípravy na deti a mladých ľudí, a v prípade potreby navrhnúť spôsoby, ako zabrániť alebo zmierniť akékoľvek negatívne dopady. *Toto sa deje pred prijatím rozhodnutia alebo opatrenia.*
- **Hodnotenie vplyvu na práva dieťaťa (CRIE)** poskytuje príležitosť na zváženie zamýšľaných alebo neplánovaných účinkov týchto legislatívnych zmien, politik, rozpočtových prostriedkov a iných administratívnych rozhodnutí na deti a mladých ľudí. *Toto sa deje po prijatí rozhodnutia alebo opatrenia.*

V zmysle odporúčania Výboru OSN pre práva dieťaťa CRIA aj CRIE vytvárajú nepretržitý proces posudzovania a hodnotenia vplyvov na práva dieťaťa. V rámci zavádzania procesov CRIA a CRIE v jednotlivých krajinách, boli výborom nastavené základné procedurálne normy. Dohovor o právach dieťaťa a jeho opčné protokoly tvoria základný právny rámec pre realizáciu týchto procesov. Zdôrazňuje sa celoplošnosť a nevyhnutnosť posudzovania nielen priamych ale aj nepriamych dopadov na práva detí. CRIA by sa mala

¹⁰ Organizácia spojených národov. *Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, Bod 48

¹¹ Organizácia spojených národov. *Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)* str. 17, bod 82

¹² Organizácia spojených národov. *Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, str. 18, bod 84

realizovať čo najskôr a CRIE až po uplynutí určitého obdobia od implementácie. V rámci oboch procesov by sa mali zohľadňovať názory detí. Posudzovanie a hodnotenie vplyvov by malo byť pravidelne publikované.

Opodstatnenosť zavedenia týchto procesov sa zakladá najmä na skutočnostiach, že deti majú práva a potreby odlišné od dospelých a je potrebné na ne reflektovať. Zodpovednosť vlády za deti je často prerozdeľovaná medzi rôzne ministerstvá. Deti majú nedostatočný a sťažený prístup k mechanizmom zabezpečujúcim ich ochranu. Deti sa ojedinele podieľajú na akejkolvek forme rozhodovania, ktoré sa ich týka.

ENOC ako sieť európskych ombudsmanov pre deti dlhodobo vyzýva členské štáty aby prijali nasledovné odporúčania:

- Požadovať vykonávanie CRIA a CRIE pri politických, rozpočtových a iných administratívnych rozhodnutiach, ktoré zahŕňajú perspektívu práv dieťaťa.
- Zabezpečiť aby pri realizácii CRIA a CRIE bolo naplnené právo dieťaťa a skupín detí na ich vypočutie a zúčastniť sa na tomto procese.
- Podniknúť všetky potrebné kroky na zabezpečenie a podporu procesov CRIA a CRIE aj v zmysle alokácie primeraných zdrojov a prijímaní všeobecných opatrení na implementáciu.
- Zabezpečiť transparentnosť procesov CRIA a CRIE, podpora prijímania zodpovednosti za prijaté rozhodnutia, a uvádzať do akej miery sa deti podieľali na procese prijímania rozhodnutia.
- Rozvíjať a rozširovať povedomie o procesoch CRIA a CRIE.

V nadväznosti na uvedené sa komisár pre deti podieľal na príprave novely zákona o tvorbe právnych predpisov. Koncom marca 2023 poslanci NR SR schválili túto novelu. Do uvedeného zákona sa dostalo ustanovenie, podľa ktorého doložka vybraných vplyvov a analýza vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu obsahuje analýzu vplyvov návrhu právneho predpisu najmä na rodinné prostredie, vzájomnú súdržnosť členov rodiny, výchovu detí, práva detí, práva rodičov voči deťom, základné zásady zákona o rodine, uzavieranie manželstva a na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín. Akceptovanou by mala byť aj tá časť doložky vplyvov, ako súčasť legislatívneho procesu, ktorá by posudzovala vplyv na práva dieťaťa. Vykonávací text bol aj za účasti komisára pre deti pripravený a konceptuálne by dopĺňal aktuálnu rodinnú doložku. Zároveň, pretavenie do praxe vyžaduje vyškoliť všetkých aktérov k reálnej a praktickému posudzovaniu tohto vplyvu. Všeobecný komentár č. 14 ku Dohovoru o právach dieťaťa pripomína, že jeho celkovým cieľom je podporiť skutočnú zmenu postojov, ktorá by viedla k úplnému rešpektovaniu detí ako držiteľov práv. Táto povinnosť vyplýva Slovenskej republike priamo z Dohovoru. V roku 2011 OSN prostredníctvom Všeobecného komentára č. 14 k Dohovoru o právach dieťaťa pripomínala signatárom Dohovoru, že nedošlo k naplneniu CRIA v praxi.

Toto je žiaľ aj praktický stav v Slovenskej republike. Do zákona o tvorbe právnych predpisov sa dostalo ustanovenie, podľa ktorého doložka vybraných vplyvov a analýza vplyvov na manželstvo, rodičovstvo a rodinu obsahuje analýzu vplyvov návrhu právneho predpisu najmä na rodinné prostredie, vzájomnú súdržnosť členov rodiny, výchovu detí, práva detí, práva rodičov voči deťom, základné zásady zákona o rodine, uzavieranie manželstva a na disponibilný príjem domácností viacdenných rodín. Doposiaľ však nebola akceptovaná tá časť doložky vplyvov, ako súčasť legislatívneho procesu, ktorá by posudzovala vplyv na práva

dieťaťa, a to napriek tomu, že vykonávací text bol aj za účasti komisára pre deti pripravený a konceptuálne by dopĺňala aktuálnu rodinnú doložku. Zároveň, pretavenie do praxe vyžaduje vyškoliť všetkých aktérov k reálnu a praktickému posudzovaniu tohto vplyvu.

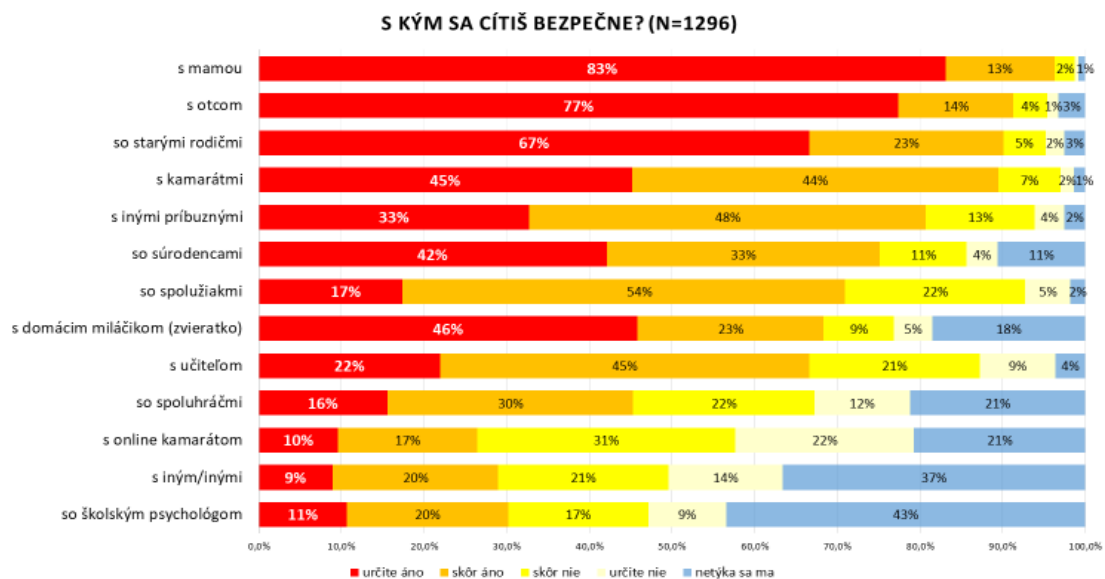
Zmena postojov nenastala ešte ani v slovenskej spoločnosti, a to je jedným z mnohých dôvodov, prečo si spoločnosť, a ani kompetentní úradníci vrátane politikov neuvedomujú, že investícia do dieťaťa je investícia do ekonomickej prosperity krajiny. Zároveň platí rovnica – nefunkčná rodina = nefunkčná spoločnosť. Nefunkčné rodiny produkujú deti, ktoré sa stávajú záťažou pre rozpočet krajiny. Najmä kriminalitou, zvýšenými potrebami v reedukačných centrách, v školskom systéme, v zdravotnej starostlivosti (závislosti) a v neschopnosti vytvárať ďalšie generácie funkčných rodín. Totiž je Vyrastať v kompletnej rodine, v harmonickom a stabilnom rodinnom prostredí, je základným právom dieťaťa. A presne o takéto prostredie, ako ideál, by sme sa mali všemožne usilovať.

B Výskumy

Komisár pre deti zrealizoval na jeseň 2022 výskum názorov detí na Slovensku. Výskum bol realizovaný v spolupráci s Inštitútom výskumu práce a rodiny pri MPSVR SR a tromi slovenskými univerzitami – Trnavskou univerzitou v Trnave, Katolíckou univerzitou v Ružomberku a Vysokou školou zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety. ÚKPD ho oficiálne zverejnil dňa 10. januára 2023.

Zber dát prebiehal od 13. 10. do 28.11.2022 a bol realizovaný prostredníctvom elektronického dotazníka na 67 školách za účasti vyškolených anketárov. Reprezentatívnou vzorkou bolo 1296 žiakov 7. ročníka alebo 2. ročníka 8 – ročných gymnázií, ktorí reprezentovali podiely v celej populácii. Dotazník obsahoval 18 otázok a zaznamenával celkovo 163 premenných. Výskum názorov detí sa v značnej miere zameriaval na skúmanie vzťahov detí, pričom skúmal, aké osoby sú pre deti dôležité, s kým sa cítia bezpečne alebo komu by sa zdôverili o veciach, ktoré ich trápia.

Najdôležitejšou osobou je pre 97 % detí mama, hneď za tým však starí rodičia, otec, kamaráti a súrodenci. **Deti sa podľa výsledkov cítia najbezpečnejšie s mamou, ďalej s otcom, so starými rodičmi, s inými príbuznými a taktiež s kamarátmi.** O veciach, ktoré ich trápia, by povedali mame, otcovi, starému rodičovi a kamarátom. Celkový pocit bezpečia a dôvery u detí je výrazne podmienený zažívaním pocitu bezpečia a dôvery v rodine. U detí, ktoré žijú s oboma vlastnými rodičmi sledujeme najvyššie celkové vnímané bezpečie a najvyššie hodnoty celkovej dôvery. Tieto deti taktiež výrazne menej žijú v pocite strachu, ohrozenia a potreby výrazných zmien v živote. **Čím viac času trávia s rodičmi, tým sú ich pocity pozitívnejšie, tým sú celkovo spokojnejšie, a tým viac dôverujú blízkym osobám.** Prevaha pozitívnych emócií taktiež výrazne koreluje s celkovým pocitom bezpečia v celej rodine.

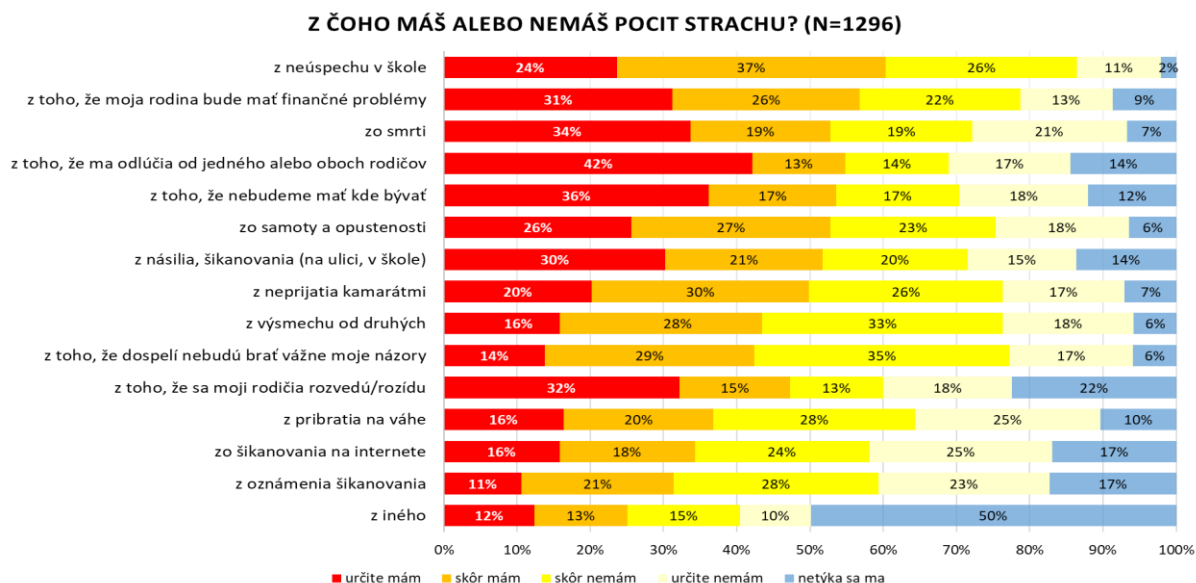

Graf 4 Podiely odpovedí respondentov na otázku „S kým sa cítiš bezpečne?“

Zdroj: Výskum 2022 ÚKPD

Možno konštatovať, že vzťahy dieťaťa v rodine - s mamou, otcom, starými rodičmi, súrodencami a inými príbuznými, sú pre celkový život dieťaťa veľmi významné a kvalita rodinného prostredia je najdôležitejší ochranný faktor pred duševnými problémami dieťaťa.

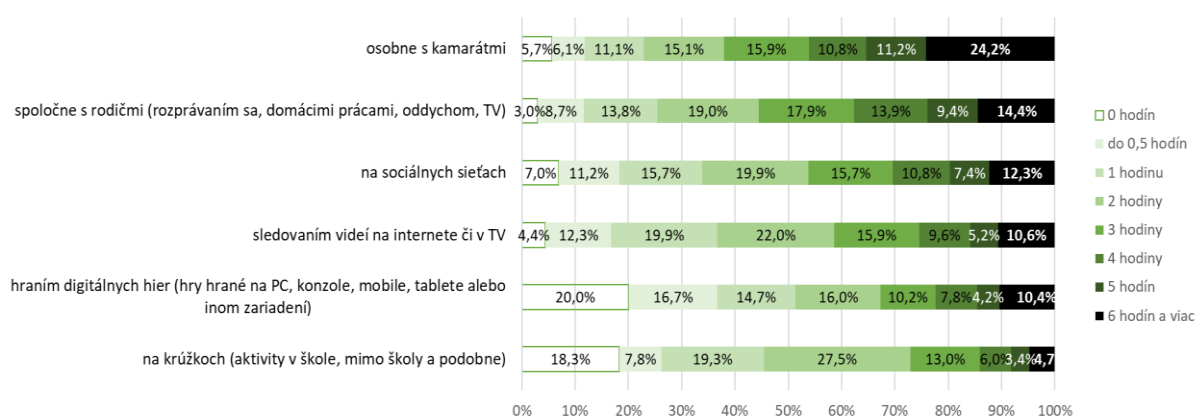
Ďalšou zaujímavou oblasťou, ktorú výskum sledoval boli strachy a ohrozenia, ktoré deti vnímajú. **Najintenzívnejší strach detí prežívajú z toho, že ich odlúčia od jedného alebo dvoch rodičov, pričom sa tohto výrazne obáva až 42% detí. Ďalej deti pociťujú strach z toho, že nebudú mať kde bývať, zo smrti, že sa rodičia rozvedú, a taktiež z finančných problémov rodiny.** Až 94 % detí vyjadrilo, že deti ohrozuje hlad, ale taktiež násilie a šikanovanie, drogy a alkohol, psychické problémy a zlé vzťahy v rodine. „*Deti vnímajú udalosti okolo seba veľmi citlivo. Súčasné deti majú prístup k obrovskému množstvu zdrojov, či už na internete, sociálnych sieťach alebo z médií, ktoré však nie vždy dokážu dostatočne spracovať. Práve v súčasnej komplikovanej dobe je viac ako dôležité, aby sme deťom vysvetľovali udalosti okolo nich, aby sme sa s nimi rozprávali a vysvetľovali situáciu v rodine, zaoberali sa ich obavami,*“ upozornila Markéta Rusnáková, prorektorka Katolíckej univerzity v Ružomberku. Na rozdiely medzi pohlaviami upriamila pozornosť prodekanka Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity Mária Dėdová: „*Dievčatá vyjadrujú výrazne väčšie obavy než chlapci z toho, že deti ohrozujú psychické problémy, či tiež násilie a šikanovanie a neodpustenie vo vzťahoch. Dievčatá v porovnaní s chlapcami vyjadrujú výrazne väčší strach, a to najmä z výsmechu od druhých a zo šikanovania na internete, z násilia a šikanovania, z oznámenia šikanovania. Pocit bezpečia súvisí s vnímanou sociálnou oporou od vrstovníkov a rodičov,*“.

Graf 5 Podiely odpovedí respondentov na otázku "Z čoho máš alebo nemáš pocit strachu?"

Zdroj: Výskum 2022 ÚKPD

Výskum názorov detí tiež skúmal, kde deti trávajú svoj čas v bežný deň. Alarmujúce je, že približne polovica slovenských detí trávi online viac ako 5 hodín denne. S tým súvisí aj dôležitosť online kamarátov, ktorí sú dôležití pre 34% detí a cítia sa s nimi bezpečne 27% detí. Výrazne dôležitejší sú online kamaráti pre deti s negatívnymi emóciami, pričom by sa im tiež vo väčšej miere zdôverili. Najviac času online trávajú deti, ktoré žijú len s jedným rodičom a najmenej času online trávajú deti z úplnej rodiny s oboma vlastnými rodičmi. **Preukázalo sa, že čím viac času deti trávajú v online priestore, tým u nich sledujeme nižšiu celkovú mieru dôvery, pocitu bezpečia a dôležitosti rodiny.** Taktiež sledujeme výrazne viac negatívnych emócií a taktiež horšie známky v škole.

Graf 6 Podiely odpovedí respondentov na otázku: „Koľko času za deň stráviš počas bežného pracovného dňa?“

Zdroj: Výskum 2022 ÚKPD

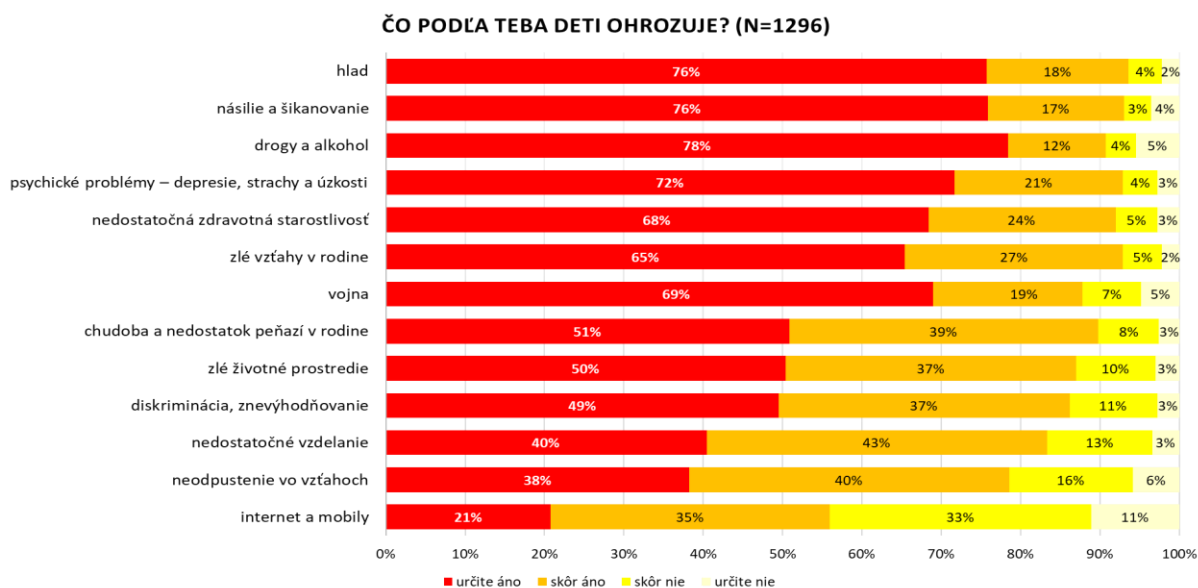
Výsledky nášho výskumu potvrdili, že až 93 % detí sa obáva násilia a šikanovania.

Tieto obavy považujeme za opodstatnené, vzhľadom na to, že za posledných 10 rokov sa počet obetí v Európe odhaduje na 13 % u žiakov vo veku od 11- 15 rokov (Smith, 2013). V Čechách Janošová, Kollerová, Zábrowská (2014) zistili, že v základných školách v Čechách sa vyskytuje 11.4 % obetí šikanovania. Väčšina žiakov uvádza, že boli aspoň raz za obdobie školského roka šikanovaní. 20 % až 31 % žiakov uviedlo, že boli šikanovaní 43 častejšie, pričom vyššia prevalencia sa ukazuje u chlapcov. Výskum realizovaný na Slovensku (Dědová, Vindišová, 2020) poukázal, že šikanovania sa zúčastnilo až 52.9 % žiakov, z toho 9.7 % v pozícii agresora, 16.7 % v pozícii obeť a 26.5 % v pozícii ochrancu. Všetci agresori boli chlapci, chlapci zároveň predstavovali 77 % obetí. 78 % obrancov boli dievčatá a približne rovnaký počet detí sa nezúčastnil na šikanovaní.

Z výsledkov nášho výskumu vieme, že 58 % detí trávi denne online pred obrazovkou viac ako 5 hodín (sociálne siete 20 %; digitálne hry 15 %; videá 16 %). Uvedené potvrdzuje skutočnosť, že informačné a komunikačné technológie v živote mladých ľudí zohrávajú dominantnú úlohu, tak ako to dokazujú výskumy za posledné desaťročia. Väčšina detí a dospelých využíva internet, smartfóny, tablety a počítače ako súčasť svojich každodenných rutín pri udržiavaní vzájomného kontaktu. **Internet však predstavuje aj hrozbu antisociálneho správania v podobe kyberšikanovania**¹³. Kyberšikanou sa označuje opakovaný agresívny čin, ktorý úmyselne vykonáva jednotlivec alebo skupina jednotlivcov prostredníctvom využitia informačných a komunikačných technológií, kedy sa obeť nedokáže brániť (Kowalski, Limber, Agatston, 2012). Anonymita na internete uľahčuje deťom a dospelým zapojiť sa do kyberšikanovania bez veľkého znepokojenia, o čom svedčia viaceré výsledky výskumov. Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie uskutočnil výskum šikanovania na internete¹⁴. Z výsledkov online dotazníka vyplýva, že s niektorou formou kyberšikanovania sa stretlo 5,9 % respondentov, viac chlapcov ako dievčat. Výsledky výskumu Valihorovej, Holákovej (2015) poukázali, že 20 % žiakov základnej školy a 46 % žiakov strednej školy uviedlo, že sa už stali obeťou kyberšikanovania. Hlavným nástrojom kyberšikanovania sú sociálne siete, a to uviedlo 15 % žiakov základnej a 25 % žiakov strednej školy. Uvedené súvisí so špecifickými strachmi a obavami detí. Vo výsledkoch výskumu sme sa na uvedené pozreli aj z hľadiska pohlaví detí. Znepokojenie, obavy a strach zo šikanovania na internete sa potvrdilo aj v našom výskume. Dievčatá v porovnaní s chlapcami vyjadrili výrazne väčší strach z výsmechu od druhých a zo šikanovania na internete, z násilia a šikanovania, z oznámenia šikanovania. Chlapci tiež vyjadrili výrazne väčšie obavy než dievčatá z toho, že deti všeobecne ohrozuje chudoba a nedostatok peňazí v rodine, avšak naopak, výrazne menej vnímajú ohrozenie detí internetom a mobilmi.

¹³ (Tokunaga, 2010; Chan, Wong, 2016)

¹⁴ (Gregussová, Tomková, Balážová, 2011)

Graf 7 Podiely odpovedí respondentov na otázku „Čo podľa Teba deti ohrozuje?“

Zdroj: Výskum 2022 ÚKPD

Z poznatkov, ktoré sme získali v tomto výskume vychádzajú aj podnety pre ďalšie hlbšie preskúmanie viacerých otázok. Pritom sa možno zamerať aj na **situácie detí, ktoré žijú v domácnosti spolu len s jedným rodičom.**

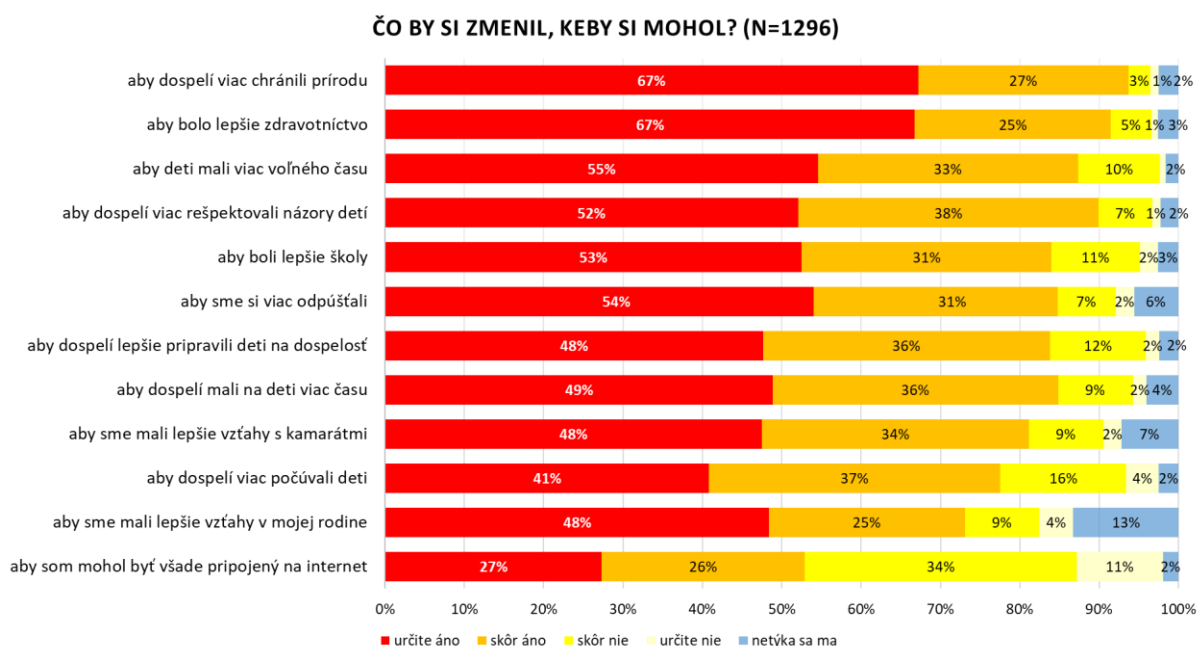
Zistili sme, že tieto **deti majú podľa ich vlastných vyjadrení v škole horší prospech (priemer 2,46) ako deti, ktoré žijú spolu s obidvomi rodičmi (priemer 1,98).** Rozdiel je štatisticky významný. Tieto deti sú aj samé menej spokojné so svojimi výsledkami v škole. Na horšie školské výsledky detí, ktoré žijú spolu len s jedným rodičom, poukazujú početné zahraničné štúdie¹⁵. Štatistiky významné rozdiely sme zistili aj v odpovediach detí na viaceré otázky, napríklad: **deti, ktoré žijú spolu len s jedným rodičom by si vo väčšej miere želali, aby mali dospelí na deti viac času, prejavili v menšej miere spokojnosť s podporou, záujmom od rodičov, prejavili väčší strach z toho, že dospelí nebudú brať vážne ich názory.**

Napriek týmto a ďalším rozdielom sa vo výskume nevyvodzovali závery o kauzalite vo vzťahu medzi štruktúrou rodiny a prospechom v škole a ďalšími sledovanými premennými, lebo výskumné dáta na to neboli určené. Výskum bol z hľadiska jeho vedeckého cieľa popisným. Cieľom bolo najmä poukázať na rozdiely medzi údajmi spracovanými za jednotlivé skupiny detí. Tieto dáta však môžu byť výzvou pre ďalšie skúmanie, ktoré by už spĺňalo požiadavky kladené na vysvetľujúci výskum. K ďalšiemu výskumu tejto problematiky nás môže podnecovať skutočnosť, že **dnes na Slovensku tvoria vysoký podiel deti, ktoré nežijú so svojimi obidvomi biologickými rodičmi spolu v jednej domácnosti. Môžeme odhadovať, že je to každé štvrté-piate dieťa.** Poznatky z nášho výskumu môžu byť podnetom aj pre ďalšie hlbšie preskúmanie súvislostí medzi rodinným správaním obyvateľstva a podmienkami života detí.

¹⁵ (Fagan P. 1999, 2017, Waite L., Gallagher M. 2002, Popenoe D. 2009, McLanahan, S., Tach, L., & Schneider, D. 2013, Whitney S.D, Prewett S., Wang Z, Chen H. 2017)

Vo výskume komisára pre deti v otázke: **Čo by si zmenil, keby si mohol?** opýtaní odpovedali (vybrané z možností):

- **aby dospelí viac rešpektovali názory detí** (odpovedalo z opýtaných určite áno 52 %),
- **aby dospelí viac počúvali deti** (odpovedalo z opýtaných určite áno 41 %),
- **aby mali dospelí viac času na deti** (odpovedalo z opýtaných určite áno 48 %),
- **aby sme mali lepšie vzťahy v mojej rodine** (odpovedalo z opýtaných určite áno 49 %).

Graf 8 Podiely odpovedí respondentov na otázku „Čo by si zmenil, keby si mohol?“

Zdroj: Výskum 2022 ÚKPD

Naše zistenia o rešpektovaní názoru dieťaťa, sú identické s niektorými zisteniami z výskumov z roku napr. 2012 a 2021. **Prečo sa mladí ľudia vyjadrujú, že im je upierané právo na vlastný názor?** Z nášho pohľadu dôvodom môže byť, že nedostávajú dostatočný priestor a rešpekt od dospelých pri prejavení vôle prezentovať ich názor.

V záverečnej správe z výskumu „Porušovanie ľudských práv v školskom a rodinnom prostredí“, realizovanom Ústavom informácií a prognóz školstva v roku 2012 sa poukazuje na popieranie práva na vlastný názor detí a mládeže. Dievčatá upozorňovali na tento fakt viac ako chlapci (dievčatá 18,4 %, chlapci 16,8 %), žiaci stredných škôl (SŠ 20,2 %, ZŠ 15,5 %), najmä však deviataci na základnej škole, kde porušenie uvedeného práva deklaroval každý štvrtý oslovený. Nemožnosť prezentovať vlastný názor vyjadrovali výrazne viac žiaci gymnázií, respondenti žijúci v rodine s oboma vlastnými rodičmi (úplná 18,7 %, doplnená 17,6 %, neúplná 12,8 %), najmä s úplným stredoškolským vzdelaním a respondenti z veľkých miest do 100 000 obyvateľov (20,2 %). Je možné konštatovať, že porušenie práva na vlastný názor je častým javom v živote oslovených žiakov základných a stredných škôl¹⁶.

¹⁶ (Bieliková, 2012)

Ďalším zdrojom dát je dotazníkový prieskum realizovaných v období december – marec 2021 Centrom pre výskum etnicity a kultúry pre organizáciu IUVENTA na tému „Čo si myslia mladí?“. Výskum bol zameraný na lepšie poznanie súčasnej situácie a názorov mladých ľudí, zároveň slúži ako jeden z podkladových vstupov pre tvorbu Stratégie pre mládež¹⁷. Výsledky poukázali na to, že 80% stredoškolákov si myslí, že sú mentálne pripravení vyjadrovať sa k veciam, ktoré sa ich týkajú. V 90% sa dokonca vyjadrili, že by ich dospelí v spoločnosti mali viac počúvať. V uvedenom výskume sa zistilo, že mladí ľudia si až v 80% myslia, že sú pripravení na partnerské rozhovory na všetkých úrovniach života, napríklad aj v rodine, škole, ale myslia si, že dospelí prehliadajú ich názor pri rozhodovaniach. Aj čo sa týka rodiny sa preukázalo, že rodičia sa síce s deťmi radia, ale pri konečných rozhodovaniach už spolu nerozhodujú. Odpovede na otázku o tom, ako sa obvykle realizujú rozhodnutia v rodine, približne pätinu z nich rodičia nielen vypočujú, ale aj zapoja do rozhodovania a tieto rozhodnutia sa dejú spoločne. Tretina síce mladých ľudí zapája, avšak finálne rozhodnutia robia rodičia. Zaujímavé je, že len 6 % mladých ľudí povedalo, že rodičia robia všetky rozhodnutia za nich.

Z uvedených dát výskumov, tak ako aj našich výsledkov, môžeme konštatovať, že hlas detí/mladých ľudí nie je v spoločnosti dostatočne vypočutý. Sme presvedčení, že uvedené dáta sú dostatočne silnými argumentami na to, aby jednak v školách, jednak v rodinách, na úradoch a všade tam, kde hlas mládeže a detí je možné vypočuť, vypočutý bol.

Je nevyhnutné hľadať možnosti, ako vtiahnuť mladých ľudí do participácie na všetkých úrovniach ich života, už od veku, kedy sú spôsobilí formulovať svoje myšlienky a zapájať sa do rozhovoroch o ich predstavách, potrebách a tiež pocitoch.

V našom výskume sme zaznamenali aj prežívanie emócií u detí. Výsledky výskumu poukázali, že približne u štvrtiny detí prevládajú negatívne emócie nad pozitívnymi; u dievčat sledujeme celkovo výrazne vyššie celkové hodnoty negatívnych emócií, osobitne strachu a obáv než u chlapcov a negatívne emócie najviac korelujú s obavami z pribratia na váhu, z toho, že dospelí nebudú brať vážne ich názory, a s obavami výsmechu od druhých. Naš výskum sa nezaoberal súvislosťou prežívania emócií v závislosti od zloženia rodiny. Avšak výsledky výskumu v niektorých odpovediach poukazujú na prežívanie emócií – spokojnosť, nespokojnosť (napr. radosť, smútok, strach, znechutenie, hnev a prekvapenie). Určite by bolo zaujímavé venovať pozornosť tejto oblasti, a to v nadväznosti na zhoršujúcu situáciu s poruchami duševného zdravia u detí. S pocitom spokojnosti jednotlivca môže súvisieť aj oblasť prežívania takého javu, ako je strach zo šikanovania na internete.

Nepreukázali sa žiadne významné rozdiely medzi odpoveďami detí rozdelených podľa kraja. Odpovede vypovedajú o tom, že dievčatá majú väčší strach ako chlapci z násilia, 47 šikanovania a oznámenia šikanovania, ako aj šikanovania na internete. Dokonca až 20 % šikanovaných žiakov prežíva tento strach počas celého dňa v škole¹⁸. V školskom prostredí prežívajú strach zo šikanovania predovšetkým obeť šikanovania. Obavy o opätovné šikanovanie prežíva i obeť šikanovania, žiaci so špecifickými zdravotnými a emocionálnymi

¹⁷ (Gallo Kriglerová, E., Holka Chudžíková, A, 2021)

¹⁸ (Glew, Rivara, Feudtner, 2000)

potrebami a tiež problémami v správaní¹⁹. Žiaci so zníženou úrovňou sociálnej inteligencie²⁰, alebo jednotlivci, ktorým chýbajú sociálne zručnosti a prijatie kolektívu²¹, sú tiež často terčom šikanovania. Pre obete šikanovania je veľmi náročné nájsť prijatie či podporu svojich rovesníkov, prežívajú strach z potencionálneho ublíženia agresormi, a preto sa úplne vyhýbajú sociálnym interakciám²².

Zaujímavé výsledky vyšli aj v odpovediach na otázku: Čo podľa teba deti ohrozuje? Prekvapilo nás, že deti sa vyjadrili, že podľa nich ich ohrozuje chudoba a nedostatok peňazí v rodine (okrem iných odpovedí k otázke). Chudoba je problémom sociálnej spravodlivosti, občianstva a nerovnosti, ale najmä vo svojej podstate znamená absenciu slobody. Ak jednotlivcovi hrozí chudoba, je ohrozená aj jeho sloboda, pokiaľ nie sú zabezpečené základné životné potreby (t.j. bývanie, výživa, ošatenie, základná zdravotná starostlivosť, vzdelanie) každého jedinca. Na základe zisťovania EU SILC 2020 bolo na Slovensku v riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia cca 798 tis. ľudí, čo predstavovalo 14,8 % na celkovom počte obyvateľov. Najviac ohrozené rizikom chudoby alebo sociálnym vylúčením podľa EU SILC 2020 boli neúplné rodiny s deťmi – 38,8 % (pod priemerom EU27 – 41,9 %⁷⁵), viacpočetné rodiny s viac ako tromi deťmi – 39,0 % (nad priemerom EU27 – 29,3 %⁷⁸). Z hľadiska vekového rozdelenia sú najrizikovejšou skupinou práve deti vo veku 0 - 17 rokov (19,2 %, t. j. pod priemerom EU27 – 23,2 %⁷⁸), resp. deti vo veku 0 - 15 rokov (19,0 %, t. j. pod priemerom EU27 – 22,9 %⁷⁸). U detí vo veku 0 – 17 rokov je možné sledovať aj iný vzťah, a to ich populáciu žijúcu v domácnostiach bez zamestnania alebo žijúcu v domácnostiach s veľmi nízkou intenzitou práce²³.

Na základe výsledkov výskumu výrazne väčší podiel detí, ktoré žijú len s jedným rodičom a iným príbuzným než iné deti, uvádza, že hrozbou pre deti vo všeobecnosti sú chudoba a nedostatok peňazí, či nedostatočná zdravotná starostlivosť.

V prípade detí 0 – 17 rokov na základe výsledkov z výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) došlo k miernemu nárastu ich podielu v domácnostiach bez zamestnania zo 7,5 % na 7,6 % (t.j. o 0,1 p. b.) Pri sledovaní miery rizika chudoby podľa ekonomickej aktivity, z výsledkov EU SILC 2020 bolo najvyššie riziko chudoby na Slovensku u nezamestnaných, a to 56,1 %. Riziko chudoby domácností sa zvyšuje tým viac, čím je pracovná intenzita členov domácností nižšia. U domácností so závislými deťmi sa so zvyšujúcim počtom ľudí, ktorí sú od príjmu domácností závislí, riziko chudoby zvyšuje.

Vplyv na riziko chudoby alebo sociálneho vylúčenia majú aj výdavky na bývanie. Zo zisťovania EU SILC 2020 sa ukázalo, že u 3,2 % populácie dosahujú výdavky na bývanie viac ako 40 % disponibilného príjmu domácností. Pri meraní aspektu absolútnej chudoby je možné vychádzať z merania nedostatku materiálnych tovarov, finančných ťažkostí a neschopnosti osôb žiť slušný život u sledovanej populácie (Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2021). Z výsledkov výskumu vyplýva, že podľa názorov detí ich najviac ohrozuje hlad 94 % (76 % + 18 %) a vojna 88 % (69 % + 19 %). Keďže

¹⁹ (Glew, Rivara, Feudtner, 2000)

²⁰ (Kaukiainen et al., 2002)

²¹ (Kaukiainen et al., 2002)

²² (Kim, 2006; Veenstra et al., 2005)

²³ (Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky za rok 2021)

deti na Slovensku reálne hlad a vojna neohrozuje, vnímame tieto odpovede ako obavy detí z vecí, o ktorých čítajú v médiách, počujú od dospelých, zachytia v najrozličnejších diskusiách, ale ktorým často menej alebo vôbec nerozumejú. Vyplýva z toho veľká výzva dospelým, osobitne rodičom, učiteľom ale i politikom celospoločenské problémy deťom lepšie a zrozumiteľnejšie komunikovať.

Záverom môžeme konštatovať, že reprezentatívny výskum komisára pre deti v spolupráci s odborníkmi z akademickej obce potvrdzuje viaceré zistenia z predchádzajúcich výskumov. Výskumy uskutočnené v oblasti odhaľovania problémov detí v súvislosti s inými oblasťami života, vzťahy (napr. poruchy u detí súvisiace s excesívnym používaním internetu), prežívanie a správanie detí a mládeže na Slovensku v ostatných rokoch poukazujú v niektorých zisteniach na to, čo sme zistili reprezentatívnym výskumom aj my, že kvalita vzťahu v rodine má nezastupiteľné miesto. Uskutočnený výskum odporúčame vnímať ako pilotný projekt, ktorý budeme v ďalších rokoch rozvíjať do hĺbky v zisťovaniach pri vybraných ukazovateľoch.

Kompletná správa z výskumu komisára pre deti „Názory detí 2022“ sa nachádza na webovom sídle Úradu komisára pre deti:

<https://komisarpredeti.sk/jozef-miklosko-predstavil-vysledky-svojho-prveho-vyskumu-vo-funkcii-komisara-pre-deti-skumal-nazory-slovenskych-deti/>.

Z výsledkov výskumu jasne vyplýva výrazná potreba všestrannej podpory rodín, aby mohli naplniť svoje poslanie voči deťom, potreba ochrany detí pred rozpadom rodiny, pred chudobou a stratou bývania, násilím a šikanovaním, osobitne v online priestore, ale tiež pred psychickými problémami. Všetky tieto oblasti sú pre komisára pre deti veľkou prioritou v snahe, čo najviac chrániť a podporovať práva detí, ktoré vychádzajú z Dohovoru o právach detí.

Prevedený výskum, ktorý komisár pre deti realizoval koncom novembra 2022 sa explicitne prejavili najmä v agende prijatých podnetov, ktorú Úrad komisára pre deti realizoval v roku 2023 a potvrdili sa aj v záveroch komunikácie s deťmi a mladými ľuďmi v rámci jarného a jesenného Parlamentu detí a mládeže, ktoré boli realizované v roku 2023. Ďalší rozsiahly výskum zisťovania názorov detí plánuje komisár v roku 2024.

C Monitoring dodržiavania práv detí

Monitoring je opakované sledovanie, zhromažďovanie a overovanie informácií, následne ich vyhodnocovanie a používanie v kontexte rôznych systémov, výskumov a prieskumov, za účelom nasledovania stavu a vývoja v oblasti práv detí. Z monitoringu sa pripravuje a vypracováva správa o monitoringu. Monitoring, ktorý vykonávajú zamestnanci Úradu komisára pre deti zahŕňa najmä nezávislý zber informácií o dodržiavaní práv detí a porušeníach práv detí, pozorovanie udalostí vo veci ochrany práv detí a výkone týchto práv, návštevy verejných miest, kde sa nachádzajú deti a návštevy miest, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo neodkladné opatrenie podľa osobitného predpisu, taktiež zahŕňa navrhovanie prostriedkov nápravy podľa výsledkov monitorovacej činnosti.

Cieľom monitoringu je predovšetkým podpora ochrany práv detí a výkonu týchto práv detí, presadzovanie práv detí a záujmov detí, včasným odhaľovaním a predchádzaním prípadných problémov, ako aj navrhovaním opatrení na ich odstraňovanie.

Hlavnou úlohou monitoringu na ochranu práv detí a na výkon práv detí je:

- podporiť ochranu práv detí a uplatňovanie dodržiavania práv detí,
- vyhodnotiť úroveň dodržiavania práv detí,
- identifikovať riziká, problémové situácie, obmedzenia a prekážky pri výkone práv detí,
- porovnať zistené ukazovatele so skutočnosťou,
- pri zistení nedostatkov a odchýlok navrhnúť prijateľné opatrenia,
- skúmať názory detí a presadzovať ich záujmy.

V praxi sa aplikuje forma terénneho monitoringu (najmä pozorovaním životných podmienok, rozhovormi, diskusiou, preverovaním informácií na mieste, atď.), formálneho monitoringu (najmä administratívnym zberom dát, nazeraním do spisovej dokumentácie, preverovaním formálnych náležitostí, atď.) a kombinovaná forma terénneho a formálneho monitoringu.

Monitoring sa realizuje ako :

- a) ohlásená návšteva miesta výkonu monitoringu,
- b) neohlásená návšteva miesta výkonu monitoringu.

Terénny monitoring – výstupom je:

- a) písomný záznam (textový popis z priebehu monitoringu, ktorého súčasťou je obrazový záznam, zvukový záznam alebo obrazovo – zvukový záznam, iné súvisiace podklady).

Formálny monitoring - výstupom je:

- b) krátka písomná správa (stručný textový popis realizovaných aktivít monitoringu),
- c) monitorovacia správa (štruktúrovaný zápis z realizovaného monitoringu),
- d) pravidelná monitorovacia správa (štruktúrovaný odpočet nadväzujúcich monitorovacích ukazovateľov),
- e) záverečná monitorovacia správa za rok (štruktúrovaný zápis s odpočtom monitorovacích ukazovateľov s dosahom na výsledky a vplyvy na ďalší vývoj).

Počas monitoringu sa sledujú nasledovné práva dieťaťa obsiahnuté v Dohovore o právach dieťaťa:

- Prírodné právo dieťaťa na život.
- Právo dieťaťa na meno, na registráciu ihneď po narodení, právo na štátnu príslušnosť a pokiaľ je to možné, právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.
- Právo dieťaťa oddeleného od jedného z rodičov alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

- Právo dieťaťa na nevyhnutné informácie o mieste pobytu neprítomného/neprítomných člena/členov rodiny, ak oddelenie dieťaťa od rodičov je dôsledkom akéhokoľvek postupu štátu, ako je väzba, uväznenie, vypovedanie, deportácia alebo smrť, ibaže by poskytnutie takej informácie odporovalo záujmu dieťaťa; štát je povinný zabezpečiť, aby podanie takej žiadosti samo o sebe nemalo žiadne nepriaznivé dôsledky pre dotknutú osobu.
- Právo dieťaťa na spojenie rodiny, ak dieťa a rodičia žijú v rôznych štátoch.
- Právo dieťaťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi.
- Právo dieťaťa a jeho rodičov opustiť ktorúkoľvek krajinu, aj svoju vlastnú, a vstúpiť do svojej vlastnej krajiny.
- Právo dieťaťa na slobodu prejavu; výkon tohto práva môže podliehať určitým obmedzeniam, aké ustanovuje zákon a ktoré sú potrebné na rešpektovanie práv alebo povesti iných, na ochranu národnej bezpečnosti alebo verejného poriadku, verejného zdravia alebo morálky.
- Právo dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva.
- Právo dieťaťa na slobodu združovania a slobodu pokojného zhromažďovania.
- Právo dieťaťa na prístup k informáciám a materiálom z rôznych národných a medzinárodných zdrojov.
- Právo dieťaťa, ktoré je dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom; povinnosť štátu zabezpečiť takému dieťaťu náhradnú starostlivosť.
- Právo dieťaťa so zdravotným postihnutím (telesným alebo duševným) požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť.
- Právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení.
- Právo dieťaťa, ktoré zverili príslušné orgány do starostlivosti, ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia náhradnému zariadeniu, na pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením.
- Právo každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia vrátane sociálneho poistenia.
- Právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj a zodpovednosť rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú, v rámci svojich schopností a finančných možností za zabezpečenie životných podmienok nevyhnutných pre rozvoj dieťaťa.
- Právo dieťaťa na vzdelanie.
- Právo dieťaťa spoločne s príslušníkmi svojej skupiny používať vlastnú kultúru, vyznávať a praktikovať svoje vlastné náboženstvo a používať svoj vlastný jazyk.
- Právo dieťaťa na odpočinok a voľný čas, na účasť na hre a oddychovej činnosti zodpovedajúcej jeho veku, ako aj na slobodnú účasť na kultúrnom živote a umeleckej činnosti.
- Právo dieťaťa na všestrannú účasť na kultúrnom a umeleckom živote a napomáhať, aby sa deťom poskytovali zodpovedajúce a rovné možnosti v kultúrnej, umeleckej oblasti, oddychovej činnosti a využívaní voľného času.

- Právo dieťaťa na ochranu pred hospodárskym vykorisťovaním a pred vykonávaním akejkoľvek práce, ktorá môže byť preň nebezpečná, alebo brániť jeho vzdelávaniu, alebo 93 ktorá by škodila zdraviu dieťaťa alebo jeho telesnému, duševnému, duchovnému, mravnému alebo sociálnemu rozvoju.
- Právo dieťaťa obvineného, obžalovaného alebo uznaného za vinné z porušenia trestného práva na také zaobchádzanie, ktoré rozvíja zmysel dieťaťa pre dôstojnosť a česť, ktoré znovu posilňuje úctu dieťaťa k ľudským právam a základným slobodám iných a berie ohľad na vek dieťaťa, napomáha znovu začlenenie a zapojenie dieťaťa do prospešného pôsobenia v spoločnosti.

V roku 2023 vykonal Úrad pre komisára pre deti nasledovné monitoringy:

1 Monitoring dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa v objekte vo Veľkom Krtíši, kde boli zadržívaní nelegálni migranti

Dňa 5.9.2023 na základe poverenia komisára pre deti vykonalí zamestnanci ÚKPD neohlásenú návštevu (monitoring) v objekte vo Veľkom Krtíši, kde sa zdržiavali nelegálni migranti. Monitoring bol zrealizovaný na základe medializovaných informácií v súvislosti s migračnou krízou a masívnym pohybom osôb z tretích krajín na území Slovenskej republiky.

Cieľom návštevy bolo oboznámenie sa s dodržiavaním práv deti a mládeže v zmysle medzinárodného Dohovoru. Zároveň, komisár pre deti plnil návštevou aj úlohy, ktoré mu vyplývajú zo zákona čo komisárovi pre deti, ktorou je chrániť práva detí.

Za asistencie polície Slovenskej republiky a v spolupráci s Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Veľký Krtíš poverení zamestnanci úradu vykonalí obhliadku priestorov, v ktorých sú dočasne umiestnené maloleté deti a mládež z radov migrantov. Zamestnanci úradu vykonalí rozhovory so všetkými zúčastnenými osobami zabezpečujúcimi prevádzku a režimové opatrenia objektu, v ktorom sa deti a mládež, vrátane sprevádzajúcich osôb, nachádzajú (najmä s príslušníkmi policajného zboru) a zhodnotili podmienky z pohľadu detských práv a ich záujmov.

Zistenia z monitoringu:

- Pri tejto neregulovanej a nelegálnej migrácii **zamestnanci ÚKPD**, že sú ohrozené práva detí tým, že nie sú dodržiavané základné hygienické požiadavky, neboli vykonané lekárske prehliadky, nebolo poskytnuté ubytovanie, cudzinci sú zadržívaní v objekte **niekoľko hodín, až dní**.
- Príslušníkom policajného zboru nebolo umožnené mnohých migrantov identifikovať, súčasne nebolo zrejmé, ktorí z cudzincov sú maloleté deti, nakoľko títo cudzinci sa nevedeli preukázať príslušnými dokladmi. Nebolo možné preukázať ani to, či všetky deti sú v sprievode svojich rodičov, resp. iných zástupcov, alebo sa v objekte nachádzajú aj deti bez sprievodu.

Uvedeným spôsobom zadržíavania maloletých cudzincov identifikoval komisár pre deti možné porušenie niektorých ustanovení Dohovoru, ako aj príslušných právnych predpisov Slovenskej republiky, najmä:

Článok 19 ods. 1: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, **sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.**“

Článok 19 ods. 2: „Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov.“

Článok 22 ods. 1: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia opatrenia potrebné na zabezpečenie toho, aby dieťa žiadajúce o priznanie postavenia utečenca alebo ktoré sa v súlade s platným medzinárodným alebo vnútroštátnym právom a postupom **považuje za utečenca, nech už je v sprievode svojich rodičov, iných osôb, alebo bez sprievodu, dostalo potrebnú ochranu a humanitárnu pomoc pri využívaní práv ustanovených týmto Dohovorom a inými dokumentami v oblasti medzinárodného humanitárneho práva a ľudských práv, ktorého sú uvedené štáty zmluvnými stranami.**“

Článok 22 ods. 2: „Za tým účelom štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, podporujú, ak to budú považovať za potrebné, súčinnosť v úsilí Spojených národov a iných príslušných medzivládnych organizácií alebo nevládných organizácií spolupracujúcich so Spojenými národmi na ochranu a pomoc takému dieťaťu a na vyhľadávanie rodičov alebo iných členov rodiny dieťaťa - utečenca s cieľom získať informácie potrebné na jeho opätovné spojenie s rodinou. **Ak rodičov alebo iných členov rodiny nemožno nájsť, poskytuje sa dieťaťu rovnaká ochrana ako každému inému dieťaťu z akéhokoľvek dôvodu trvale alebo prechodne zbavenému svojej rodiny, ako je ustanovené týmto Dohovorom.**“

Článok 24 ods. 1: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú **právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení.** Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa usilujú o zabezpečenie toho, **aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám.**“

Článok 24 ods. 2: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sledujú plné uskutočňovanie tohto práva a najmä robia potrebné opatrenia:

- a) na **zabezpečenie nevyhnutnej lekárskej pomoci a zdravotníckej starostlivosti** pre všetky deti s dôrazom na rozvoj základnej lekárskej starostlivosti,
- b) na **potieranie chorôb a podvýživy, tiež v rámci základnej lekárskej starostlivosti, okrem iného využívaním ľahko dostupnej technológie a poskytovaním dostatočne výživnej stravy a čistej pitnej vody, pričom sa berie ohľad na nebezpečenstvá a riziká znečistenia životného prostredia**“.

Článok 27 ods. 1: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo každého dieťaťa na **životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj.**“

Článok 27 ods. 3: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, v súlade s podmienkami daného štátu a v rámci svojich možností robia potrebné opatrenia pre poskytovanie pomoci

rodičom a iným osobám, ktoré sa o dieťa starajú, na uskutočňovanie tohto práva a v prípade potreby poskytujú materiálnu pomoc a podporné programy, najmä v oblasti zabezpečenia potravín, šatstva a bývania.“

Zákon č. 171/1993 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov:

§ 18 ods. 1: „Policajt je oprávnený vyzvať osobu, ak je to potrebné na plnenie úloh podľa tohto zákona, aby preukázala svoju totožnosť dokladom totožnosti.“

§ 18 ods. 3: „Ak vyzvaná osoba odmietne preukázať svoju totožnosť podľa odseku 1 alebo 2, policajt je oprávnený takúto osobu predviesť na útvar Policajného zboru za účelom zistenia jej totožnosti.“

§ 18 ods. 7: „Ak policajt nezistí totožnosť osoby do 24 hodín od jej predvedenia, je povinný túto osobu prepustiť.“

ODPORÚČANIA KOMISÁRA K NÁPRAVE ZISTENÉHO STAVU:

Na základe miestneho zisťovania komisár pre deti odporučil a požiadal všetky dotknuté štátne orgány o prijatie nasledovných návrhov prostriedkov nápravy:

- prednostne vybaviť deti a ich zákonných zástupcov, prípadne sprevádzajúce osoby maloletých detí pri zabezpečení nevyhnutných administratívnych procedúr súvisiacich s povolením na tranzitný prechod Slovenskou republikou.

Z: ministerstvo vnútra SR

T: akútne plnenie

- zabezpečiť základnú pediatrickú zdravotnú starostlivosť, pre všetky deti a zdravotnú starostlivosť pre ich sprevádzajúce osoby pri vstupe do objektu, kde sa migranti zdržiavajú.

Z: ministerstvo zdravotníctva SR

T: akútne plnenie

- zabezpečiť dostatok jedla a základných hygienických podmienok nevyhnutných pre dieťa.

Z: ministerstvo vnútra SR

T: akútne plnenie

- zabezpečiť základný hygienický balík prvej pomoci pre prichádzajúce rodiny s malými deťmi.

Z: ministerstvo vnútra SR

T: akútne plnenie.

ZÁVERY SO SLEDOVANIA PRIJATÝCH ODPORÚČANÍ:

Komisár pre deti sledoval ďalší vývoj situácie v nelegálnom utečeneckom tábore a prijímanie potrebných opatrení na zlepšenie situácie zadržovaných cudzincov. V tábore v spolupráci s neziskovými organizáciami a červeným krížom, a Okresným úradom vo Veľkom Krtíši a príslušníkmi policajného zboru **boli zabezpečené organizačné opatrenia na zabezpečenie stravy, hygienických potrieb, lekárskej starostlivosti a situácia sa v priebehu mesiaca stabilizovala, počet migrantov klesol, vďaka čomu boli títo migranti**

vybavení príslušnými úradmi v promptných zákonných lehotách a nedochádzalo k ich zadržiavaniu na dlhé hodiny, prípadne dni a porušovaniu právnych predpisov.

2 Monitoring dodržiavania práv detí v Centre pre deti a rodiny v Zlatovciach

Komisár pre deti spolu s vybranými zamestnancami ÚKPD a v spolupráci s GP SR zrealizovali v mesiaci február 2023 návštevu v Centre pre deti a rodiny v Zlatovciach.

Cieľom monitorovania bolo zistiť, ako je zabezpečená kvalita života detí, aké sú životné podmienky detí v centre, a či nedochádza k porušovaniu práv detí v zmysle Dohovoru. Komisár pre deti, vybraní zamestnanci ÚKPD a zástupcovia Generálnej prokuratúry SR použili pri monitorovacej návšteve centra **metódu pozorovania** (najmä, ako deti vzájomne komunikujú, ako sa pri komunikácii správajú, ako komunikujú s personálom zariadenia a pod.) a ako aj metódu rozhovoru s náhodne vybranými deťmi centra a zamestnancami centra.

Zistenia z monitoringu:

Zástupcovia centra poukázali na skutočnosť, že v centre majú problémy s agresivitou niektorých detí, ktoré v záchvate hnevu ubližujú sebe, iným deťom, ako aj zamestnancom centra, taktiež dochádza k demolácií vybavenia centra zo strany takto agresívnych detí.

Návrh na riešenie problému:

Komisár pre deti a ostatní zástupcovia, ktorí sa zúčastnili monitorovacej návštevy, navrhujú:

- zabezpečiť systémové riešenie uvedeného problému a to tak, aby sa **legislatívne upravila možnosť** zriadiť v centrách pre deti a rodiny špecifický druh miestností na upokojenie „agresívnych detí“, a to metódami, ktoré navrhne na to určený psychológ, resp. pedopsychiater;

3 Monitoring v Reedukačnom centre v Trstíne a Reedukačnom centre v Sološnici

Úrad komisára pre deti realizoval monitoring za účasti zástupcov GP SR v dvoch reedukačných centrách, a to RC Trstín dňa 16.02.2023 a RC Sološnica dňa 14.06.2023.

Cieľom monitoringu bolo zisťovanie stavu podmienok, v ktorých deti v zariadeniach žijú, a či nedochádza k porušovaniu Dohovoru.

Zistené závery z RC Trstín poukázali na priestorové a materiálne – technické nedostatky, nedostatočnú hygienu - izby nemali dostatočne potrebné vybavenie (lôžko, stôl, stolička pre každú ubytovanú osobu, jednodielna skriňa pre každú ubytovanú osobu, vešiak a zrkadlo), ochranná miestnosť - nebola vybavená funkčným zvukovým zariadením na privolanie pedagogického zamestnanca a ani materiálom na vzdelávanie, relaxačnú alebo inú vhodnú činnosť, športovým a iným vybavením, ktoré svojim charakterom vylučuje zranenie dieťaťa a napomáha upokojovať dieťa, spoločné priestory a zariadenia na osobnú hygienu – boli značne znečistené, zatečené priestory, stopy po plesni, povala znečistená vtáčim trusom v značnom rozsahu, v streche je diera, kde nalietavajú vtáky.

Zistené závery v RC Trstín poukázali aj na obsahové a formálne nedostatky v evidencii spisovej dokumentácie – úprava a vyhodnocovanie individuálnych reedukačných programov

nie je vykonávané v pravidelných intervaloch, nebo formulovaný jasný cieľ redukcie, nebolo jasné, kto vypracoval záznamy. Vážnym nedostatkom bolo zistenie, že od júna 2022 zariadenie vykonávalo činnosť bez psychológa. O umiestňovaní dievčat do ochrannej miestnosti tak bolo opakovane rozhodnuté bez odporúčania psychológa.

Z rozhovorov s umiestnenými dievčatami vo veku 13 – 18 rokov bolo zistené, že boli viaceré šikanované (najmä po nástupe do zariadenia), dochádza k sexuálneho styku medzi nimi, nebol im umožňovaný pobyt na čerstvom vzduchu mimo ochrannej miestnosti. Uvedené skutočnosti boli vzhľadom na ich závažnosť a aj trestnoprávny rozmer okamžite riešené prítomnými zamestnancami GP SR.

Zistené závery z RC Sološnica boli spracované z hovorov s riaditeľom zariadenia, zamestnancami zariadenia, umiestnenými chlapcami, ako aj preštudovaním spisovej dokumentácie. Závery poukázali najmä na otázku zabezpečovania starostlivosti o umiestnené deti, napr. zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti - z počtu 32 umiestnených chlapcov, 22 chlapcov malo nariadené užívanie liekov, predpísaných psychiatrom. Zamestnanci uvádzali, že je problém, aby zabezpečili reálne užitie (prehĺtnutie) predpísaných liekov, chlapci uvádzali, že odmietajú užívať lieky, lebo sú z nich apatickí a unavení; ďalším zistením bolo, že v zime je problém so sprchovaním, so zabezpečovaním osobnej hygieny; zabezpečovanie stravovania - po príchode do zariadenia, dieťa pýtalo od zamestnankyne ÚKPD niečo na jedenie, pri rozhovoroch viacero chlapcov uvádzalo, že sú hladní, že im nepostačuje strava, ktorú dostávajú, riaditeľ zariadenia pripustil, že stravná jednotka je nedostatočná; zabezpečovanie výchovy – deti sa sťažovali na bitku od vychovávateľa; deti sú zapájané do výkonu manuálnych prác – deti boli v subjekte, u ktorého mali vykonávať prácu na základe „odovzdávacieho protokolu“ (kde bolo uvedené, kto ich prevzal, kedy na akom aute), chýbal právny základ napr. „Dohoda o pracovnej činnosti študenta“, riaditeľ zariadenia sa vyjadril, že deti si majú vytvoriť pracovné návyky a manuálnu zručnosť; deti poukázali tiež na nízke vreckové; zabezpečovanie sociálnej starostlivosti a psychologické starostlivosti – v spisovej dokumentácii boli zistené nepresnosti v záznamoch, dátumoch, v individuálnych reedukačných plánoch; kontakt s rodinou majú chlapci zabezpečený až jeden mesiac po príchode do zariadenia; v zariadení je toho času zamestnaná psychologička;

Zisteniami z RC Trstín a z RC Sološnica boli konštatované porušenia Dohovoru, porušenie ustanovení školského zákona, ako aj Vyhláška MŠ SR č. 323/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach, ktoré boli zachytené v správe GP SR.

Komisár pre deti sa zasadzuje za ochranu práv a právom chránených záujmov umiestnených detí v RC a považuje za dôležité, aby dochádzalo k odstraňovaniu zistených nedostatkov. Za uvedeným účelom spolupracuje s GP SR a apeluje na kompetentné orgány na dodržiavanie Dohovoru o právach dieťaťa a OPCAT.

4 Monitoring v rómskej osade Telgárt

Dňa 04.10.2023 sa vykonal monitoring v rómskej osade v Telgárte z dôvodu požiaru, ktorý vznikol dňa 20.07.2023. Pri tomto požiari prišlo o strechu nad hlavou 102 ľudí vrátane 60 detí vo veku od 7 mesiacov po školopovinné deti.

Stretnutia sa zúčastnil starosta obce p. Štajer a zamestnanci Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Brezno. Podľa vyjadrení zamestnancov úradu sa nejednalo o problémovú osadu. V minulosti sa tam riešili klasické problémy ako záškoláctvo, očkovanie a povinné lekárske prehliadky. Z vyjadrenia starostu vyplynulo, že ľudia, ktorí pri požiari prišli o svoje domy,

sú momentálne umiestnení v šiestich stanoch, na pozemkoch súkromných osôb. S prichádzajúcou zimou je potrebné zabezpečiť vykurovanie, nakoľko podľa vyjadrenia starostu došlo v uplynulých dňoch k podchladeniu maloletého dieťaťa.

Z rozhovoru so starostom vyplynulo, že situáciu rieši s Ministerstvom vnútra, sekcia krízové oddelenie,, z dôvodu zabezpečenia generátorov na vykurovanie. V osade pomáhajú dohliadať na hygienu a stravu rôzne nápomocné organizácie a osoby z tretieho sektora Veľkú pomoc podľa vyjadrenia starostu poskytol aj VÚC. Zo strany vtedajšieho premiéra SR bola poskytnutá pomoc vo forme prenájmu alebo kúpy unimobuniiek, ktoré by slúžili ako denný stacionár. Deti by sa tam učili, boli by tam sprchy a v noci by tam bolo pre deti a matky teplejšie ako v stane. Od 05.10.2023 sa bude riešiť dovoz unimobuniiek na MV SR. Problém je, že obec nemá k dispozícii pozemok, na ktorý by tie unimobunky postavila. Pozemky, na ktorých momentálne stany stoja ponúkli majitelia k odpredaju o rok za kúpnu cenu 20,00€/m². Starostovi bol ako pomoc ponúknutý aj troj poschodový súkromný dom na zapožičanie na určitý čas, avšak problém nastal v otázke platenia spotrebovaných energií a vody.

Ako najväčší problém sa v danom čase javila potreba zabezpečenia vykurovania a premiestnenie maloletých detí s matkami do vykurovaných priestorov v rámci unimobuniiek.

ODPORÚČANÉ OPATRENIA ÚKPD:

- Lepšia koordinácia orgánov krízového riadenia /Ministerstvo vnútra, Bezpečnostná rada kraja, okresný úrad, obec/
- Lepšia príprava na prijímanie opatrení na predchádzanie krízovým situáciám a na ich riešenie
- Včasná príprava a vedenie prehľadu zdrojov rizík, ktoré môžu spôsobiť krízovú situáciu, ich lepšia analýza a pripravenosť na odstránenie krízovej situácie ako sú požiare, povodne a iné prírodné katastrofy.

Nakoľko rómskym rodinám a ich deťom najväčší problém spôsobovalo to, že pred nadchádzajúcim zimným obdobím nemali zabezpečené vhodné bytové podmienky, ÚKPD vyzval kompetentné orgány, a to hlavne MV SR, a sekciu krízového riadenia, na okamžitú spoluprácu so starostom obci pánom Jozefom Štajerom, ohľadne zabezpečenia generátorov na vykurovanie stanov a následné urýchlené konanie vysporiadania pozemkov, aby bolo možné následné umiestnenie unimobuniiek, **čo by prispelo k urýchlenému vyriešeniu daného problému.**

V rámci ďalšieho monitoringu realizácie prijatia odporúčaní komisára pre deti bolo zistené, že v novembri 2023 boli v osade zabezpečené unimobunky, ktoré boli ešte pred začínajúcimi mrazmi pripojené na elektrinu, vďaka čomu sa zabezpečili primerané životné podmienky pre deti a matky.

5 Monitoring na Základnej škole v Parchovanoch

Monitoring dodržiavania Dohovoru a najlepšieho záujmu dieťaťa sa na Základnej škole Parchovany (ďalej len „ZŠ Parchovany“) uskutočnil z dôvodu tragickej udalosti zo dňa 20.11.2023, v ktorej dôsledku zahynul skokom zo strechy školy žiak 9. ročníka.

ÚKPD na základe poverenia komisára pre deti (ďalej len „monitorovacia skupina“) túto tragickú udalosť zmonitoroval v zmysle zákona o komisárovi pre deti. O monitoringu boli oboznámené a prizvané spolupracujúce inštitúcie ZŠ Parchovany (riaditeľ, zástupca, predseda rady školy), Regionálny úrad školskej správy Košice, ÚPSVaR Trebišov a Štátna školská inšpekcia Košice. Prizvaný bol aj p. Michalík (otec žiaka).

Vo verejnej časti monitoringu sa uskutočnil rozhovor s rodičom zosnulého žiaka, na ktorý nadväzovala neverejná časť za účasti zriaďovateľa a vedenia základnej školy, na ktorej sa zistené skutočnosti a poznatky konfrontovali.

Riaditeľ ZŠ Parchovany predložil zástupcom monitorovacej skupiny interné predpisy školy nadväzujúce na školský zákon oboznámil ich s celým priebehom udalosti od jej vzniku až po odstraňovanie jej následkov vo forme prebiehajúcej psychologickej intervencie na základnej škole, ktorú škola realizovala metodikou v spolupráci s Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky prostredníctvom Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie.

Riaditeľ ZŠ Parchovany odpovedal zástupcom monitorovacej skupiny na otázky priamo a predložil všetky dostupné dokumenty, ktoré poukazovali na široké preventívne aktivity na základnej škole v oblasti prevencie šikany, kyberšikany, extrémizmu a násilia. Rovnako riaditeľ základnej školy deklaroval postup v oblasti krízovej intervencie udalosti vypracovaný NIVAM (ktorý škola aplikovala v školskom prostredí bezprostredne po tragickej udalosti). Podľa vyjadrenia zástupcov vedenia školy nemali na škole problém so šikanou, za posledné dva roky riešili dva prípady kyberšikany, ktoré boli vyriešené vo forme zníženej známky zo správania.

Ku správaniu žiakov ZŠ Parchovany, ktoré bolo zaznamenané audiovizuálnou formou v mieste a v čase tragédie a je predmetom skúmania OČTK vo veci podozrenia zo šikany a navádzania na samovraždu, avizoval riaditeľ ZŠ Parchovany, že v prípade, ak bude preukázaná vina, budú vyhovené opatrenia voči konkrétnym žiakom, a to vo forme zníženia známky zo správania.

Zástupcovia vedenia ZŠ Parchovany v rámci monitoringu dodržiavania Dohovoru prezentovali profil poškodeného žiaka vrátane jeho školských výsledkov a mimoškolských aktivít. Zástupcovia vedenia ZŠ Parchovany uviedli, že s rodinou zosnulého žiaka komunikovali dlhodobo reakčnou formou nadväzujúc na telefonické sťažnosti otca v súvislosti so šikanou, ktorá sa podľa vedenia školy nepotvrdila a všetky incidenty medzi zosnulým žiakom a spolužiakmi boli podľa tvrdenia vedenia školy na úrovni žiackych vzťahových nedorozumení.

Vedenie ZŠ Parchovany v súvislosti so zisteniami o sociálnom, zdravotnom a duševnom stave poškodeného žiaka nikdy nekontaktovala ÚPSVaR Trebišov a kontakt s rodičmi bol aj napriek subjektívnym vedomostiam vedenia školy a pedagogického personálu v súvislosti s vnímaním a prejavmi poškodeného žiaka vysoko sporadický, až náhodný. Počas monitoringu dodržiavania Dohovoru bola zástupcom monitorovacej skupiny podaná informácia (predsedníčkou rady školy), že poškodený žiak mal v minulosti o. i. incident so spolužiakmi a pedagogickým zamestnancom z dôvodu poškodenia jeho osobných vecí v uzamknutej školskej skrinke, k čomu však škola neevidovala záznam ani písomnú informáciu o prijatých opatreniach v súvislosti s incidentom, pri ktorom, podľa vyjadrenia vedenia školy, vznikla poškodenému chlapcovi materiálna aj emočná ujma.

Poškodený žiak bol podľa vyjadrenia zástupcov vedenia ZŠ Parchovany, ako aj podľa vyjadrenia otca zosnulého sledovaný v dôsledku psychickej záťaže vyplývajúcej podľa každej

strany z iných okolností. Podľa zástupcov vedenia školy mal poškodený žiak zložitú vzťahovú rodinnú anamnézu, o ktorej často v škole rozprával. V čase incidentu bol poškodený žiak podľa vyjadrenia vedenia školy, ako aj prítomných svedkov, psychicky dekompenzovaný, zmätený a konal skratovo na základe interakcie zložiek krízovej intervencie, ako aj iných osôb, ktoré boli na mieste prítomné.

Medzi dôležité skutočnosti zistené monitoringom Dohovoru treba podľa prítomných prizvaných subjektov (spolupracujúcich inštitúcií) uviesť, že na miesto bola privolaná hliadka PZ z obvodného oddelenia Sečovce, ktorá nebola vyškolená na psychologickú intervenciu u detí a mladistvých v krízových situáciách, čo mohlo prispieť k eskalácii samotného dokonania skutku poškodeným žiakom.

Medzi iné zásadné a dôležité skutočnosti zistené monitoringom dodržiavania Dohovoru patria skutočnosti, ktoré boli odstúpené vo forme úradného záznamu Krajskej prokuratúry Košice, ktoré sú predmetom vyšetrovania orgánov činných v trestnom konaní.

V rámci monitoringu dodržiavania Dohovoru si zástupcovia monitorovacej skupiny od zástupcov vedenia ZŠ Parchovany v zmysle vyhlášky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 339/2023 Z. z. o pedagogickej dokumentácii a ďalšej dokumentácii (ďalej len „vyhláška č. 339/2023 Z. z.“) vyžiadali katalógový spis žiaka s profilom a priebehom jeho štúdia na ZŠ Parchovany vrátane incidentov a udalostí spojených s prejavmi a následkami šikany. ZŠ Parchovany predmetnú dokumentáciu v požadovanej forme nevieďla. Z uvedeného dôvodu požiadal komisár pre deti Štátnu školskú inšpekciu o súčinnosť pri preverení postupu ZŠ Parchovany v súvislosti s dodržiavaním vyhlášky č. 339/2023 Z. z.

ZÁVER:

ÚKPD monitoringom dodržiavania Dohovoru preveril okolnosti tragickej udalosti na ZŠ Parchovany a o zistených skutočnostiach informoval všetky dotknuté subjekty.

6 Monitoring na Základnej škole v Richnave

Komisár pre deti obdržal podnet týkajúci sa zanedbávania povinnej výživy a starostlivosti o maloletú osobu v súbehu s absenciou povinnej školskej dochádzky. Na ÚKPD zaslala podnet riaditeľka ZŠ Richnava, ktorého obsahom bola patologická absencia povinnej školskej dochádzky u maloletého žiaka školy, v spojitosti s podozrením na zanedbanie povinnej výživy a starostlivosti zo strany zákonných zástupcov.

Zástupcovia ÚKPD z detašovaných pracovísk Prešov a Košice, zvolali za účelom prešetrenia prípadu pracovné stretnutie na Obecnom úrade Richnava za účasti zástupcu z ÚPSVaR Spišská Nová Ves, zástupcu Úradu splnomocnenca pre rómske komunity, Občianskeho združenia Cesta von, ZŠ Richnava a Obec Richnava, ktorého súčasťou bola sociálna anamnéza rodiny, ktorú ÚPSVaR Spišská Nová Ves preukazoval aj napriek skutkovému stavu ako stabilizovanú.

Zo spisovej dokumentácie a predložených záznamov sa v súčinnosti s obcou Richnava, Základnou školou Richnava, ÚPSVaR Spišská Nová Ves a Úradom splnomocnenca pre rómske komunity realizovalo prešetrenie podnetu, na ktorom sa v rámci miestneho zisťovania ukázal podnet ako opodstatnený a skutočnosti v ňom uvedené ako vysoko

ohrožujúce zdravie a život maloletých detí v rodine, voči ktorej podnet a skutočnosti v ňom uvedené smerovali.

V rámci prešetrovania podnetu a odporúčaní systémových opatrení súvisiacich s podnetom, boli v dôsledku šetrenia podnetu ÚKPD maloleté osoby odňaté z rodiny po dobu 6 mesiacoch, kým sa rodinné a sociálne prostredie dostatočne nestabilizuje pre ich zdravý a bezpečný vývoj.

POUŽITÁ PRÁVNA ÚPRAVA:

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 5

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov alebo, v zodpovedajúcich prípadoch a v súlade s miestnou obvyčajou, členov širšej rodiny alebo obce, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne zodpovedných za dieťa, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Článok 19. ods. 1 a 2

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, týraním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.

Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov.

Zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov

§ 4 ods. 2 písm. a), f) a g)

Komisár pre deti je oprávnený požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, od orgánov verejnej správy, stanovísk k výsledkom posúdenia a prijatia opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa, navrhnúť prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia a zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi.

Zákon č.245 o výchove a vzdelávaní (školský zákon)

§ 19 ods.1

Nikoho nemožno oslobodiť od plnenia povinnej školskej dochádzky.

Zákon č. 305/2005 Z. z. Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele

§ 3 odsek 1, odsek 2 a odsek 3

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa vykonávajú pre dieťa, plnoletú fyzickú osobu, rodinu, skupinu a komunitu najmä prostredníctvom sociálnej práce, metódami, technikami a postupmi zodpovedajúcimi poznatkom spoločenských vied a poznatkom o stave a vývoji sociálno-patologických javov v spoločnosti.

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na seba nadväzujú a vzájomne sa podmieňujú. Pri voľbe a uplatňovaní opatrení majú prednosť opatrenia na zabezpečenie výchovy a všestranného vývinu dieťaťa jeho rodičmi, a ak to nie je možné, príbuznými dieťaťa.

Prvoradým hľadiskom pri voľbe a uplatňovaní opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je najlepší záujem dieťaťa, na určovanie a posudzovanie ktorého sa uplatňuje zásada o záujme dieťaťa podľa osobitného predpisu.

ZÁVER:

Komisár pre deti po preverení situácie:

- zabezpečil multidisciplinárne rokovanie všetkých pracovných subjektov, ktoré po opätovnom posúdení sociálnych pomerov v rodine a najlepšieho záujmu dieťaťa, na základe rozhodnutia súdu odňali dieťa vrátane súrodencov matke a dočasne ho umiestnili v CDR Spišská Nová Ves
- vynaložil úsilie, aby boli rodinné pomery sanované opatreniami ÚPSVaR Spišská Nová Ves, a akreditovanými subjektami, aby bolo právo dieťaťa na život v biologickej rodine v dlhodobom horizonte zachované

Forma komunikácie so zainteresovanými stranami a priame terénne posúdenie stavu prostredníctvom odborných poradcov regionálnych pracovísk ÚKPD v Prešove a Košiciach, vrátane návrhov systémových riešení s ohľadom na najlepšie záujmy dieťaťa, zásadne ovplyvnili výkon opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately ÚPSVaR Spišská Nová Ves.

Sanácia rodiny vrátane ochrany života a zdravia maloletých detí pod dohľadom multidisciplinárnej skupiny prebehla v súlade so sociálne merateľnými ukazovateľmi nadväzujúcimi na Dohovor, zákon o rodine, školský zákon a zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately.

7 Monitorovacia návšteva v Reedukačnom centre Trstín po požari

Dňa 25.12.2023 vypukol požiar v RC v Trstíne pri Trnave. Väčšina dievčat sa nachádzala doma s rodinami na vianočných sviatkoch, čo mohlo byť aj dôvodom, že nikto z reedukačného centra nebol v dôsledku požiaru zranený.

Komisár pre deti sa dňa 26.12.2023 osobne navštívil RC v Trstíne, aby preskúmal skutkový stav a uistil sa, či sú klienti RC spolu s personálom zariadenia v poriadku a či im nehrozí bezprostredné nebezpečenstvo. V zmysle rozhovoru, ktorý mal komisár pre deti hneď po jeho príchode na miesto udalosti s riaditeľkou RC, sa na prvotnom hasení požiaru podieľalo a pomáhalo veľa dobrovoľníkov z radom miestnych občanov a organizácií z blízkeho okolia.

Návštevu RC absolvovala spolu s komisárom pre deti aj psychologička ÚKPD, ktorá bola opornou osobou pri komunikácii s deťmi, ktoré sa počas požiaru a po jeho uhasení nachádzali v náročnej situácii.

Pani riaditeľka preukázala profesionálny prístup, zmobilizovala tím na rekonštrukciu a hľadá zdroje zafinancovania takejto náročnej rekonštrukcie .

Momentálne prebieha skúmanie rozsahu škôd a príčiny požiaru. Komisár pre deti bude situáciu v RC Trstín aj naďalej monitorovať.

8 Monitoring Ústavu na výkon trestu a odňatia slobody pre mladistvých Sučany

Dňa 20. apríla 2023 Komisár pre deti spolu so zamestnancami ÚKPD za účasti prokurátora trestného odboru Generálnej prokuratúry SR, námestníkom krajského prokurátora Krajskej prokuratúry Žilina, a ďalšími zúčastnenými vykonali ohlásenú návštevu Ústavu na výkon trestu a odňatia slobody pre mladistvých v Sučanoch.

Cieľom návštevy bolo zisťovanie problémových situácií, ktorým môžu čeliť mladiství odsúdení (*primárne do 18 rokov*) vo výkone trestu odňatia slobody a zamestnanci ústavu, a ako sú dodržiavané práva mladistvých z hľadiska Dohovoru. Zamestnanci ÚKPD sa zamerali najmä na nasledovné oblasti:

- hygienické podmienky v zariadení, zdravotná starostlivosť,
- proces umiestňovania mladistvých do zariadenia a dodržiavanie participačných práv v zmysle Dohovoru,
- režim dňa,
- kontakt mladistvých s vonkajším svetom,
- aktivity v zariadení a možnosť sebarealizácie mladistvých,
- prístup mladistvých k informáciám a právnej pomoci,
- riešenie konfliktov v zariadení,
- psychické zdravie mladistvých v zariadení,
- materiálne a priestorové vybavenie zariadenia, personálne zabezpečenie a iné.

Zisťovanie informácie prebiehalo primárne prostredníctvom rozhovorov s vedením zariadenia, zamestnancami zariadenia, mladistvými odsúdenými a prehliadkou priestorov zariadenia.

Súčasťou návštevy bola aj vzájomná diskusia k pripravovaným zmenám zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov, zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov, zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody o zmene a doplnení niektorých zákonov. Komisár pre deti uviedol k navrhovaným zmenám svoje poznatky, pričom poukázal na niektoré ustanovenia o dodržiavaní práv detí v zmysle Dohovoru.

Predmetom stretnutia bolo aj riešenie možnosti podieľania sa ústavu na preventívnych a osvetových činnostiach súvisiacich s prevenciou kriminality primárne u mladistvých.

Počas návštevy neboli zaznamenané porušenia Dohovoru.

Komisár využije poznatky z návštevy k príprave návrhov konkrétnych riešení na zlepšenie systémových problémov, ktorým čelia zariadenia, kde sú umiestňované deti, ako aj k ďalšej činnosti, na ktorú sa bude zameriavať komisár pre deti v rámci výkonu NPM, ktorého úlohy začal plniť koncom roka 2023.

D OPCAT – národný preventívny mechanizmus (NPM)

Slovenská republika v júli 2023 úspešne ratifikovala Opčný protokol k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, na základe ktorého získal komisár pre deti novú kompetenciu – výkon úloh národného preventívneho mechanizmu, ktorý vníma ako nový priestor na vytvorenie systémových zmien v zariadeniach, kde sa nachádzajú deti odkázané na starostlivosť alebo obmedzené na osobnej slobode. Vďaka NPM dostal ÚKPD možnosť skúmať a monitorovať zaobchádzanie s deťmi v zariadeniach systematicky a vo väčšom rozsahu, ako to bolo doteraz. V rámci plnenia úloh NPM sa zameriavame na to, či deťom nie je spôsobovaná intenzívna psychická alebo akákoľvek fyzická ujma, na kvalitu vzťahových väzieb na rôznych úrovniach, a na zlé zaobchádzanie, ktorému deti môžu čeliť.

Za nemenej dôležité považuje komisár pre deti aj to, že OPCAT zaviedol preventívny mechanizmus a teda dáva nám priestor na vytváranie príkladov dobrej a zlej praxe a odporúčaní, ktoré chce šíriť osvetovo ďalej. OPCAT vníma ako príležitosť pre Slovensko posunúť zaobchádzanie s deťmi správnym smerom, objavovať systémové nedostatky, a odporúčať potrebné nápravy.

V súčasnosti prebiehajú rôznymi štátnymi inštitúciami početné kontroly a dozory v centrách pre deti a rodiny, reedukačných centrách, Ústavoch na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých, a mnohých ďalších zariadeniach. Z pohľadu komisára pre deti je mimoriadne dôležité si navzájom vymieňať poznatky a zistenia v tejto oblasti, a preto v súčinnosti s týmito inštitúciami na úrade komisára pre deti ešte pred začatím vykonávania úloh NPM zmapovali aktuálnu situáciu v oblasti kontroly dodržiavania práv detí v rôznych zariadeniach, čo pomôže zefektívniť postupy práce a monitoringov NPM a zameriavať sa na oblasti, ktoré sú na Slovensku málo riešené.

1 Rozsah mandátu a organizačná štruktúra NPM

1.1 Medzinárodný a národný právny základ

Dohovor OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len "Dohovor proti mučeniu") bol dojednaný s cieľom zvýšiť účinnosť boja proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu na celom svete.

V zmysle čl. 16 Dohovoru proti mučeniu každý štát, ktorý je zmluvnou stranou tohto dohovoru, sa zaväzuje **zabrániť na ktoromkoľvek území pod jeho jurisdikciou ďalším činom krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (ďalej aj ako „zlé zaobchádzanie“), ktoré nepatria pod mučenie, ako je vymedzené v článku 1 dohovoru, ak takéto činy spáchal verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom.** Hlavnou úlohou NPM je právomoc vykonávať systematické a pravidelné návštevy a prehliadky miest,

kde sa nachádzajú alebo môžu nachádzať osoby obmedzené na ich slobode, v záujme predchádzania mučeniu a iného krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania.

V tomto bode je dôležité zdôrazniť pôsobnosť jednotlivých medzinárodných noriem v oblasti mučenia a vysvetliť miesto NPM v kontexte ďalších kompetencií ÚKPD:

- **Podľa čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd**, nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Toto je všeobecné pravidlo v oblasti ľudských práv pre maloleté aj plnoleté osoby.
- **Podľa čl. 37 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa** štáty zabezpečia, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Toto je všeobecné pravidlo, ktoré platí jednak v súkromnej sfére a jednak vo verejnej sfére. Teda štáty prostredníctvom trestného práva potihujú takéto konania, ak páchatelom je aj súkromná osoba ale aj ak páchatelom je "štát" konajúci prostredníctvom poverených osôb.
- Na rozdiel od uvedeného však Dohovor proti mučeniu definuje mučenie nasledovne: „**Mučenie**“ znamená akékoľvek konanie, ktorým je človekovi úmyselne pôsobená silná bolesť alebo telesné alebo duševné utrpenie **s cieľom** získať od neho alebo od tretej osoby informácie alebo priznanie, potrestať ho za konanie, ktorého sa dopustil on alebo tretia osoba alebo z ktorého sú podozriví alebo s cieľom zastrašiť alebo prinútiť jeho alebo tretiu osobu alebo z akéhokoľvek iného dôvodu založeného na diskriminácii akéhokoľvek druhu, **keď takúto bolesť alebo utrpenie spôsobí verejný činiteľ**, alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom. Toto vymedzenie nezahŕňa bolesť alebo utrpenie, ktoré vznikajú iba v dôsledku zákonných sankcií, sú od týchto sankcií neoddeliteľné alebo sú s nimi náhodou vyvolané.

Uvedený rozdiel je potrebné si uvedomiť pri aplikácii týchto medzinárodných noriem, teda že **každá má inú vecnú pôsobnosť, hoci sa môžu čiastočne prekrývať**.

Slovenská republika sa rozhodla kompetenciu NPM rozdeliť medzi trojicu už existujúcich orgánov (v súlade s článkom 17 opčného protokolu), ktoré plnia úlohy im zverené v oblasti ochrany a podpory ľudských práv. Ide o **verejného ochrancu práv, komisára pre deti a komisára pre osoby so zdravotným postihnutím**. Verejný ochranca práv je v sústave týchto troch orgánov vykonávajúcich NPM v pozícii tzv. koordinačného orgánu, ktorý koordinuje činnosť všetkých orgánov vykonávajúcich úlohy NPM v krajine najmä smerom navonok – komunikáciou smerom k spoločnosti, občanom, ako aj komunikáciou s podvýborom pre prevenciu, vypracovaním výročnej správy NPM.

NPM je teda od roku 2023 nová kompetencia komisára pre deti v Slovenskej republike po ratifikácii Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a to v zmysle zákona o komisárovi pre deti.

Cieľom NPM je zabrániť mučeniu a inému zlému zaobchádzaniu zo strany štátu, teda len v miestach a na miestach, kde štát vystupuje prostredníctvom svojich zamestnancov alebo poverených osôb; teda nepôjde o miesta, kde sa osoby nachádzajú výlučne v súkromných vzťahoch.

Normatívna koncepcia stanovuje, na akých miestach môže dochádzať k neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu, ktoré bude subsumovateľné pod Dohovor proti mučeniu. Ako sme zdôraznili, nejde totiž o výlučne súkromnú sféru, teda vzťahy medzi fyzickými osobami, alebo nie vždy medzi zamestnancami alebo poverenými osobami právnickej osoby a fyzickými osobami (napríklad na pracovisku). **Na aplikáciu Dohovoru proti mučeniu musí ísť o to, aby takéto činy spáchal verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom.**

V tomto ohľade je potrebné odlíšiť všeobecné kompetencie komisára pre deti, ktorý posudzuje všeobecné porušenia základných práv detí v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa a Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Osobitne popri tom, ako subjekt konajúci za NPM, komisár pre deti sleduje definované mučenie a neľudské a ponižujúce zaobchádzanie a vytvára podmienky na prevenciu a funkčný prevenčný mechanizmus pred takýmto zaobchádzaním.

V akých miestach môže dochádzať k skutkom subsumovateľným pod mučenie, neľudské a ponižujúce zaobchádzanie, vo vzťahu k maloletým deťom? Opčný protokol v článku 4 všeobecne stanovuje o ktoré miesta ide, keď uvádza, že „*V súlade s týmto protokolom každý zmluvný štát povolí prehliadky, prostredníctvom mechanizmu uvedeného v článkoch 2 a 3, na ktoromkoľvek mieste pod jeho jurisdikciou a kontrolou, kde sú alebo môžu byť osoby pozbavené ich slobody, buď na základe rozhodnutia vydaného štátnym orgánom alebo na jeho podnet, alebo s jeho schválením, alebo súhlasom (ďalej len „miesta zadržania“).*“ V odseku 2 ďalej špecifikuje, že „*Na účely tohto protokolu, pozbavenie slobody znamená akúkoľvek formu zadržania alebo uväznenia, alebo umiestnenia osoby vo verejnom alebo súkromnom zariadení, v ktorom sú osoby pod dohľadom, na základe príkazu ktoréhokoľvek súdneho, správneho alebo iného orgánu, ktoré táto osoba nie je oprávnená svojvoľne opustiť.*“ Preventívny prístup, ktorý je základom Opčného protokolu znamená, že interpretácia slovného spojenia „*miesta, kde osoby sú alebo môžu byť pozbavené ich slobody*“ by mal byť čo najširší, aby maximalizoval preventívny vplyv funkcie NPM. Opčný protokol neobsahuje žiaden zoznam miest, kde môže dôjsť k pozbaveniu slobody a zámerne je koncipovaný tak, aby podporoval široký prístup ohľadne týchto miest.

Miesta sa v zmysle národnej legislatívy dajú rozdeliť na dve faktické skupiny. Prvou sú miesta, kde sú maloleté osoby v postavení podozrivých, obvinených, odsúdených. Teda v našom systéme ide o **ústavy na výkon trestu odňatia slobody, ústavy na výkon väzby, nemocnice pre obvinených a odsúdených**, t. j. zariadenia, v ktorých sa vykonáva väzba v trestnom konaní, trest odňatia slobody, prípadne ochranné liečenie podľa zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov; **detenčný ústav** podľa § 81 a nasl. Trestného zákona, § 462 a nasl. Trestného poriadku a podľa zákona č. 231/2019 Z. z. o výkone detencie a o zmene a doplnení niektorých zákonov; **policajné zariadenia**, t. j. zariadenie pre zaistenie štátneho príslušníka tretej krajiny (§ 2 ods. 1 písm. t) zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 82/2017 Z. z.), v ktorom je štátny príslušník tretej krajiny umiestnený na základe rozhodnutia o zaistení podľa § 88 alebo 88a zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov **a celý policajného zaistenia** podľa § 42 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov slúžiace na umiestnenie zatknutých (§ 73 Trestného poriadku), zadržaných (§ 85 a 86 Trestného poriadku), predvedených - svedkov na základe príkazu súdu (§ 88 Trestného poriadku), zaistených osôb (§ 19 zákona o Policajnom zbore), osôb prevzatých na vykonanie procesných úkonov alebo osôb, ktoré majú byť dodané do väzby alebo do výkonu trestu odňatia slobody (§ 42 zákona

o Policajnom zbore); **azylové zariadenia** zriaďované podľa § 37 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyľe a o zmene a doplnení niektorých zákonov, t. j. záchytný tábor, pobytový tábor, prijímacie centrum a humanitné centrum. Pôsobnosť komisára pre deti sa vzťahuje aj na miesta, kde sa vykonáva **karanténa alebo izolácia maloletých osôb** pri opatreniach na predchádzanie vzniku a šírenia prenosných ochorení podľa zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o a to izolácia v domácom prostredí alebo v zdravotníckom zariadení, prípadne inom určenom zariadení (podľa § 12 ods. 2 písm. f)) a karanténa, t. j. izolácia osoby podozrivej z nákazy, jej vyšetrovanie a pozorovanie v rámci lekárskeho dohľadu v zdravotníckom zariadení, v domácom prostredí alebo v inom jej prirodzenom sociálnom prostredí (§ 12 ods. 2 písm. f) zákona v spojení s § 18 ods. 4 vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení.

Druhou skupinou sú miesta, ktoré nesúvisia s trestným konaním, azylovým konaním ani karanténou. Ide o **špeciálne výchovné zariadenia** podľa Zákona 245/2008 Z.z. školského zákona (§ 120 - **diagnostické centrá, reedukačné centrá, liečebno-výchovné sanatóriá**), v ktorých sa jednak môže vykonávať ochranná výchova, výchovné opatrenie, na základe rozhodnutia súdu, ale aj na základe žiadosti zákonného zástupcu alebo dohody so zariadením; **zariadenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately** podľa aktuálne platného znenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov sú centrá pre deti a rodiny podľa § 45 tohto zákona; **zariadenia, v ktorých sa vykonáva ochranná výchova mladistvých** podľa § 102 a nasl. Trestného zákona (osobitné výchovné zariadenia – ochranná ústavná výchova alebo profesionálna náhradná rodina – ochranná rodinná výchova; prednostne sú to zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti), § 122 ods. 2 písm. d) školského zákona (reedukačné centrum); **zariadenia, v ktorých sa vykonáva výchovné opatrenie** podľa § 37 ods. 3 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (zariadenie, ktoré vykonáva odbornú diagnostiku, zariadenie na zabezpečenie odbornej pomoci maloletému dieťaťu alebo zabezpečenia úpravy rodinných a sociálnych pomerov maloletého dieťaťa, zariadení, ktoré vykonáva resocializačné programy pre drogovú a inak závislých), § 12 a § 45 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (Centrum pre deti a rodiny) a § 106 a nasl. Trestného zákona (ide len o tie druhy výchovných opatrení, pri ktorých dochádza k obmedzeniu osobnej slobody mladistvého – aktuálne § 107 ods. 1 písm. f)); **zariadenia, v ktorých sa vykonáva ústavná starostlivosť dieťaťa** podľa § 54 a nasl. zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a § 30 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení.

Z pohľadu NPM by však mohlo ísť o ďalšie miesta, kde sa nachádzajú maloleté osoby bez možnosti opustiť tieto miesta, napríklad uzavreté oddelenia zariadení zdravotnej starostlivosti, školy s nepretržitou prevádzkou (internátne školy) a pod. Pri týchto miestach však v rámci NPM aj v zahraničí nie sú vykonávané rutinné kontroly, ale kontroly skôr na základe podnetov alebo individuálnych sťažností.

Vo vzťahu k NPM je potrebné neopomenúť všeobecnú zásadu zakotvenú v čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, teda že „***Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi***“.

Cieľom NPM je však **vytvorenie preventívneho systému proti mučeniu. Cieľom iných medzinárodných dohovorov**, konkrétne Dohovoru o právach dieťaťa a Dohovoru

o ochrane ľudských práv a základných osôb **je zabránenie mučeniu všeobecne** (aj zo strany súkromných osôb, alebo zo strany štátu s inými cieľmi, ako sú uvedené v Dohovore proti mučeniu).

Preto musí existovať nástroj, ktorým sa posúdi, či podmienky alebo zaobchádzanie s dieťaťom naplňa intenzitu porušenia niektorého subjektívneho práva, alebo dosahuje intenzitu porušenia práva garantovaného Dohovorom o právach dieťaťa, alebo iného základného ľudského práva alebo dosiahne intenzitu neľudského, ponižujúceho zaobchádzania alebo mučenia (čo je tiež samé o sebe porušenie základného ľudského práva).

Nie každé porušenie práv dieťaťa a nerešpektovanie najlepších záujmov dieťaťa zároveň dosiahne intenzitu krutého, neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo mučenia a nie každé takéto správanie bude zároveň mučením podľa Dohovoru proti mučeniu.

1.2 Pracovná metóda

Výkon NPM sa riadi internými predpismi ÚKPD.

Podľa odporúčaní OSN pre NPM bol vypracovaný harmonogram návštev, ktorého kritériá zohľadňujú geografické a logistické princípy tak, aby bolo možné vykonať návštevy vo všetkých miestach bez výnimky, kde sú držané maloleté deti podľa kritérií uvedených vyššie a aby vykonanie návštev bolo systematické, teda opakované v horizonte niekoľkých rokov tak, aby bolo efektívne.

Pracovnou metódou NPM je výkon jednak neohlásených a jednak aj ohlásených návštev, a to z dôvodu odporúčaní OSN. Cieľom NPM je vytvoriť funkčný mechanizmus prevencie, nie mechanizmus formálny. Cieľom fungovania NPM je sledovanie najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorým je úplná absencia mučenia a krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania.

Slovenská republika má vytvorené represívne a kontrolné mechanizmy pre miesta, kde sú umiestnené maloleté deti bez možnosti opustiť tieto miesta. Úlohou NPM je však vytvorenie preventívneho mechanizmu. Hlavnou pracovnou metódou je rozširovanie tzv. best practices, ktoré sú systematicky zbierané, analyzované a následne implementované do praxe, a to aj zo zahraničia.

1.3 Organizačná štruktúra

ÚKPD boli zo strany štátu poskytnuté finančné zdroje na nových zamestnancov, ktorí majú na starosti výkon úloh NPM, a to v rozsahu troch plných pracovných úväzkov. Vzhľadom na počet zariadení, ktoré spadajú pod výkon komisára pre deti v rámci NPM, komisár pre deti považuje personálne zdroje (*3 plné pracovné úväzky*) na účinný výkon mandátu NPM za nie úplne dostatočné, nakoľko zariadenia (a iné miesta, kde sa nachádzajú deti obmedzené na osobnej slobode) je v zmysle príručiek k NPM potrebné monitorovať pravidelne, aby sa zabezpečil preventívny mechanizmus proti mučeniu a zlému zaobchádzaniu.

Na ÚKPD tvorí NPM samostatný tím, pozostávajúci z dvoch zamestnancov (*odborných poradcov komisára pre deti*) na plný pracovný úväzok a dvoch na polovičný pracovný úväzok a externých *expertov (pracujúcich na základe dohody o pracovnej činnosti)*.

Základný tím NPM tvoria štyria zamestnanci ÚKPD:

- dvaja právnici špecializujúci sa na oblasť rodinného práva, ochrany práv detí,

- sociálny pracovník, dlhodobo pôsobiaci na úseku sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
- psychológ, s praxou v oblasti práce s deťmi a rodinami v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Experti pre NPM poskytujú najmä konzultačné služby, a súčasne môžu byť prítomní aj na samotných monitoringoch. Aktuálne sú v tíme NPM experti pre oblasť medzinárodného práva a posudzovania najlepších záujmov dieťaťa a pre oblasť sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, so skúsenosťami najmä zo zariadení ústavnej starostlivosti. Tím expertov sa má v budúcnosti rozšíriť o lekárov, psychológov, sociálnych pracovníkov.

2 Aktivity Národného preventívneho mechanizmu

2.1 Hlavné aktivity NPM

Medzi hlavné aktivity NPM patria najmä systematické návštevy zariadení, návrhy na zmeny zákonov a nápravy systematických nedostatkov, odporúčania na nápravu pochybení v zariadeniach, školenia, prednášky, publikácie, a to najmä k tzv. best-practices. Vzhľadom na fakt, že mandát NPM začali na Slovensku vykonávať inštitúcie (*verejný ochranca práv, komisár pre deti, komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím*) až dňom 20.10.2023, preto súčasná správa za rok 2023 obsahuje užší rozsah aktivít NPM a monitoringov.

2.2 Návštevy zariadení

2.2.1 Monitoring v Centre pre deti a rodiny Pezinok

Komisár pre deti od účinnosti NPM (20.10.2023) do konca roka 2023 zrealizoval jednu neohlásenú návštevu zariadenia – centra pre deti a rodiny Pezinok (ďalej len „CDR“). Návštevu vykonal na základe informácií získaných z vlastnej činnosti komisára pre deti, v zmysle ktorého bolo identifikované podozrenie z možného zlého zaobchádzania.

Na základe návštevy a zmonitorovania situácie v zariadení, komisár dospel k záveru o porušení viacerých právnych predpisov, pričom identifikoval aj zlé zaobchádzanie v zmysle Dohovoru proti mučeniu. Pri postupoch zariadenia boli identifikované postupy CDR, kedy CDR obmedzuje styk maloletého dieťaťa umiestneného do ústavnej starostlivosti CDR s biologickým rodičom na neurčitú dobu, a odôvodňuje to potrebou adaptácie dieťaťa v prostredí CDR (*resp. profesionálnej rodiny*), aj vtedy, keď zo strany rodičov nehrozí akékoľvek nebezpečenstvo voči mal. dieťaťu. Uvedené postupy nemajú oporu v právnych predpisoch ani interných predpisoch Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, dokonca sú v rozpore s viacerými právnymi predpismi (*článok 9 Dohovoru o právach dieťaťa, čl. 41 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky, ustanovenie § 53 ods. 1 Zákona o SPODaSK, ustanovenie § 54 ods. 4 Zákona o rodine*).

Za zlé zaobchádzanie v zmysle doktríny sa považuje aj také konanie, ktoré by mohlo vyvolať u osoby pocity strachu, úzkosti, ako aj intenzívne psychické utrpenie. Postupmi CDR v obmedzovaní styku dieťaťa s rodičmi došlo na základe zistených skutočností k tak vážnej psychickej traume dieťaťa, že ho možno považovať za zlé zaobchádzanie v zmysle Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému, alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

Komisár informoval zariadenie o porušení jednotlivých predpisov a zlom zaobchádzaní, ku ktorému dochádza a môže v budúcnosti dochádzať uplatňovaním takéhoto postupu a uviedol zariadeniu viaceré odporúčania k náprave, týkajúce sa dodržiavania fyzického kontaktu rodičov s deťmi aj v procese tzv. adaptačnej fázy dieťaťa v zariadení (*profesionálnej rodine*). Zároveň informoval Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny o potrebe pravidelných preškolení metodík zamestnancov CDR, za účelom zabránenia opakovania danej situácie – zavedenie odporúčaní do praxe bude NPM tím sledovať aj v roku 2024.

2.2.2 Ohlásená návšteva Centra pre deti a rodiny Veľké Kapušany

Komisár pre deti spolu s tímom NPM za účelom prípravy na výkon úloh NPM vykonal koncom roka 2023 aj **ohlásenú návštevu Centra pre deti a rodiny Veľké Kapušany**.

Predmetom návštevy bolo identifikovať problémové situácie, ktorým čelia deti a zamestnanci v zariadeniach, a na ktoré je potrebné sa zamerať pri systematických návštevách zariadení v rámci NPM a získať poznatky z praxe pre lepšie plnenie úloh NPM. Predmetom návštevy bolo získanie informácií najmä z nasledovných oblastí: vytvorenie a udržiavanie vzťahovej väzby s rodičmi, zamestnancami zariadenia a dieťaťom; využívanie voľného času deťmi, realizácia ich záujmov a aktivít, spôsob umiestnenia dieťaťa do zariadenia, kontakt dieťaťa s rodinou, sebarealizácia dieťaťa, používanie telefónov, počítačov, možnosť mať blízky a dôverný kontakt, riešenie konfliktov s deťmi; psychické zdravie, materiálne a priestorové vybavenie zariadenia detí a iné.

3 Spolupráca s aktérmi na medzinárodnej a národnej úrovni

3.1 Preskúmanie situácie v oblasti monitorovania práv detí na Slovensku

Pre potrebu preskúmania aktuálnej situácie v oblasti monitorovania dodržiavania práv detí v zariadeniach a určenia vhodného a efektívneho postupu komisára pre deti pri plnení prevenčných a monitorovacích úloh NPM, bola nadviazaná spolupráca a súčinnosť s viacerými úradmi a inštitúciami, najmä:

- **S Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, s Generálnou prokuratúrou SR, s Úradom verejného zdravotníctva, s Úradom pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny (s *Inšpekciou v sociálnych veciach*) v oblasti:**
 - ich kontrolnej/dozornej/monitorovacej činnosti a záverov tejto činnosti v zariadeniach, kde sa nachádzajú deti pozbavené osobnej slobody, alebo kde sú alebo sa môžu nachádzať v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti za uplynulých päť rokov (ďalej len „zariadenia“),
 - odporúčaní, prípadne iných procesných krokov, ktoré v tejto veci boli vykonané vo vzťahu ku kontrolovaným / dozorovaným / dohľadaným zariadeniam,
 - metodík upravujúcich postup kontroly/dozoru/dohľadu v zariadeniach.
- **s Asociáciou rodinných sudcov** v oblasti odporúčaní na zlepšenie postavenia detí v oblasti predchádzania ich mučeniu, krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu v zariadeniach, kde sa nachádzajú deti pozbavené osobnej slobody, alebo kde sú alebo sa môžu nachádzať v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti,

s **Justičnou akadémiou SR** ohľadom uskutočnených vzdelávacích seminárov/školení/iných vzdelávacích a osvetových podujatí vo vzťahu k mučeniu a zaobchádzaniu s maloletými deťmi.

Získanie uvedených informácií a preskúmanie podkladov a záverov pomohlo tímu NPM:

- nastaviť metódy a postupy monitorovania zariadení v rámci NPM,
- určiť zameranie na málo riešené oblasti, a naopak aj na vysoko problematické oblasti,
- preskúmať aktuálny stav monitorovania práv detí za účelom zefektívnenia práce tímu NPM pri výkone úloh NPM.

3.2 Pracovné stretnutie s českým verejným ochrancom práv

V októbri 2023 bol komisár pre deti spolu s tímom NPM na pracovnom stretnutí v Brne u Českého verejného ochrancu práv. Stretnutia sa zúčastnili aj slovenský verejný ochranca práv a komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím.

Stretnutie bolo zamerané na oboznámenie sa s metodikou, postupmi a fungovaním národného preventívneho mechanizmu v Českej republike, kde je NPM zavedený do praxe už 17 rokov. Predmetom stretnutia bola najmä oboznámenie sa s:

- dokumentáciou (*metodikou*) potrebnou k výkonu monitoringov v zariadení,
- spôsobom vykonávania monitoringov (*forma zisťovania informácií, technické zabezpečenie monitoringov*),
- formou a spôsobom vykonávania rozhovorov s deťmi,
- zložením tímov NPM a postupmi pri výbere členov tímu a expertov, ich špecializáciou,
- kritériami výberu zariadení, počtami zariadení monitorovaných ročne,
- praktickými skúsenosťami z monitoringov,
- obsahom správy z monitoringov, forma odporúčaní a návrhov prostriedkov nápravy.

Poznatky zo stretnutia pomohli NPM tímu pri vytváraní metodiky a aplikácii NPM na Slovensku.

4 Priority na rok 2024

4.1 Všeobecné priority

V rámci NPM má komisár v záujme využívať ako jedny zo základných prostriedkov prevencie zlého zaobchádzania práve vzdelávanie a prednáškovú činnosť. V zmysle uvedeného má tím NPM v pláne v roku 2024 začať participovať na vytváraní **systému vzdelávania pre subjekty** zainteresované v oblasti starostlivosti o deti umiestnené v zariadeniach, kde sú pozbavené osobnej slobody, alebo kde sú, alebo sa môžu nachádzať v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti. Vzdelávacia činnosť bude zameraná na rozširovanie tzv. best practices (*t.j. príkladov dobrej praxe*), ktoré budú v rámci NPM systematicky zbierané, analyzované, s cieľom ich implementácie do praxe.

Medzi dlhodobé priority NPM patrí aj **vytvorenie štandardov kvality vzťahov** medzi deťmi a zamestnancami v jednotlivých zariadeniach, a šíriť tieto osvetovo ďalej, za účelom predchádzania zlého zaobchádzania s deťmi.

4.2 Osobitné priority

Tím NPM bude v roku 2024 vykonávať systematické návštevy miest vymenovaných v bode 1.1. tejto správy, s cieľom **identifikovať možné riziká a odhaliť včasné príznaky toho, že situácia v zariadeniach môže prerásť do zlého zaobchádzania alebo mučenia**. Cieľom NPM nie je riešiť individuálne zlyhania, ale analyzovať základné príčiny porušovania práv detí. Zlé zaobchádzanie môže byť dôsledkom aj vonkajších faktorov, a preto v rámci NPM bude popri zistených nedostatkoch potrebné analyzovať aj právny rámec, kompetencie zainteresovaných subjektov a poukazovať na systémové nedostatky a odporúčať nápravy.

V rámci monitorovacej činnosti sa tím NPM zameria aj na **situáciu a podmienky detí v reedukačných zariadeniach**, ktoré na základe informácií získaných z doterajšej činnosti komisára a od zainteresovaných štátnych inštitúcií neplnia svoj účel a dochádza v nich k hromadnému porušovaniu práv detí. Tím NPM bude pracovať na identifikovaní systémových nedostatkov v týchto zariadeniach a odporúčať možnosti ich nápravy *(a to aj v rámci novovytvorenej pracovnej skupiny pod vedením MŠVVM SR)*.

V Činnosť komisára v zmysle § 4 ods. 1 písm. c) zákona, presadzovanie záujmov detí v spoločnosti, spolupráca s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, skúmanie názorov detí, konzultácia a podpora ich záujmu o verejné otázky

A Detská participácia – hlas detí

V súlade s odporúčaniami rozhodnutia Valného zhromaždenia ENOC v roku 2020, na ktorom bola pre rok 2020 pertraktovaná ako hlavná téma oblasť vyhodnocovania vplyvov verejných politík na práva dieťaťa, prišiel komisár k utvoreniu platformy, na ktorej sa bude participácia detí na verejných politikách uskutočňovať. Táto iniciatíva vyplýva z Dohovoru, ktorý článkom 12 garantuje dieťaťu právo slobodne vyjadrovať svoje názory vo všetkých veciach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa má názorom dieťaťa venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Platformou pre zisťovanie názorov detí je **Parlament detí a mládeže**, ktorého cieľom bude stály poradný orgán komisára pre deti v oblasti jeho činnosti.

Druhý Parlament detí a mládeže, realizovaný na jar 2023 pod záštitou komisára pre deti sa venoval téme duševného zdravia. Uskutočnil sa v dňoch 28.-30. marca 2023 v Účelovom zariadení kancelárie NR SR v Častej Papierničke. Na zasadnutí Parlamentu detí a mládeže sa stretlo 61 detí a mladých z 34 detských a mládežníckych organizácií, iniciatív a školských parlamentov. Ústrednou témou stretnutia bolo duševné zdravie detí a mládeže na Slovensku. Členovia parlamentu definovali aktuálne problémy v tejto oblasti a navrhli riešenia. Jedným z nich je aj regulácia mobilných telefónov na školách.

Komisár pre deti chce touto iniciatívou docieľiť, aby bol hlas detí v spoločnosti vypočutý a aby mali možnosť diskutovať o ich problémoch, vyjadrovať svoje názory a hľadať spoločné riešenia. Aj z výskumu komisára pre deti, ktorý realizoval na jeseň vyplynulo, že až 90 % detí by chcelo, aby dospelí viac rešpektovali názory detí. Nedostatočné počúvanie ich názorov pociťujú aj samotné deti, ktoré sa parlamentu zúčastnili: *„Dospelí častokrát rozprávajú a rozhodujú o nás, ale nevypočujú si náš názor. Nás, detí, ktoré to zažívajú a vedia priamo popísať situácie, ktoré sa nám dejú v živote,“* hovorí Alexander, ktorý v parlamente zastupuje diabetikov. Iniciatíva komisára pre deti vyplýva z Dohovoru, ktorý v článku 12 deklaruje, že dieťa má právo slobodne vyjadrovať svoje názory vo všetkých veciach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa má názorom dieťaťa venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni.

Zároveň parlament slúži ako poradný orgán komisára pre deti, ktorého úlohou je presadzovať záujmy detí v spoločnosti. *„Jedno zo základných práv detí je právo slobodne vyjadrovať svoje názory, vo všetkých veciach, ktoré sa ich dotýkajú. Pričom je potrebné názorom dieťaťa venovať patričnú pozornosť zodpovedajúcu jeho veku a úrovni. Neznamená to, že musia dospelí konať podľa nich, ale majú právo aby bol ich názor zohľadnený,“* povedal komisár prítomným zástupcom detí a mládeže a doplnil, že právo dieťaťa byť vypočuté vychádza z článku 12 Dohovoru OSN o právach dieťaťa.

Pre deti boli na trojdňovom stretnutí k téme duševného zdravia pripravené zaujímavé prednášky a workshopy od psychológov z občianskeho združenia IPčko, Slovenskej nadácie pre Unicef, ÚKPD a iných. Deti mali možnosť diskutovať aj s poslancami NR SR, poslankyňou Katarínou Hatrákovou a poslancom Radovanom Marcinčinom, taktiež s námestníkom generálneho prokurátora Jozefom Sedlákom a štátnym tajomníkom ministerstva školstva Slavomírom Partilom. Verejnému vystupovaniu detí v rámci programu učil herec Roman Pomajbo. Na jednotlivých workshopoch diskutovali o návrhoch riešení v oblasti duševného zdravia. Medzi ne patrí napríklad podpora vzniku voľnočasových stredísk pre mladých ľudí s cieľom väčšej socializácie, väčšia podpora psychológov na školách, prevencia formou diskusií v rámci vyučovania či deň duševného zdravia, kedy by sa problematike psychického zdravia venoval celý školský deň na pravidelnej báze.

Deti a mladí vnímajú veľkú potrebu o duševnom zdraví hovoriť. *„Myslím, že je dôležité rozprávať o duševnom zdraví mladých ľudí aby sme sa vedeli začleniť do spoločnosti, aby sme vedeli v tej spoločnosti fungovať, založiť si rodiny a postarať sa o ne.“* hovorí Slávka, ktorá je zástupkyňou Akadémie Pipi Dlhej Pančuchy, ktorá sa venuje príprave detí z CDR na osamostatnenie a výchovu a vzdelávanie mladých ľudí a detí s nariadenou ústavnou starostlivosťou. Podľa Jána z Gymnázia Matky Alexie sú dôležití rovesníci: *„Mladí ľudia si veľakrát neuvedomujú, že majú okolo seba ľudí, ktorí im dokážu pomôcť. Najviac podľa mňa pri týchto problémoch pomáhajú rovesníci, ktorí sa do nich vedia vcítiť, a preto by sa mladí ľudia mali rozprávať o duševnom zdraví a zvyšovať povedomie o tejto téme.“*

Jednou zo zaujímavých tém, ktoré deti na stretnutí rozoberali je aj regulácia používania mobilných telefónov na vyučovaní. Deti konkrétne navrhli zákaz používania mobilných telefónov na prvom stupni základnej školy a regulovanie používania na druhom stupni základnej školy. *„Negatívne účinky nadmerného času stráveného na mobilných zariadeniach, hlavne na sociálnych sieťach, na duševné zdravie sú nám známe. Deti si to sami začínajú uvedomovať a ako jedno z riešení vidia regulovanie používania telefónov na školách. Deti dokonca vyjadrili, že sa nebránia úplnému zákazu používania do určitého veku. Touto témou sa budeme na úrade komisára určite ďalej zaoberať, analyzovať ju a hľadať vhodné riešenie,“* vyjadril sa komisár.

V poradí 3. zasadnutie Parlamentu detí a mládeže zorganizoval komisár pre deti v dňoch 17. – 19. októbra v priestoroch rekreačného zariadenia Rekrea Škutovky v Ružomberku. Stretnutia sa zúčastnilo 57 detí a mladých, ktorí zastupovali 39 detských a mládežníckych organizácií, iniciatív a školských parlamentov z celého Slovenska.

Ústrednou témou tohto trojdňového stretnutia detí bola detská participácia. *„Podľa výskumu, ktorý sme realizovali na jeseň minulého roku, by až 90% detí chcelo, aby dospeli viac rešpektovali názory detí, s čím úzko súvisí aj participácia detí v rôznych oblastiach,“* vysvetľuje dôvody tejto témy komisár pre deti. V rámci detskej participácie sa rozhodli sústrediť najmä na ich participáciu pri súdnych konaniach. Sudkyne Eva Farkašová, zastupujúca Okresný súd Prešov a zároveň Ministerstvo spravodlivosti SR, a Anna Križáková, predsedníčka Mestského súdu Bratislava II, deťom predstavili ako prebieha súdne konanie pri rodinno-právnych veciach, a zároveň ako deti participujú v súdnych konaniach, akým spôsobom môžu vyjadriť svoj názor, aké majú práva a ako má prebiehať ich vypočutie. Pre lepšie pochopenie témy si následne deti tento proces vyskúšali pri simulovanom súdnom konaní. Viacerí mladí v rámci diskusie vyjadrili, že z ich vlastných skúseností nebol braný vážne ich názor, či už išlo o rozvodové konania alebo deti, ktoré vynímali z biologickej rodiny do centier pre deti a rodiny.

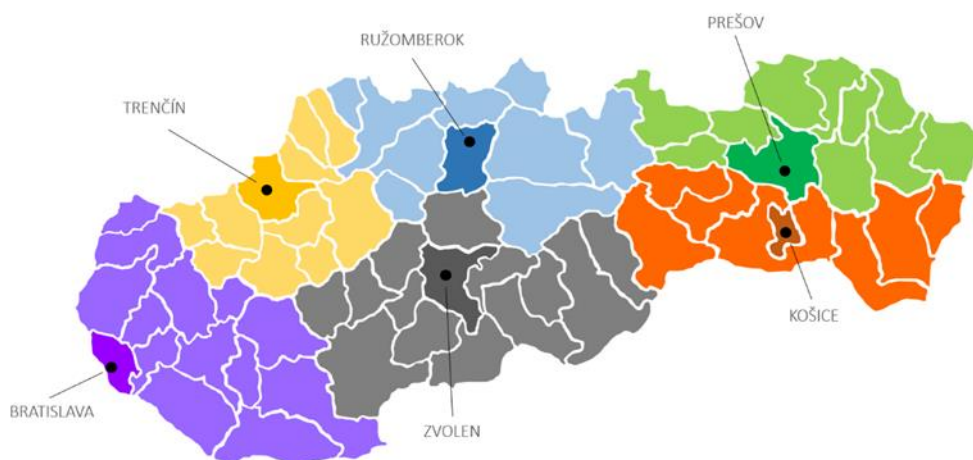
Deti by podľa záverov stretnutia parlamentu radi výraznejšie participovali na rôznych miestach, ktoré ovplyvňujú ich život. Či už ide o školské parlamenty, ministerstvá alebo samosprávy. „Je dôležité aby boli deti vypočuté hlavne pri súdnych konaniach, ale aj na iných miestach, kde sa rozhoduje o ich živote. Oceňujem aktuálne otvárané vypočúvacie miestnosti pre deti a zraniteľné osoby, o ktorých informovalo Ministerstvo spravodlivosti SR. Návrhy detí, ktoré na stretnutí odznali budú prezentované na konferencii venujúcej sa participácii detí, ktorú budúci týždeň organizuje taktiež Ministerstvo spravodlivosti SR,“ vyjadril sa v závere 3. stretnutia komisár.

B Detašované pracoviská Úradu komisára pre deti v regiónoch – Trenčín, Zvolen, Ružomberok, Prešov a Košice

V prvom polroku 2023 komisár pre deti vykonával svoju agendu za podpory 16 zamestnancov ÚKPD (z toho 8 zamestnancov vybavovalo agendu podnetov o porušovaní práv dieťaťa, ostatní boli administratívni pracovníci) v sídle ÚKPD v Bratislave. Od septembra 2022 bol „pilotne“ zastúpený aj na detašovanom pracovisku v Prešove s jedným zamestnancom.

Podnety o porušovaní / ohrozovaní práv detí dostáva komisár pre deti prakticky zo všetkých regiónov Slovenska. Pre dôsledné vybavenie agendy je značne náročné pri malom počte zamestnancov vybavovať podnety naprieč celým Slovenskom, pretože nevyhnutné výjazdy do miesta, kde dochádza k porušovaniu práv detí, je extrémne náročné na čas zamestnanca a rovnako na finančné náklady spojené s pracovnou cestou. Predovšetkým ide o ústretovosť voči deťom a ich zákonným zástupcom, nemusia cestovať do Bratislavy, ak je potrebná osobná komunikácia komisára s klientom. Osobná návšteva zamestnancov úradu je v mnohých prípadoch pre zistenie skutočného stavu veci v oblasti ochrany práv dieťaťa nevyhnutná. Po navýšení rozpočtu z MF SR boli v II. polroku 2023 zriadené ďalšie štyri detašované pracoviská tak, aby komisár pre deti bol čo najbližšie k miestam, kde sa deti nachádzajú. Nové detašované pracoviská vytvorili priestor pre spájanie odborníkov pracujúcich s deťmi a teda práca priamo v regiónoch prinesie efektívnejšiu identifikáciu a riešenie systémových problémov v oblasti detských práv, vzhľadom na špecifiká jednotlivých regiónov. Pri výbere miest určených ako sídlo pobočky bola zohľadňovaná dostupnosť v regióne, a súčasne pri výbere okresov a oblastí k jednotlivým sídlam pobočky, bola zohľadňovaná spádovosť pre klientov. Detašované pracoviská sú organizačnou jednotkou ÚKPD, a teda nie sú samostatnými právnymi subjektmi, finančne a administratívne sú napojené na ÚKPD.

PRIĽAHLÉ OKRESY K REGIÓNÁLNYM POBOČKÁM

Graf 9 Zobrazenie mapy SR – Priľahlé okresy k regionálnym pobočkám ÚKPD

Zdroj: Google

Rozhodnutie o zriadení detašovaného pracoviska ako organizačnej jednotky bolo v plnej právomoci komisára pre deti ako štatutárneho orgánu Úradu komisára pre deti, pričom ich slávnostné otvorenie sa uskutočnilo 13. septembra 2023 v Košiciach.

Komisár pre deti považuje otvorenie pracovísk Úradu komisára pre deti v ďalších regiónoch Slovenska za mimoriadne významný krok v ochrane práv detí. Od začiatku svojej činnosti vo funkcii sa snažil s deťmi veľa rozprávať a stretávať ich priamo v regiónoch, kde absolvoval množstvo návštev či besied na školách, v centrách pre deti a rodiny a iných zariadeniach.

Nové detašované pracoviská vytvárajú priestor pre spájanie odborníkov pracujúcich s deťmi a teda práca priamo v regiónoch môže Úradu komisára pre deti priniesť efektívnejšiu identifikáciu a riešenie systémových problémov v oblasti detských práv vzhľadom na špecifiká jednotlivých regiónov.

1 Pracovisko ÚKPD Trenčín

Úrad komisára pre deti ako regionálne pracovisko v Trenčíne vzniklo z rozhodnutia komisára pre deti dňa 1. júna 2023. Personálne je zastúpená 1 pracovníkom, ktorý zabezpečuje najmä tieto činnosti:

- monitorovanie dodržiavania práv detí,
- spolupráca so zriaďovateľmi a vedením základných a stredných škôl s cieľom informovať o činnosti ÚKPD,
- organizovanie besied so žiakmi a študentami v rámci osvetovej činnosti Úradu komisára pre deti,

- organizovanie odborných stretnutí a diskusií, v súčinnosti s inými miestnymi orgánmi štátnej správy a ďalšími subjektmi pôsobiacimi v oblasti prevencie a dodržiavania práv detí, v regióne,
- organizovanie Parlamentu detí a mládeže na regionálnej a celoslovenskej úrovni, s cieľom posilnenia detskej participácie,
- sociálne poradenstvo a prijímanie podnetov, ktoré sa týkajú možného porušovania detských práv.

Regionálne pracovisko Trenčín pokračovalo v posilnení detskej participácie. K naplneniu motta „ Aby deti bolo počuť ! “ sa odborný poradca komisára pre deti stretával s deťmi a mládežou z rôznych sociálnych pomeroch. Návštevy a pozvania sa uskutočnili najmä v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, v školských zariadeniach, rómskych osadách a ústavoch na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých. Pracovník tiež spoluorganizoval jesenný Parlament detí a mládeže.

Pracovné stretnutie s mladými dospelými z CDR

Témou stretnutia bol rozvoj osobného rastu a duševného zdravia. Cieľom pracovnej skupiny je rozvoj manažérskych zručností, ktoré uplatnia pri pomoci rovesníkom a mladším deťom z centier pre deti a rodiny k osobnému rastu a duševnému zdraviu.

Prehľad aktivít regionálneho pracoviska Trenčín

Od vzniku regionálneho pracoviska sa činnosť zameriavala najmä na zmapovanie subjektov pôsobiacich v regióne Trenčianskeho kraja. Počas tohto obdobia sa nadviazala spolupráca s participujúcimi subjektami, ktoré sa zaoberajú právami detí a ich ochranou:

- Krajská prokuratúra TN kraj (nadviazanie spolupráce na základe podpísaného memoranda),
- Krajské riaditeľstvo PZ SR, TN kraja (prevencia na školách zameraná na mäkké ciele),
- Prednosta Okresného Úradu Trenčín (menovací dekrét do pracovnej skupiny),
- Koordinátor pre odbor prevencie kriminality MV SR, TN kraj (spolupráca pri prevenčných programoch),
- ÚPSVaR - koordinátori boja proti násiliu páchaného na deťoch za Trenčín, Nové Mesto nad Váhom, Prievidza, Bánovce nad Bebravou,
- Okresný úrad Trenčín, krajské riaditeľstvo odboru školstva (predstavenie činnosti ÚKPD TN, regionálny školský parlament),
- Mestský úrad Trenčín, odbor školstva (predstavenie činnosti ÚKPD TN, mestský školský parlament),
- Pracovné stretnutia s riaditeľmi ZŠ a SŠ Trenčín a blízke okolie (predstavenie činnosti ÚKPD TN, participácia pri prevencii na školách),
- Pracovné stretnutia s riaditeľmi CDR v TN kraji (predstavenie činnosti ÚKPD TN, posilnenie participácie detských práv),

- Občianske združenia v TN kraji, ktoré pripravujú aktivity a prevenčné programy pre deti a mládež (edukačné a voľnočasové aktivity, určené pre deti a mládež z cieľom informovanosti o činnosti ÚKPD).

Ďalšie činnosti regionálnej pobočky Trenčín

- Osvetová činnosť o ÚKPD smerujúca priamo k deťom a inštitúciám, ktoré sa podieľajú na výchove detí, sprevádzaniu do života a inštitúciám zaoberajúcimi sa ochranou a práv detí,
- spolupráca pri prevenčných mechanizmoch týkajúcich sa ochrany a práv dieťaťa,
- zastupovanie a hájenie práva dieťaťa a jeho najlepší záujem v odborných pracovných skupinách,
- detská a mládežnícka participácia na regionálnej a celoslovenskej úrovni, ktorej cieľom je angažovanosť mládeže a dobrovoľnícka činnosť napomáhajúca k posilneniu detských práv,
- súčinnosť pri monitoringu detí odídencom z Ukrajiny a monitoringov v štátnych zariadeniach, v ktorých sú umiestnené deti na dočasnú alebo dlhodobú starostlivosť,
- V rámci multidisciplinárnych pracovných stretnutí participujúcich subjektov boli súčasťou jednotlivých stretnutí v II. polroku 2023 najmä tieto témy:
 - Téma: „Nadviazanie multidisciplinárnej spolupráce subjektov participujúcich na ochrane detí pred násilím, možnosť riešenia rizikového správania detí a mládeže“. Cieľ stretnutia participujúcich subjektov bola participácia pri prevenčných programoch na základných a stredných školách v okrese Trenčín.
 - Téma: Rovesnícke násilie. Cieľ stretnutia participujúcich subjektov bola prezentácia aktuálnych kompetencií zúčastnených subjektov, zhodnotenie stavu rovesníckeho násillia v okrese Prievidza po línii participujúcich subjektov, oboznámenie s ďalším priebehom podpory ochrany detí pred násilím.

Osobitosť regionálnej pobočky Trenčín

Regionálna pobočka ÚKPD Trenčín je strategickým miestom pre danú oblasť, ktorá zvyšuje povedomie o činnosti komisára. Ponúka sociálne poradenstvo zákonným zástupcom, či orgánom, ktoré sa na úrad obrátia a odbornú pomoc priamo deťom. Poskytuje lepšiu dostupnosť verejnosti k ochrane práv detí, systémové aj individuálne riešenia podnetov v oblasti detských práv. Posilňuje detskú participáciu na regionálnej a celoslovenskej úrovni z pozície hlavného koordinátora pre detskú participáciu.

Vízia regionálnej pobočky Úradu komisára pre deti Trenčín na rok 2024 – 2026

Pracovisko bude naďalej pokračovať v posilnení detskej participácie prostredníctvom Parlamentu detí a mládeže, ktorý slúži ako poradný orgán a svojimi životnými skúsenosťami, názormi a postojom napomáha k presadzovaniu detských práv.

Od roku 2024 sa činnosť Parlamentu detí a mládeže rozšíri do regiónov, prostredníctvom mládežníckej angažovanosti. Svojim postojom, organizovanými diskusiami a aktivitami v regiónoch, budú pozitívne motivovať spoločnosť k duševnému zdraviu a iných prevenčných programov. Prostredníctvom interaktívnych prednášok a diskusiách na základných a stredných

školách, budú zástupcovia Parlamentu detí a mládeže komisára pre deti zdieľať svoje osobné skúsenosti a nadobudnuté poznatky k témam ako: duševné zdravie, inklúzia a rovnosť, šikana, kritické myslenie a iné. Cieľom prednášok na školách je priniesť pohľad rovesníkov na dané témy a ukázať im správne nasmerovanie.

Na základe vykonaných monitoringov a už zistených potrieb, či špecifik z pracovných skupín a rozhovorov participujúcich subjektov, ÚKPD Trenčín plánuje zorganizovať v roku 2024 konferenciu na tému: Agresivita a šikana v športe. Cieľom konferencie je upozorniť na nárast agresivity u detí a mládeže počas športových podujatí a súťaží. Ďalej organizovanie pracovnej skupiny, ktorej budú zástupcovia ZŠ, SŠ, SOŠ, CDR, s cieľom poskytnutia bezpečného miesta pre rozvoj a rýchlejšiu adaptáciu detí a mládeže z MRK a detí umiestnené v náhradnej starostlivosti. Rozšírenie členstiev v pracovných skupinách v TN kraji, ktorých bude ÚKPD Trenčín silným partnerom a zároveň bude dohliadať na najlepší záujem dieťaťa. Prehlibovať vzťahy a spájať participujúce subjekty za účelom zjednotenia a informovanosti o preventívnych programoch v TN kraji. Pokračovať v poskytovaní služieb verejnosti pri sociálnom poradenstve, prijímaní podnetov a ich následnej konzultácii.

Záver

Regionálne pracovisko Trenčín sa za obdobie II. polroka 2023 stal silným partnerom pre miestne orgány štátnej správy a samosprávy, ďalších subjektov pôsobiacich v oblasti prevencie a dodržiavania práv detí. Súčinne vykonáva OPCAT - národný preventívny mechanizmus proti mučeniu a zlému zaobchádzaniu, monitorovacie návštevy v zariadeniach, v ktorých sú deti umiestnené. Napomáha k posilneniu práv detskej participácie a vytvára bezpečný priestor pre rozvoj mládežníckych aktivít, ktorými ich sprevádza.

2 Pracovisko ÚKPD Zvolen

Význam regionálnej pobočky vo Zvolene je najmä v zabezpečení dostupnosti občanov k ochrane práv detí, v systémových a individuálnych riešeniach podnetov z regiónu a v identifikácii problémov vzhľadom na ich špecifiká.

Banskobystrický kraj sa vyznačuje pomerne hustým zastúpením rómskej komunity, ktorá čelí problémom vyplývajúcim najmä zo sociálneho vylúčenia. Žijú v osadách, v domoch bez potrebného vybavenia, rodičia detí sú bez zamestnania. V mnohých osadách nie je zdroj pitnej vody, verejné osvetlenie, chýba kanalizácia, nie je vybudovaná prístupová cesta. Výrazné rozdiely sa prejavujú aj v oblasti vzdelávania a vzdelanostnej úrovne.

Ďalšie špecifiká regiónu vyplývajú z horšej ekonomickej situácie obyvateľstva a s tým spojenými sociálno-patologickými javmi u detí. Prejavuje sa to zanedbávaním školskej dochádzky u školopovinných detí a pridružujú sa rôzne negatívne prejavy v správaní maloletých detí (nesprávne trávenie voľného času, rôzne závislosti ako alkohol, drogy, trávenie neúmerného času v na internete a pod). Taktiež zvýšená rozvodovosť vedie v rodinách k vzniku a pretrvávaniu rodičovských konfliktov.

Kancelária regionálnej pobočky Zvolen začala svoju činnosť 1.8.2023. Poloha kancelárie bola vybraná s prihliadnutím na dobrú dostupnosť pre klientov a veľké parkovisko za budovou, ktoré je taktiež k dispozícii klientom.

Regionálne pracovisko Zvolen aktívne spolupracuje s miestnou samosprávou a orgánmi štátnej správy, zrealizovalo stretnutia s primátorom mesta Zvolen, školským úradom, ÚPSVaR, mestskou políciou, prednostom Okresného úradu, riaditeľom Okresného riaditeľstva policajného zboru, zástupcom Okresnej prokuratúry vo Zvolene, s koordinátorkou ochrany detí

pred násilím, informačnou kanceláriou pre obete násilia, úradom splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, organizácie tretieho sektora SPACE, ktoré sa venujú práci s mládežou.

Bola nadviazaná spolupráca s VÚC Banská Bystrica a Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorá smeruje k vytvoreniu Banskobystrického krajského detského a mládežníckeho parlamentu. Zámerom je plynule nadviazať na Parlament detí a mládeže, tento projekt je vo finálnej fáze, rieši sa konečná formálna podoba parlamentu, dokončuje sa program a štatút parlamentu. Spolupráca s UMB v Banskej Bystrici smeruje do realizácie výskumu šikany na základnej škole v rámci Banskobystrického kraja.

Od augusta 2023 sa odborný poradca komisára zúčastnil na viac ako štyridsiatich pracovných odborných stretnutiach, monitoringoch, prednáškach a konferenciách. Víziou činnosti pracoviska vo Zvolene zameranie na prácu s deťmi a mladými ľuďmi, riešiť otázku marginalizovaných skupín, realizovať monitoring v zmysle národného preventívneho programu OPCAT, rozvíjať spoluprácu s miestnou a štátnou správou, ako aj s organizáciami tretieho sektora v zmysle pomoci deťom a rodinám, poskytovať sociálne poradenstvo vo veci podnetov a rodičovských konfliktoch.

Ako príklad dobrej praxe uvádzame vzdelávaciu aktivitu – multidisciplinárne pracovné stretnutie zo dňa 29.11.2023, ktoré sa uskutočnilo v Rimavskej Sobote. Tohto stretnutia sa zúčastnili zástupcovia orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, základné školy, špeciálne základné školy, Centrum pre deti a rodiny v Rimavskej Sobote, Centrum poradenstva a prevencie Rimavská Sobota, zástupca okresnej prokuratúry. Za úrad komisára pre deti boli odprezentované skúsenosti získané pri uplatňovaní legislatívy v ochrane práv detí, príklady z praxe, prevencia v oblasti ochrany práv detí a význam sieťovania rôznych inštitúcií, ktoré sa zaoberajú ochranou maloletých detí. Prednášková činnosť bola zameraná aj na problematiku mobilných telefónov a jej regulácie, ako aj na oblasť týkajúcu sa rómskej problematiky v danom regióne, problematiky výchovného prostredia maloletých detí a stúpajúci trend výskytu šikany v školskom prostredí. V záverečnom komuniké zástupcovia všetkých subjektov ocenili spoločné stretnutie a návrhy na riešenie danej problematiky. Do budúcnosti bolo navrhnuté ďalšie pokračovanie v takýchto osobných stretnutiach, kde je možné vo vzájomnej diskusii prispieť k riešeniu rôznych problémov v oblasti sociálno-patologických javov u mal. detí a mládeže. Za najdôležitejšie z pohľadu zúčastnených subjektov bolo, že sme mohli spoločne prebrať „ťažké sociálne témy“ a hneď prísť aj z praktickými riešeniami.

3 Pracovisko ÚKPD Ružomberok

Regionálne pracovisko v Ružomberku bolo otvorené 01.06.2023. Do územnej pôsobnosti pracoviska Ružomberok patrí oblasť od Žiliny po Poprad a celá Orava, to znamená okresy: Ružomberok, Bytča, Čadca, Kysucké Nové Mesto, Námestovo, Žilina, Tvrdošín, Dolný Kubín, Martin, Turčianske Teplice, Liptovský Mikuláš a Poprad.

Svoju činnosť začalo toto pracovisko okrem iného vykonávať postupným predstavovaním úradu rôznym inštitúciám zamestnankyňou ÚKPD (pracovisko Ružomberok) a zúčastňovaním som sa rôznych stretnutiach a schôdzach, za účelom nadviazania spolupráce s organizáciami a inštitúciami, ktoré sa venujú oblastiam presahujúcim do pôsobnosti práv detí. Medzi tie najdôležitejšie pracovné rokovania, z ktorých sa časom vyvinula spolupráca s ÚKPD, patria:

- Pracovné stretnutie na Základnej škole, Bystrická cesta vo veci podpory a pomoci pri riešení absencií žiakov, problémom s užívaním omamných látok na škole, zmene školského poriadku, pomoc s problémov používaní mobilných telefónov.
- Pracovné stretnutie na ÚPSVaR Ružomberok vo veci podnetu: Poskytnutie pomoci pri riešení rodinného sporu s tromi maloletými deťmi, taktiež prítomnosť pri prípadovej konferencii, diskusia s vedúcou oddelenia a hľadanie možných riešení a oboznámenie s kompetenciami ÚKPD v tejto veci.
- Pracovné stretnutie v Komunitnom centre v Ružomberku.
- Pracovné stretnutie s krajskou koordinátorkou pre prevenciu kriminality Mgr. Mikulíkovou za účelom výmeny informácií týkajúcich sa poskytnutia výsledkov rôznych štatistík Žilinského samosprávneho kraja, nadviazanie spolupráce s ÚKPD, a účasť na spoločných stretnutiach a multidisciplinárnych poradách.
- Pracovné stretnutie s predsedom regionálneho ZMOSu pre oblasť Dolný Liptov a účasť na zasadnutí regionálneho združenia miest a obcí, za účelom nadviazania spolupráce so starostami obcí v súvislosti s podpísaním Memoranda o spolupráci so ZMOS.
- Pracovné stretnutie s primátorom mesta Ružomberok JUDr. Kubáňom, ohľadom rozbehnutia spolupráce s ÚKPD a aktívnej účasti ÚKPD na zasadnutiach Mestskej školskej rady v Ružomberku.
- Účasť na porade všetkých riaditeľov Základných škôl v Ružomberku, za účelom prezentovania kompetencií ÚKPD a nadviazania spolupráce.
- Pracovné stretnutie s vedúcim nízkoprahového denného centra pre deti a rodiny Prerod, PhDr. Jaroslavom Rakučákom, Dis., PhD., ohľadom predstavenia kompetencií ÚKPD a možného nadviazania spolupráce.
- Pracovné stretnutie na Mestskom úrade v Ružomberku s vedúcou oddelenia školstva, kultúry a športu za účelom riešenia problematiky zvýšeného záškoláctva na školách.
- Pracovné stretnutie na Mestskom úrade v Ružomberku s vedúcou oddelenia sociálnych služieb a zdravotníctva ohľadom inštitúcií v Ružomberku so zameraním na rodiny a deti.
- Pracovné stretnutie s Mgr. Kvašňanskou, ktorá zastupuje Informačnú kanceláriu v Ružomberku, za účelom nadviazania spolupráce v súvislosti s aktivitami ÚKPD.
- Pracovné stretnutie na Mestskej školskej rade v Ružomberku za účelom prebratia aktuálnych tém vo veci používania mobilov na školách, stravovanie žiakov a iné.

Výsledky posudzovania dodržiavania práv dieťaťa v zmysle § 4 ods.1 písm. a) zákona (podnety):

V rámci podnetovej agendy riešilo pracovisko Ružomberok podnety súvisiace s úpravou práv a povinností k maloletým deťom po rozvoze / rozchode rodičov. Vo väčšine prípadov išlo o situácie, kde prebieha/lo súdne konanie vo veci úpravy styku k maloletým a jeden z rodičov bezdôvodne bráni druhému v styku s dieťaťom. V týchto prípadoch bolo často poukázané aj na priesťahy v konaní a nespokojnosť druhého rodiča.

Pobočka Ružomberok riešila aj prípady šikany, ktorá bola v podnetovej agende ÚKPD v roku 2023 rozšírená. V súvislosti so spoluprácou so Základnou školou Bystrická v Ružomberku sa zamestnankyňa pobočky zúčastnila riešenia prípadu šikany. Jednalo

sa o prípad v triede deviatego ročníka. Táto trieda je pre intelektovo nadané deti a preto je v triede len 7 žiakov. 5 žiakov z tejto triedy sa spojilo a začali sústavne šikanovať spolužiaka nielen v škole, ale aj prostredníctvom sociálnych sietí.

Spolužiaka viackrát slovne atakovali nasledovnými spôsobmi:

- a) **zosmiešňovanie vierovyznania** - na chodbe prišli za ním, aby sa modlil za svoju rodinu, nasilu mu spájali ruky dlaňami o seba (ako keď sa človek modlí) a kričali: "Veď sa modli!" Keď im vzdoroval, povedali mu: "Tak sa zabi!"
- b) **zosmiešňovanie zdravotného problému operovaného kolena** - počas prestávky prišli za ním na chodbe, sácali do neho, strkali ho smerom ku schodom, kde hrozil pád dole schodmi. Zároveň pokrikovali hanlivé poznámky typu: invalid, kripel, chromý, nebudeš chodiť.

Zo zistení ÚKPD vyplynulo, že šikanovaný žiak sa sebapoškodzoval, mal problém chodiť do školy a do triedy, mal samovražedné myšlienky, nemal chuť žiť. Na sociálnych sieťach opisoval svoju osobu nasledovne: „Som škaredý, debil, hnusný, bezo mňa bude všetkým lepšie, som nikto, nikto ma nemá rád, asi to ukončím, zbohom.“ Tieto slová napísal svojej kamarátke, žiačke z 8.D .

Na Instagrame mali žiaci 9.E vytvorenú skupinu s názvom „9.E“, v ktorej spoločne komunikovali. Po odhalení opísaných skutočností a následnej konfrontácie žiakov, títo žiaci celú konverzáciu vytvorenej skupiny vymazali, pretože aj v tejto skupine atakovali žiaka.

Škola začala vec riešiť hneď, ako sa o probléme žiaka dozvedela a okamžite kontaktovali pobočku ÚKPD v Ružomberku. Najprv nasledovali individuálne rozhovory so žiakmi, ktorí šikanovali spolužiaka, a následne sa uskutočnili komisionálne pohovory so zákonnými zástupcami žiakov.

Dňa 21.12.2023 a uskutočnilo stretnutie za účasti vedenia školy, ÚKPD pobočka Ružomberok + rodičov detí, ktoré spolužiaka šikanovali a rodičov šikanovaného žiaka. Na tomto stretnutí sa rodičom vysvetlila situácia, prečítali sa im záznamy z komunikácie medzi žiakmi zo sociálnej siete, ako aj výpovede iných spolužiakov. Rodičom bolo oznámené, že žiaci dostanú riaditeľské pokarhanie. Rodičia prisľúbili, že vec budú počas vianočných sviatkov riešiť doma so svojimi deťmi tak, aby sa od 08.01.2024, kedy žiaci nastupujú naspäť do školy, šikana neopakovala.

Ďalšie stretnutie v rovnakom zložení sa naplánovalo na 15.01.2024. Po vianočných prázdninách a štyroch dňoch v škole bolo opätovné stretnutie v rovnakom zložení v priestoroch školy. Cieľom stretnutia bola kontrola stavu po uplynutí jedného týždňa- so zameraním na správanie sa žiakov, vzájomné vzťahy a fungovanie v triede. Následne bol rodičom predstavený plán intervenčných aktivít pre triedny kolektív v spolupráci s nízkoprahovým centrom Prerod v Ružomberku. Na stretnutí triedna učiteľka popísala, čo sa dialo po návrate z prázdnin. V podstate žiaci medzi sebou normálne fungovali, žiak ktorý bol šikanovaný sa zapájal do konverzácie a snažil sa normálne so spolužiakmi vychádzať. Rodičia povedali, že deťom je ľúto, ako sa správali a že nechceli, aby to došlo tak ďaleko. Rodičia šikanovaného žiaka povedali, že ich syn pôsobí dojmom, že je všetko v poriadku. On bol ten, ktorý nadviazal kontakt so spolužiakmi, správal sa normálne, a tak aj spolužiaci vedeli ako sa majú správať.

V prvý deň po prázdninách žiaci so školskou psychologičkou prebrali, ako sa cítia, a ako vnímajú situáciu dnes. Boli neistí a nevedeli presne, ako sa ku spolužiakovi správať. Nevedeli čo môžu čakať. Tému spontánne menili, nechceli veľmi rozoberať, čo sa robilo predtým. Ako

kolektív sa naďalej podporujú v rôznych posmeškoch. S kolektívom po dohode bude pracovať nízkoprahové centrum. Škola nastavila intervenčné aktivity so zameraním na budúcnosť, sami uznali, že momentálne nie je vhodné „rýpať“ do toho, čo sa stalo, ale upriamiť ich pozornosť na ich spoločné ciele. Škola má za to, že daná téma prirodzene vypláva na povrch, keď budú žiaci pripravení o nej hovoriť.

Pracovné rokovania

V rámci regiónu bola pobočka Ružomberok prizvaná na rôzne multidisciplinárne pracovné stretnutia, za účasti nadviazania dlhodobej spolupráce:

1. **Organizátor:** Ing. Mgr. Janka Švecová, koordinátorka ochrany detí pred násilím pre územný obvod ÚPSVAR Revúca. V súvislosti s implementáciou Národného projektu Podpora ochrany detí pred násilím a plnením cieľov Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím.

Čas a miesto konania: 04.10.2023, Mestské kultúrne stredisko v Revúcej (za účasti komisára pre deti).

Témou stretnutia bolo predstavenie programu Omama dobrá prax. Omama je projekt, ktorý je súčasťou Občianskeho združenia Cesta von. Tento projekt predstavila Mgr. Diana Hrivnáková, mentorka a supervízorka programu. Následne bol predstavený ďalší projekt -Dobrovoľnícky program YMCA Revúca – Mgr. Diana Hrivnáková, YMCA Revúca. V závere stretnutia nasledovala diskusia, skúsenosti a návrhy zúčastnených subjektov, identifikácia systémových nedostatkov a návrhy ich riešenia.

Závery rokovania: Zo strany ÚKPD boli ponúknuté rôzne riešenia problémov v školskom prostredí. A taktiež došlo k rokovaniam o spolupráci v rámci okresu s vedúcimi projektu Omama a riešeniu rómskej problematiky.

2. **Organizátor:** Mgr. Martina Adeline Kocúrová, koordinátorka ochrany detí pred násilím. V súvislosti s implementáciou Národného projektu Podpora ochrany detí pred násilím a plnením cieľov Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím.

Čas a miesto konania: 09.11.2023, Základná škola M.R. Štefánika v Žiari nad Hronom.

Témou pracovného stretnutia bola Bezpečnosť a ochrana detí na školách v súvislosti so spoluprácou polície a jednotlivých škôl v rámci ochrany mäkkých cieľov – „mäkkými cieľmi“ nazývame priestory s nízkou úrovňou zabezpečenia a vysokou koncentráciou osôb. Stretnutie prebiehalo vo veľmi konštruktívnej a odbornej atmosfére. Preberali sa problémy škôl vzhľadom na danú tému.

Závery rokovania: Zo strany ÚKPD boli ponúknuté rôzne riešenia problémov v školskom prostredí. Ďalej boli nadviazané kontakty v okrese Žiar nad Hronom a to s Mestskou políciou, školským úradom mesta Žiar nad Hronom, a koordinátorkou prevencie kriminality ORPZ ŽH. ÚKPD sa dohodli na dlhodobej spolupráci v oblasti prevencie sociálno-patologických javov detí a mládeže.

3. **Organizátor:** Mgr. Iveta Fedorová, koordinátorka ochrany detí pred násilím. V súvislosti s implementáciou Národného projektu Podpora ochrany detí pred násilím a plnením cieľov Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím.

Čas a miesto konania: 13.11.2023, Oravská knižnica Antona Habovštiaka, Dolný Kubín

Témou pracovného stretnutia bola ochrana detí v súvislosti s témami ako sú vzťahy a manželstvo, dopady pornografie a neplánované tehotenstvo.

Stretnutie prebiehalo vo veľmi konštruktívnej a odbornej atmosfére. Preberali sa problémy detí a mladých dospelých vzhľadom na danú tému. Do diskusie bol zapojený aj ÚKPD, kde navrhoval rôzne riešenia na diskutované problémy.

Závery rokovania: Nadviazanie kontaktov a možností dlhodobej spolupráce, nielen s koordinátormi z Oravy, ktorí sa na stretnutí zúčastnili, ale aj s mestskou políciou a okresnou prokuratúrou.

4. **Organizátor:** Mgr. Zuzana Šúleková, koordinátorka ochrany detí pred násilím. V súvislosti s implementáciou Národného projektu Podpora ochrany detí pred násilím a plnením cieľov Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím.

Čas a miesto konania: 21.11.2023, Úrad práce sociálnych vecí a rodiny Liptovský Mikuláš

Témou pracovného stretnutia bolo predstavenie činnosti ÚKPD a kompetencie a prieniky spolupráce v oblasti ochrany detí pred násilím. Na stretnutí predstavila svoju činnosť aj pani Macharová z Informačnej kancelárie pre obete trestných činov. Na stretnutí sa o. i. zúčastnili riaditelia škôl, pracovník CDR Liptovský Hrádok p. Ščamba a predsedkyňa Okresného súdu Liptovský Mikuláš Janka Mlynarčíková. Stretnutie sa venovalo aj témam kompetencií ÚKPD a nových úloh v rámci NPM.

Závery rokovania : ÚKPD získal možnosť spolupráce na projekte p. Ščambu. Ide o víziu pilotného vzdelávacieho programu zameraného na prevenciu v CDR Liptovský Hrádok, kde cieľovou skupinou by mali byť deti v rôznych vekových kategóriách a zamestnanci. Vzdelávanie by malo prebiehať štruktúrované, s organizovaným výberom tém pre vybrané cieľové skupiny.

5. **Organizátor:** Informačná kancelária pre obete trestných činov Žilina, oddelenie koordinácie a programov prevencie kriminality.

Čas a miesto konania: 23.11.2023, Okresný úrad Žilina

Témou pracovného stretnutia bola Oznamovacia povinnosť voči zodpovedným orgánom. Na stretnutí sa riešili najmä „mäkké ciele“. Bola nadviazaná spolupráca s Národným inštitútom vzdelávania a mládeže Žilina.

Závery rokovania: Predstavenie ÚKPD inštitúciám zo Žilinského kraja a dohodnutie dlhodobej spolupráce v oblasti prevencie kriminality detí a mládeže.

6. **Organizátor:** Mgr. Zuzana Pilátová - regionálny metodik pre podporu integrácie detí a žiakov z Ukrajiny pre Žilinský kraj z Národného inštitútu vzdelávania a mládeže – NIVAM.

Čas a miesto konanie: 01.12.2023, Stredná odborná škola polytechnická, Sládkovičova 104, Ružomberok.

Témou pracovného stretnutia bola osвета ukrajinských rodičov vo veci vzdelávania detí na slovenských školách, najmä v otázke, prečo je dôležité, aby deti chodili do školy. V súčasnosti je práve v tejto komunite alarmujúci stav.

Závery rokovania: ÚKPDnadviazalo nové kontakty a možnosti dlhodobej spolupráce, nielen s pani Pilátovou, ale aj so Strednou odbornou školou polytechnickou. Rodičia

prisľúbili, že budú deti posielat' do školy, aby mohli pokračovať vo vzdelávaní nielen na Ukrajine, ale aj na Slovensku.

7. Organizátor: Mgr. Martina Tóthová - koordinátorka ochrany detí pred násilím, v súvislosti s implementáciou Národného projektu Podpora ochrany detí pred násilím a plnením cieľov Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím.

Čas a miesto konania: 05.12.2023, budova Mestského úradu Ružomberok.

Témou pracovného stretnutia boli nasledovné:

- Zhodnotenie prevencie v MŠ, ZŠ a SŠ v územnom obvode Ružomberok (kpt. Mgr. Kubišta).
- Informácie o činnosti a pôsobnosti ÚKPD (JUDr. Gašajová, PhD.).
- Aktuálna situácia a potreby detí (PhDr. Rakučák, DiS., PhD.).
- Aplikácia zákona o SPODaSK v praxi (PhDr. Jacková).
- Zhodnotenie koordinácie za obdobie implementácie NP PODPN.
- Diskusia a výmena skúseností v súvislosti s prevenciou v oblasti ochrany detí pred násilím.

Závery rokovania: Zhodnotenie spolupráce participujúcich subjektov v súvislosti s ochranou detí pred násilím v územnom obvode Ružomberok, a pokračovanie v spolupráci v ďalšom roku.

Nadviazané spolupráce a nové projekty ÚKPD:

1. Pilotný projekt vzdelávacieho programu zameraného na prevenciu v CDR Liptovský Hrádok v rámci prednáškovej činnosti pre deti a zamestnancov zariadenia; Cieľom projektu je uskutočňovať prednáškovú činnosť raz za mesiac po dobu celého roka 2024 v spolupráci Informačnou kanceláriou pre obe Žilina. Témy budú reflektovať momentálnu situáciu a to, s čím sa deti v určitom veku stretávajú a čo musia zamestnanci zariadenia v praxi riešiť. Medzi témy, o ktorých by sme mohli prednášať zaradíme: rizikové správanie vychovávateľa v procese výchovy; ako sa nestat' obeťou trestného činu; nenávisťné prejavy; rizikové sexuálne správanie; internetová bezpečnosť, šikana a kyberšikana; drogová závislosť; duševné zdravie detí a pod. Po každej prednáške by sa deťom rozdal dotazník o spätnej väzbe, ktorý by zároveň slúžil k zberu dát.
2. **Prednášková činnosť v spolupráci so základnou školou Apoštola Pavla v Liptovskom Mikuláši;** Škola prejavila záujem v spolupráci s ÚKPD realizovať prednášky na témy: duševné zdravie detí, mobily na školách a násilie medzi deťmi. Prednášky sa uskutočnia 3 krát týždenne v mesiaci február 2024 po 4 vyučovacie hodiny a budú zamerané pre žiakov druhého stupňa, ročníky 7-9.
3. Dňa 15.11.2023 na seminári Rodičovská dohoda III, bolo podpísané Memorandum o spolupráci ÚKPD s Katolíckou univerzitou v Ružomberku (ďalej len „Memorandum“). Predmetom Memoranda je potvrdiť spoločnú vôľu vzájomne spolupracovať pri podpore ochrany práv dieťaťa prostriedkami, ktorými disponujú strany Memoranda. Strany Memoranda budú spolupracovať v týchto oblastiach:
 - prednášková a vzdelávacia činnosť,

- podpora spolupráce s odborníkmi,
- vedecká činnosť, projekty a grantová spolupráca,
- spoločná organizácia podujatí.

4 Pracovisko ÚKPD Prešov

Regionálne zastúpenie úradu komisára v Prešove naplňa potreby zvyšovania povedomia o právach dieťaťa, spolupracuje s deťmi priamo, monitoruje dodržiavanie práv detí priamo v regióne, v ktorom sa nachádza. Do územnej pôsobnosti pracoviska patria okresy Prešovského kraja okrem okresu Poprad, ktorý spadá do pôsobnosti ÚKPD Ružomberok.

V priebehu kalendárneho roka bolo zrealizovaných niekoľko stretnutí so subjektami a partnermi z regiónu Prešovského kraja :

- Pracovné stretnutie na ÚPSVaR v Prešove - vyňatia detí z rodinného prostredia, práca s rodinou.
- Trojlístok n. o. - závislostí v rodinnom prostredí a osobitne u detí.
- Mesto Prešov - práca komunitného centra, zobrajúce deti, záškoláctvo.
- Koordinátor pre prevenciu kriminality v Prešove – šikana, najčastejšie podnety, návrh nožnej spolupráce a multidisciplinárnych porád.
- Pracovné stretnutie so zástupcami mládežníckeho parlamentu mesta Prešov - participácia na celoslovenskom Detskom parlamente, delegovanie zástupcov z Prešovského kraja.
- Účasť na porade všetkých riaditeľov základných a materských škôl v Prešove - odprezentovanie úradu a činnosť regionálnej pobočky.
- Pracovné stretnutie so zástupcami Gréckokatolíckej charity v Prešove - téma chudoby, bývania a zobrajúcich detí.
- Prešovský samosprávny kraj - téma zdravotníctvo a práva detí.
- Prešovská univerzita v Prešove - možnosti spolupráce, prepojenie výskumnej činnosti a praxe.

Pracovisko Prešov zrealizovalo besedy na školách so žiakmi zamerané na práva detí, kde komisár prezentoval prednášku orientovanú na zvýšenie povedomia o činnosti Úradu komisára pre deti a o výsledkoch výskumu „Názory detí“. Cieľom stretnutí bolo zvýšenie povedomia a informovanosti o právach dieťaťa, poznanie názorov detí pri osobných stretnutiach. Súčasťou boli aj stretnutia so zástupcami materských škôl, základných škôl, stredných škôl, rád škôl, účasť na rodičovských združeniach. Zriadením detašovaného pracoviska dochádza ku priamej možnosti konzultácie, poradenstva a vybavovaniu podnetov. Dôležité poslanie regionálneho pracoviska je aj pri sieťovaní aktérov v danom regióne, participácia na problematických témach, ktoré sú špecifické pre daný región vo vzťahu k deťom, aktívna účasť na multidisciplinárnych stretnutiach v danom regióne, vstup do súdnych konaní, ak je to dôvodné, participácia pri zbere dát na základe priamych kontaktov v regióne, podpora pri činnosti stretnutia Parlamentu detí a mládeže a stretnutia zástupcov detských a mládežníckych organizácií.

Početnou agendou komisára a zamestnancov úradu komisára je poradenská činnosť, kde sa obracajú deti ale aj rodičia či iné osoby, s rôznymi otázkami, týkajúcimi sa aplikácie práv detí. V iných prípadoch ani nevedia, na ktorú inštitúciu sa majú obrátiť so svojím problémom, nevedia sa orientovať v zložitej spleti právnych predpisov a tiež v spleti kompetencií orgánov verejnej moci a ďalších inštitúcií.

Najčastejšími oblasťami poskytnutého poradenstva boli:

- právomoc a pôsobnosť komisára pre deti,
- právomoc komisára pre deti pri zastupovaní maloletých detí v súdnych konaniach,
- poradenstvo v otázkach možnosti úpravy a výkonu práva styku starých rodičov k maloletému dieťaťu,
- poradenstvo ako čeliť šikane na škole,
- poradenstvo v otázkach otázky striedavej starostlivosti o deti,
- poradenstvo v oblasti úpravy rodičovských práv,
- poradenstvo v otázkach uzatvárania rodičovských dohôd ako nástroja na efektívne vyriešenie sporov medzi rodičmi v otázkach starostlivosti o dieťa a vyhnutia sa zdĺhavému súdnemu konaniu,
- poradenstvo diskriminácie v otázke prístupu ku vzdelávaniu,
- poradenstvo v oblasti komunikácie s príslušnými úradmi práce v otázkach zanedbania starostlivosti o dieťa,
- poradenstvo o možnosti podania návrhov na neodkladné opatrenia v otázkach úpravy rodičovských práv a povinností,
- poradenstvo v otázkach súvisiacich s právami a povinnosťami vyplývajúcimi zo súdnych rozhodnutí,
- poradenstvo o právach dieťaťa.

Štatistické vyjadrenie činností regionálnej pobočky Úradu Komisára pre deti v Prešove:

Počet poradenskej činnosti : 160

Počet aktívnych spisov : 31

Počet spisov, kde Úrad komisára pre deti vstúpil do súdneho konania : 9

Počet vzdelávacích, konferenčných a inštitucionálnych účastí : 33

Počet monitoringov dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa a pracovných rokovaní k došlým podnetom : 3

Počet prípadových konferencií : 1

V rámci regiónu boli zorganizované rôzne multidisciplinárne pracovné stretnutia, kde sme nadviazali dlhodobú spoluprácu:

Organizátor: Národný projekt ochrany detí pred násilím v Prešovskom kraji, kde v každom okresnom meste sú pravidelne organizované stretnutia, za ostatný rok bola účasť zástupcu Úradu komisára pre deti v okrese Stropkov, Vranov nad Topľou, Poprad, Kežmarok, Prešov, Humenné s plnením cieľov Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím.

Témou stretnutia boli témy preventívnych mechanizmov voči šikane, prípadové konferencie, poukázanie na aktuálne súvisiace témy, bezpečnosť a ochrana detí na školách v súvislosti so spoluprácou polície a jednotlivých škôl v rámci ochrany mäkkých cieľov, prevencia kriminality, vzťahy medzi mladistvými, dopady pornografie, kyberšikana, plánované rodičovstvo / neplánované tehotenstvo. V závere stretnutí nasledovala diskusia, skúsenosti a návrhy zúčastnených subjektov. Identifikácia systémových nedostatkov a návrhy ich riešenia.

Činnosť regionálnej pobočky Úradu komisára pre deti v Prešove pre veľkosť regiónu, ktorý personálne zabezpečuje 1 odborný poradca v rámci polovičného pracovného úväzku, je náročná najmä z pohľadu prevádzkového zabezpečenia úradu z časového hľadiska. Dôvodom je množstvo podnetovej agendy, účasti na súdnych konaniach, pravidelnej organizácii odborných aktivít v podobe seminárov, konferencií a okrúhlych stolov, účastiach na rôznych stretnutiach odborných pracovných skupín pôsobiach v regióne. Do budúcnosti bude potrebné uvedené pracovisko personálne posilniť aj z dôvodu narastajúcej agendy pracoviska v Prešove o aktivity s tematikou chudoby a bezdomovectva a marginalizovaných rómskych komunít.

5 Pracovisko ÚKPD Košice

Regionálna pobočka Úradu komisára pre deti v Košickom kraji bola otvorená dňa 15.7.2023 pričom administrácia, personálne a materiálno-technické zabezpečenie jej otvorenia prebiehalo od júna 2023. Pobočka bola otvorená aj slávnostne 13.9.2023 za účasti osobností verejného, politického, odborného a spoločenského života a jej otvorenie sprevádzala informácia o otvorení všetkých regionálnych pobočiek Úradu komisára pre deti v Žilinskom, Banskobystrickom a Trenčianskom kraji.

Regionálna pobočka Úradu komisára pre deti sa od septembra 2023 stala stálym členom komisie pre prevenciu kriminality Ministerstva vnútra SR na úrovni Okresného úradu Košice v sídle kraja. Rovnako sa regionálna pobočka Úradu komisára pre deti v Košiciach stala na úrovni celého Košického kraja ustáleným multidisciplinárnym a inštitucionálnym partnerom pre štátne inštitúcie, regionálnu a miestnu samosprávu a mimovládnych organizácií.

Regionálna pobočka Úradu komisára pre deti v Košickom kraji realizuje svoje činnosti a aktivity v medziach zákonného rámca a poverení komisára pre deti ako aj s prihliadnutím na regionálne špecifiká, ktoré súvisia so sociálno-ekonomickým stavom obyvateľstva, rodín a detí. Medzi najvýznamnejšie regionálne témy, ktoré mali z regiónu Košického kraja presah na celoslovenskú úroveň patrí téma marginalizovaných rómskych komunít, právo na pitnú vodu, zdravé prostredie a bezpečnosť bývania v nich, chudoba majoritného aj exkludovaného obyvateľstva, šikany a duševného zdravia detí a rodín z menej rozvinutých východoslovenských okresov.

Od 15.júla 2023 sa regionálna pobočka Úradu komisára pre deti v Košickom kraji podieľala na 128 aktivitách. V tejto súvislosti treba uviesť, že v množstvách aktivít sú vyjadrené aktivity spoločenské, odborné ako aj aktivity súvisiace s monitoringom dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa a aktivity súvisiace s prešetrovaním došlých a pridelených podnetov. Regionálna pobočka Úradu komisára pre deti obdržala cca 20 podnetov. Aktuálne pobočka eviduje mimo úradného záznamu 4 osoby, ktoré mali záujem

o nezáväznú odbornú konzultáciu, ich problému v danej veci s odporúčaním oficiálneho podania podnetu na Úrad komisára pre deti. Mimo oficiálnych podnetov a konzultácií realizuje regionálna pobočka Úradu komisára pre deti v Košiciach aj sociálne poradenstvo, v ktorom informuje o systémových možnostiach riešení predmetu veci. Celkový počet mediálnych výstupov za regionálnu pobočku Úradu komisára pre deti v Košiciach bol v počte 5, a to v médiách Denník Štandard, Denník Korzár (SME), Denník Plus 1 deň, Aktuality.sk a Ereport.sk.

Štatistické vyjadrenie činností regionálnej pobočky:

Počet inštitucionálnych a multidisciplinárnych pracovných stretnutí : 69

Počet kultúrnych a spoločenských aktivít : 19

Počet vzdelávacích a konferenčných účastí : 13

Počet monitoringov dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa a pracovných rokovaní k došlým podnetom : 6

Počet prípadových konferencií : 1

Celkový počet prijatých podnetov : 20

Vzhľadom na charakter a veľkosť Košického kraja pretrváva potreba ďalších aktivít Úradu komisára pre deti na inštitucionálnej a samosprávnej úrovni a to najmä na úrovni okresných miesta a obcí. Regionálna pobočka Úradu komisára pre deti realizovala v roku 2023 celkovo 6 monitoringov dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa a pracovných stretnutí na základe došlých podnetov, ktoré môžu mať v budúcnosti za následok realizáciu monitoringu o dodržiavaní práv dieťaťa v prípade, ak by sa podnety sťažovateľov alebo verejné dostupné informácie s nimi spojené ukázali ako pretrvávajúce.

Štruktúra realizovaných monitoringov Dohovoru o právach dieťaťa v Košickom kraji za rok 2023 je nasledovná :

1. Monitoring dodržiavanie Dohovoru o právach dieťaťa v utečeneckom tábore Veľký Krtíš,
2. Monitoring dodržiavanie Dohovoru o právach dieťaťa obec Richnava,
3. Monitoring dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa Parchovany,
4. Pracovné stretnutie na základe podnetu - SZŠ Moyzesova 17. Košice,
5. Pracovné stretnutie na základe podnetu - Spojená škola Opatovská cesta 101. Košice,
6. Pracovné stretnutie na základe podnetu - Základná škola Kežmarská 30.

V súvislosti s podnetovou činnosťou prijala regionálna pobočka Úradu komisára pre deti rôznorodú štruktúru podnetov a oficiálnych podaní, a to vo forme spísaného úradného záznamu alebo poštového resp. e-mailového podania. Všeobecná štruktúra prijatých a vybavovaných podnetov bola v regionálnej pobočke Úradu komisára pre deti za rok 2023 nasledovná :

- 2 x podnet týkajúci sa rodičovského sporu o určenie styku s maloletými deťmi a výkonu súdneho rozhodnutia,
- 1 x podnet týkajúci sa nedodržiavania povinnej školskej dochádzky,

- 2 x podnet týkajúci sa šikany v školskom prostredí medzi žiakmi,
- 1 x podnet týkajúci sa šikany v školskom prostredí medzi učiteľom a žiakom,
- 1 x podnet týkajúci sa zanedbávania povinnej výživy a starostlivosti,
- 1 x podnet týkajúci sa šikany v športovom prostredí,
- 1 x podnet týkajúci sa porušenia Zákona o výchove a vzdelávaní,
- 2 x podnet týkajúci sa rodinných vzťahov.

V rámci prípadových štúdií jednotlivej podnetovej činnosti vyberáme jeden podnet ako príklad činnosti regionálnej pobočky Úradu komisára pre deti v Košiciach:

Prípadozreň z porušovania práv dieťaťa na výchovu a starostlivosť rodičov, ako aj možné porušenie Ústavy Slovenskej republiky

Skutkový stav

Komisár pre deti prijal podnet týkajúci sa možného porušenia Ústavy Slovenskej republiky, Dohovoru o právach dieťaťa, Zákona o rodine a Zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele.

V rámci podnetu podávateľa - fyzickej osoby, týkajúceho sa umiestnenia jeho maloletých detí do CDR Košická Nová Ves napriek záujmu rodiča o starostlivosť o nich a následne prípadovou konferenciou zistilo, že existuje dôvodný predpoklad a obava, že sťažovateľovi v postavení rodiča boli systémovo hrubo porušované občianske a rodičovské práva, pričom presah tejto skutočnosti lineárne nadväzuje na systémové porušovanie práv jeho maloletých detí, v zmysle Zákona o rodine ako aj Dohovoru o právach dieťaťa. Komisár pre deti preštudovaním spisových podkladov zhodnotil situáciu za natoľko závažnú, že požiadal Okresný súd Košice o vstup do konania, pričom zisťoval názor oboch detí, pričom sa preukázalo, že deti vnímajú svoje odlúčenie od rodičov ako formu únosu, preukazujúc neustály záujem o spolužitie s rodičmi. V rámci prešetrovania podnetu a následnej prípadovej konferencie, vrátane odporúčaní prijatia okamžitých opatrení zo strany ÚPSVaR Košice a Okresnej prokuratúry Košice, sa pristúpilo k návrhom, ktoré cestou súdu zabezpečili odstránenie možného protiprávneho a protiústavného stavu, ktorým je umožniť kontakt rodiča s deťmi, s cieľom ich postupného návratu do rodinného prostredia.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 9

- 1. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa.*
- 2. V akomkoľvek konaní podľa odseku 1 sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov*

udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, iba ak, by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Článok 12

1. *Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni.*

Zákon č.176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov

§ 4 ods. 2 písm. a), f) a g)

Komisár pre deti je oprávnený požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, od orgánov verejnej správy, stanovísk k výsledkom posúdenia a prijatia opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa, navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia a zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi.

Ústava Slovenskej republiky, zákon č. 460/1992 Zb.

Druhý oddiel

Základné ľudské práva a slobody

Čl.17 ods. 1.

Osobná sloboda sa zaručuje.

Čl. 19. ods.1

Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

Piaty oddiel

Hospodárske, sociálne a kultúrne práva

Čl.39.ods.4

Starostlivosť o deti a ich výchova je právom rodičov; deti majú právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Práva rodičov možno obmedziť a maloleté deti možno od rodičov odlúčiť proti vôli rodičov len rozhodnutím súdu na základe zákona.

Zákon 36/2005 Z. z. o rodine

Prvá hlava

Rodičovské práva a povinnosti

§ 28

1.Súčasťou rodičovských a práva povinností sú najmä:

A, sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývin maloletého dieťaťa,

B, zastupovanie maloletého dieťaťa,

§ 30

1. Rozhodujúcu úlohu vo výchove dieťaťa majú rodičia. Rodičia majú právo vychovávať deti v zhode s vlastným náboženským a filozofickým presvedčením.

ZÁVER :

Komisár pre deti na základe dostupnej spisovej dokumentácie a vypočutia detí vstúpil v zmysle zákona č.176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím do súdneho konania a zvolal k predmetnému prípadu prípadovú konferenciu za účasti ÚPSVaR Košice, CDR Košická Nová Ves a Okresnej prokuratúry Košice, ktorej výsledkom bola realizácia a návrhy opatrení súdu zo strany SPODaSK ÚPSVaR Košice vo vzťahu k maloletým, v nadväznosti na najlepší záujem dieťaťa.

Z hľadiska štruktúry dopytov o sociálne poradenstvo ako aj náročnosti indikovaných podnetov sa v rámci regiónu Košického kraja javia v roku 2023 ako najvypuklejšie podnety týkajúce sa rodičovských konfliktov počas rozvodovej alebo porozvodovej starostlivosti o deti, vrátane výkonov rozhodnutia súdov, pričom práve rodinné a rodičovské konflikty sa javia ako ustálený systémový problém, ktorý ma vysoký presah na činnosti oddelení SPODaSK ÚPSVaR v celom regióne Košického kraja. V nadväznosti na opakované tragické udalosti súvisiace so šikanou v školskom a mimoškolskom prostredí sa téma šikany medzi študentmi a žiakmi navzájom, ako aj učiteľmi a žiakmi, či študentmi, javí ako stále narastajúca.

Vízia fungovania regionálnej pobočky Úradu komisára pre deti v Košickom kraji je postavená na zákonomnom rámci povinností vyplývajúcich zo zákona, s nadstavbou aktivít prevažne súvisiacich s vykonávaním OPCAT a monitoringu dodržiavania Dohovoru o právach dieťaťa. Medzi širšiu nadstavbu zákonných povinností patrí sieťovanie subjektov štátnej a verejnej správy na úrovni Košického kraja, ako aj sieťovanie a multidisciplinárna spolupráca s orgánmi verejnej moci a mimovládnyimi subjektami.

VI Činnosť komisára v zmysle § 4 ods. 1 písm. d) zákona, organizovanie aktivít na podporu dodržiavania práv dieťaťa a na zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa

A Informovanosť verejnosti, kampane a média

Komisár podľa § 4 ods. 1 písm. d) zákona, hrá kľúčovú úlohu v ochrane a propagácii práv dieťaťa. Jeho právomoc zahŕňa nielen dohľad nad dodržiavaním týchto práv, ale tiež aktívne organizovanie a podporu iniciatív zameraných na zvyšovanie informovanosti a povedomia verejnosti. Preto je komunikácia s verejnosťou a médiami a aktívne informovanie o témach, výzvach a aktivitách Úradu komisára pre deti jednou z jeho kľúčových aktivít. Na Slovensku je stále veľké množstvo detí aj dospelých, ktorí nevedia o činnosti, úlohe ani kompetenciách úradu komisára, netušia o možnostiach, ako sa naňho obrátiť a v akých záležitostiach. Práve preto považuje komisár pre deti zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa medzi svoje prioritné činnosti aj vo vzťahu k deťom, aj vo vzťahu k odbornej a laickej verejnosti. Aby nedochádzalo k situáciám, kedy sú porušované práva dieťaťa a ani samotné dieťa, ani jeho zákonní zástupcovia, alebo blízke okolie nevedia o možnosti obrátiť sa pri riešení tohto problému na úrad komisára pre deti. V rámci vlastnej iniciatívy vo vzťahu k menovaným skupinám otvára aj rôzne pálčivé spoločenské témy a problémy, bezprostredne ohrozujúce zdravý fyzický alebo duševný vývoj detí.

Kľúčovou súčasťou napĺňania tejto úlohy komisára je nielen komunikácia s médiami, ale aj budovanie a využívanie rôznych vlastných komunikačných kanálov, prostredníctvom ktorých môže organizovať rôzne komunikačné kampane, efektívne komunikovať s rôznymi cieľovými skupinami a rozširovať povedomie o činnosti a aktivitách celého úradu. Taktiež šíriť dôležité informácie, vzdelávať občanov a pomáhať formovať verejnú mienku na podporu práv dieťaťa, ako aj povedomie o samotných právach, ktoré formuluje najdôležitejší medzinárodný dokument, zaoberajúci sa právami detí - Dohovor o právach dieťaťa, prijatý Organizáciou Spojených národov. Taktiež je dôležité rozširovať povedomie o rôznych medzinárodných a neziskových organizáciách a agentúrach ako UNICEF, Save the Children a mnohých ďalších. Tieto aktivity sú nevyhnutné pre budovanie silnej a informovanej spoločnosti, ktorá aktívne chráni a podporuje práva najmladších a najzraniteľnejších.

Úrad komisára pre deti túto dôležitú úlohu v roku 2023 naplňal týmito spôsobmi:

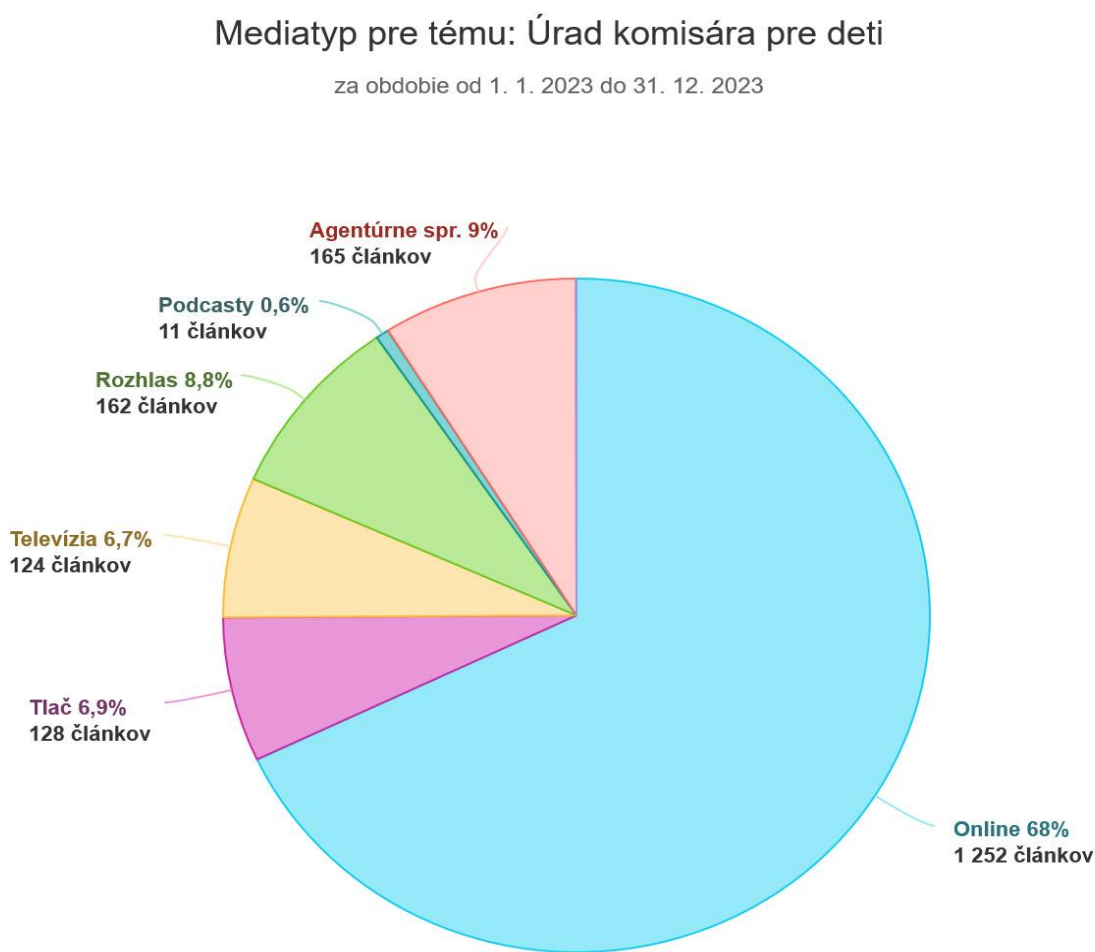
- Aktívnou komunikáciou s verejnosťou vo forme poskytovania rozhovorov v rôznych médiách.
- Zasielaním tlačových správ médiam.
- Stretnutiami s médiami.
- Aktívnym reagovaním na aktuálne otázky novinárov.
- Informovaním médií aj verejnosti o svojej činnosti a aktivitách prostredníctvom sociálnych sietí.
- Informovanie médií aj verejnosti o svojej činnosti prostredníctvom webovej stránky www.komisarpredeti.sk.

Sociálne siete, ktoré používal na svoje komunikačné výstupy Úrad komisára pre deti v roku 2023 sú:

- Facebooková stránka úradu.
- Firemná stránka na sieti LinkedIn.
- Firemná stránka na sieti Instagram.
- Youtube kanál.

1 Mediálne výstupy ÚKPD

V roku 2023 sa v médiách objavilo 1696 článkov obsahujúcich kľúčový výraz “Komisár pre deti” a ďalších 660 článkov s výrazom “Úrad komisára pre deti”.

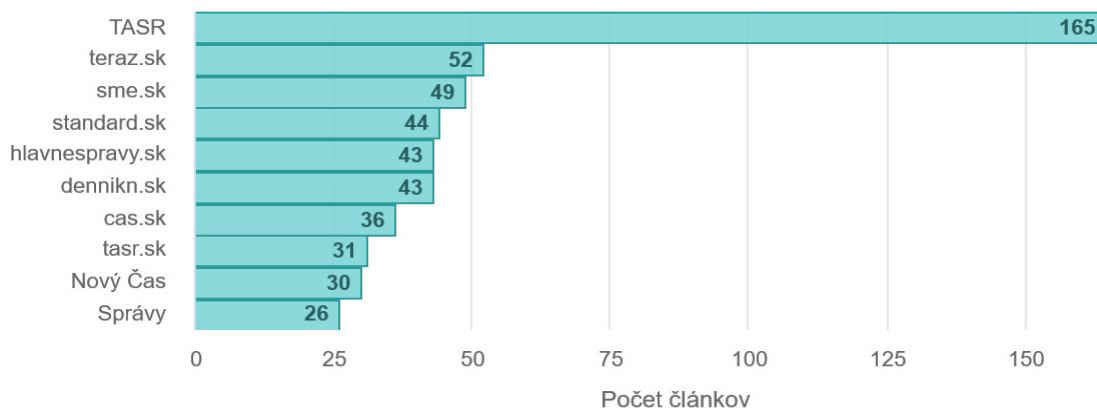
Graf 10 Mediatyp pre tému: Úrad komisára pre deti za obdobie

Zdroj: reklamná agentúra ÚKPD

Najčastejšie o úrade komisára informoval TASR s počtom článkov 165. Ďalšími najčastejšími boli online médiá teraz.sk (52 článkov), sme.sk (49 článkov) a standard.sk (44 článkov). Komplexný prehľad je v priloženom grafe.

Najčastejšie zdroje pre tému: Úrad komisára pre deti

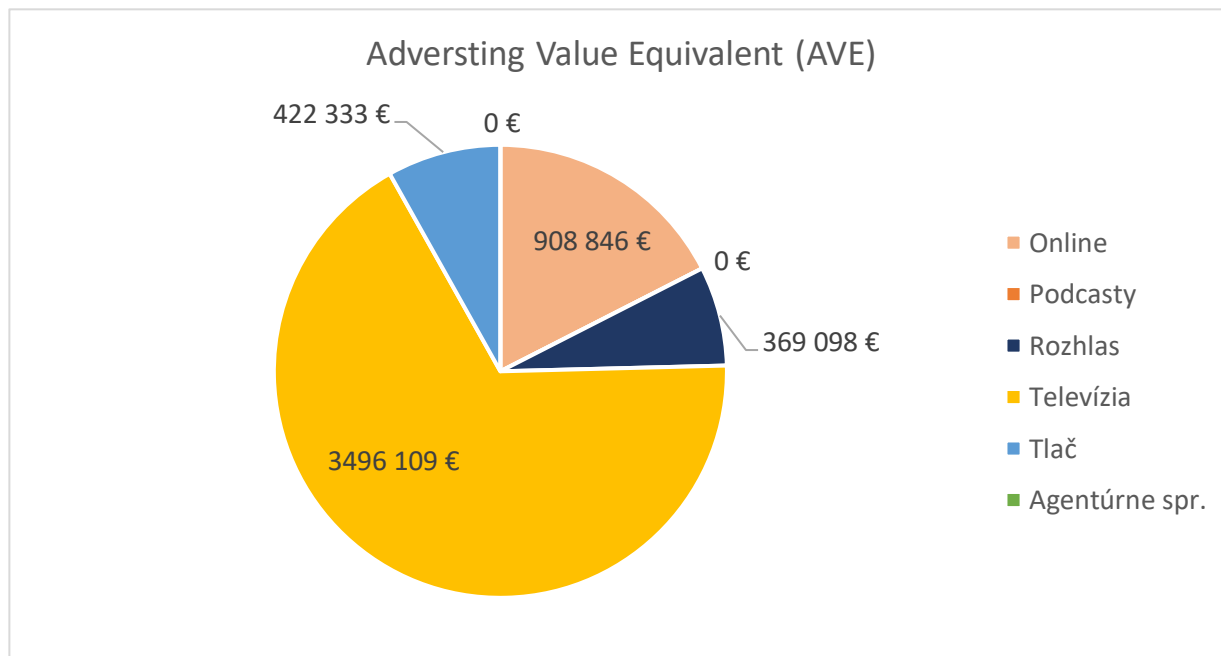
za obdobie od 1. 1. 2023 do 31. 12. 2023

Graf 11 Najčastejšie zdroje pre tému: Úrad komisára pre deti

Zdroj: reklamná agentúra ÚKPD

Mediálnu hodnotu výstupov môžeme vyjadriť pomocou Adversting Value Equivalent (AVE).

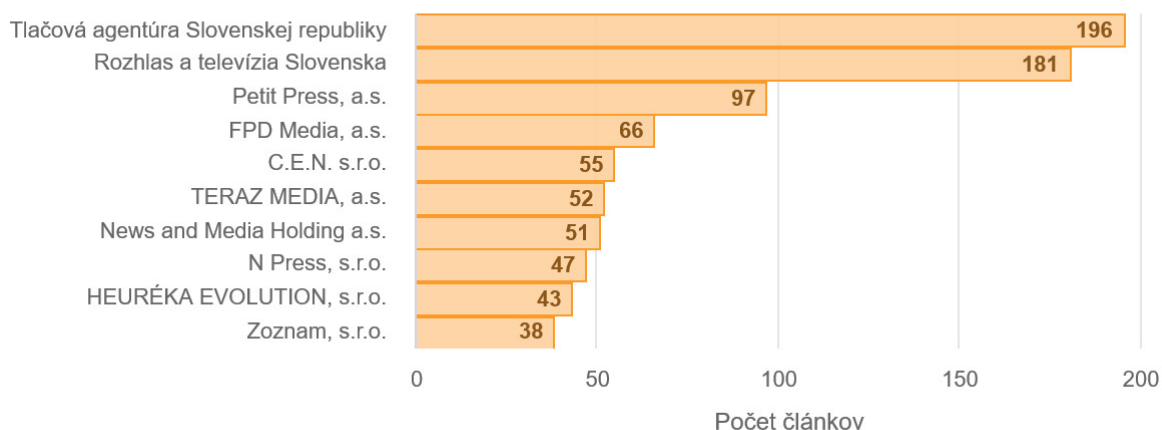
Graf 12 Adversting Value Equivalent (AVE) – Mediálna hodnota výstupov ÚKPD

Zdroj: reklamná agentúra ÚKPD

Najčastejší vydavatelia pre tému Úrad komisára pre deti boli TASR 196 vydaní, rozhlas a televízia Slovenska 181 vydaní, Petit Press 97 vydaní.

Najčastejší vydavatelia pre tému: Úrad komisára pre deti

za obdobie od 1. 1. 2023 do 31. 12. 2023

Graf 13 Najčastejší vydavatelia pre tému Úrad komisára pre deti

Zdroj: reklamná agentúra ÚKPD

Na hodnotenie merania efektivity komunikačných kampaní bola použitá ako jedna z metód monetárna hodnota mediálnej expozície, tzv. AVE (advertising value equivalent), ktorá vyjadruje mediálnu expozíciu, ktorú organizácia získa prostredníctvom neplatených výstupov v médiách, ako sú napr. články v tlači alebo v online médiách, prípadne na sociálnych sieťach. Porovnáva ju s hodnotou, ktorá by bola vynaložená za ekvivalentný reklamný priestor, ak by bol platený a je vyjadrená v eurách.

Za obdobie od 01.01.2023 - 31.01.2023 bola celková hodnota výstupov je 5,1 mil. €. Z toho predstavovali výstupy v online 422 tis. Eur, podcasty 0 eur, rozhlas 360 tis. eur, televízia 3,4 mil. eur, tlač 420 tis. eur. a agentúrne správy 0 eur.

2 Sociálne siete a ich využívanie

Rešpektujúc súčasné, dynamicky sa meniace digitálne trendy si Úrad komisára pre deti zvolil ako jeden zo svojich významných komunikačných kanálov aj sociálnu sieť Facebook, ktorá mala najaktívnejších používateľov a dosah. Sociálne siete sa stávajú neoddeliteľnou súčasťou komunikačných stratégií mnohých inštitúcií, vrátane štátnych. V tejto analýze sa zameriavame najmä na naštartovanie používania facebookovej stránky a hodnotenie využívania Facebooku Úradom Komisára pre deti, pričom boli zvolené rôzne aspekty tejto interakcie vrátane frekvencie príspevkov, typu obsahu, úrovne zapojenia užívateľov a celkového vplyvu na ciele úradu.

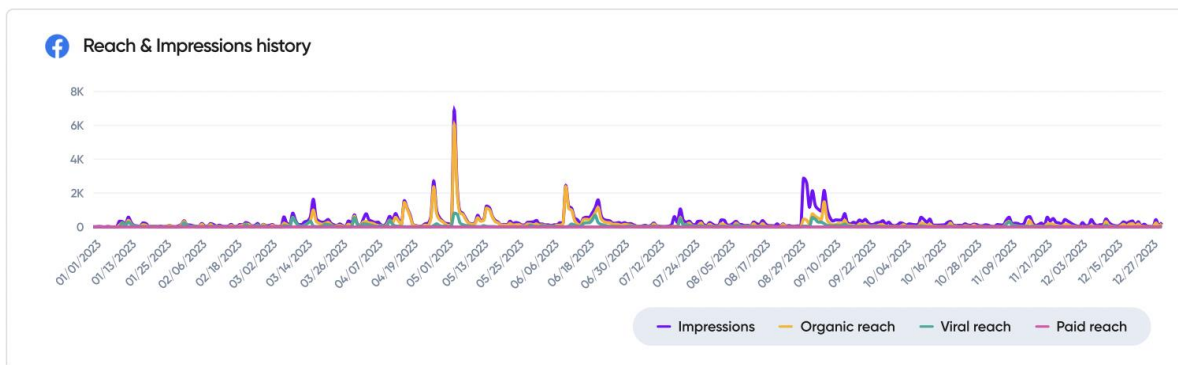
Úrad komisára pre deti využíva Facebook na podporu svojho poslania a záujmov a informovanie najmä stredných a starších vekových skupín. Zároveň rok 2023 a jednotlivé dosahy pomáhajú identifikovať oblasti, v ktorých existujú príležitosti na zlepšenie, na základe ktorých sú stanovené priority do nasledujúceho obdobia, t.j. pre rok 2024.

Facebook celkový počet fanúšikov k 31.12.2023 - 691

- Január – počet príspevkov 5, celkový dosah 1894, najvyšší počet like 15, najvyšší počet komentárov 5.
- Február – počet príspevkov 9, celkový dosah 4777, najvyšší počet like 14, najvyšší počet komentárov 12.
- Marec – počet príspevkov 14, celkový dosah 4901, najvyšší počet like 21, najvyšší počet komentárov 9.
- Apríl – počet príspevkov 15, celkový dosah 4212, najvyšší počet like 18, najvyšší počet komentárov 2.
- Máj – počet príspevkov 12, celkový dosah 3178, najvyšší počet like 18, najvyšší počet komentárov 3.
- Jún – počet príspevkov 23, celkový dosah 7535, najvyšší počet like 19, najvyšší počet komentárov 7.
- Júl – počet príspevkov 7, celkový dosah 3222, najvyšší počet like 13, najvyšší počet komentárov 2.
- August – počet príspevkov 8, celkový dosah 8145, najvyšší počet like 90, najvyšší počet komentárov 83.
- September – počet príspevkov 14, celkový dosah 8255, najvyšší počet like 62, najvyšší počet komentárov 13.
- Október – počet príspevkov 6, celkový dosah 2854, najvyšší počet like 21, najvyšší počet komentárov 9.
- November – počet príspevkov 8, celkový dosah 3960, najvyšší počet like 34, najvyšší počet komentárov 2.
- December – počet príspevkov 9, celkový dosah 3289, najvyšší počet like 15, najvyšší počet komentárov 2.

Celkový počet kliknutí na linky - 5500, čo predstavuje nárast o 194,21% oproti predchádzajúcemu roku. Celkový počet zdieľaní bol 177, čo predstavuje nárast o 453,13%, rovnako tak počet komentárov vzrástol o 512,73% a počet reakcií vzrástol o 368,77%. Celkový počet impresií, teda celkového dosahu bez ohľadu na počet unikátnych užívateľov bol 118 000 čo taktiež predstavuje nárast o 608%. Avšak aj napriek nárastom v celkovom číselnom vyjadrení ide o pomaly rastúci dosah, ktorý je potrebné neustále aj v nasledujúcom období rozvíjať a prispôbovať obsah stránky trendom.

Na stránke boli publikované 4 reels, ktoré mali 15 400 prehratí, čo potvrdzuje trend nástupu dynamických formátov pre sociálne siete. Celkový dosah a impresie sú uvedené v nasledujúcej tabuľke:

Graf 14 Dosah a impresie

Zdroj: ÚKPD

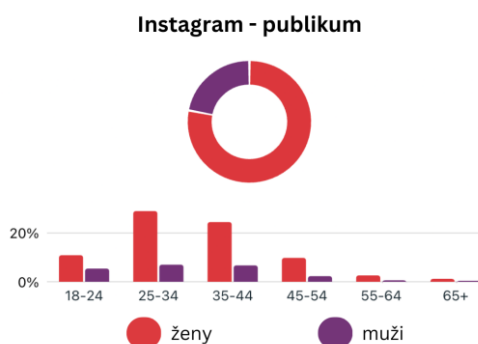
Nosnými komunikačnými témami boli najmä: chudoba, šikana, duševné zdravie, sociálna a právna ochrana. Najčastejšími typmi príspevkov bola činnosť Úradu komisára pre deti, informovanie o pripravovaných aktivitách, odkazy na poskytnuté rozhovory a edukačné infografiky. Pre maximálne využitie potenciálu sociálnych médií bude potrebné do budúcnosti zvážiť viac dynamických formátov, platený dosah a viac príspevkov vyvolávajúcich interakcie.

LinkedIn

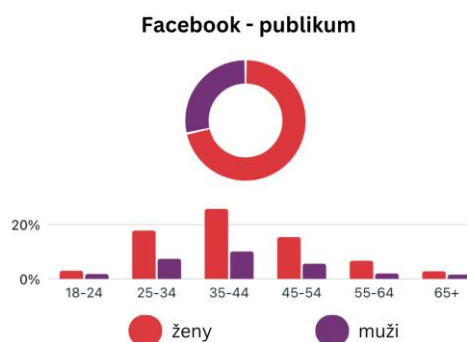
Táto sociálna sieť zameraná najmä na odbornú verejnosť má zatiaľ len 31 sledujúcich užívateľov a maximálny počet zobrazení príspevku bol 231. Má však potenciál, ktorý bude úrad rozvíjať v nasledujúcom roku.

Instagram

Celkový dosah za rok 2023 bol 2637 užívateľov, čo predstavuje nárast o 416%. Interakcií s obsahom bolo celkovo 641, čo predstavuje 100% nárast. Počet sledujúcich užívateľov bol ku koncu roka 444. Celkový počet postov bol 97, čo predstavuje nárast o 259,3% a celkový počet atraktívnych formátov stories bol 89, čo predstavuje nárast o 206,9%. Ani na tejto sociálnej sieti nebol využitý potenciál platenej propagácie a dosahy sú preto nízke.

Graf 15 Instagram – publikum

Graf 16 Facebook - publikum

Zdroj: ÚKPD

Hlavnými výhodami sociálnych sietí a dôvodom ich využívania Úradom komisára pre deti je nielen zvyšovanie povedomia o dôležitých témach a podpora misie komisára pre deti, ale vďaka ich rozšírenosti (podľa celosvetových štatistík v predchádzajúcom roku 2022 dosiahol počet používateľov sociálnych médií 4,74 miliardy, čo predstavuje medziročný nárast o 4,2%. Sociálne siete využíva 93% používateľov internetu.) je jednou z kľúčových výhod možnosť rýchlo reagovať, šíriť informácie o právach detí, prevencii ich zneužívania a ďalších tém. Umožňujú tiež väčší dosah rozmanitejšieho publika od rodičov až po profesionálov pracujúcich s deťmi a taktiež priamu interakciu s komunitou, získavanie spätnej väzby a možnosť sledovať aktuálne problémy a trendové témy týkajúce sa detí a rýchlo na nich reagovať.

O zvýšenej komunikačnej aktivite hovorí aj priložená tabuľka: „Tlačové správy komisára pre deti za rok 2023“:

Tabuľka 2 Tlačové správy komisára pre deti za rok 2023

17.01.2023	Zhodnotenie roka 2022
30.01.2023	Správa z konferencie ENOC
07.03.2023	Okrúhly stôl „Inklúzia ukrajinských detí na Slovensku“
28.03.2023	Parlament detí a mládeže, marec 2023
30.03.2023	Novela zákona o tvorbe právnych predpisov
30.05.2023	Predvečer dňa detí
01.06.2023	Rok komisára pre deti vo funkcii
15.06.2023	Rodičovská dohoda
19.06.2023	Vyjadrenie komisára pre deti „Zrušenie detských pohotovostí“
20.06.2023	Vyjadrenie komisára pre deti „Trestanie detí v MS“
29.06.2023	Vyjadrenie komisára pre deti „Obchodovanie s deťmi“
21.07.2023	Svetový deň starých rodičov
03.08.2023	Vyjadrenie komisára pre deti „Náboženská sloboda“
07.08.2023	Vyjadrenie komisára pre deti „Medzinárodný deň odpúšťania“
04.09.2023	Vyhlásenie komisára pre deti ku stretávaniu sa s politickými stranami
05.09.2023	Dodržiavanie práv dieťaťa – Veľký Krtíš

08.09.2023	Vyjadrenie komisára pre deti „Výzva mimovládok“
13.09.2023	Otvorenie detašovaných pracovísk
22.09.2023	Slovensko bude koordinovať medzinárodný projekt
28.09.2023	Stretnutia komisára pre deti s politickými stranami
06.10.2023	Komisár pre deti vyzýva na riešenie situácie v Telgárte
11.10.2023	Mobily v škole
16.10.2023	Zvýšená ochrana migrujúcich detí
20.10.2023	Parlament detí a mládeže, október 2023
29.10.2023	Slovenské deti v Bilbau
08.11.2023	Omamné látky HHC voľne dostupné
15.11.2023	Výzva komisára pre deti k rodičovským dohodám a konfliktom
24.11.2023	Výzva komisára pre deti „Body Worlds“
24.11.2023	Šikana - Parchovany
27.11.2023	Slovensko už má Národný preventívny mechanizmus

VII Činnosť komisára v zmysle §4 ods. 1 písmn. e) zákona, spolupráca so zahraničnými subjektami, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa, alebo ochrane práv dieťaťa

A Európska sieť detských ombudsmanov (ENOC), Európska sieť mladých poradcov(ENYA)

Komisár pre deti pokračoval v spolupráci so zahraničnými subjektmi a medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa alebo ochrane práv dieťaťa. Patrí k stálym členom medzinárodnej organizácie European Network of Ombudspersons for Children / Európska sieť detských ombudsmanov, ktorá združuje 43 nezávislých inštitúcií na ochranu práv detí z 33 členských krajín Rady Európy. Jej mandátom je podpora propagácie a ochrany práv detí ako je uvedené v Dohovore o právach dieťaťa (pre účely tejto časti správy ďalej aj ako „CRC“).

Cieľmi ENOCu sú:

- vytváranie platformy na zdieľanie informácií a stratégií v oblasti ochrany práv detí, medzi jednotlivými inštitúciami na ochranu práv detí,
- podpora čo najširšej implementácie CRC,
- podpora v oblasti spoločného presadzovania a zvyšovania povedomia o právach dieťaťa,
- podpora efektívneho rozvoja nezávislých inštitúcií na ochranu práv detí.

Jednou z kľúčových aktivít ENOCu je projekt European Network of Young Advisors (ENYA), ktorý ENOC spustil s podporou Európskej Komisie v roku 2010. Právo dieťaťa byť vypočuté, tak ako je zakotvené v článku 12 CRC je jedným z kľúčových práv na podporu detskej participácie. Práve na toto právo sa ENOC a jeho členovia zaviazali vo veľkej miere sústrediť.

Cieľom projektu ENYA je aktívne zapájať deti a mladých ľudí do celoročnej práce ENOCu a poskytnúť im možnosť, aby ich názory a postoje boli vypočuté a prezentované na úrovni, ktorá presahuje hranice ich krajiny, na európskej úrovni. Detom a mladým ľuďom ako nositeľom práv a odborníkom na vlastný život je umožnené zúčastňovať sa na aktivitách ENOCu s cieľom podeliť sa o svoje skúsenosti, poskytnúť ombudsmanom pre deti jasnú predstavu o tom, čo sa ich týka a ako konkrétne zabezpečiť ochranu a podporu ich práv, ktoré zaručuje CRC. Detskú participáciu vnímam ako kľúčovú tému pre podporu a presadzovanie práv detí v spoločnosti. V rámci Slovenska máme stále veľké nedostatky v oblasti detskej participácie. Veľmi často sa realizuje iba formálne, bez želaného efektu. ENYA má zabezpečovať zmysluplnú a efektívnu participáciu mladých ľudí tým, že im umožní vyjadriť sa ku konkrétnym témam. Majú možnosť vyjadriť svoje obavy a názory týkajúce sa ich práv, vyjadriť svoje návrhy a zúčastniť sa na vypracúvaní spoločných odporúčaní. Úrad komisára je aktívnym účastníkom projektu ENYA od roku 2020. Každoročne vytvára skupinu mladých poradcov(Young Advisors, ďalej len „YA“), ktorá vypracúva odporúčania k danej téme na národnej úrovni počas viacerých workshopov organizovaných komisárom. Po vypracovaní

odporúčaní, sú zvolení dvaja zástupcovia z radu detí, ktorí tieto odporúčania prezentujú na medzinárodnom ENYA fóre a výročnej konferencii ENOCu.

V roku 2023 sa mladí ľudia z 18tich krajín (Arménsko, Andalúzia/Španielsko, Baskicko/Španielsko, Katalánsko/Španielsko, Flámsko/Belgicko, Chorvátsko, Estónsko, Cyprus, Island, Grécko, Taliansko, Jersey/UK, Luxembursko, Malta, Severné Írsko, Poľsko, Škótsko, Slovensko) zúčastnili projektu ENYA 2023 „*Let's talk Young. Let's talk About Protecting and Promoting Childrens Rights.*“ Deti vo veku od 13 do 17 rokov spolupracovali najprv na národnej úrovni aby sa následne stretli na medzinárodnej úrovni (Malta 4-5. júl 2023) so svojimi rovesníkmi a spoločne pracovali na odporúčaníach pre členské štáty v danej oblasti.

Úrad komisára pre deti sa po tretí krát stal súčasťou projektu ENYA, ktorého sa za Slovensko v roku 2023 zúčastnilo 17 detí zo 6 škôl, ktoré vytvorili diskusnú skupinu. V rámci realizácie projektu komisár zorganizoval 6 workshopov, ktoré sa konali prezenčnou, hybridnou, alebo online formou. Hlavným cieľom diskusnej skupiny bolo pripraviť odporúčania k hlavnej téme a súvisiacim oblastiam z pohľadu detí a mládeže vo vzťahu k nezávislým inštitúciám na ochranu práv detí (Independent Childrens Rights Institutions, ďalej len „ICRI“).

Oblasti ku, ktorým členovia skupiny vypracovali odporúčania boli nasledovné:

- Dostupnosť ICRI.
- Viditeľnosť ICRI.
- Zapájanie detí do činnosti ICRI.
- Postavenie a pôsobnosť ICRI.

Každá zo zúčastnených krajín/regiónov pripravila 8 odporúčaní, z ktorých bolo generálnym koordinátorom ENYA vybraných 24 na hlasovanie v rámci ENYA fóra na Malte, ktorého sa zúčastnilo 35 detí mladých ľudí.

Kľúčovými odporúčaniami formulovanými YA, ktoré získali najviac hlasov a podpory od detí a mladých ľudí boli pre oblasť dostupnosti:

1. *ICRI by mali vytvárať bezpečné prostredie (aj v rámci digitálneho priestoru) pre priamu komunikáciu s deťmi. Virtuálny priestor pre takúto komunikáciu by mohol byť vytvorený prostredníctvom aplikácie, ktorá by umožňovala chatovanie, telefonovanie a poskytovala možnosť dohodnúť si stretnutie priamo s ICRI. Takáto forma komunikácie by mala byť dostupná aj pre deti so zdravotným postihnutím.*
2. *Prijatie mechanizmov na zabezpečenie dostupnosti ICRI pre deti 24/7. (napr. vo forme núdzových liniek s psychologickou podporou)“.*

V oblasti viditeľnosti získalo najväčšiu podporu odporúčanie:

1. *Zabezpečiť zaradenie vyučovacieho predmetu o ľudských právach do školských osnov. Súčasťou uvedeného predmetu by mala byť aj výučba o ICRI, čo by malo viesť k zviditeľňovaniu jednotlivých inštitúcií na ochranu práv detí.*

V rámci zapájania do činnosti ICRI bolo mladými poradcami prijaté nasledovné odporúčanie:

1. *ICRI by mali využiť YA v rámci projektu ENYA po dosiahnutí 18teho roku života ako mentorov a zapájať ich do rôznych projektov súvisiacich s detskou participáciou.*

Zároveň zintenzívniť spoluprácu s mladými ľuďmi v rámci činnosti jednotlivých inštitúcií a to nie len formálne ale aj prakticky.

Odporúčania v kontexte postavenie a pôsobnosť ICRI z pohľadu mladých poradcov:

- 1. ICRI musia byť nestranné, apolitické a nezávislé inštitúcie. Deti a mladí ľudia vyjadrili obavy, že nie vždy to tak musí byť.*
- 2. Odporúčania a prostriedky náprav, ktoré ICRI vytvárajú, by mali mať väčšiu právnu silu. Zároveň by mali byť stanovené jasné dôsledky ich nerešpektovania, prostredníctvom možnosti udeľovať sankcie.*
- 3. Mladí poradcovia vyzvali ENOC k vytváraniu a podpore líderských škôl, ktoré pomôžu zefektívniť angažovanosť detí a mladých ľudí*

1 ENOC 2023 výročná konferencia

V dňoch 19-21. septembra sa v belgickom Bruseli konala Výročná konferencia a Valné zhromaždenie Európskej siete detských ombudsmanov (ENOC). Na konferencii vystúpili aj mladí poradcovia zapojení do projektu ENYA 2023. Za Slovensko vystúpila mladá poradkyňa Elenka z Gymnázia Matky Alexie v Bratislave, ktorá sa vyjadrila. „Som veľmi vďačná za príležitosť zúčastniť sa projektu ENYA. Prezentovať naše názory pred ochrancami detských práv v Európe bolo niečo výnimočné. Verím, že naše odporúčania jednotlivé inštitúcie využijú pri svojej práci.“

V rámci priebehu Valného zhromaždenia ENOC bolo Slovensko zvolené za hlavného koordinátora projektu ENYA 2024 *“Let’s Talk Young, Let’s Talk about Protection and Promotion of the Rights of Children in Alternative Care”*.

V rámci valného zhromaždenia ENOC bolo prijaté vyhlásenie na tému **„Strengthening Independent Children’s Rights Institutions and recognising their unique role“** (posilnenie nezávislých inštitúcií na ochranu práv detí a uznanie ich jedinečného postavenia).

Uvedené vyhlásenie vychádza z potreby zdôrazniť základné princípy fungovania ICRI, ako nezávislosť, apolitickosť, dostupnosť. <https://enoc.eu/wp-content/uploads/ENOC-2023-Statement-on-Strengthening-ICRIs-FV.pdf>

2 Príprava, predstavenie a schválenie projektu s UNICEF Slovakia – Ukraine Refugee Response

Komisár pre deti v rámci ochrany práv ukrajinských detí žijúcich na Slovensku, pristúpil k nadviazaniu spolupráce s UNICEF Slovakia – Ukraine Refugee Response. Výsledkom nadviazanej spolupráce bola príprava a schválenie projektu zameraného na podporu ukrajinských detí žijúcich na Slovensku a ochranu ich práv v rôznych oblastiach.

Hlavnými oblasťami, ktorým sa komisár pre deti bude v rámci realizácie projektu v roku 2024 venovať, sú oblasti posilnenie prístupu k vzdelávaniu, zvyšovaniu ochrany práv ukrajinských detí a podpora detskej participácie so zameraním na ukrajinské deti.

V otázkach prístupu k vzdelávaniu, bude komisár realizovať najmä poradenskú činnosť zameranú na poskytovanie relevantných informácií pre deti a ich zákonných zástupcov. Súčasťou poradenskej činnosti bude aj riešenie individuálnych sťažností s návrhom možných postupov na ich vybavenie.

V rámci zvyšovania ochrany práv ukrajinských detí žijúcich na Slovensku sa komisár bude zameriavať na monitorovanie dodržiavania práv detí v rodinách a zariadeniach v ktorých sa nachádzajú. Špecifickým monitoringom bude monitorovanie dodržiavania práv dieťaťa bez sprievodu alebo odlúčených detí od rodiny, ktoré sa nachádzajú v rôznych formách náhradnej starostlivosti. Po odbornej stránke bude komisár iniciovať sériu okrúhlych stolov so zameraním na rôzne témy, ktorých cieľom je koordinácia štátnych orgánov a expertov za účelom riešenia aktuálnych výziev vo vzťahu k ochrane práv detí. Za cieľ si dal aj zlepšenie dostupnosti informácií pre ukrajinské deti, prostredníctvom vytvorenia ukrajinskej verzie webovej stránky komisára pre deti a spustenie „chatbota“.

V oblasti detskej participácie, komisár zapojí do činnosti Parlamentu deti a mládež aj deti z Ukrajiny. Zároveň bude organizovať workshopy a aktivity pre ukrajinské deti so zameraním na podporu ich integrácie.

Projekt bol schválený v decembri 2023 s účinnosťou na do augusta 2024. V rámci realizácie projektu ho komisár pre deti bude vyhodnocovať v trojmesačných intervaloch.

VIII Personálne zabezpečenie a skvalitnenie činnosti úradu komisára pre deti

Úrad komisára má jednoduchú a plochú organizačnú štruktúru. Na čele úradu je riaditeľ, ktorého odvoláva a vymenúva komisár. Úrad mal v roku 2023 v priemere 18,7 zamestnanca.

Štruktúra úradu sa delí na sekretariát a referáty. Jednotlivé odborné referáty – referát monitoringu práv detí aj referát prevádzky a personálnych činností majú rovnocenné postavenie. Z organizačnej kultúry je preferovaná vzťahovo – výkonová orientácia, ktorá efektívne využíva vnútorné preskupovanie tímov v jednotlivých zameraniach. Úrad v roku 2023 čelil mnohým personálno – organizačným výzvam, ktorých úlohou bolo reagovať na nové činnosti a zameranie. Z nich vyplývali nové funkcie úradu.

Tabuľka 3 Prehľad zamestnancov úradu podľa druhu vzdelania

	Právo	Sociálna práca	Špeciálna pedagogika	Sociálna pedagogika	Pedagogika	Ekonomika	Technické vzdelanie	Psychológia	Medicína
Spolu	8	8	2	1	1	3	1	2	1
Z toho žien	5	4	1	0	1	2	0	2	0
Z toho mužov	3	4	1	1	0	1	1	0	1

Tabuľka 4 Tabuľka č. 3: Počet kmeňových zamestnancov v jednotlivých rokoch

2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
10	12	12	13	15	18	19	29*

* údaj zohľadňuje celkový počet priradených aj odídenných zamestnancov v priebehu roka 2023

Tabuľka 5 Rozpočtové prostriedky na platy a odvody na jednotlivé roky

2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
325.546	353.489	431.905	591.926	486.929	482.437	518.388	636.000

A Najvýznamnejšie zmeny na úrade v roku 2023

V záujme priblíženia agendy ochrany práv detí, čo najbližšie k deťom samotným, ale aj z dôvodu zabezpečenia účinnejšieho monitorovania dodržiavania práv detí sa komisár pre deti zaoberal hneď v úvode funkčného obdobia zriadením regionálnych pracovísk Úradu komisára pre deti. Do 01.06.2023 fungovalo len jedno regionálne pracovisko v Prešove, **od leta 2023 Úrad komisára pre deti otvoril ďalšie 4 regionálne pracoviská** vo Zvolene, Košiciach, Ružomberku a Trenčíne.

Ďalším významným medzníkom v rámci odbornej činnosti Úradu komisára pre deti bolo spustenie Národného preventívneho mechanizmu (NPM) v zmysle Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a Opčného protokolu k tomuto dohovoru.

V novembri 2023 boli medzi UNICEF Slovakia a Úradom komisára pre deti podpísané „Výmenné listy o poskytovaní podpory v súvislosti s reakciou na núdzovú situáciu odídencom v Slovenskej republike“. Dokument nadviazal na Memorandum o porozumení, ktoré bolo medzi oboma stranami podpísané 06.03.2023. Týmto dokumentami Úrad komisára pre deti od 01.12.2023 začal s integráciou a realizáciou projektu UNICEF, ktorý zahŕňa spoluprácu v oblasti posilnenia prístupu ukrajinských detí k formálnemu vzdelávaniu na Slovensku, zvýšenie ochrany práv ukrajinských detí na Slovensku, posilnenie participácie detí a mladých ľudí v súvislosti s článkom 12 Dohovoru o právach dieťaťa.

V decembri 2023 Úrad komisára pre deti začal s testovacou prevádzkou elektronizácie úradu cez eSPIS na báze DMS a ePodateľne s perspektívou rozšírenia eRegistratúry.

Najmä vznik nových odborných oblastí a s tým súvisiacich činností, mali zásadný vplyv na organizačnú štruktúru, pričom sa výrazne zmenil aj rozsah právomocí a zodpovednosti jednotlivých tímov na úrade. Cieľom bolo vstrebať nové funkcionality a zabezpečiť ich plnohodnotnú integráciu do existujúcej štruktúry úradu s požiadavkou na stabilný výkon činnosti jednotlivých referátov, pričom odpoveďou na tieto rozhodnutia a opatrenia bola nielen väčšia zúčastnenosť, ale aj angažovanosť zamestnancov úradu.

Výrazná požiadavka navýšenia odborných aktivít úradu sa premietla aj do potreby vnútorne prerozdeliť pracovnú kapacitu zamestnancov. Postupne sa model špecializácie jednotlivých zamestnancov nahrádzal malými funkčnými tímami, ktoré sa sústredili na viacero odborných tém, pričom špecializácia jednotlivcov sa distribuovala podľa potreby tímov v jednotlivých fázach projektov.

Základná východisková platforma úradu využíva prvky funkčného riadenia kvôli relatívne nízkemu počtu zamestnancov a veľkému počtu široko-spektrálnych úloh a cieľov. Priebežne sa do riadenia úradu integrujú manažérske reporty a postupy, ktoré budú mať v budúcnosti za následok plné nastavenie a sfunkčnenie procesného riadenia organizácie a elektronický Work-Flow manažment úradu. V najbližšej budúcnosti úrad uvažuje o WF manažmente obehu účtovných dokladov, elektronizácii služobných ciest, alebo napr. o samostatnej elektronizácii nástrojov Knowledge manažmentu organizácie.

Medzi samostatné kategórie reportingu na úrade patrí monitorovanie a evidencia všetkých externých aktivít úradu s výstupnou správou pre jednotlivé aktivity v definovanej štruktúre. Cez jednoduché analytické kroky a štatistické spracovanie sa výstup reportu využíva na ďalšie manažérsko – odborné rozhodnutia, ktoré definujú smerovanie úradu, prípadne prioritizáciu jeho jednotlivých oblastí.

Proces elektronizácie úradu sa začal v roku 2022, systematicky sa plnil v roku 2023 a plnohodnotné spustenie sa realizuje v roku 2024. Koncept má dva východiskové moduly a postupným dopĺňaním je možné ho takmer neobmedzene rozširovať v prospech ďalších nastavbových celkov.

Hlavnou platformou pri elektronizácii úradu je eSPIS a eRegistratúra, ktorá má dnes štandardné funkcie podateľne s budúcou ambíciou plnohodnotne zastúpiť fyzickú archiváciu spisov. Sekundárnym efektom elektronizácie je výrazné zvýšenie efektivity práce zamestnancov a tvorba úspor za externú archiváciu.

Celý koncept je odrazom strategického rozhodnutia úradu a reaguje na potrebu akútne integrovať do úradu prvky plnohodnotnej digitalizácie a tiež ochrany budúcich dát prostredníctvom kybernetickej bezpečnosti.

Realizácia elektronizácie vychádza z riešenia podľa interných procesov úradu a je osadená na platforme MS SharePoint v prostredí 365. Základnými kritickými požiadavkami sú:

- Otvorená architektúra riešenia, ktorá umožňuje flexibilné dopĺňanie funkčných celkov a modularita riešenia.
- Možnosť flexibilných úprav podľa metodiky úradu.
- Využitie riešenia M365, ktoré je „GDPR ready“ a súčasne, ktorého licencie úrad využíva.
- Dôsledná stratifikácia podnetov a následná možnosť fulltextového vyhľadávania v spisovej agende a súčasne tvorba štatistík s grafickým výstupom.

Posledným a zaujímavým krokom posunu na úrade je integrácia softvérového agenta na báze umelej inteligencie /AI/, ktorý je navrhnutý na interakciu s ľuďmi prostredníctvom chatovacieho rozhrania. Toto rozhranie je vytvorené s cieľom simulovať rozhovor s reálnou osobou a poskytovať odpovede na otázky alebo riešiť problémy používateľov. Zatiaľ je vytvorený v jazykovom rozhraní ukrajinčina /pre ukrajinských odídencom – projekt financovaný UNICEF/ a v najbližšom období sa bude prekladať do rozhrania so slovenským jazykom.

B Výzvy úradu v oblasti riadenia a prevádzky v ďalších obdobiach

V budúcnosti, v rámci vnútorného budovania organizácie a posilnenie personálnej a bezpečnostnej stability má úrad ambíciu venovať pozornosť a podporiť nasledujúce oblasti:

- Inštalácia a implementácia riešenia Kybernetickej bezpečnosti vyplývajúcej zo zákona č. 59/2018 Z.z. a vyhláške č. 179/2020 Z.z. o spôsobe kategorizácie a obsahu bezpečnostných opatrení informačných technológií verejnej správy na Úrade komisára pre deti a s tým súvisiace očakávané navýšenie rozpočtu na túto realizáciu. Pričom sám úrad monitoruje existujúce výzvy na finančné krytie takéhoto projektu. Samotnej podpore budovania kybernetickej bezpečnosti pomáha aj skutočnosť, že sme v roku 2023 prešli prípravou a realizáciou cloudového riešenia zálohy dát, čo reálne prispieva k stabilite dátového kapitálu celého úradu a zvyšuje ochranu dát z hľadiska GDPR. Samotná platforma Share-pointového riešenia je násobená bezpečnostnou garanciou prístupu k online dátam na princípe zmluvného vzťahu prostredníctvom záruk, cez software Therefore. V tejto súvislosti čaká Úrad komisára v najbližšom období tzv. GAP audit ako východiskový materiál k realizácii konceptu Kybernetickej bezpečnosti, buď na tzv. princípe samohodnotiteľa, alebo zadaním pre organizácie, ktoré sú na takýto audit certifikované.
- Vybudovanie systému vzdelávania a hodnotenia zamestnancov s odozvou na ich odmeňovanie a uplatnením systému zásluhovosti. Posilnenie a budovanie personálnej stratégie úradu s dôrazom na oblasti výkonu Národného preventívneho mechanizmu v kategóriách mzdy a poistné (osobné výdavky). Personálne posilnenie na pozícii pre oblasť marginalizovaných Rómskych komunít. Ďalej, personálne posilňovanie detašovaných pracovísk v kategórii osobných výdavkov a v kategórii kapitálových výdavkov a to zakúpením osobných áut pre vyššiu mobilitu v regiónoch. V širokom spektre úloh a cieľov riešiť systém personálneho zastupovania a nástupníctva na úrade.

- Nadalej podľa možností pracovať na rozšírení elektronizácie a doprogramovanie blokov schvaľovania predbežnej finančnej kontroly a služobných ciest.
- V softwari elektronizácie eSpisu „Therefore“ oživiť a finalizovať grafické výstupy z modulu „Štatistika“ a „Stratifikácia“ a tým že samotná stratifikácia podaní obsahuje viac ako 80 delení na jednotlivé oblasti. Táto citlivosť na úrovni delenia podnetov a ich koncentrácie s rozlíšením až na úroveň jednotlivých obcí na Slovensku predstavuje obrovský potenciál dát. Následnou koreláciou vie v budúcich obdobiach samotný úrad generovať množstvo vysoko relevantných porovnaní a štatistík či už pre jednotlivých odborných partnerov, ale tiež pre akademickú obec. Rovnako sa dá potenciál týchto dát využiť na parciálne výskumy, či už v regiónoch, tak i v rámci celého Slovenska.
- Významným prvkom v perspektíve uberania sa úradu je vytvorenie a vybudovanie knowledge manažmentu pri správe oblastí, ktoré za posledné obdobie úrad otvoril a rozpracoval. Úrad spracováva vysoko citlivé a súčasne ťažko extrahovateľné informácie, ktoré zachytiť za obvyklých podmienok je veľmi náročné. Súčasne sa ponúka do budúcnosti možnosť, tieto informácie kombinovať so stratifikáciou podaní eSpis-u na Úrade komisára pre deti. Môže tak vzniknúť dátová banka s obrovskými možnosťami rôznych prekvapivých korelácií, jedinečná svojho druhu na Slovensku vo vzťahu k spracovaniu dát o deťoch, ktorá môže slúžiť ako zdroj ďalších informácií pre iné typy úradov. Takýto systém zhodnocovania dát by mal potom obrovský význam pre citlivosť rozhodovania v oblasti detských práv od návrhov na úpravu legislatívy až po samosprávu, ale aj napr. MVO organizácie, škôlky, školy, detské kluby atď.

Komisariát do budúca uvažuje, aby súčasťou takéhoto manažmentu vedomostného kapitálu bola ešte užšia spolupráca s akademickou obcou rôznych univerzít na Slovensku a vytvorenie akademickej platformy na Úrade komisára pre deti. Ako podpora pre túto platformu v budúcnosti by mohla byť na úrade zriadená knižnica a študovňa. Rovnako, veľmi zaujímavou oblasťou komisariátu a akademickej obce môže byť aj spolupráca pri vypisovaní rôznych tém v oblasti detských práv pre bakalárske a diplomové práce.

- V softwari elektronizácie eSpisu „Therefore“ oživiť a finalizovať grafické výstupy z modulu „Štatistika“ a „Stratifikácia“ a tým že samotná stratifikácia podaní obsahuje viac ako 80 delení na jednotlivé oblasti. Táto citlivosť na úrovni delenia podnetov a ich koncentrácie s rozlíšením až na úroveň jednotlivých obcí na Slovensku predstavuje obrovský potenciál dát. Následnou koreláciou vie v budúcich obdobiach samotný úrad generovať množstvo vysoko relevantných porovnaní a štatistík či už pre jednotlivých odborných partnerov, ale tiež pre akademickú obec. Rovnako sa dá potenciál týchto dát využiť na parciálne výskumy, či už v regiónoch, tak i v rámci celého Slovenska.

Obrázok 1 Screen elektronizácia ÚKPD Registratúrny denník SW „Therefore“

Zdroj: ÚKPD

Obrázok 2 Screen elektronizácia ÚKPD eSpis SW „Therefore“

Zdroj: ÚKPD

IX HOSPODÁRENIE s pridelenými rozpočtovými prostriedkami

A Príjmy rozpočtu úradu komisára

Rozpisovým listom Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/005558/2023 - 442 z 2. januára 2023 bol Úradu komisára pre deti (ďalej len úrad) oznámený rozpis záväzných ukazovateľov štátneho rozpočtu na rok 2023 v celkovej výške 738,6 tis. eur.

V priebehu roka boli na základe troch rozpočtových opatrení Ministerstva financií SR schválené dodatočné finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu v celkovej výške 231,1 tis. eur, čím upravený rozpočet dosiahol úroveň 969,7 tis. eur. Účelové finančné prostriedky boli určené na valorizáciu platov, vytvorenie štyroch nových detašovaných pracovísk ako aj financovanie projektu Národný preventívny mechanizmus.

Okrem zdrojov zo štátneho rozpočtu úrad v roku 2023 disponoval aj ďalšími finančnými prostriedkami, ktoré získal na základe dvoch darovacích zmlúv. V súlade s darovacou zmluvou č. UKPD 25/2023 zo dňa 29. novembra 2023 Slovenský plynárenský priemysel, a. s. daroval úradu finančné prostriedky v sume 3,0 tis. eur za účelom úhrady nákladov súvisiacich s organizovaním konferencie „Nárast detskej chudoby ako celospoločenská výzva“.

Súčasne Agentúra regionálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na základe darovacej zmluvy č. UKPD 26/2023 zo dňa 23. novembra 2023 poskytla finančné prostriedky v sume 0,5 tis. eur, ktoré boli rovnako účelovo určené na zorganizovanie vyššie uvedenej konferencie.

Konferencia sa uskutočnila dňa 7. decembra 2023 v Prešove. Finančné prostriedky v súlade s darovacou zmluvou boli použité na mediálny servis a cateringovú službu v plnej výške.

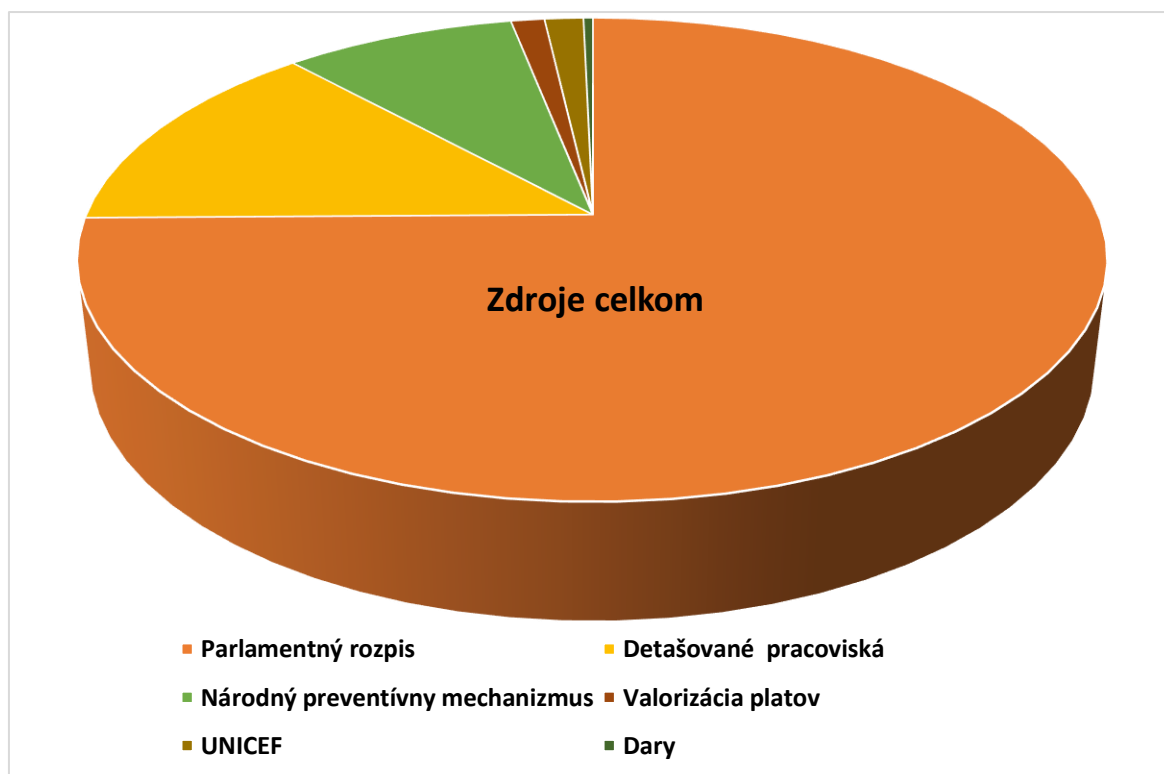
V roku 2023 úrad podpísal Memorandum o porozumení s Unicefom, na základe ktorého UNICEF potvrdil súhlas s podporou realizácie aktivít súvisiacich s riešením krízovej situácie odíencov v SR v celkovej sume 76,4 tis. eur. Tento projekt sa bude realizovať aj v roku 2024, implementačná fáza je naplánovaná do 31.8.2024. Prvá tranža v sume 14,2 tis. eur na aktivitu „Posilnenie prístupu ukrajinských detí k formálnemu vzdelávaniu na Slovensku“ bola úradu poskytnutá dňa 20. decembra 2023.

Tabuľka 6 Finančné zdroje ÚKPD – PRÍJMY za rok 2023

UKAZOVATEĽ (v eur)	suma	percentuálny podiel
Parlamentný rozpis	738 551	74,79
Detašované pracoviská	132 860	13,45
Národný preventívny mechanizmus	85 822	8,69
Valorizácia platov	12 412	1,26
Projekt UNICEF	14 395	1,46
Dary	3 500	0,35
Zdroje celkom	987 540	100,00

Zdroj údajov: Rozpočtový informačný systém, Štátna pokladňa

Po zohľadnení navýšenia transferu zo štátneho rozpočtu a darovacích zmlúv úrad v roku 2023 disponoval finančnými zdrojmi v celkovom objeme 987,5 tis. eur. Vnútorne členenie zobrazuje nasledovný graf.

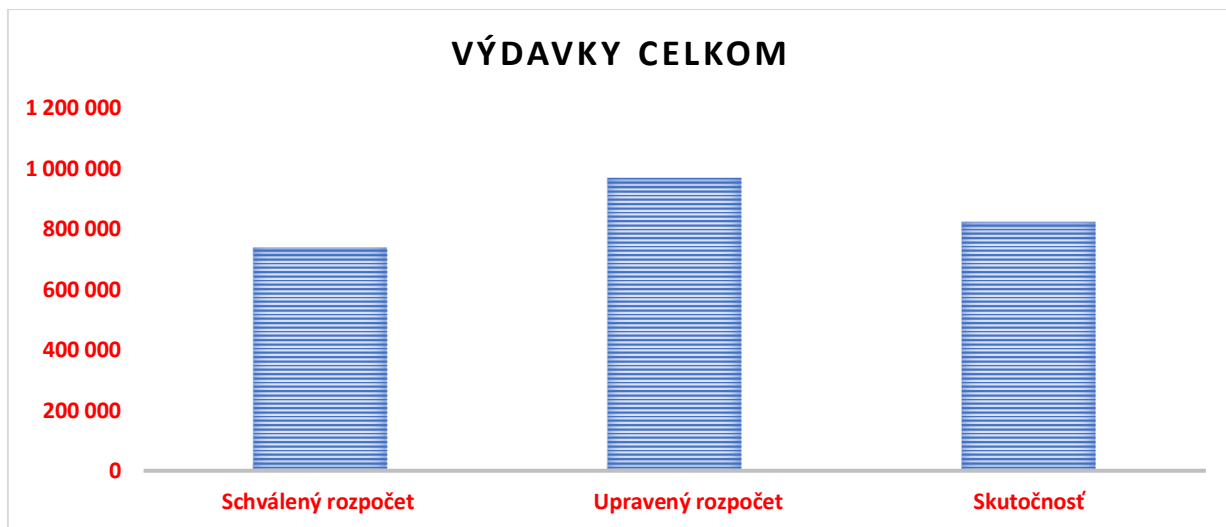
Graf 17 Graf 19: Finančné zdroje ÚKPD v roku 2023 – celkové zdroje

Zdroj: ÚKPD

B Výdavky rozpočtu úradu komisára

V roku 2023 celkové výdavky dosiahli výšku 843,0 tis. eur, čo predstavuje 87% čerpanie upraveného rozpočtu. Nižšie čerpanie bolo spôsobené najmä nábehovým režimom v oblasti Národného preventívneho mechanizmu, postupným otvorením jednotlivých

detašovaných pracovísk, ekonomizáciou výdavkov v oblasti zabezpečenia materiálno - technického vybavenia úradu, najmä detašovaných pracovísk.

Graf 18 Výdavky ÚKPD za rok 2023

Zdroj: ÚKPD

V roku 2023 úrad čerpal mzdové prostriedky v celkovej výške 477,9 tis. eur. V súlade s platnou legislatívou súčasťou týchto výdavkov boli aj paušálne náhrady v celkovej sume 28,2 tis. eur. V roku 2023 dosiahol priemerný prepočítaný počet zamestnancov 18,7 osôb, čo zodpovedá plánovanému počtu zamestnancov.

Proporcionálne k mzdovým výdavkom sa čerpali odvody, ktoré dosiahli v roku 2023 celkovú sumu 158,1 tis. eur, pričom najvyššiu položku 40,8 % tvorili odvody na starobné poistenie.

Celkové čerpanie v kategórii tovary a služby bolo na úrovni 169,6 tis. eur. Objemovo najvyššiu položku 41% predstavujú obligatórne výdavky vyplývajúce z uzatvorených nájomných zmlúv pre centrálu a 5 detašovaných pracovísk – Trenčín, Zvolen, Ružomberok, Prešov, Košice.

Jednotlivé detašované pracoviská (okrem Prešova, ktoré pilotne fungovalo už v roku 2021) boli otvorené postupne v priebehu druhého polroku 2023. Ich cieľom bolo zabezpečiť základnú pomoc pre daný región. V roku 2023 bolo každé detašované pracovisko obsadené jedným zamestnancom na trvalý pracovný úväzok.

Z uvedeného vyplýva, že v rámci tovarov a služieb sa čerpali v roku 2023 jednorazové výdavky na zabezpečenie základného materiálneho vybavenia pracovísk (napr. kancelárske vybavenie, IT technika).

Okrem prenájmu kancelárskych priestorov ďalším pravidelne opakujúcim sa výdavkom sú mesačné zálohy na elektrinu, plyn, vodné, stočné, zrážkovú vodu a upratovacie služby. Podľa výsledného zúčtovania záloh za rok 2023 boli preddavky na predmetné služby nastavené reálne.

Súčasťou výdavkov úradu je nájom parkovacích miest. Centrála úradu disponuje štyrmi parkovacími miestami, ktoré si úrad prenajíma od Jednotného majetkového fondu zväzov odborových organizácií SR.

Aktuálny vozový park tvoria 3 autá (rok výroby 2008 nabehaných 334 tis. km, rok výroby 2017 nabehaných 257 tis. km. Jedno auto má úrad prenajaté od Ministerstva vnútra SR s rokom výroby 2013 a nabehaných 114 tis. km. V nadväznosti na rok výroby a počet najazdených kilometrov boli v roku 2023 na opravu a údržbu vynaložené prostriedky v celkovej sume 4,7 tis. eur.

Úrad je členom European network of Ombudspersons for Children, pravidelne platí ročný poplatok vo výške 1,1 tis. eur.

V súlade s platnou Kolektívnou zmluvou bol v roku 2023 vyplatený príspevok na rekreáciu pre jedného zamestnanca.

Výdavky na cestovné v sume 7,2 tis. eur zahŕňajú najmä tuzemské výdavky v objeme 4,5 tis. eur, ktoré vyplývajú z účasti zamestnancov na súdnych pojednávaniach na základe podnetu podaného na úrad, ďalej účasti na konferenciách, okrúhlych stoloch, výdavky na III. ročník parlamentu pre deti a mládež, pravidelné monitorovanie centier detí a rodín, multidisciplinárne stretnutia k téme ochrana detí pred chudobou, násilím, šikanou, účasť v pracovných skupinách expertov k implementácii Národnej koncepcie ochrany detí v digitálnom priestore.

V roku 2023 sa zástupcovia úradu zúčastnili viacerých zahraničných pracovných ciest, napr. Medzinárodná konferencia v Brne v súvislosti s uvedením Národného preventívneho mechanizmu do praxe. Stretnutie sa uskutočnilo na základe pozvania českého ombudsmana. V rámci projektu ENYA 2023 sa zástupcovia úradu v júli 2023 zúčastnili fóra na Malte. Cieľom tohto stretnutia bolo navrhnúť opatrenia, ktoré budú prezentované na Výročnej konferencii v Bruseli.

Ďalším pravidelne opakujúcim sa výdavkom sú paušálne výdavky na zabezpečenie vedenia účtovníctva vrátane mzdovej agendy, ktoré úrad zabezpečuje externou formou. Mesačná úhrada predstavuje 1,5 tis. eur.

V roku 2023 boli čerpané výdavky na kúpu výpočtovej techniky pre nových zamestnancov centrály a detašované pracoviská. Úrad každoročne platí licenciu na Microsoft 365 Business vo výške 2,1 tis. eur. V rámci kybernetickej bezpečnosti boli v roku 2023 vynaložené zdroje v celkovej sume 3,4 tis. eur - migrácia dát na X drive, GDPR.

V súlade so zákonom č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách v znení neskorších predpisov boli v roku 2023 dočerpané účelové kapitálové prostriedky z roku 2022 v celkovej sume 9,7 tis. eur. Z uvedenej sumy sa 3,6 tis. eur použilo na zakúpenie multifunkčnej tlačiarne a 6,1 tis. eur na elektronickú registráciu a evidenciu podnetov. Úrad dočerpá kapitálové prostriedky účelovo určené na modernizáciu servera v sume 8,5 tis. eur v roku 2024.

X PRÍLOHY

Príloha č. 1

Základné práva dieťaťa obsiahnuté v medzinárodných dokumentoch, ktorými je Slovenská republika viazaná

Medzinárodné zmluvy:

- Dohovor o právach dieťaťa (1989).
- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950).
- Charta Organizácie spojených národov (1946).
- Medzinárodný pakt o občianskych, politických, hospodárskych a kultúrnych právach (1966).
- Dohovor o štátnom občianstve vydatých žien (1957).
- Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (1993).
- Dohovor o osvojení detí (1967).
- Dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutia o výchove detí a obnovení výchovy detí (1980).
- Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine (1956).
- Dohovor o občiansko-právnych aspektoch únosov detí (1992).
- Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa (1996).
- Dohovor o uznaní a vykonateľnosti rozhodnutia o vyživovacej povinnosti k deťom (1958).
- Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí (1980).
- Ženevský dohovor o ochrane civilných osôb za vojny (1949).
- Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (2007).
- Dohovor o právach dieťaťa, o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii.
- Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (1993).
- Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (2006).
- Dohovor o ľudských právach a o biomedicíne (1997).
- Dohovor o zabránení proti mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu a trestu (1984).

Medzinárodné deklarácie a smernice:

- Všeobecná deklarácia ľudských práv.
- Ženevská deklarácia práv dieťaťa (1924).
- Deklarácia práv dieťaťa (1959).
- Štandardné minimálne pravidlá OSN pre výkon spravodlivosti u mladistvých z roku 1985 (Pekinské pravidlá).
- Pravidlá OSN na ochranu mladistvých zbavených slobody z roku 1990.
- Smernice OSN o prevencii kriminality mladistvých z roku 1990 (Rijádske smernice).
- Opčný protokol k Dohovoru o zabránení proti mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch.
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa k procedúre oznámení.
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa, o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii.

Legislatíva Európskej únie:

- Zmluva o Európskej únii (Lisabonská zmluva) (2009).
- Charta základných práv Európskej únie (2016).
- Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000.
- Revidované usmernenia EÚ pre presadzovanie a ochranu práv dieťaťa. Nezabudnúť na žiadne dieťa. (2017).
- Smernica Európskeho parlamentu a rady 2011/92/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV stanovuje minimálne pravidlá týkajúce sa vymedzenia trestných činov a sankcií v oblasti sexuálneho zneužívania a sexuálneho vykorisťovania detí, detskej pornografie a kontaktovania detí na sexuálne účely.

Príloha č. 2

Kľúčové práva dieťaťa obsiahnuté v Dohovore o právach dieťaťa

- Prirodzené právo dieťaťa na život.
- Právo dieťaťa na zohľadnenie jeho najlepšieho záujmu.
- Právo dieťaťa na meno, na registráciu ihneď po narodení, právo na štátnu príslušnosť a pokiaľ je to možné, právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.
- Právo dieťaťa oddeleného od jedného z rodičov alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.
- Právo dieťaťa na nevyhnutné informácie o mieste pobytu neprítomného (neprítomných) člena (členov) rodiny, ak oddelenie dieťaťa od rodičov je dôsledkom akéhokoľvek postupu štátu, ako je väzba, uväznenie, vypovedanie, deportácia alebo smrť, ibaže by poskytnutie takej informácie odporovalo záujmu dieťaťa; štát je povinný zabezpečiť, aby podanie takej žiadosti samo o sebe nemalo žiadne nepriaznivé dôsledky pre dotknutú osobu.
- Právo dieťaťa na spojenie rodiny, ak dieťa a rodičia žijú v rôznych štátoch.
- Právo dieťaťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi.
- Právo dieťaťa a jeho rodičov opustiť ktorúkoľvek krajinu, aj svoju vlastnú, a vstúpiť do svojej vlastnej krajiny.
- Právo dieťaťa na slobodu prejavu; výkon tohto práva môže podliehať určitým obmedzeniam, aké ustanovuje zákon a ktoré sú potrebné na rešpektovanie práv alebo povesti iných, na ochranu národnej bezpečnosti alebo verejného poriadku, verejného zdravia alebo morálky.
- Právo dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva.
- Právo dieťaťa na slobodu združovania a slobodu pokojného zhromažďovania.
- Právo dieťaťa na prístup k informáciám a materiálom z rôznych národných a medzinárodných zdrojov.
- Právo dieťaťa, ktoré je dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom; povinnosť štátu zabezpečiť takému dieťaťu náhradnú starostlivosť.
- Právo dieťaťa so zdravotným postihnutím (telesným alebo duševným) požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť.
- Právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení.
- Právo dieťaťa, ktoré zverili príslušné orgány do starostlivosti, ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia náhradnému zariadeniu, na pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením.

- Právo každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia vrátane sociálneho poistenia.
- Právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj a zodpovednosť rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú, v rámci svojich schopností a finančných možností za zabezpečenie životných podmienok nevyhnutných pre rozvoj dieťaťa.
- Právo dieťaťa na vzdelanie.
- Právo dieťaťa spoločne s príslušníkmi svojej skupiny používať vlastnú kultúru, vyznávať a praktikovať svoje vlastné náboženstvo a používať svoj vlastný jazyk.
- Právo dieťaťa na odpočinok a voľný čas, na účasť na hre a oddychovej činnosti zodpovedajúcej jeho veku, ako aj na slobodnú účasť na kultúrnom živote a umeleckej činnosti.
- Právo dieťaťa na všestrannú účasť na kultúrnom a umeleckom živote a napomáhať, aby sa deťom poskytovali zodpovedajúce a rovné možnosti v kultúrnej, umeleckej oblasti, oddychovej činnosti a využívaní voľného času.
- Právo dieťaťa na ochranu pred hospodárskym vykorisťovaním a pred vykonávaním akejkoľvek práce, ktorá môže byť preň nebezpečná, alebo brániť jeho vzdelávaniu, alebo ktorá by škodila zdraviu dieťaťa alebo jeho telesnému, duševnému, duchovnému, mravnému alebo sociálnemu rozvoju.
- Právo dieťaťa obvineného, obžalovaného alebo uznaného za vinné z porušenia trestného práva na také zaobchádzanie, ktoré rozvíja zmysel dieťaťa pre dôstojnosť a česť, ktoré znovu posilňuje úctu dieťaťa k ľudským právam a základným slobodám iných a berie ohľad na vek dieťaťa, napomáha znovu začlenenie a zapojenie dieťaťa do prospešného pôsobenia v spoločnosti.

Príloha č. 3

Právne predpisy Slovenskej republiky implementujúce záväzky Dohovoru

- Ústava Slovenskej republiky.
- Zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Civilný sporový poriadok.
- Civilný mimosporový poriadok.
- Zákon č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 643/2008 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 103/2018 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 383/2013 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa a príspevku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 201/2008 Z. z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z. v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.

- Zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákoník práce.
- Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 396/2012 Z. z. o Fonde na podporu vzdelávania v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

- Zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Trestný zákon.
- Trestný poriadok.
- Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 593/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov.
- Zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov